בעזרתו ית'

ספר

מאורע תשמ"ג

פרט־יכל

אודות ההתעוררות לתיקון הניקור והקלקולים שנתהוו מהמחלוקת הנוראה

— סבות המצב שקדם לזה והמסתעף —

• ערוך בחמישה חלקים •

יו"ל
ע"י וועד לכבוד הוראת התורה וחכמיה
פה ברוקלין יע"א
שנת תדש"ם לפ"ק

תוכן הקונטרסים

אקדמות מילין

הצעה מוקדמת

חלק ראשון / תוכחתה של תורה

א. הוראה ואזהרה לאפרושי מאיסורא ממרן גאב"ד קאשוי שליט"א.
ב. מכתב מפורט המבאר את כל חלקי הענין, יסוד ההוראה, והפרסום בשער בת רבים.
ג. סדר ההשתלשלות [הקצר]
ספור מה שאירע מעשי"ת, מאז יום הבירור של הבשר בחלבים, ופרסום ההוראה, ופרטי השיחה שבין הרב שליט"א עם הרב דקהלת סיגעט-סאטמאר — ועד חוהמ"ס תשמ"ג לפ"ק (שרשמנוה בדיוק רב כפי שחקרנו ודרשנו היטב).

חלק שני / הכחשה או הודאה

א. פראטאקאל מהחלטת אסיפה ב„התאחדות".
א' תמוז תשמ"ב
ב. פרטי-כל מהאסיפה ב„התאחדות" — כ"ה תשרי תשמ"ג הנסמן בשם דאקאמענט (2).
ג. מסקנות האסיפה.
ד. פאטאגראף ההכשר על „מילמארט" (וויינשטאק).
ה. שיחת הרב דקהלת סיגעט-סאטמאר — חוהמ"ס תשמ"ג הנסמן בשם דאקאמענט (1).
ו. מראה מקום למעיינים.
ז. קצת הערות.

חלק שלישי / אכן נודע הדבר [רשימת הכ"ח]

בו יבואר ויפורט — עשרים ושמונה — החלבים, הקרומים, השמנוניות, גידי דם וסחוסים ציון מקורות / המציאות שנתבררה / האישורים וההודאות.

חלק רביעי / סדר ההשתלשלות

ספורי דברים שבררנו ממקורות מוסמכים שבידינו /
ובירורים מסביב לפרסומים שנפוצו בזה.
— וגם פרטים מכלליות המצב והפרצות המסתעפות

חלק חמישי / קובץ הדאקאמענטין

בו אספנו פרסומים ותעודות מקוריות
בענין מאורע הניקור בפרט / ומקצת מכלליות המצב והפרצות המסתעפות.

סיום:

המגמה, המסקנה, וההתרעה

בס״ד

אקדמות מילין

בקונטרסנו זה באים אנו בעזה״י להעריך עלי גליון חלק מפרטי הדברים שאירעו — לפי סדר הזמנים — מאז שנתגלה המצב המוזנח, ע״י מי שנתגלגלה זכות זו על ידו, והיגיעה העצומה וההשתדלות בכובד ראש שנעשה מאנשי לבב בעלי תורה ויראי חטא, כדי לתקן את המכשלה.

הן מה שעשו בצינעא, והן מה שפעלו לבסוף מפני ההכרח בפרהסיא, הן אלו מפה בחו״ל והן אלו שבארה״ק, שאחזה ההתעוררות בלבותם לגדור הפרוץ בזה, ונתמסרו להחזיר עטרת למוד וידיעת שמוש הלכותיה של הלכה החמורה הזו שידיעת פנותיה בקבלה יסודם.

וגם יבואו מקצת מפרטי דברים מהצד השני, אלה שאטמו אזנם לקול הקורא, נחפשה דרכינו ונחקורה, והן מאלה שנקטו בדרך הפשרה והחשבונות לצאת ידי אחוזי השקר שהוביל לעברי פי פחת. והן מאלה שנטו בתחילה שכמם לעזר, ובסוף נתהפכו לרועץ ונוספו גם הם ונבלעו בתוך השלווי עולם בעלי החיתת, ושבאחרית בא השבר המביש, עזות הצעירים בגילוי פנים הפומבי.

כמובן שלא יכולנו להביא בשער בת רבים, כל הידיעות שבידינו וגם נבצר ממנו לגלות חלק מהמקורות שבידינו אף למה שכן הבאנו.

וגם מחרדת המכשולות שמנו מעצור לרוח עיטינו, מלהביא כמה גנויות והזכרת שמות פרטיים וכיו״ב.

אמנם רובן של הידיעות שהעלינו עלי גליון, מלבד שהם מאושרות בעיקרן מהמקורות שהובאו בספר, עוד הרבה מהן ידועות לרבים, זה בכה וזה בכה.

והשאר נסמוך על פקחות ויושר הקוראים, אשר יכירו דברי אמת, ומן הגלויות ידונו על הנסתרות, ויבחינו בין דברינו הנאמרים בצדק ובתמים לבין פרסומי דוברי שקר אשר גברו בארץ.

ולשלמות הדברים והשגת המגמה, הבאנו גם מקצת דברים וספורי ענינים מכלליות המצב והפרצות, גודריה ופורציה, בעבר ובהוה.

ואנו תקוה שתושג ע״ז השאיפה הטובה שכוון אליה ביגיעה העצומה והטרחה הרבה שהושקע בספרנו זה, ולא נחטיא המטרה ח״ו.

ועי״ז ילמדו תועים בינה ומוסר, ופתאים ישכילו דעת. ליתן תקומה לאמת ופתחון פה למייחלים אליו ית׳.

הצעה מוקדמת

לדאבוננו — ובלית ברירה מחמת חומר הענין — נאלצנו להזקק לפרסום ברבים, מה שבכל לב היינו רוצים להמנע מכגון דא.

שכל קורא בצדק, ישווה הדברים זה לעומת זה — הדברים הנאמרים בחלק א׳, לעומת המועתק בחלק ב׳, ואם יזכה יבחין ויבין הדברים לאשורם.

ומחמת שרצוננו, שכל אחד ישפוט בשיקול דעת עצמו נמנענו — בדרך כלל להוסיף הערות ותגובות על אתר, בהעתקת מהלך ועניני האסיפה, אע״פ שיש הרבה להעיר. בהתאמת הדברים זה לזה, ובמה שמסתתר מאחוריהם, בלשונות המסולסלות ומגומגמות. ונפחדות.

רשמנו מספרים כדי לסמן על ידם ולהדגיש את הנחוץ לעיון; ובחלקם פרשנו בציונים במדור בפני עצמו. ובתקוה שכל בר דעת יבין, ויסיק המסקנות הנכונות, בעזה״י. ולפעמים הסתפקנו בציון „כוכב״ לתשומת לב.

חלק מהחומר המובא בקונטרס נפוץ ומפורסם לרבים, ע״י טעייפ׳ס וכיוצא בזה, ראינו לקבצם למקום אחד, וגם להשלים החסר בהם, מפני שרצוננו להשתדל למנוע אי־הבנה, הבא מפרסום קטעים.

כמו״כ מצאנו לחובה להוסיף גם סדרן של דברים, כדי לפקוח עינים, במה שהטעות מצויה, שמחמת חסרון ידיעתם בעניינים, משתבשת הרגשתם הצודקת. ונעתיר לסייעתא דשמיא שיהא לתועלת לכל מבקש אמת, כי״ר.

* * *

אודות תמיהת הקורא, בהיפגשו בחלקים רבים בקושי הבנת השילוב בדברים במשפטים ובענינים מני׳ ובי׳, ונראה כליקוי בחסר ויתר, — כי לא בנו האשמה, כאמור שמצדנו שמנו הדגש ביותר, להעתיק כפי שנאמרו בדיוק, כפי שיכול כ״א לשמוע ולהיווכח בעצמו ע״י הטעייפס המצויים ביד רבים.

ובמקום שציינו „נקודות״, הוא בעיקר כשיש ויכוח מהרבה קולות דלא מישתמעי, או שלא נקלט בטעייפ בבירור, אך הכל במידה שאין זה מונע את הבנת ודיוק הדברים כפי שנעתקו.

אין הקונטרסים מיועדים לשם התווכחות, כי אין בזמנינו תועלת בוויכוחים, כמו שאמרו חכז״ל ואין תוכחה (וכידוע מה שאמר בזה רבנו בעל „ויואל משה״ ז״ל, בפ׳ נשא תשכ״ז), כי בעוה״ר, רוב העולם נשתעבדו בכל לבם ומציאותם בכלל לפארטייען, ואינם רוצים לשמוע שום ראי׳ והוכחה.

ובאמת פנייתנו להללו, אנא מכם סורו נא מעל קונטרסנו, כי לא עבורכם נעשה, כי לא נעשה להגברת ההתנצחות והקנתור, שמילאו חללי עולמנו. וכמובן שאינו מיועד גם לכל האנוסים הפחדנים שמקיימים מצות „תגורו״, בכל ישותם, ושמחים בחלקם לשתוק על כל המתרחש. ובוודאי שאינו מיועד לכל אלו אשר הנם שבעי רצון בכל המצב ה„יהדותי״ והנמוסי הזה, שגם עולם מושפל וירוד, ל„עולם״ ייחשב בעיניהם.

אלא הדברים מיועדים ליחידים הפזורים בכל קצוות, שעל־ידי הפרסום

לרבים, יימצא להמבקשים ודורשים — אלו היחידים הכואבים — אשר מחפשים להתדבר איש אל רעהו, שיישארו יהודים בני חורין בדעתם ומחשבתם.

ומגמתינו היא רק לגלות מה שכחות עצומים התקוממו לכסות ולהעלים מכלם. במה שהם מתארים את העובדות והמציאות כמציאות אחרת ממה שהיא באמת, וזה כל עמלם לגנוב הדעת ע״י הפראפעגאנדע החזקה שיש בידם, עם חלוקת תוארי כבוד וכינויים.

ואם יניחו את המצב ככה, וישימו יד לפה, ולא ישתדלו לברר מה שניתן לבאר, הרי ייעשק הידיעה האמיתית בכל יסודי היהדות מכל ישראל ח״ו.

ומעשי דחלב יוכיח.

אנו תקוה שכעת כשוך סערת חמת המשמיצים ישפיעו דברי אמת הנאמרים במצב שקט ואולי יתבוננו.

אנו מוכרחים להדגיש, שבאמת לא התבטאנו, בנוגע לעניינים, וכלפי אנשים, במדה שהיתה ראויה מצד תביעת האמת והצדק. והסיבות מובנות.

ועוד יגיעו ימים ויקויים בנו עתירתנו ופתחון פה למייחלים לך במהרה בימינו, כיה״ר.

חלק ראשון

תוכחתה של תורה

ההוראות שיצאו בזה

ממרן הגאון החסיד מאור הדור

מוה"ר **רבי רפאל בלום** שליט"א

גאב"ד קאשוי יצ"ו

רפאל בלום
ראב״ד דק״ק קאשוי יע״א
בעדפארד הילס, נוי יארק יע״א

ב״ה

בעה״י יום י״ג משפטים [illegible] תשמ״ג לפ״ק [illegible]

שלום וברכה לכבוד כל תלמידי החכמים הע׳

אחדשה״ט אודות [illegible] [illegible] פעמים, [illegible] של גבינה
של [illegible], ואין החלב [illegible] כראוי,

הנה עפ״י [illegible] בעלי, [illegible], במעמד [illegible]
מומחים, נתברר כי בעה״י, [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] המוחזקים להיות טובים ומהודרים, אינם [illegible]
כראוי, [illegible] עליהם חלב [illegible], וגם [illegible] האחריים
ה׳ [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] או
[illegible], [illegible] ואסור מן התורה [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
בשיטות בעה״י, עפ״י דתה״ק.

ה׳ הטוב ישלח לנו ברכתו [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] אנו. הכו״ח בעה״ח [illegible] רפאל בלום

העתקה

ב"ה יום י"ג מדות של רחמים תשמ"ג לפ"ק פ' האזינו.

שלו' וברכה לכבוד כל תלמידיי החביבים הע"י.

אחדש"ה אודות שנשאלתי כמה פעמים, מענין בשר בהמה שיש מערערים, שאין החלב מנוקר כראוי.

הנה כפי שראיתי בעצמי, בשבוע זו, במעמד מנקרים מומחים, נתברר כי בעו"ה, שהבשר שקנו בשבועות אלו, מחנויות המוחזקים להיותר טובים ומהודרים, אינם מנוקרים כראוי, שנשאר עליהם חלב דאורייתא, וגם מחלק האחוריים הי' שם עם החלב שלהם, בדברים שאינו תלוי במנהג או מחלוקת כלל **ואסור מן התורה לכו"ע**. על כן אבקש שלא לאכול **שום בשר בהמה**, כלל וכלל לא, עד שיתוקן הכל **בשלימות** בע"ה עפ"י **דתוה"ק**.

ה' הטוב ישלח לנו ברכתו להושע בגמח"ט בתוכ"י ושנת גאולה וישועה א"ס.

ולראי' בעה"ח

הק' רפאל בלום

רפאל בלום

ראב"ד דק"ק קאשוי יע"א
בעדפארד הילס, ניו יארק יע"א

ב"ה. יום ה', בין עשר לחמשה עשר לס' שם יזבחו זבחי צדק תשמ"ג.

*) אחדשה"ט הכרה יאמצני לבא בכתובים אף בימים שאין הלבלר יוצא בקולמסו מטרדות מצוה של ימים הקדושים, כי נוגע לדברים העומדים ברומו של עולם. ומטעם זה אבקש סליחה ממעכ"ת על הטריחי אתכם באריכות דברים אשר אך לא למותר הנה.

הנה כל השנים שעל"ע מעת שאני דר באמעריקא מנעתי עצמי כמעט כגדר שלא להתערב בפרטי עניני כשרות והכשרים מכמה טעמים, ואף בג' שנים ומעלה שעל"ע באו לאזני שמועות מחרידות ומכאיבות במצב הניקור כל יום מוסיף על חבירו עד שהגיע לכך ע"י סיבות מן השמים שבעשי"ת העל"ע הביאו לפני בשר שקנו מחנויות המוחזקים ליותר טובים והראו בעליל לכל רואה כי המכשולות עצומות בהם, גלוי לכל כי בעוה"ר אחב"י החרדים לדבר ה' מדקדקים במצות ונשמרים מכל חשש כל דהו של אסור דרבנן ובפרט במאכלות אסורות, קהילות הקדושות ביותר שנשארו לנו לפליטה, נכשלים בלא יודעים באכילת חלב גמור דאורייתא שאיסורו בכרת רח"ל. מובן שלא יכולתי להתאפק עוד כי יראתי מגודל האחריות של מי שיש בידו למחות וכו' ובפרט בעון נורא כזה ואמרתי לא עת לחשות ותיכף שלחתי מכתב לתלמידי הי"ו שהגיע אצלם ביום ערש"ק שובה שהודעתי להם בקצור אמרים שיש מכשולות בניקור הבשר ולכן אין לאכול שום בשר בהמה עד שיתוקן הדבר על נכון.

בש"ק אחה"צ בא אלי הג' הדיין דסאטמאר שליט"א בשם הגאון הצדיק דסאטמאר שליט"א לשאול אודות המכתב הנ"ל והגדתי לו האמת כאשר הוא כי נוכחתי לדעת שהקצבים מכשילים את הרבים בחלבים אסורים אליבא דכו"ע, ואף בדאורייתא. במוצש"ק ליל עיה"כ קרא הגה"צ דסאטמאר בטעלעפאן שהוא דורש ממני שאותם אנשים שהראו לי הבשר יראו גם לו תומ"י בחצי הלילה שיראה בעצמו מה מצאו. מאחר שזה הי' מן הנמנע אמרתי לו שאשתדל למחר לשלוח אליו שלוחים הבקיאים בכל הענין לבאר לו את כל ונוכחת והי' מרוצה בדבר ואמר כי רוצה שיהיו שם גם הרב מאדווארי והרב ממאנטעווידעא שליט"א. אח"כ באותה לילה קרא הרב מאדווארי בשליחות הגה"צ מסאטמאר שליט"א והדבר נקבע למחרת יוהכ"פ שאז יתאספו לדבר כנ"ל.

ומאז עד יוהכ"פ לא שמעתי בדבר כלום עד למוצאי יוהכ"פ באו והגידו לי שביוהכ"פ, הכריז הדיין (פ"מ) בביהמ"ד קהל ייטב לב במעמד אלפים שהבשר הנמכר במקולין של קהל ייט"ל בוויליאמסבורג הוא כשר בלי פקפוק. ונשתוממתי על שמועה זו כי באה, מהו פירוש הדברים אחרי שהסכמנו להיאסף ולבאר, פתאום מכריזים שהכל טוב והי' בעיני כחידה סתומה. גם הגידו לי מכמה רבנים אחרים שכבר הכריזו בש"ק כ"א לעצמו שהבשר כשר. ובתוכם בקהלת יעקב דפאפא, הרה"ג ר' יחזקאל ראטה והרה"ג מדעברעצין, ואף א' מהם לא קרא אלי לשאול אף שאלה אחת אודות הערעור, והדברים היו מרפסין איגרא אצלי. אמרתי לעצמי אני את נפשי ונפש הנשמעים לי הצלתי השומע ישמע.

שבתי וראיתי כי בכ"ז לא יצאתי יד"ח ומחוייב אני לעשות כל אשר בכחי להציל רבבות מישראל מעוון נורא ויהי' זה ראשית דרכי לערוך מכתב זה לכבוד הגה"צ שליט"א אשר בלי ספק חסרון ידיעה ועידי שקר מבלבלים אותם, ואילו ידעו מה שידעתי אני בודאי היו זועקים מרה ברחובות העיר שאסור לכל אשר בשם ישראל יכונה ליגע בבשר בהמה עד שיתוקן כאשר יבואר,

---

*) נשלח להרב דקהלת סיגעט־סאטמאר.

ע״כ באתי בזה להודיע להדר״ג ראשי פרקים: א) בהשתלשלות הערעורים. ב) סיבת המכשולות. ג) המכשולות. ד) התיקונים הדרושים, כפי ידיעתי וידיעת עסקנים המשתדלים בזה ובקיאים בו היטב. מובטחני בצדקתם שכאשר ישמעו דברי הנאמרים באמת ולדק כתורה יעשו.

סדר השתלשלות הערעורים והנסיונות לתקן

א) לפני בערך ג׳ שנים ומעלה בא לכאן מנקר מומחה הרה״ג ר׳ מרדכי מלאכי שליט״א וראה קצת מכשולות והרעיש ע״ז, אף כי שם האיש לא הי׳ נודע אז כאן, אבל חומר הענין הי׳ דורש לעיין בו בכובד ראש ולברר הדבר. הבירור היחידי שנעשה אז הי׳ שקראו אסיפה מרבנים, **ואותם המנקרים עצמם שהי׳ הערעור עליהם הם העידו על עצמם** שכשרים הם ומעשיהם טובים וסמכו עליהם, וקיבלו דעתם שכל הדבר הוא ענין של מנהג מקומות ואנשי מדינותנו נוהג כבימי קדם ואין חיוב לקבל מנהגים חדשים של דרך הניקור בא״י, ועל סמך זה הכריזו ברבים שהכל כשר ויאכלו ענוים וישבעו.

ב) מאז ועד עתה לא פסק הערעור מאנשי א״י שנרעשו לשמע דברי הרה״ג מלאכי כשחזר לשם. עיקר המערערים הם חברי הכולל „הלכה למעשה״ שתכליתו לימוד ניקור ומומחיותן ונאמנותן בידיעת ההלכה וחלק המעשה מוסמך והועד מפי הביד״ל מירושלים שליט״א, וכולו מיוסד על מומחים שקיבלו קבלה מפי רבותינו הגאונים המפורסמים מדורות הקודמים שבעצמם ידעו כל דרכי הניקור והלכותיהם על בוריו עוד בהיותם בחו״ל כהגאון הגורא הגאב״ד בריסק. ר״ש סאלאנט ושאר רבני ודייני הבי״ד דירושלים, ובמשך הזמן באו לעזרתם קצת אנשים מפה.

כל הערעורים והטענות לא מצאו אוזן קשבת בין אותם שבידם לתקן ולא האמינו להם, כי הלא תלוי הכל במנהגים, וכן הי׳ מפורסם תמיד אצל כל ההמון.

לפני בערך חצי שנה נתחזקו הערעורים יותר, ורב גדול א׳ התחיל להשתדל לעיין בדבר, והתחיל קצת לראות מכשולות ויצא מזה קצת אסיפות רבנים יחידים וקצת בכונפיא, אבל התוצאות למעשה לא היו ולא כלום.

ד) באמצע הקיץ באו איזה עסקנים והציעו שהתאחה״ר תזמין לכאן שני מנקרים היותר מומחים ומפורסמים בצדקתם ויראתם מא״י והם יבררו ויבארו ואז יראו המצב האמיתי ומה לריך לתקן ויעשו הכל בצינעא מאוד בלי שום פירסום שלא יפגע כבוד הרבנים או קהילות קדושות. התשובה להם היתה כי אין להתאחה״ר שום שייכות לכשרות הבשר וע״כ אין רוצים לשלם ההוצאות, רק אם המציעים רוצים יכולים להביא המנקרים על הוצאות של המציעים עצמם, והם הסכימו גם לזה למען זכות הרבים. שוב היתה אסיפה של קצת רבנים והחליטו שאינם מסכימים לזה כלל, אלא התאחה״ר תשלח שלוחים לא״י לברר הבשר שם.

ה) במשך כל הזמן הי׳ הרבה משא ומתן בין העסקנים ומעוררים לרבנים שונים עד שבחודש סיון העל״ע הביא הרה״ג הנ״ל שעסק בענין החלבים הדבר לאסיפה הידועה של חברי התאחה״ר עם המנקרים, ומאותה אסיפה נתוודע להם במקצת, והחליטו לתקן איזה דברים שראו בהם בעצמם מכשול, ושלחו רשימת הדברים הללו בצינעא למספר קטן של רבנים בלבד בע״פ או בכתב כדי שיצוו לנהוג כן בחנויות שתחת השגחתם, וברשימה זו עכ״פ הודו במקצת. הרשימה עצמה היתה כוללת רק מקצת דברים הצריכים תיקון כפי ששמעו מהמערערים ואף דברים אלו לא נכתבו כהוגן לפי דעת המומחים, ומלבד זה כמעט שלא נשמע הדבר לכל אותם שהיו צריכים לשמוע, ולא באופן ובדרך המחויב עפ״י התורה (גם יש בשר שנקנה אחר זמן זה שנשאר עליו חלבים שציוו באותה הרשימה להסירן).

ו) כמה עסקנים ניסו לדבר עם רבנים מכשירים לעוררם על הנעשה, ולא נעשה דבר, מחמת חסרון ידיעה ובקיאות בדבר. לדוגמא הי׳ רב אחד נותן הכשר על חנות בקהלה גדולה

כשבאו אליו שני אנשים לעוררו על הנעשה בחנותו לא רצה לשמוע רק צעק עליהם ודחאם בשתי ידים, ומאז ועד עתה הולך ומפרסם שהכל בסדר. מורה הוראה אחר נותן הכשר על חנות בקבלה גדולה כשעוררו אותו על מכשולות אמר שהוא רוצה לילך ללמוד ניקור בעצמו כדי שיבין, שוב רצה לתקן וחזר בו אחר שדימה בדעתו שא"צ תיקון יותר רק לצוות לקצב לעשות כרשימת התאחה"ר הנ"ל ודי בזה, הגם שגם כמה מהדברים שהיו כתובים ברשימה הנ"ל צריכים אומנות מרובה ולימוד מפי מומחה, ועוד כהנה.

ז) האדמו"ר מוויזשניץ שליט"א במאנסי בשמעו קצת הדברים ואחר שראה בגו שליט"א מקצת חתיכות בשר כאלו הנקנה בחנויות המהודרות, צוה להכריז שאין לאכול בשר עד שיבורר. ועד עתה עומד על עמדו בפקודה זו. (נוסף ע"ז שלח את א' מאנשיו שלמד ניקור ע"ד אונגארן לראות את הבשר, וגם הוא העיד לו שהמצב נורא). אחר הכרזה הנ"ל היו כמה רבנים שבאו לטעון לאדמו"ר מוויזשניץ, והוא בשלו שלא טוב וצריך לתקן, והתשובה ע"ז מהם בא אחר כמה שבועות שהכל בסדר ויאכלו ענוים וישבעו כדלהלן (סעיף י').

ח) באסיפת התאחה"ר הנ"ל נתגלה מקצת מהמצב הנורא, לדוגמא הי' שם מנקר אחד שמחזיקים אותו מהמומחים ביותר בין מנקרי אונגארן וסומכים עליו ועל דבריו מאוד וכשהראה לפני הרבנים אופן הניקור הוציא מתחת ידו כבד בחזקת מנוקר ונשאר עליו חלב גמור, ונעשה שם רעש גדול ממנקרים אחרים שהשאיר חלב. גם נתגלה שם מעשה בחלב הטחול שהוא דאורייתא.

ט) בכ"ו מנ"א העל"ע כשהי' הרב הגאון האדיר אב"ד דירושלים בקרית יואל בהילולא של רבה"ק מסאטמאר זי"ע הפצירו בו שני פעמים אנשים מסויים שיחתום על כרוז שהכל מסודר וטוב בניקור הבשר באמעריקא בלי שיהיה לו שום ידיעה או בירור בדבר (מובן מאליו שסירב ולא חתם).

י) בשבוע שלפני ר"ה הגיע לרבנים מהתאחה"ר מכתב עת הנקרא „התאחדותנו" והדפיסו שם דברים שהם מכוונים ליתן הרושם שכל הערעורי' בענין הניקור אין לו כל יסוד, ולצורך זה צירפו מכתב מהבד"ל שיש לסמוך בזה על רבנים המפקחים באה"ב, ובאותה שעה ממש נדפס ב„דער איד" מא' המפקחים היותר מפורסמים שהכל טוב ומסודר. וכ"ז השאיר רושם על הקורא שכל הבשר מותר לאכלו בלי חשש ופקפוק, וכ"ז אחר שכבר ידעו מהנ"ל ועוד מקורות שונים מהרבה הפירצות ומכשולות.

אלה הם קצת מהדברים שעברו ויש הרבה יותר וקשה לפרוט.

סיבת המכשולות

והנה לפום ריהטא כל עובר ישתומם איך נהייתה הדבר הזה איך אפשר שקצבים שומרי תורה ומצות יכשילו את הרבים באיסור כרת רח"ל, ואיך אפשר שרבנים גאונים וצדיקים לא ירגישו בדבר ולא ירצו לתקן ויסמכו על שמועות פורחות ויכשירו דברים בלי חקירה ודרישה ובירור ובפרט אחר דיש קצת דלא פסק ההולך וחזק בערעורים שיש מכשולות עצומות, וכ"ש כשכבר נתגלה קצת דברים לעיניהם.

א) התשובה ע"ז הוא רשימת הסיבות אשר יבוארו כאן, ונוסף עליהם ביסודם הוא מצב היהדות בכלל היום שדעת בעה"ב דוחקת ולוחצת על הרבנים למשול בהם והרבנים חסרים אונים לעמוד כנגדם כרצונם האמיתי מפני התראותיהם והגזמותיהם, שקריהם ופיתוייהם אשר רבו בכל דבר אשר אין כאן המקום להאריך בו. זהו בדרך כלל. ובפרטות פרשת החלבים יש כמה סיבות ונפרטם בקצרה.

ב) הרבנים הגאונים כמעט שאין בקיאים בהלכות ניקור ובדרכיו למעשה ובהכרח סומכים על המנקרים שהם הקצבים (ויש רבנים שזוכרים מעט משנים קדמוניות מה שראו או שמעו, או שלמדו עתה קצת אחר הערעורים. אבל לפי עדות המומחים א"א להיות בקי להבין באופן זה).

וכיון שבהכרח סומכים על הקצבים א"כ בידי הקצבים להטות לבבם כרצונם בעדותן והלקלקות לשונם, ולדאבוננו הצליחו בזה מאוד.

ג) המנקרים רובם למדו אחד מהשני, ואין יסוד חזק למקור לימודם. וכ"ז בחלק המעשה אבל בחלק ההלכה אינם יודעים כלום, וכל מעשיהם כמעשה קוף בעלמא, ואצלם הוא כחלק מאומנות הקצבות ובהרבה חנויות משתמשים לצורך זה בקלים ורקים ע"ה, פועלים שכירים שהראו להם הפעולות שעליהם לעשות.

והנה ידוע מפי סופרים ומפי מומחים כי ניקור קשה ומסובך יותר משחיטה, ואם בשחיטה צריך : א) לימוד ההלכה על בוריו, ב) לימוד למעשה ממומחה מוסמך, ג) כתב עדות משוחט מומחה שיודע האומנות, ד) כתב קבלה מרב שיודע איך לנסות — כ"ש וק"ו בניקור שצריך כל אלה.

ד) מספר המועט מהמנקרים הזקנים שעליהם סומכים על מה שקיבלו בשנים קדמוניות רובא דרובא היו פחותים מבן כ' ולכל היותר כ"ד שנים בתחילת המלחמה, ובימי הזעם הופסקה השחיטה הכשירה לגמרי בהרבה מקומות, ויש שהי' ההפסק להרבה שנים, וידוע ממומחים שאף מומחה ורגיל בניקור אם מפסיק עבודתו לאיזה שנים שוכח לגמרי, וא"כ על מי סומכין בזכירת קבלת ניקור אונגארן.

ה) באונגארן לא השתמשו כלל בחלק אחוריים אפי' עם ניקור, נמצא שכל מה ששייך לחלק אחוריים אין שייך לזכור כלל מאונגארן כיון שלא השתמשו בו ולא ניקרו אותו (ואם הי' מנקר שעשה כן על דעת עצמו הרי בזה עצמו הי' נפסל מאומנותו).

ו) מלפנים בכל מקום לא היה לקצב דריסת רגל בחנות אלא בשעה שהי' שם משגיח ממונה מהקהל שהשגיח על הכל. המשגיח לא קיבל משכורתו מאת הקצב, ולא היה תלוי בו כלל והוא היה לו מפתח החנות ורק הוא היה יכול לפתוח החנות. וכאן הכל ביד הקצב או שכירו ועליו סומכים בכל דבר בין בידיעת ההלכה ובין במה שמקיים למעשה ואף כי הרבה הם שומרי תומ"צ באמת מ"מ א"א לסמוך על הקצב בכל כה"ג כי הנסיונות גדולות, בטירחא והפסד ממון הרבה בהשלכת בשר הרבה לאשפה, ובמשך הזמן משגגה יוצא להתרשלות ופשיעה עד למזיד. והקצבים במשך הזמן נעשים מעיזים נגד רבניהם ואינם נייתים אפי' בגלוי במה שמזהירים להם וכ"ש בסתר. לדוגמא, בא' החנויות המהודרים ביותר שאלו את הקצב הממונה על החנות למה מוכרים אלו סאלאמי כיון שהוא מודה שהוא טריפה מחלבים, אמר אילו לא הי' עתה המהומה הי' מפסיק מלמכור (ובשביל זה מכשיל רבים במזיד, ומה הי' עד המהומה הלא ידע מזה גם לפני כן כפי עדות פיו עצמו).

בהרבה חנויות נזהרים עתה כבר מאוד מפני הערעורים שלא למכור חתיכה שלימה שאפשר להכיר חלבו עליו, ובחנות של קהלה גדולה אמר בפירוש שהנהלת הקהלה פקד עליו שלא ליתן חתיכה השלימה לשום קונה, ועוד הרבה כאלה.

המכשולות

א) החתיכות בשר שהביאו לפני נקנו ע"פ עדים נאמנים (ביודעי ומכירי שנאמנים כמאה עדים) מלוקט מבערך **חמש־עשרה חנויות** היותר טובים. מרוב חנויות קנו הרבה מיני חתיכות ויש שנטלו כמ"פ גם חתיכה אחת פעם אחר פעם כדי לברר היטב ומכל החנויות כולם בלי יוצא מן הכלל **לא הי' אף אחד שהי' נקי ממכשולות.** החתיכות שהראו לי לא היו כל מה שקנו שלא הי' פנאי וצורך לראות הכל.

ב) חמש־עשרה החנויות הנ"ל שנמצא החלבים בבשר שלהם, כוללים גם אותם שרוצים לדמות לעצמם ולומר לאחרים שהם נקיים ולא מהם המדובר, אלא שאין רצוני לגלות שמות חנויות ומה הם החתיכות שמצאו בהם וכו', כי אין זה כונתי, ודרכי מעודי בדרכי שלום ולא לבזות ולהשפיל או להרבות מחלוקת ח"ו וע"כ מנעתי מלגלות זה להדיא אף למי ששאל ע"ז, ועיקר מטרתי הוא להודיע,

כי **מצב הניקור בכללו באמעריקא** הרוס עד היסוד **וא"א לאכול שום בשר בהמה כלל** עד שיתוקן כראוי.

ד) כבר נתבאר למעלה שהי' מחתיכות הללו שנקנו בחלב אשר עליהם אחר שכמה מחברי התאחה"ר ניוו בלונעא להסיר אותם החלבים.

ה) ע"פ המנקרים שהיו שם נעשה רשימה מי"ב חלבים שנמצאו על אותן החתיכות ואלה הם שמות החלבים:

(א) טריפה קאלגער נמצא מחלק האחוריים עם חלב שעליו.
(ב) קצה הצלע הי"ג.
(ג) קרום היותרת מעט.
(ד) חלב שתחת קרום היותרת.
(ה) קצה הקרום העב שעל הכסלים.
(ו) קרום הדק שהוא הקרמי דכפלי.
(ז) קצת חלב הכליות על הבשר עד של הטרפש.
(ח) חלב שעל השפונדר.
(ט) קרום הדק על הראפלע והלב שתחתיו.
(י) סחוסים של צלע י"ב וי"א וכו'.
(יא) בשר שבין צלע י"ב לי"ג עם הצלע.
(יב) חוטי דכפלי מקצת מן החוט.

ו) החלבים שברשימה זו אף כי **מועטין** יש לתלות במנהגים (וגם בזה יש חילוקי דיעות אם תלוי במנהג ואם מנהג אונגארן הי' להיתרא) אבל **רובם אינם תלויים במנהג כלל ואסורים לכו"ע ובכל מקום בעולם, ויש מהם מדאורייתא,** וכמבואר בכל ספרי ניקור. כל מנקר בקי יודע מתוך הרשימה שהדבר כן, ואין לפלפל בזה.

ז) טעות גדולה נפוץ בין העולם ואף אצל רבנים שכל המדובר הוא בענין צלע י"ב וי"ג (אף כי זה עצמו היו נוהגים לאיסור ברוב המקומות), שדבר זה הוא רק א' מהדברים, אבל יש עוד הרבה דברים שאינם שייכים למחלוקת הצלעות כלל. וטענות כאלו הנפוצים בהמון, כמו מנהג וצלע י"ב וכו' מטמטם המוחות ומבלבל הדיעות.

ח) אין לדייק מהרשימה הנ"ל שאין מכשולות יותר מזה אלא שהבשר שהביאו לפני הי' עליו אלו, אבל גם היו עוד ענינים בבשר שבידם שלא הראו, וחוץ מזה מובן שמן הנמנע לקנות כל מיני בשר מכל חנות כדי לברר הכל מחמת היגיעה ודמים מרובים שעולה.

וכבר נתפרסם גם גביית עדות מחלבים שמצאו על חתיכות שנקנו בעת שהאדמו"ר מוויזשניץ זוה הכרזתו.

ט) מלבד מה שראיתי בעצמי נתברר מכמה מקורות נאמנים אשר א"מ להאריך בהם ממכשולות שונים, ופשיעה וחסרון ידיעה שבניקור.

חוץ מפשיעה בניקור עוברים על מנהג אונגארן שאסור להשתמש בחלק אחוריים כלל אפי' בניקור, ונתברר בבירור גמור שבבית המטבחים כאן חותכין עם חלק הפנים חתיכה גדולה מחלק אחוריים ושולחים אותו לחנויות ואנו תלויים בזה ברחמי בעלי החנויות הקצבים אם מסכימים נהפסיד ממון הרבה בקביעות ולזרוק חתיכה זו לאשפה, ואם יודע כמה לחתוך, או שישתמש בו לקונים בגלוי או בסתר, ובמציאות נתגלה שכמה חנויות מוכרין חלק זה בפועל בלא ניקור, וכ"ש שיש שמנקרים (לפי דעתן) ומוכרין.

יא) הקצבים עצמם מעידים שמוכרים לעשות סאלאמי ווארשטן בשר שאינו מנוקר, ושהסאלאמי אסור, ועכ"ז כולם מוכרים אותו בחנויותיהם.

יב) כל הבשר הנמכר לחנות (האלסטיל) בכל קצווי עולם נשלח בלי ניקור כלל, ונמסר לבעלי חנויות שרובם (מחוץ לשכונות החרדים וכו') קלים שאינם נאמנים כלל שינקרו הבשר, והמון הקונים סומכים ע"ז שהבשר הנמכר הוא משחיטת גלאט שבברוקלין, ולא עולה על הדעת לסתם אדם שיש חששות של חלב ושצריך ניקור ובקיאות ונאמנות בזה.

יותר ממה שכתוב כאן יש במציאות המכשולות, ובנסיונות שניסו לתקנו במשך ג' שנים ואלי שעברו על"ט, והמצב נורא ואיום ר"ל, וכל הענין מבהיל הרעיון ואף לעצמי נראה אני כחולם חלום, אלפים ורבבות בנ"י נכשלים באיסור חלב הנורא ואין דורש ואין מבקש לתקן, וכשנעשה איזה רעש בעיר ממהרים להתאסף איך להשתיק ולהודיע כי יאכלו ענוים וישבעו, והמון עם הולכים לדרכם בדברי לעג ובוז וטענות של הבל שאין קץ לדברי רוח.

ע"כ אליכם אישים אקרא רבנים גאונים וצדיקים אשר בית ישראל בצל כנפיכם יחסיון, אנא חוסו נא להודיע תומ"י לרבים, כי ימנעו לעת עתה ממכירת וקנין בשר לגמרי עד שיתקנו כאשר יבואר, ואף כי קשה מאד, מכל מקום לאכול חלב קשה הרבה יותר בזה ובבא. והחוב על כל אדם מישראל לעשות כל אשר בכחו להשיב רבים מעוון פלילי. ואם נשאר עוד ספק בלבכם, נא תזמינו מנקרים מומחים מא"י לבא לכאן ולברר.

אופני התיקון

לדעתי יש עצה נפלאה לתקן הניקור באופן נוח וקל ובצנעה, ואם רואה כהדר"ג צורך יכול להתקשר אתי לשאר הפרטים.

והנני בטוח בצדקת הדר"ג שיהא נעשה כל אשר ביכולתכם למען כבוד ה' וכבוד עמו. וה' ירחם על שארית עמו כי אין לנו לישען אלא על אבינו שבשמים, הוא ישלח לנו משיחו הולך תמים ויערה עלינו רוח טהרה ממרום ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים.

ואכפול להודיע שח"ו אין כוונתי לצער שום נפש מישראל או שאר כוונות, (וע"כ אבקש בכל לשון של בקשה שלא לפרסם מכתב זה כלל וכלל לשום ב"א) רק אדרבה כוונתי כדי שלא יכשלו בני ישראל קדושים באיסורים חמורים, וה' הטוב ישים חלקנו בין החרדים אל דבר ה' ורק לתקן, וכל המסייע הוי ממזכי הרבים, ונזכה לאורו של משיח בקרוב במהרה דידן וגמח"ט לכולנו בתוכ"י בע"ה אכי"ר.

הק' רפאל בלום

סדר ההשתלשלות

[א]

אחר שעברו כמה שנים, בהשתדלויות בדבר גדירת פרצות ומכשולי „ניקור הבשר״ בנויארק ועסקו בזה עם כל הנוגעים, והמכשירים, ועם הרבנים שבידם לתקן, וגם ע״י הבי״ד של העדה בירושלים, ועוד מאמצים רבים, מחשובים באמעריקה ומא״י, שדברו כמה פעמים עם הרב דק׳ סיגעט־סאטמער, והוא הפנה אותם לדייני הקהילה.

וביחוד עסקו הרבה עם הרב שעסק מסביב לזה מטעם התאחדות, ואתו עמדו כל הזמן בקשר מתמיד, ושתפו אותו הרבה בידיעת המצב ופרטיות המכשולות.

במשך כל הזמן עמד הרב מקאשוי שליט״א בקשר עם רבנים ועסקנים, לטכס עצה לתיקון הפרוץ — על אף שלא ראה בעיניו את מכשולי החלב. —

ובעשי״ת הובא לראשונה לפני הרב שליט״א הרבה חתיכות בשר עם החלבים שעליהן, בנוכחות הרבה מנקרים, רבנים ומורי הוראה ות״ח וראשי ישיבות ובקיבוץ של כמאה איש, ושמע גם את העדים קוני הבשר, ואת המומחים שהתעסקו בדבר, (ונציין שהי׳ מנקרים זקנים שנים מאונגארן וכמו״כ משאר מדינות — עם קבלה).

וממעמד זה נתברר להרב שליט״א חומר המציאות והחלטת דעת תורה כדת מה לעשות. ומיד הוחלט שאסור להשהות אפי׳ שעה אחת, והוציא אזהרתו הידועה מיום י״ג מדות תשמ״ג לפ״ק, שבענוותו היתירה כתבה רק לתלמידיו, בפרטיות, וגם ציוה לא להדביקו, אפי׳ בבית מדרשו.

עלינו לציין במיוחד — שלפני פרסום זה, התקשר הרב מקאשוי שליט״א עם הרב אברהם לייטנער שליט״א, והודיעו במרירות מה שראו עיניו, ושאין לו מנוס רק לפרסם אזהרה לאפרושי מאיסורא. גם הוצע לפניו שיבוא לראות הבשר, עם החלבים שעליהן, ונמנע הדבר מצדו.

מכתב הזה אם כי נשלח בצנעא כנ״ל, היכתה גלים ונתפשטה חיש בכל אפסים. וכל יראי ה׳ עם המון ארץ רבה, ניחתו לקול אזהרת צדיק, ולא קם רוח באיש לערער אחרי הוראת גדול המקובל לרבים ביראה וחכמה.

[ב]

עד שבש״ק שובה בא הדיין דק׳ סאטמאר (ומ״ב) בליווי בע״ב א׳, והרב ביקש שרצונו לדבר עם הדיין ביחידות, ושאל הדיין אודות המכתב אזהרה מיום י״ג מדות (יום ה׳ העבר) בדבר הניקור, ושבאיטליז סאטמאר הקצב הוא טוב בניקור ויש עוד כמה פיינע אידן בזה שם.

ואמר לו הרב, אינני נכנס בדברים אודות שמות פרטיים של אטליזים, רק באופן כללי ברור לי — כמו שברור ששבת היום בעולם — שמצוי הכשלת הרבים בחלבים אסורים אליבא דכו״ע.

ושאל הדיין על הסיבה שלא כינס אסיפה מרבנים לזה.

והשיב לו, שכבר עשו כמה אסיפות בדבר הניקור ולא יצא כלום, וראיתי שהוא עולם הפקר, שגם כשרבנים באים לאסיפה ומחליטים וחותמים יתכן שבעלי האפים מפרסמים הנוסח כרצונם גם על מה שהרבנים לא חתמו. (ולפעמים גם מה שדייקו שלא ייכתב — כפי שהי׳).

וגם בנכתב ונחתם ונתפרסם — באים הבעלי בתים השליטים ומפרסמים כרצונם החלטה אחרת למעשה כחזרה מההחלטה והחתימות, — ללא חתימות רבנים כלל.

והזכיר לו לדוגמא את אסיפה אודות חב׳ „הצלה״, שהיתה ביום ח׳ אייר בבית הרב מדעברעצין — גם אודות הנוראות מענין חוקי סדום והציונים קאטש וסאלאראזש ומריעיהם, והחלטת הרבנים וחתימתם אחרי האסיפה בבית הרב דק״ק ווינא בחודש אדר, שאחרי כמה חדשים

פרק מתוך „סדר ההשתלשלות״ הכללי שי״ל בעה״י.

כשהגיע לקיים את ההחלטה למעשה, פרסמו השליטים חזרה בשם עצמם כבעלי הקהילות — במקום הרבנים.

ולכן לא נראה שום אופן, או לישב בדד וידום, או לצאת יחידי, ועשה פשר דבר לעורר רק לתלמידים, שחיובם רמיא עלי' ושבידו להפרישם.

ומעכשיו בידכם להתאסף לבדכם, לתקן, או לפרסם יאכלו ענוים וישבעו.

וכן אמר לו הרב מקאשוי בשיחה זו, על סבלו רבות בשנים עוד בחיי מרן זי"ע, ושהי' לו צרות ויסורין הרבה, מבעלי האפים דאז של התאחדות, והוכרח להשתדל כמה פעמים יחידי, אך בשנים האחרונות בחשבו שנשתנה המצב בזה לטובה, ובפרט שמאז פטירת מרן זי"ע — האחריות רובצת יותר על כל אחד חשב שאפשר יהי' לעסוק יחד. וכן עשה עד הנה. ואחרי ראות הקלקולים שנעשים ובפרט בשנה האחרונה, לא מצא עצה אחרת אלא כנ"ל.

[ג]

ובמוצאי שבת שובה הנ"ל טילפן הרב דק' סיגעט-סאטמאר להגה"ק הרב מקאשוי אודות מכתב האזהרה הנ"ל.

בשאלה: היתכן שפרסם הרב מקאשוי איסור על הבשר ללא דין ודברים?

תשובה: אחרי התעוררות והשתדלות זמן כה רב וממושך ללא תיקון, נשלח המכתב באופן צנוע ופרטי לתלמידים, שהם בוודאי ישמעו בקולו, ועבורם לא נראה שום היתר, למנוע זאת מאתם לאפרושי מאיסורא.

שואל: — בחרי אף, — כ"ז נעשה בכוונה להבאיש ריח סאטמאר?

תשובה: — כדרכו במענה רך — איך מצאו בי כזאת, והיעלה על הדעת לפגוע ביהודים יראים ושלמים, והלא בכוונה לא הוזכר שום שם אטליז בפרטיות, כי על המציאות הכללית, יצאנו לעורר, שיש מכשולות רבות ונוראות, ועד שיתוקן הענין, א"א לסמוך על שום מקולין.

שואל: מאן יימר?

תשובה: אני ראיתי בעצמי את הבשר עם החלבים.

שואל: בענין העדות על מקום קנייתם?

תשובה: שע"ז יש אנשים נאמנים כמאה שקיבלו עדותם — לא קרובים וכו'.

שואל: דורש ממנו שאותם האנשים שהראו הבשר להרב מקאשוי, המנקרים והעדים וקוני הבשר, יבאו תיכף ומיד, להראות לו הבשר הבלתי מנוקר — שנקנה מחמש-עשרה החנויות — ולהוכיח לו את כל.

תשובה: שיברר מה ואיך אפשר לסדר בזה — ואכן אחרי שהות קצרה, השיב הרב שליט"א בטעלעפאן שהדבר הוא מן הנמנעות — והסיבות מובנות, כי הבשר המדובר נמצא מחוץ לעיר, ומובן שנכפא באופן שא"א שיהי' נמוח להכינם לבוקר עיו"כ ובו"ש לאותו לילה.

ובדבר הבאת העדים, והקונים, הם לא יכולים לבוא מפני המורא והפחד, כמובן.

שואל: מה יש לפחד, וממי הם מפחדים, ממי יש לפחד באמעריקא?

תשובה: והרב שליט"א הסביר שוב על קושי הדברים, וגם הטעים שכבר הי' מעשה וכך נהג הגאון רבי שלמה קלוגער ז"ל ושכן נפסק בס' טוב טעם ודעת.

[ואכן אחרי חקירה ודרישה אצל רבים מהעדים והמנקרים והשאר (יותר מעשרה מהעדים), לא הי' אף אחד — אף מכאלו שאינם ידועים לפחדנים — שיסכים לבוא בעד כל חללי דעלמא כי זה ענין של מסי"נ, ואף אם לא לאלתר, לאחר זמן [רק באפשר אם יבורר להם שיוכלו למסור הדברים לפני בי"ד שיקבלו האחריות המלאה לסודיות].]

— וכשעמד על דעתו, אמר לו הרב שליט"א, שישתדל שלמחר בעיו"כ, יבואו אליו הבקיאים היטב בכל הענין, לברר לו את כל ונוכחת.

שואל: הלא הבירור על אתר נחוצה, מפני שמחר בעיוה"כ (יום א') יהי' שחיטה גדולה, לצורך יו"ט וצריכים לדעת מה לעשות?

תשובה: שלא ישחטו הפעם.

שואל: מה, אי אפשר לעכב השחיטה?

תשובה: בלשון של רוגזא ותמי׳ — א״כ מה רצונו, שישחטו ויאכלו כמו שאכלו כשלושים שנה, ואתם מסלקים בזה את כל האחריות ממני, כי טענתי ברורה, שנתברר לי עתה, שהניקור לא טוב ובאריכות הזמנים חלו רפיונות והזנחות, ואיך תרצו לאכול עכשיו, אחר שאין מציאות להראות תיכף את הבשר, ומידי ספק בוודאי לא יצא, והדבר המחויב לכה״פ — מספק — למנוע השחיטה הזאת לעת עתה [והוסיף הרב שליט״א לומר לו, הלא לעיוכ״פ לא צריכים בשר כי לא אוכלים בשר בהמה — וכששאלו — על מוצאי יוהכ״פ — ענה לו שלא „יזיק״ כלום כשיסתפקו בבשר עוף].

[ד]

אח״ז קרא גם הרב מאודוואר בשליחות הרב דק׳ סיגעט־סאטמאר בטעלעפאן ללחוץ יותר בהשתדלות שיבואו עוד במוצאי ש״ק (עם הבשר), ואחר שהבין הקושיים הכרוכים בזה כנ״ל — שעם כל ההתאמצות הכי גדולה, הלואי שיוכלו להכין את זאת עד הבוקר, כפי המדובר מקודם — ומסר הדברים לשולחו — התקשר שוב בטעלעפאן.

ולאחר שהמשלח לא הרף מללחוץ, הוסבר להשליח בפרטיות— כי אתו היה אפשר להרחיב הדיבור, ונוכח לדעת שאם באמת מתכוונים לבירור ראוי ונכון, אין ערב יו״כ בכלל זמן גרמא להגיע לתכלית הנרצה, בישוב הדעת, ובכלל לא נתקבל על הדעת ולא הובן מה התכלית מלחץ הבהלה הזאת מתוך הנסיון של התנהגות וההתתייחסות מהעבר, ואזי הוחלט עמו שביום ג׳ (למחרת יוהכ״פ) יתאספו לדון בדבר, ובמפורש ירד מעל המחשבה, ונתבטל מה שדובר מקודם על הפגישה בערב יום הכיפורים.

מלבד שההתאמצות המבוהלת, היה סכנה להרב שליט״א, — בחולשתו אז כידוע, — וללא הכרעת פשר דבר המהירות, והחפזון המוזר, והי׳ הרב שליט״א כמסתפק וחושש, וההתחשבות והזהירות ומתינות ויישוב הדעת נחוצה, ולא ליכנס בפתאומיות, עד שיבורר הצעדים הנכונים שאמנם מובילים לתיקון.

וכמובן שע״י הצעת ההסכם וההחלטה עם השליח לאסיפת הדיון ליום ג׳ מחרת יוהכ״פ, ושבוטל בזה כל המדובר לערב יוהכ״פ — נשאר הנכונה, שעד אז יודיעו שלפחות מוטל הדבר בספק, וימנעו לע״ע מלאכול עד שיתברר לכל בעליל.

במוצאי יוכ״פ באו והודיעו הנתפרסם, מה שהוכרז ביוהכ״פ לפני תפילת מוסף ובפני הס״ת שהבשר מאיטליז סאטמאר הוא כשר, ומותר לאכול הבשר.

א״א לתאר איך נבהל הרב שליט״א ונשתומם בשמעו שמועה זו, ממש כאילו נפל עליו קורה רח״ל, כי אחר כ״כ דין ודברים שהי׳ נראה לו, כי רוצים בבירור האמת ולהצטרף להשתדלות התיקון, וכזאת יעשה, אהה.

והמסקנה הפשוטה היתה מובנת, שאם כה פשוט וברור להכריז שהכל מותר מה עוד יש לו לברר.

ובזה גם נתחזק חשש של החפזון המובא לעיל, ונוסף עוד קושי, שאדם עשוי לאחזוקי דבריו, ולכן רחוק הדבר מתועלת, כמובן.

[ה]

למחרת יוהכ״פ פנה הרב מאודוואר בהצעה — שאע״פ שהכריזו בסאטמאר — מ״מ אולי יש מקום לקיים את המדובר ליום ג׳ — והשיב לו הרב כנ״ל.

ומחמת שמכל השיחה עם הרב דק׳ סיגעט־סאטמאר, היה המשמעות ברורה, שדיונו הוא מסביב לקהילתו, במילא לא הי׳ כל נפק״מ אליבא דאמת, אחרי ההכרזה המחלטת.

ביום א׳ ערב חג הסוכות, שלח הרב את מכתבו הארוך והמפורט אל הרב דק׳ סיגעט־סאטמאר בתקווה להעמידו על האמת והנכון כפי שהן.

ובליל א׳ דחוהמ״ס קרא הרב מקאשוי שליט״א להרב דק׳ סיגעט־סאטמאר (ע״י טעלעפאן), להתדבר אתו, אולי ישתדל לתיקון הנדרש, — אחרי קבלתו את המכתב המפורט.

אבל לא ניגש לטעלעפאן, ובמקומו ניגש לטעלעפאן משמשו ה׳ משה פרידמן והעיז לדבר בחוצפה נוראה (קבענו הדבר לדראון, וללמוד לקח על חומר ושפלות מצבנו בעוה״ר).

בחוהמ״ס נפוצה השמועה בפי כל, שהרב דק׳ פיגעט-פאטמאר מתכונן לקבץ הרבים, ולדבר לפניהם, כפי שדיבר.

ומחמת הרצון למנוע חיה״ש, נשלחו אליו כמה אנשים חשובים לדבר על לבו על כך.

ובעוה״ר יצא מה שיצא, ירחמנו ה׳ ויגדור פרצותינו במהרה דידן, ונוושע כי״ר.

חלק שני

הכחשה או הודאה

גילוי הדברים כהווייתם מהצד הב׳

שלחלק ולפלוג יצאו

— מפיהם ומפי כתבם —

התאחדות הרבנים דארצות הברית וקנדא

CENTRAL RABBINICAL CONGRESS OF THE U.S.A. AND CANADA

85 Division Avenue
Brooklyn, N.Y. 11211
384-6765

יום ג' לסדר קרח, א' תמוז שנת תשמ"ב לפ"ק.

ישיבה שני' אודרת "ניקור"

אחרי משא ומתן ודיונים, הוחלט להציע כדלהלן:

א. להודיע לרבנים המכשירים ולהזהיר לכל העוסקים במלאכת
ניקור, שיש הזנחה רבה בניקור הכבד שיש בו חשש חלב
הכליות.
וכמו כן יש חסרון ידיעה בניקור היותרת הנקרא "דיקע
סענדערליין" שיש חתיכת חלב סרוך בו וקרומים מב' הצדדים.
וגם החלב שתחת הקרום.
המשתמשים עם השחול ידעו שצריך ניקור היטב.

ב. אודות הבשר שאחר צלע י"ב. היות שברוב קהלות ואפילו
במדינת אונגארן לא נשלו בשר זה, לכן צריכים לכה"פ
איזה השגחה שינקרו הבשר הזה היטב.

ג. בשר שתחת הצלעות מקום הקרום הלבן העב, היות ולפי הרבה
שיטת פוסקים ראשונים ואחרונים יש בו חשש חלב גמור, ע"כ
נכון לנקר כל החלב שתחת הקרומים.

נ.ב.
כ"ק אדמו"ר הגאון הצדיק מסאטמאר שליט"א נשיא הכבוד של התאחד"ר
החליט לתקן כל האמור לעיל, בהאשליז שלהם.

הגילוי הפומבי הראשון

העתק פראטאקאל של אסיפות ב„התאחדות״ סיון־תמוז תשמ״ב

ישיבה שני׳ אודות „ניקור״

ב״ה, יום ג׳ לסדר קרח, א׳ תמוז שנת תשמ״ב לפ״ק.

אחרי משא ומתן [1] ודיונים, הוחלט להציע כדלהלן:

א) להודיע [2] לרבנים המכשירים [3] ולהזהיר לכל העוסקים במלאכת ניקור, שיש הזנחה רבה בניקור [4] הכבד שיש בו חשש חלב הכליות. וכמו כן יש חסרון ידיעה בניקור היותרת הנקרא „דיקע טענדערליין״ [5] שיש חתיכת חלב סבוך בו וקרומים מכ׳ הצדדים וגם החלב שתחת הקרום.
המשתמשים עם הטחול ידעו שצריך ניקור היטב.

ב) אודות הבשר שאחר צלע י״ב, היות שברוב קהילות ואפילו במדינת אונגארן לא נטלו בשר זה, לכן צריכים לכה״פ איזה [6] השגחה שינקרו הבשר הזה היטב.

ג) בשר שתחת הצלעות מקום הקרום הלבן העב, היות ולפי הרבה שיטת פוסקים ראשונים ואחרונים יש בו חשש חלב גמור, ע״כ נכון לנקר כל החלב שתחת הקרומים.

נ.ב. [7]:
כ״ק אדמו״ר הגאון הצדיק מפאפא שליט״א נשיא הכבוד של התאחה״ר, החליט לתקן כל האמור לעיל, בהאטליז שלהם [8].

וזה לשון הרב שליט״א במכתבו (סדר ההשתלשלות אות ה׳) בדבר הפראטאקאל הנ״ל:

ה) במשך כל הזמן הי׳ הרבה משא ומתן בין העסקנים ומעוררים לרבנים שונים עד שבחודש סיון העל״ע הביא הרה״ג הנ״ל שעסק בענין החלבים הדבר לאסיפה הידועה של חברי התאחה״ר עם המנקרים, ומאותה אסיפה נתוודע להם במקצת, והחליטו לתקן איזה דברים שראו בהם בעצמם מכשול, ושלחו רשימת הדברים הללו בצינעא למספר קטן של רבנים בלבד בע״פ או בכתב כדי שיצוו לנהוג כן בחנויות שתחת השגחתם, וברשימה זו עכ״פ הודו במקצת. הרשימה עצמה היתה כוללת רק מקצת דברים הצריכים תיקון כפי ששמעו מהמערערים, ואף דברים אלו לא נכתבו כהוגן לפי דעת המומחים, ומלבד זה כמעט שלא נשמע הדבר לכל אותם שהיו צריכים לשמוע, ולא באופן ובדרך המחוייב עפ״י התורה. (גם יש בשר שנקנה אחר זמן זה שנשאר עליו חלבים שציוו באותה הרשימה להסירן.)

---

1) מקצת הפרטים מהאסיפה הזאת ומה שנתברר, ובאיזה אטליזים, ימצא הקורא בדא״ק „התאחדות״ (2) תיאורו של הרב לייטנער מספרים 18, 24, 25. והמכתב הזה הוא המדובר ע״י הרב לייטנער מוצש״ק תולדות מ״ג.

2) ל„הודיע״ לרבנים המכשירים — יש לקחת לתשומת לב למי מיועד הכתב הנוכחי.

3) „המכשירים״ עיין דא״ק (2) במספרים 35, 43, 50, 55, 57, 121, 236, 251—254.

4) להביט בדא״ק (2) 25.

5) שם 24.

6) היינו:
א) שקובעים שברוב קהילות ואפי׳ במדינת אונגארן לא נטלו בשר זה, בכ״ז השתמשו בזה פה — וכמובן שלא ידעו מניקורו (כי לא ישתמשו מלפנים בכל הבשר).
ב) שלא ניקרו את החלב כפי שמוזכר בחת״ס ועוד.

7) מצאנו להעיר: שאם אמנם לא רצינו בתחילה לתת יד לפרסום ה„נ״ב״ הזה, אשר הוא בבחינת „בעי לכפורי ידי׳ בההוא גברא״ והר״ז כמתכבד בקלון חבירו, בכל זאת הכרענו, לבל להשמיטו, מחמת היושר שבדבר שהרב מפאפא שליט״א קיים בדידי׳ מודים דרבנן, על העבר דהיינו שבחייהו. — ועיין במכתב הרב שליט״א „המכשולות״ (אות ד׳) ואות ה׳ „רשימת החלבים״, ובמסקנות [51].

8) לתשומת לב: הוחלט „להציע״ „שיש הזנחה רבה״ ו„חסרון ידיעה״ ו„חשש חלב״ „וחשש חלב גמור״ וצריכים „איזה השגחה״ ו„החליט״ „לתקן״.

תוכן ורשימת המשתתפים הדוברים באסיפה שהתקיימה ביום כ״ה תשרי תשמ״ג, שנקראה ע״י הרב מסיגעט בבית „התאחה״ר״, ע״ד ההתעוררות בענין החלב

(לפי הסדר)

יו״ר — הרב באב״ד (טארטיקאווער)
הרב לייטנער (מאנטעווידעא)
הרב דביהכנ״ס דק׳ ווינא
הרב לייטנער (המשך)
נירבאטאר
ווינא
דברי וויכוח: נירבאטאר, סיגעט, לייטנער, ווינא
הרב דק׳ סיגעט (ברוקלין)
פאפא׳ער רב (מתווכח)
הרב יצחק גליק — מזכיר
יושב־ראש
הרב דאדוארי
יצחק גליק (הכרזה באמצע)
הרב מאדווארי (המשך)
יצחק גליק (מכריז, הבט בתוכן)
הרב מטענקע
יצחק גליק (מכריז)
טענקע (המשך)
יו״ר
יצחק גליק.
הרב י׳ האגער
לאנדסבערגער רב
הרב מסערדאהעל
הרב מאראד
הרב מסיגעט מזמין להרב ווייטצענער, לדבר.
וויכוח אודות בחירת „קאמיטי״:
יו״ר, נירבאטאר, לייטנער, סיגעט, ווינא, הורוויץ.
יצחק גליק
מייזליש (ממשיך)
הרב י. הורוויץ
דיין פרידמן (וומ״ב)
האגער (הוספה)
פלוני אלמוני
סיגעט
יו״ר
ויכוח חם בענין ה„קאמיטי הגדולה״.
יצחק גליק
השתדלות אצל הנירבאטארער ע״י הרב לייטנער והרב מסיגעט.
יצחק גליק
הווינער מכריז החלטות ע״ד עצמו בתור יו״ר.
יו״ר
יצחק גליק — מעכב את המשתתפים מלעזוב את המקום, בכדי להכריז „החלטות״.
הרב הורוויץ בשאלה גלוי׳ להרב לייטנער
הרב מנירבאטאר (מתערב)
סיגעט (עונה)
לייטנער (עונה)
עוד דברים מהרב מסיגעט־סאטמאר (נויארק)
מנירבאטאר
הרב גליק — מחליט
הרב לייטנער — מתערב ואינו נשמע.
גליק — ממשיך ומסיק המסקנא וההחלטה...

אסיפה דחופה ב„התאחדות״

כ״ה תשרי תשמ״ג

בענין ניקור החלב

(עפ״י העתקה מדויקת מהטעייפ)

יו״ר, הרב באבאד (טארטעקאווער)

. . . זינט די התאחדות איז געגרינדעט געווארן וויל איך אנווינטשען דאס ערשטע אין באגריסן ברוכים הבאים בשם ה׳. ב״ה קע״ה זייער א שיינער עולם, אלע רבנים זענען געקומען, און איך האף אז עס וועט זיין סייעתא דשמיא, מען ברויך האבן סייעתא דשמיא. ה׳ עמו מלמד שהלכה כמותו, מען גייט באהאנדלען אזעלכע וויכטיגע זאכען וועט אוודאי זיין סייעתא דשמיא, און עס וועט ארויסקומען, פון אונדזער אסיפה דברים מתוקנים.

איך וויל אייך זאגן, אז זינט די התאחדות איז געגרינדעט געווארן האבן מיר נאך נישט געהאט ליידער אזא אסיפה מיט אזא ווייטיגט הארץ. פון זינט התאחדות איז געגרינדעט געווארן איז נאך נישט געווען קיין מאל אז ס׳זאל זיין אזעלכע זאכן, וואס עס זאל זיך האנדלען, אז דער זאל זאגן אזוי, אין דברים העומדים ברומו של עולם, איז די שערוריה, געפערליכע שערוריה און אונדז זענען מיר זיך היינט דא צונויף געקומען אין דעם זעהן וואס איז דא צו טאהן [1].

איך וויל אייך נאר זאגן, אזוי ווי דער מאנטיווידעאער רב הרב לייטנער האט אסאך געטאן לעצטנס אין די זאכן און ער איז באקאנט וועל איך איהם איבערגעבן אז ער זאל האלטן א רעפארט וועגן די זאכן. איך וויל נאר אין קלארן זאגן, ביי א דעבאטע הייבט זיך אהן און מען ענדיגט אוועק אזוי אז עס קומט נישט צו גארנישט, וויל איך בעטן אז יעדער איינער זאל זיך שאפן אין קורץ. איז דא צו באהאנדלען צוויי זאכן, ערשטנס איז דא צו באהאנדלען בכלליות, צו בלייבן מיר ביי די אלטע מנהגים, צו מאכן מיר שינויים. ווידער איז דא צו באהאנדלען בפרטות. בפרטות הייסט, מ׳האט געברויכט אויסשמוסן אז קיין שום „בוטשער סטאר״, אן א השגחה, קען מען ארויס געבן א שטרענגן קול־קורא [2], לעולם איך געדענק נאך צוריק מיט צוואנציג יאהר, ביים רעבין זי״ע, איז געווען אויך א גאנצער שמועס וועגן דעם אז מען זאל ארויס געבן א קול־קורא [2-2] אז דאס קען איך טאקע זאגן כמעט, למשל ס׳איז דא בוטשערס, ביי מיר אין ביהמ״ד אליין. פלוצלונג א איד ווערט א בוטשער אן א השגחה און אן גארנישט, וואלט מען געברויכט פון דער אסיפה ארויסקומען מיט א שטארקן אויפרוף, אז אן א השגחה טאר מען נישט קויפן קיין פלייש [2-3].

ווידער צווייטנס, וואס מען ברויך צו זעהן אז מען זאל זעהן צו פארהערן עס איז אזא פונקט למשל, אזוי ווי א שוחט גייט ווען אלע מאל פארהערן און זעהן אז מען זאל די מנקרים אלע מאל פארהערן [2-4]. אלענפאלס וועגן די פראבלעמען זאל זיך יעדער האנדלען ביי די בפרטיות או בכלליות און מען זאל נישט אוועק גיין אין אנדערע זאכן כדי מען זאל קענען קומען עפעס צו אן החלטה [3]. און איך בעט דעם מאנטיווידעאער רב אזוי ווי איך הער אז ער האט די לעצטע צייטן געטאן אין דערינען, אז ער זאל אפגעבן א באריכט, וואס עס טוהט זיך.

הרב לייטנער: עס איז אזוי אויס געקומען, איך האב א ביסל געטאן אין דעם ענין, ממילא דארף איך מקודם אויפשטעלן און אביסל מודיע זיין ברבים וואס דא האנדלט זיך, און דאכט זיך מיר, במשך הזמנים וועל איך אפשר פארענטפערן אסאך זאכן, וואס ס׳איז אפשר דא פארשידענע קשיות, נאכדעם וועט מען יעדעם אויסהערן יעדער וועט קענען זאגן וואס ער וויל, מען וועט קיינעם נישט נייטן ער זאל זאגן וואס ער וויל נישט, צו זאגן וואס ער וויל יא, נאר קודם בעט איך מ׳זאל מיך אויסהערן.

נו, יעדער ווייסט דאך, אז אין דער גאס האט זיך לעצטנס פארשפרייט אהן א שיעור פאשקעווילן, ווייל א זאך וואס קומט אהן א אבזוענדער הייסט דאך א פאשקעוויל, אויסער דאס וואס האט א אבזוענדער, מילא האט דאך א אבזוענדער, אבער חוץ דעם האבן זיך ארומגעוואלגערט פארשידענע פאשקעווילן, וועט מען דאך אוודאי, מיינען אז צו די רבנים דא, קען מען אנדערשט

נישט רעדן, נאר קודם מוז מען די גאנצע וועלט פוהל מאכן מיט פאשקעווילן, נאך דעם קומט מען זיך צוזאמען[4].

ווייל איך דעם עולם מודיע זיין ווי אזוי האט זיך אנגעפאנגען דא דער גאנצער התעוררות פון דעם גאנצען ענין דעם זומער, ווי אזוי איז די זאך ארויף גקומען אויפ׳ן טיש. קודם כל איז אזוי, לאמיר אנפאנגען נאך אמאל פון אנפאנג. דריי צו פיהר יאהר איז עס שוין היינט איז דא געוועזן דער מלאכי, איך האב דעמאלט נישט מיטגעהאלטן וואס ס׳האט זיך דענצמאל אפגעטאן דייקא, ווייס איך נישט, וואס איך האב יא געזען דייקא איך האב דאס דא, ער האט דעמאלסט איבער געלאזט עפעס א געשריבענע זאך, איך האב ליב זאכן אוועקצולייגן, נישט צו רעדן אויסנווייניג, ווער עס וויל קען דאס האבן, דער צעטל געפונט זיך דא, איך פון דעם צעטל האב איך נישט געקענט גארנישט ארויסקריכן, וועמען ער האט עס געגעבן ווייס איך נישט, ווייל דער עיקר חלק הפנים איז ביים שפאנדרע, און בימים ההם האט קודם דאהי האט נאך קיינער נישט געוואוסט, וואס איז טייטש שפאנדער, שרייבט ער צוזאמען פארשידענע, איך זאג דאך עס איז שווער דא צופיהל מאריך צו זיין, אבער לכאורה פון דא קען מען גארנישט ארויסקריכן, א פאר זאכן ברענגט ער אז דער רמ״א ברייגנט צוויי דעות, און אין אמעריקע טוהט מען אזוי, נו, איז דאך נישט אזוי געפערליך, אז מען טוהט ווי איין דעה, אין ירושלים איז מען מחמיר איז דאך נאך נישט עק וועלט אזוי ווי מ׳זאגט[5].

שפעטער איך ווייסט אנדערטהאלבן יאהר צוריק דער רב זלמן בריזל, ער האט דאך דא אונטערגעשריבן אויף די אלע זאכן, ער איז דאך יא א איד וואס מ׳קען איהם, דייקא, א וואוילער איד, א עלטערער איד לאורך ימים, זיין איידעם הייסט ר׳ הירש נייהויז, א איד א ת״ח ווער עס קען איהם פון אר״י, קומט ער צו מיר דער איד און זאגט אז דער שווער האט באפוילן למען השם מען עסט חלב מען דארף איבערקערן די וועלט. זאג איך אים איהר קענט ניקור? זאגט ער: ער קען נישט. נו, אז איהר קענט נישט ווייס איך דאך נישט וואס איהר ווילט פון אונדז האבן. איהר זאגט אז מען עסט חלב, זאגט מיר וואס. שוין ער ווייסט נישט, נו ער ווייסט נישט ווייסער נישט, איך האב איהם דייקא נאך געזאגט הערט מיך אויס, נעמטץ א מנקר פון ארץ ישראל, די שפעזן וועט מען צוזאמשטעלן, און לאמיר רעדן צו א מענטש — איך קען דאך נישט רעדן צו א שטיקל פאפיר — ער איז נישט געקומען *, וואס זאל איך טאן[6].

אנפאנג זומער (הרב מוויען...) וממשיך) דער זאגט, ער איז נאר געוועזן א שליח פון רב זלמן בריזל. בקיצור למעשה וואס דעם זומער האט זיך אנגעפאנגען דאס התעוררות, האט דער סקווערער רב ארייין געשריבן א בריעף, עס איז געוועזן ערגעץ דאכט זיך מיר, איך האב יעצט דא א קאפי דערפון ערגעץ אינמיטן די ספירה איז עס געוועזן... די פאריגן זיצונג האט מען דא דייקא געגעבן פאר עטליכע רבנים קאפיס דערפון, דער בריעף איז פון י״ט למב״י, (עס איז געוועזן פאר די אסיפה גדולה האט ער אריינגעשריבן א בריעף) אזוי ווי אין מאנסי האט זיך באזעצט א מנקר פון ארץ ישראל, און ער האט געטראפן דארטן ביי די קצבים געוויסע זאכן וואס מען האט זיך נישט געכאפט, ווייל למעשה פון דעם האט מען דאך שוין גערעדט דייקא, מען האט שוין געזעהן צו מאכן א תיקון, אז ס׳טרעפט זיך אמאל אז צום חלק פנים, אזוי ווי אין דרויסן שניידט דאך דאס א גוי נישט א איד *, לכתחלה דארף מען שניידן דעם חלק פנים ביז צום טבור, טרעפט זיך אמאל, אז מ׳לאזט נאך אביסל, ס׳איז געוועזן קצבים וואס האבן זיך נישט געכאפט אויף דעם, אזוי האט ער אריין געשריבן א בריעף, אזוי ווי ער האט אריינגעשריבן דעם בריעף, האט נישט געדויערט קיין דריי טעג, און ער האט געשריבן א בריעף נאכאמאל דא. אריין געשריבן דא, ס׳איז אריין געקומען אין אפיס א בריעף, געגאנגען ווי א מענטש, האב איך איהם אן גערופן (איך קען איהם בימים ההם זייער איך בין אנגעקומען אין אמעריקע בין איך געוועזן ביי איהם אין זיין ישיבה). אכלל זאגט ער מיר דעם נאמען פון דעם מנקר, איך וויל עס דא נישט דערמאנען דעם נאמען, איך וועל באלד זאגן פארוואס נישט, דער איד איז דא, ער וואוינט אין מאנסי, איך האב געוואלט קודם זעהן צו דער איד איז א מענטש, וואס מ׳קען מיט איהם צום טיש גיין, איך בין דירעקט אראפ געפארן מיט איהם דארט אין סקווער אין די יאטקע[7], און מען האט גענומען דארט א פלעייט, הייסט עס

דאהי, הייגט ווייסט דאך דער עולם שוין אביסל מער, בימים ההם האב איך נאך אויך נישט געוואוסט פון וואס מען רעדט, זייט דעמאלטץ דעם עולם איז אביסל קלארער געמאכט, און ער האט מיר געוויזן אז א צוויי דריי אינטשעס, קען אמאל אריין קומען צו געשניטן און עס איז דא קצבים וואס זיי ווייסן נישט [8].

שוין, אזוי ווי ס׳איז נתעורר געווארן דער ענין פון ניקור מען האט דאך עפעס געהערט אז עס איז דא ערעורים פון פריהערט אויך הגם ס׳איז נישט געווען צו וועמען צו רעדן, האט מען זיך מיישב געווען תיכף * אין תמוז, האט מען געמאכט דא א אסיפה פון עטליכע רבנים, דא געווען דעמאלץ, און עטליכע מנקרים [9], מען האט געוואלט אנפאנגען קלארער ווערן אין די זאך.

איך בין אליין מודה, ביז דעם חודש אייר האב איך נישט געוואוסט וואס דאס מין ניקור איז. עס שטייט מען מוז דאך לערנען מתוך, מ׳מוז ווייזן, איך האב נישט געטראפן ווער ס׳זאל מיר קענען ווייזן [10]. דער איד איז א מנקר פון ארץ ישראל, ער איז א איד וואס ער פארשטייט דאס פאך, ער האט געלערנט דארט ביי די עדה החרדית און געווען א מנקר כמה יאהרן, ער האט מיר געוויזן וואס עס האנדלט זיך.

מיר האבן דענטסמאל צוזאם גערופן דא עטליכע מנקרים פון פארשידענע קרייזן, האט זיך דענטסמאל אויסגעשטעלט אזוי [11]:

ס׳איז דא אין ענין ניקור כמה מנהגים, אין רמ״א אליין איז דא כמה דעות עטליכע זאכן — למעשה וועל איך אפשר אנקומען דערצו, איך ווייס נישט ווי דער עולם איז שוין באקאנט דאהי חילוקי מנהגים וואס איז דא, איז דא דריי ענינים — וואס ס׳איז געווען אין דערהיים אויך פארשידענע מקומות, איז געווען חילוקי מנהגים. אבער יעדער האט זיך זיינע פוסקים, ממילא, ס׳איז נישט קיין עק וועלט *, אזוי ווי מ׳זאגט, קען זיין אמאל א מנקר וואס ביי איהם האט מען געלערנט אזוי, און ער האט נישט געלערנט דעם שו״ע אינווייניג, און ער טרעפט אז מען טוהט אנדערש ווי ער טוהט קען ער שרייען אז ס׳איז חלב, אבער למעשה דער מנהג אזוי ווי עס איז בדרך כלל האט מען געטראפן אז אלעס האט מקורות [12], דאס אין איין שאלה.

איז דאך באלד נתעורר געווארן די שאלה, נו, וואס מען טוהט, סוף כל סוף א שטאט ווי נויארק יעדער וואוינט אין איינעם, איז נתעורר געווארן עכ״פ דן זיין דארף מען דערויף וואס מען זאל טוהן.

איך וויל איצט נישט זאגן וואס פערזענליך איך האלט, אבער די שאלה איז א שאלה, אזוי ווי ס׳איז געווען דא מנקרים וואס זיי האבן זיך געלערנט ביי א פוילישן, און... האבן זיי... יא מחמיר געווען אין די ענינים, אנדערע האבן נישט, דא איז געווען דער מנקר פון באבוב, האט ער געשריגן אז ביי זיי האט מען געשניטן גראד מיט די צלע י״ב, אין אנדערע מקומות ווייסט מען דאך יעדער, אז אין אונגארן האט מען יא געגוצט *[12], דער חת״ס זאגט אז מען קען נוטצען.

נו, איז א שאלה, וואס מען דארף ארויף ברענגען אויפ׳ן טיש, אבער ס׳איז נישט קיין זאך וואס ס׳איז עק וועלט, אז מען האט פוסקים ווי מען טוט. עכ״פ, ברענגט עס דאך נישט, אויסער דעם וואס איז נתברר געווארן, טאקע דער מנקר פון ירושלים האט אונדז געוויזן.

הרב מווינא: שאלה: שטעהט נישט אין די פוסקים זאגט מיר ווער איז דער וואס זאגט אז ביי די צלע י״ב איז דא חלב.

תשובה: נאך די צלע י״ב איז דא.

ש: נאך צלע י״ב איז...

ת: נאך צלע י״ב רעדט מען דאס פלייש פון נאך צלע י״ב...

שואל: נאך צלע י״ב הייסט צלע י״ג?

ת: איין מינוט — גוט באלד וועלן מיר זעהן (מדברים) מען רעדט דאך. אבער עכ״פ עס איז בפירוש דא אין פוסקים וואס זאגט פלייש נאך צלע י״ב איז געווען זייער אסאך מקומות וואס מען האט נישט גענוצט, דאס איז קלאר (וויכוח עם סיגעט, באטאר, וויען). נו, רבותי, ווער עס וועט וועלן וועט זיך קענען אנרופן מ׳וועט דאך נישט אין איין פרט איצט אריינקריכן.

וויען: איין מאמענט, איך וויל אייך זאגן... איך וועל אייך זאגן דער וואס זאגט

אזוי ... קיינער נישט דא וואס ער איז א פוסק וואס ער זאל אייך זאגן אנדערש ווי דער חת״ם סופר נאר וואס דען טעות ... די צלע י״ב ... דער בית שלמה זאגט נאר וועגן דעם זאל מען נישט נוצן ווייל ביי זיי האט מען גענוצט אחוריים (יו״ר, האט מען זיך טועה געווען) וועגן דעם וועט מען זיך טועה זיין (אחד — נאר וועגן טעות אוודאי) אבער דארט ווי מען נוצט נישט צלע י״ג איז נישט דא וואס צו רעדן די מעשה פון ... די זענען די פוסקים וואס אונדז האמיר (סיגעט, אין דעת תורה) איך וויל דאס עטץ זאלטץ דאס צו קענטעניס נעמען ווייל דאס (כולם מדברים) איך וויל נאר ווייזן אז דער חת״ס האט געזאגט אז ס׳איז גארנישט דא אז מען ... (כולם מדברים) הרב לייטנער ממשיך: נו גוט איך זאג דאך נאך וואס איז. דאס פלייש פון נאך צלע י״ב[13]. עס איז בפירוש דא פוסקים וואס זאגן פלייש נאך צלע י״ב איז געווען זייער אסאך מקומות וואס מען האט נישט גענוצט דאס איז קלאר (רבים מדברים), נו רבותי, ווער עס וועט וועלן וועט זיך קענען אנרופן, מ׳וועט דאך נישט אין איין פרט איצט ארייו קריכן ... (כולם מדברים).

עכ״פ, דאס זאג איך דאך נאך אמאל, דער באבעווער רב, האט מעיד געווען אז ביי זיי אין צאנזער גליל, האט מען נישט גענוצט דאס פלייש נאך די צלע י״ב, נאך רבנים האבן געזאגט, דער וואידיסלאווער האט געזאגט אז אין זייער גליל האט מען אויך נישט גענוצט, עס איז דא וואס האלטן אזוי — ווינער רב קען האלטן אזוי ווי ער האלט געזונטערהייט — ס׳איז דא וואס האבן אנדערש געזאגט, נו מען מעג דאך זאגן אנדערש אויך, יא שוין איין מינוט, דאס איז, די אלע מנקרים וואס איז דא מנקרים פון פארשידענע קרייזן, נאך דעם, איז דא מנהגים, דער מנקר פון א״י, האט אונדז געוויזן ענדליך וואס דער שרייט דער מלאכי וואס ער וויל[14].

אין ארץ ישראל האבן זיי אן גענומען געוויסע מנהגים ווייטער, וואס זענען נאך מער מחמיר, זיי קראטצען אוועק פארשידענע זאכן, איך האלט נישט אז איך קען דאס מסביר זיין א שטיקל פלייש איז נישט דא.

געוויסע מקומות זענען זיי דארט מנקר, עד מקום שידי מגעת אין די אלע ספרי ניקור — איך מיין די פריהערדיגע — צו ,,טהרת אהרן" צו אין ,,זבח שמואל" צו אין ,,גבעת פנחס", איז מיט אמאל מוזכר א הוה אמינא דערפון, אז מ׳זאל דאס מנקר זיין, וויפיהל מנקרים פון חו״ל — איך מיין זיכער איך האב שוין גערעדט מיט א צען פופצן מנקרים האט קיינער פון דעם קיינמאל נישט געהערט, שוין איך זאג דאך נאר וואס איך האלט, אימיצער קען האלטן אנדערש, אבער אזוי איז מיר אויסגעקומען, אז דאס האט מען אין חו״ל אין ערגעץ נישט געטוהן, פארוואס אין ארץ ישראל האט מען דאס יא געטוהן ... אין עפעס א ספר ,,תורת הניקור הירושלמי" וואס אין תש״ג — האט עס געשריבן א ירושלים׳ער מנקר — ווייל אין א״י איז געווען קודם האבן געוואוינט ספרד׳ישע אידן, און זיי האבן געהאט די שחיטה, זיי האבן נישט געוואלט צולאזן קיין אשכנז׳ישע שחיטה, ענדליך ווען מ׳האט צוגעלאזט די אשכנז׳ישע שחיטה, בימי פון רבי יהושע לייב דיסקין און רבי שמואל סאלאנטער, האט מען זיך אויסגענומען אז מ׳מוז איינפיהרן די מנהגי הניקור פון די ספרדים[15].

דייקא אינטערעסאנט דאס ספר — מה שהיה הוא שיהיה, דאס ספר איז גאר מחובר אויף פארקערט, ווייל אין דעם מנהג פון די ספרדים איז גאר דא אויך געוויסע קולות, ביים דם און ביי חלב אויך (מדברים). יעצט רעדט מען דאך פון חלק פנים, מען רעדט נישט פון חלק אחוריים ניין פארקערט מען רעדט דאך פון חלק פנים, בקיצור פארקערט איז געווען קולות אויך, דאס ספר האט ער גאר געמאכט אוף פארקערט עס זענען געקומען איצט מנקרים פון חוץ לארץ — זאגט ער — און שרייען אז אונדז אין ירושלים זענען מיר נישט געהעריג מנקר, וויל איך זאגן אז ניין, דאס האט פריהערדיגע צדיקים ווי רבי יהושע לייב, וואס האבן דאס אזוי געזאגט, האבן זיי נישט געוואלט אז נעמען צוויי חומרות, שוין דאס איז עס, דאס איז דער חלק[16].

שוין דאס איז געווען אנפאנג זומער, יא נאך אזאך איז יא נתברר געווארן דא ביי די אסיפה פון די מנקרים, אז סוכ״ס, די זאך איז דאך אזוי, דאס ענין פון ניקור, איז דאך די לעצטע דרייסיג יאהר — איך מיין דער סוף איז דאך געווען, לאמיר אליין מודה זיין — אז ביז איצט ס׳איז געווארן א שטיקל התעוררות, כמעט קיינער פון די רבנים (טעמעשווארער, זאגט מיך איינער, אז ער קען

יא) אבער, בדרך כלל האט מען נישט געוואוסט ענין פון ניקור, און די אלע מנקרים, ווי אזוי געווען דער סדר, קיינער איז דאך נישט געגאנגען צו קיין רב לערנען ניקור, צו קענען נעמען קבלה, האט זיך איין מנקר געלערנטביים צווייטן, איז ממילא געקענט אויסקומען פארשידענע זאכן, וואס איך מיין, איך אליין האב געטראפן מנקרים וואס געוויסע זאכן האבן זיי נישט געכאפט, צו ווייל געווענדליך נוצט מען נישט דאס שטיקל פלייש און אמאל קומט אויס אז עס האט פאר יאהרן עפעס יא עמיצער געבעטן דאס שטיקל פלייש, האט ער נישט געוואוסט דערפון — קען זיין — איך זאג נישט אז נישט, אזוי האט עפעס אויסגעזעהן [17].

דער עיקר איז א פלא פון אזאך, דער עיקר זעהט אויס צוויי זאכן, קודם דאס האב איך אליין געטראפן עטליכע מנקרים, איך מיין עטליכע פון די קצבים, וואס האבן זיך נישט געכאפט אויף דעם אז מען לאזט צו אביסל דארטן נאכן טבור, איך האב אליין געטראפן עטליכע, זיי האבן זיך עפעס נישט געכאפט אויף דעם, מען האט איהם אויסגעלערנט אז מען דארף דארט מנקר זיין און ביז אהער קומט דער חלק פנים, האבן זיי זיך עפעס נישט געכאפט אויף דעם [18]. איך זאג דאך, אזוי ווי ס'איז נישט געגענגען אונטער די השגחה פון קיין רבנים, דער לימוד [19].

הרב דביבנ"ם ווינא: איך זאג איין זאך, איך האב היינט גערעדט מיט צוויי [19]* פון די מנקרים, איך וויל נישט זאגן די נעמען, און זיי האבן אלע * פון דעם געוואוסט, איך ברויך נישט צו הערן, איך האב זיי געפרעגט, (סיגעט מפסיקו) — ווינא ממשיך — זאג מיר ווי אזוי ביסטו מנקר, איך האב יא גוט פארשטאנען, מען האט זיי געוואוסט פינקטליך צו זאגן דארט ביים טבור. דאס ברויך מען אראפ צו שניידן טאמער בלייבט (סיגעט יא יא), דאס איז געטאן, מענדל בערגער האט געוואוסט דערפון צו זאגן (און ר' יושע גאלדבערגער) און האט געזאגט, מ'האמיר גערעדט און דארט דער טרפש ביים כוליא בלייבט עפעס איבער. און ער פארקויפט דאס... ניין עס קען גארנישט זיין ווייל עס איז נאך קיינמאל נישט אריינגעקומען צו וויינשטאק'ן פון גרויס... עקזיסטירט נישט ס'זאל אריין קומען — דאס איז אחוריים [20] גייט דאס אריין דאס גייט צו זאגט ער.

הרב לייטנער: ניין דאס טוהט מען נישט איהר זאלט מיר מוחל זיין, מען האט געזאגט עס קומט יא אריין נאר ער שניידט עס אוועק. איהר זאלט מוחל זיין [1-22].

ווינא: ניין ער האט געזאגט אז ביי זיי קומט נישט אריין (מדברים) [22].

הרב לייטנער: ביי וויינשטאק קומט זיכער... הונדערט פראצענט, גוט איהר וועט זיך מפלפל זיין אויף א מציאות, עס איז געווען דייקא (מדברים), שוין גוט איך זאג דאך איהר זענט, אודאי רובא דרובא נישט, איך וויל נאר זאגן אז עס האט געקענט פאסירן ווער עס ווייסט נישט עס קומט יא אריין נאר ער שניידט עס אוועק. איהר זאלט מוחל זיין [21].

(ווין?) ממשיך, ווינער רב וויל אויף דעם מפלפל זיין אז יעדער ווייסט (יו"ר באב"ד?) — ממשיך, — יא נו איז געווען אזעלכע וואס האבן נישט געוואוסט זאל איך זיך מפלפל זיין אז יעדער ווייסט [23] (קריאות מרובים בלתי מובנים).

איז געווען אזעלכע, וואס האבן נישט געוואוסט, און דער עיקר איז אינטערעסאנט טאקע, דאס וואס מען האט פריהערט גערעדט — איך ווייס נישט ווי אזוי זיי רופן דאס, דייקא, ווייס איך נאך נישט פונקטלעך — דאהי הייסט דאס גראבע טענדערליין — הייסט דאס דאהי — טאקע דאס וואס מען האט דערמאנט פריער און דארט צום סוף איז אמאל צוגעטשעפעט א שטיקל חלב, דאס איז טאקע יא חלב דאורייתא לכל הדיעות, און א פלא אין „גבעת פנחס" ווערט דאס נישט דערמאנט, איך ווייס נישט צו אין אונגארן איז דער סדר אז מען האט נישט גענוצט דאס שטיקל פלייש, למעשה האט עס דאס „גבעת פנחס" נישט דערמאנט, האלט איך אז דאס איז אפשר די סיבה, וואס האט זיך געטראפן, אזעלכע וואס זיי ווייסן נישט פון דעם אין דעם בין איך דאס תולה, ווייל געווענדליך אונזערע מנקרים האבן געלערנט דאס ספר, איך מיין ער זאגט נישט אז מען מעג דאס יא, ער רעדט עפעס * נישט פון דעם חלק דאס איז איין זאך [24].

און נאך דעם ביים כבד, האט זיך אויך געטראפן אזעלכע, אויך די זעלבע מעשה. אין „גבעת פנחס" ווערט עפעס נישט דערמאנט, אז אין כבד דארף מען אראפנעמען חלב, האט זיך אויך געטראפן אזעלכע וואס זיי האבן זיך אויף דעם נישט געכאפט, שוין עס איז געווען, פארן

זומער, האט מען געקלערט עס איז געווען, מען וועט זוכן עפעס א עצה, ס׳איז דאך נאר יחידים, די וואס מען האט געטראפן, האט מען דאך געזאגט, מען קען דאך נישט קיין זאך, א רבים׳דיק זאך, אין איין טאג ערלעדיגן, מען האט גערעדט דערפון — איך זאג דאך, נאך איידער די אלע צעטלאך אין די גאסן — מען האט אפגעשמועסט אז ווי־פריהערט מעגליך וועט מען זעהן עפעס צו טאהן [25].

אעפי״כ, אזוי, איך זאג דאך נאר מיין מיינונג, אן אנדערער קען זאגן זיין מיינונג, יעדערער קען זאגן זיין מיינונג. איך בין לכאורה געווען מיט׳ן גאנצן... אינגאנצן... איבער געצייגט, אז דאס וואס מען שרייט דארט אין ירושלים, איז בכלל דער „סדר הניקור״ — איך זאג דאך דאס — דאס וואס עפעס א מנקר, טרעפט א שגיאה דאס איז ד׳אך א צווייטע זאך, פאר דעם קען דאך קיינער נישט נעמען קיין אחריות, אבער אז בדרך כלל, דער סדר איז נישט גוט, האב איך געהאלטן אז דאס האט נישט קיין מקור [26]. אעפי״כ עס האט זיך געמאכט, איך האב געדארפט דעם זומער פארן קיין א״י האב איך מיך מיישב געווען, איך וועל הערן די פאר מנקרים, די וואס זיי שרייבן זיך יא אונטער אויפ׳ן צעטל.

אז ר׳ זלמן בריזל זאגט דאך קלאר ער קען נישט קיין ניקור, מיט איהם האב איך דאך נישט געהאט וואס צו רעדן, ווייטער דאס וועל איך יא זאגן דערווייל דער איידים זייגער, דער רב הערש ער איז דאך יא א איד א תלמיד חכם, ער האט זיך דערווייל צוגעלערנט, און ער האט געלאכט דעם שווער אין די אויגן אריין. ס׳הויבט זיך נישט אן און עס לאזט זיך נישט אויס, צום סוף, ער בעט זיך ביי מיר, ער זאגט אז רבי יהושע לייב האט דאך אזוי איינגעפיהרט, ער בעט מיך למען ה׳, איך זאל זעהן דא אזוי איינפיהרן. שוין נישט קיין נפקא מינה. נו, אבער די מנקרים, דער רב גד טורביץ, איז דאך א מנקר ביי די עדה החרדית א אלטער איד לאורך ימים, און עפעס דארט א איד רב ברוך מייזליש, זאגט ער, ער וואוינט דייקא אין פתח תקוה, אבער אויך א ירושלימ׳ער איד, האב איך געקלערט, יענער שרייט געוואלד, קודם לאמיר הערן וואס ער זאגט, בקיצור מיט רב ברוכ׳ן האב איך גערעדט אין פתח תקוה, איך בין דירעקט אראפגעפאהרן צו איהם, ער האט מיר געזאגט הסברים פארוואס מען נעמט דאס אוועק. א כלל, איך האב מיך מפלפל געווען מיט איהם שוין נישט קיין נפקא מיניה ער האט זיך געהאלטן ביי זיינס, איך האב מיך געהאלטן ביי מיינס, איך מעג דאך מחולק זיין נאך אויף רב ברוך מייזליש, ער האט געזאגט אז דאס איז אזוי, ער האט מיר געוואלט ווייזן דארט אין „זבח שמואל״, אז דארט שטייט אזוי. דארט שטייט נישט אזוי. א כלל וואס זאל איך דיר טאהן, איך לערן אנדערש פשט דארטן, וואס האב איך געקענט טאהן מיט איהם, איך מיין, למעשה איבערגעוויזן ערגעטץ זאל דאס שטיין פון חוץ איסור דם, מיך האט ער נישט געקענט איבערצייגן, איך זאג נישט אז איך בין גערעכט, איך קען דאך נאר זאגן ווי אזוי איך פארשטיי [27].

נאכדעם האב איך געוואלט רעדן מיט רב גד טוראביץ. אוודאי ווייסט איהר שוין וואס די מעשה שהיה וואס עס איז געווען, למעשה האט ער זיך נישט געוואלט טרעפן מיט מיר — נו וואס זאל איך טאהן — ער וויל נישט וויל ער נישט... (קול רעש מכל הצדדים שאין איש שומע) [28].

בקיצור, איז דאך אזוי איך בין אהיים געקומען פון ארץ ישראל און איך האב געוואוסט אז די פאר פראבלעמען איז דא, מען האט געוואוסט פון דעם, אבער עכ״פ ס׳איז דאך נישט קיין זאך וואס עס ברענט אזוי, מען זאגט אז דער סדר איז עכ״פ לויט אסאך שיטות אויסגעהאלטן, גוט אז מען וויל איינפירן חומרות צו ווייל מען וויל יוצא זיין לכל הדיעות, זייער גוט מען האט דאך צייט נאך יום־טוב, מען האט דייקא אפגעשמועסט אז גלייך נאך יו״ט זאל מען זיך אוועק־זעצן [29].

און דאס האט מען אויך געזעהן, אז מחמת דעם וואס ס׳איז נישט דא קיין קבלה פאר די מנקרים, קען זיין געוויסע מנקרים וואס געוויסע זאכן, אפשר ווייסן זיי נישט, איז דאך אויך נישט קיין זאך וואס מען דארף שוין גיין תיכף שרייען אז ס׳איז עק־וועלט [30].

מתון מתון, מען האט געהאט א פלאן, מען האט גערעדט מיט׳ן נשיא כמה פעמים, תיכף נאך יו״ט וועט מען זיך אוועק זעצן [31].

אזוי וויא איך קום אהיים און איך האב גארנישט געזאגט, ביי מיר מיילא וואס איך פריוואט

טו, דאס איז דאך קיינעמ׳ס עסק נישט, ביי מיר אין די ישיבה האט מען ווייטער גענוצט פלייש, האט מען דאך געוואוסט איך בין אהיים געקומען, איך האב זיך נאכגעפרעגט, איז דאך נתפרסם געווארן, איז דאך א סימן אז איך האלט אז מען עסט נישט קיין חלב, בקיצור האט מען מיך אנגערופן אויפ׳ן טעלעפאן איין מאל און צוויי מאל און דריי מאל. נו, נאך א זאך וויל איך צולייגן, מ׳סתם ווייסט מען דאך אויך שוין, פון ירושלימ׳ער בי״ד, איז דאך דא א בריעף, אז דער רב זלמן בריזל איז א ערליכער איד און רב גד טוראביץ איז א גוטער מנקר, אויף דעם ארויף האט מען זיך פאררופן, איז דאך טייטש אז דער ירושלימ׳ער בי״ד זאגט, אז דער רב זלמן בריזל שרייעט אז מען עסט חלב, און דער ירושלימ׳ער בי״ד שרייבט אז ער איז א ערליכער איד — נו, איז דאך א סימן אין אמעריקע עסט מען חלב [32].

איך בין געגאנגען צום בי״ד, איך האב זיי געפרעגט וואס זאגט־עטץ, בקיצור די אלע רבנים האבן געזאגט — איך האב גערעדט מיט... זיי קען איך נאך דעם האב איך גערעדט מיט׳ן גאנצן בי״ד, איך האב גערעדט מיט׳ן ראב״ד רב משה ארי׳ ער זאל זיין געזונט, און מיט רב ישראל משה׳ן (באטאר איז מפסיק) פרעג איך די אידן וואס זאגט עטץ וועגן ניקור, בקיצור די אידן זאגן זיי קענען נישט קיין ניקור, נו עטץ זאגט איך קען נישט וואס האט עטץ געטאהן, זאגן זיי מיר האבן גארנישט געטאהן, רב זלמן בריזל האט געמאכט א כולל, דארט ווי יונגעלייט לערנען ניקור, האט מען געשריבן אזא בריעף, אז ער איז א ערליכער איד, און דער גד טורביץ איז א גוטער מנקר, וויז איך זיי, דא אין אמעריקע האט מען גענומען דעם בריעף, און צוזאם געשטעלט אז דער רב זלמן בריזל שרייט געוואלד מען עסט חלב, הגם איך ווייס א מכתב וואס איז נכתב להרבנים הגאונים בארצות־הברית, איך ווייס דאך נישט ווער די רבנים הגאונים זענען — איך מיין די וואס האבן באקומען א בריעף פון רב זלמן בריזל, בידיעתי נישט — שוין, און דער רב גד טורביץ שרייט אז טאמער מ׳טוהט נישט ווי אין אר״י עסט מען חלב דאורייתא, נאך דעם שטעלט מען צו א בריעף פון בי״ד, אז דיא אלע זענען ערליכע אידן, און מען שטעלט דאס אלעס צוזאם, קומט דאך אויס א אינטערעסאנטע זאך, זעט ווי דער בריעף איז צוזאם געשטעלט... (קריאות בלתי ברורים) [33].

אויף דעם ארויף, איז דאך נולד געווארן דער בריעף אין התאחדותנו, אז זיי האבן געזאגט אז זיי קענען נישט קיין ניקור, זיי זאגן נישט קיין מיינונג אויפ׳ן ניקור שוין דייקא דער שטראס־בורגער רב האט זיך גע׳עקש׳נט אז דאס זאל מען יא אריין שטעלן אז ער האלט אז אין גרויס־ווארדיין האט מען נישט גענוצט דאס פלייש נאכ׳ן צלע י״ב. ער האלט אז מען זאל יא שניידן גראד מיט׳ן צלע י״ב. נו, ער מעג דאך זאגן זיין מיינונג.

שוין, בקיצור אזוי ווי איך בין אהיים געקומען (אחד נכנס לתוך דבריו ולא ברור לנו מי) איך זאג דאך וואס ער האט געזאגט איהר קענט זיך מפלפל זיין מיט איהם אזוי האט ער געזאגט [34].

בקיצור, איך בין אהיים געקומען — נו — דעם בריעף האט מען געדרוקט, ביי מיר אין ישיבה האט מען ווייטער געגעסן פלייש, הגם געזאגט האב איך, אז געבן קיין השגחה אויף קיין פלייש גיב איך נישט, אבער אזוי ווי איך האב מיך איבערגעצייגט אז דער סדר איז דא פארלאזט מען זיך אויף די רבנים המשגיחים, וואס קען איך טאהן. פארשטייט זיך אליין אז קיינער וועט דאך פון מיר פארלאנגען אז איך זאל עדות זאגן צו אין דעם געשעפט צו אין יענעם איז גוט, אבער געוועגטליך אז דער סדר איז גוט, און די רבנים המשגיחים זאגן אז ס׳איז כשר קען מען זיך דאך פארלאזן [35].

האב איך אנגעהויבן באקומען טעלעפאן קאלס, נישט איינס נישט צוויי, דאכט זיך מיר ס׳איז דא אזעלכע פון די וואס זיי זיצן דא וואס זיי ווייסן אפילו דערפון — היתכן איך שווייג שטיל — זאג איך איך קען דאך נישט זיין, איך פארשטיי אזוי, אז מען מוז נישט טאהן אזוי ווי אין ירושלים, און אז מען טוהט נישט אזוי איז נישט געפערליך. האלטסט אנדערש האלט אנדערש, איך האלט אזוי [36].

בקיצור, הייבט מיך אן צורופן, מען האט געטראפן דאס פלייש וואס הענגט אויפ׳ן הענגערל, דארטן אויפ׳ן גראבן טענדערליין, מען האט געטראפן דאס, האט געטראפן יענץ [37].

זאג איך הער צו אהובי ידידי, איך ווייס נישט וואס דו האסט געטראפן איך בין דאך נישט קיין בעל אחראי אויף דעם, וואס מען טרעפט, נאר איך בעט דיך זייער, ס׳זאל קומען א מענטש מיט א נאמען מיט אן אדרעסס, מיט׳ן און ער וועט מיר ברענגען דאס שטיקל פלייש און זאגן, ער האט דאס געקויפט, דא און דא, בין איך גרייט צו גיין צום הרב המכשיר, צו ווי איך וועל האלטן פאר נייטיג צו גיין. און איך וועל טאהן דעריין, איך קען דאך נישט זאגן אויף א טעלעפן און זאגן וואס ס׳גייט פאר. קום און ווייז מיר וועלן מיר זעהן וואס מען האט צו טאהן, געקומען צו מיר איז מען עד היום נישט [38].

דייקא, צופעליג זאגן למען האמת, איצט פריער איז דא געווען א איד, איך קען איהם פון קאנטרי, א ליטווישער איד די זאך קען זיין איך מיין איך זאג נישט אז ס׳איז נישט... א איד א בן תורה, ער האט געברענגט פון בארא־פארק פון א בוטשער סטאר, א שטיק גראבן טענדערליין — עס מוז נישט זיין קיין?... יא דארט צום סוף איז געווען צוגעלאזט א שטיקל פון דעם חלב הכליות, ס׳איז אמת ס׳קען זיין איך זאג נישט אז נישט [39].

רבותי, איך וועל אייך זאגן א שענערע זאך, איך מיין ס׳איז נישט קיין זאך וואס מען דארף מפרסם זיין, איך בין געווען אין א שטאט נישט דאהי דייקא, אונטערוועגס, האב איך שוין אפגעשטיגן איבעראל, דארט א מנקר וואס איז מנקר דארט שוין פופצען יאר, איך בין מיך סתם, געגאנגען, איך בין נישט געגאנגען קוקן דארט. ס׳איז מיר נישט אינטערעסנט געווען, סתם איך טוה דעריין האב איך געוואלט הערן וואס דער זאגט וואס יענער זאגט, ווי אזוי מען טוהט דארטן — ווייז מיר א גראבן טענדערליין — האט ער אויך געוואוסט אז דארטן איז דא חלב. דארט צום סוף. מ׳נעמט עס אראפ, אבער למעשה האט ער כשעורה איבערגעלאזט, עס איז געווען צוויי שעורות אויך. זאג איך איהם, אהובי ידידי וואס טוהסטו דאס, האט ער עס אראפגענומען. נו, ס׳איז דאך א פשוט׳ער חשבון, דארטן האבן זיך די רבנים אויך געזאגט *, א בעל מלאכה אז ער טוהט א זאך טאג איין טאג אויס, ווען ער האט נישט אויף זיך קיין מורא בשר ודם, קען פאסירן.

איך זאג נישט ס׳קען נישט פאסירן, למעשה בין איך נישט געגאנגען דארט אין דער שטאט קלעפן קיין פלאקאטן, נאר איך האב מודיע געווען דארטן די רבנים פון דער שטאט, רבותי, אזוי און אזוי, זייטץ מוחל קוקטץ ענק בעסער אום [40].

זאג איך דאך, איצט פריער איז דא געווען א איד ער האט געוויזן א שטיקל פלייש, ער האט געפרעגט צו ער זאל אריין ברענגען דאס שטיקל פלייש, דאס איז נישט אינטערעסאנט, זאג איך, ווייל מען גייט דאך ממילא דאס רעדן — עס קען זיין — איך קען דאך נישט נעמען קיין אחריות אויף דעם — אין בארא־פארק איז דא, איך ווייס וויפיהל בוטשערס, צו אימיצער לאזט נישט איבער א שטיקל חלב, וואס קען איך אויף דעם זאגן. ס׳קען זיין, א זאך וואס ס׳איז נישט קיין השגחה קען זיין *[40], אז יענער ווייסט נישט א זאך און אפילו אז ער ווייסט יא, וויבאלד עס איז נישט געווען קיין השגחה, און ער ווייסט עס אז מען קוקט איהם נישט נאך, קען פאסירן, אין הכי נמי. אויף דעם זיצט מען דאך און דאס טראכט מען. רבותי אכלל דאס איז בקיצור [41].

און למעשה, ווי אזוי איך זעה עס איין, איז קודם איז דא א פראבלעם וועגן סדר הניקור, אוועקשטעלן צו מען זאל זיך האלטן פונקטליך ביי דעם מנהג וואס מען האט זיך נוהג געווען אין געוויסע מקומות, וואס איך זאג דאך אז אוודאי האט דאס א מקור אין די פוסקים לקולא, צו מען וויל דאך אהן נעמען א געוויסע חומרות. ווייל מ׳וואוינט צוזאמען מיט אזעלכע אידן וואס זענען נוהג חומרות, ס׳איז אפשר א שאלה אין די הלכה אויך, אז יענער האט א ממקום שיצא משם, איך זאג נישט איך וויל גארנישט פסק׳ענען, איך זאג נאר וואס איז די שאלה. עכ״פ וויבאלד מען וואוינט דאך צוזאמען מיט אידן פון אלעזכע מקומות וואס מען האט זיך דארט נוהג חומרא געווען, צו מען קען איהם פארקויפן דאס פלייש. סתם המון עם ווייסט דאך נישט אז מען זאגט איהם כשר, ווייסט ער דאך אז ס׳איז כשר, צו מען דארף צו דעם עפעס טאהן צו וועגן ירושלימ׳ער ניקור, הגם איך זאג דאך אז מען האט עס אין ערגעץ נישט געטאהן, איז דא וואס זיי טענה׳ן, וויבאלד עס קומען ירושלימ׳ער אידן אויך. הגם געזאגט האב איך דארטן רב זלמן בריזל, זאל דאס ירושלימ׳ער בי״ד פאר זיי פסק׳ענען, צו מעג ער דא עסן צו נישט [42].

ס'איז א צווייטע שאלה, איך זאג דאך וואס די שאלה וואס איז, נאכדעם איז די שאלה וואס מען טוהט וועגן דעם. וואס איך מיין, איך זאג דאך דאס לדעתי בלי שום ספק, אז ס'איז דא במרחבי פון די שטאט געוויסע וואס זענען עוסק אין ניקור, איך מיין נישט חלילה מנקרים נישט די קצבים וואס זיי ווייסן נישט געוויסע זאכן — ס'איז דא — לכאורה אויף דעם וואלט געווען א עצה מען זאל יעדן פארהערן, און געבן קבלות, און נאכדעם אזוי ווייט עד מקום שידו מגעת, מ'קען דאס פראהיטן, אז דאס וואס מען ווייסט יא שוין זאל נישט געשעהן קיין איסור — — לדעתי איז דאס דער פראבלעם, נו זאל יעדער אנרופן וואס [43]. — — (קול רעש ממדברים).

ניראבאטור שואל: איין פראגע וויל איך פרעגן, דער ווינער רב האט שוין באמערקט צו ס'איז דא, דאהי דא מקומות מען זאל קענען איבערצייגן, אז מען האט געגומען די צלע י"ג י"ב אנדערשט ווי דער חת"ס פסק'נט, קומט אהער א רב, א בריעף פון א רב און הייבט אן א גאנצע מגילה פאר צו שרייבן, וואס מען האט צו טאהן, די ערשטע הייבט ער אן ביי צלע י"ב וי"ג [43*], קודם קען מען דאך נישט אוועק מאכן מיט די תשובה ס"ח — זייט מיר מוחל לאזט מיר אויסרעדן, קודם קען מען דאך נישט אוועקמאכן די תשובה ס"ח פון דעם חת"ס [44], און נאכדעם זאג איך עדות בתורת עדות, ואם לא יגיד, אין נאמען פונ'ם רבי'ן זי"ע אז איך האב געפרעגט דעם רבי'ן מיט 25 אדער 30 יאהר צוריק, ווי אזוי איך זאל מיך נוהג זיין, האט דער רבי מיר געהייסן אזוי ווי אונזערע גדולים האבן געטאהן אין גאנץ עטסרייך אונגארן, און אין גאנץ אונזערע מדינות, מען זאל נישט משנה זיין גארנישט, איז ווער קען זיך נעמען די העזה און משנה זיין. מען זאל אנדערש טאהן ווי דער רבי זי"ע האט געהייסן. און דעסטוועגן איז דער רוב רבנים מסכים זיין אז מ'זאל יא משנה זיין פון דעם, שליעס מיך איין צו דעם רוב רבנים, און זאג נישט אז נישט, אבער אך ווייס אייך זאך, אז דער רבי זי"ע האט מיר געגעבן א כמעט א פקודה, אז איך זאל אזוי טאהן, און עס איז דא א בוטשער, סענדער ענגעל, פאר איהם האט ער אויך אזוי געזאגט, איצט פרעג איך פארוואס זאל מען איבער דעם נאך פארהאנדלען אפילו, די איבעריגע זאכן קען מען שמועסן... (מדברים ולא ברור), איז מען אריין געגאנגען צום רבי'ן זי"ע איך ווייס אז צלע י"ב און י"ג האט מען מנקר געווען [45].

רב דביכנ"ם ווינא: יעצט הערט אויס, דער פאאפ'ער רב האט געזאגט, אז ער וועט גלייך דא זיין, דאס איז מער ווי אלעס, ווען דער סאטמערער רב זצ"ל איז געקומען אויף סאטמאר באזעצן דאס רבנות, האט ער צוזאם גערופן דאס בי"ד, און ער האט געוואלט אז מען זאל דעם צלע י"ב נישט נוצען... האט זיך רבי אברהם חנוך, און נאך איינער פון בי"ד אויפגעשטעלט קרן לדוד און דער חת"ס, דעם אנדערן טאג האט ער נאך אמאל צוזאמען גערופן און ער האט געזאגט, אז דער חת"ס שרייבט אזוי טרוי איך מיך נישט משנה צו זיין [46].

נירבאטאר'ער מפסיקו: דער מאדער רב סי' ל' אין יור"ד זאגט, במקומות שונות האט מען אזוי געטאהן, איז דער מאדער רב מעיד, אז מען האט אין אונדזערע מקומות יור"ד גוט געלערנט [47].

ווינא'ער ממשיך: נישט וועגן דעם, ס'איז דאך אזוי דער פשט, ס'איז נישט, ווייל מארגן וועט דאך יעדער מאן-דהו, איך וויל דא זאגן יעצט, דאס זאל זאגן ווער עס וויל, ס'איז געסטערן געוועזן ביי א גרויסן מורה הוראה בישראל, זענען געווען דריי יונגען, אריינגעקומען זיי ווילן מיט איהם רעדן אין ניקור, האט ער זיי אנגעקוקט האט ער געזעהן איינעם א א א (בביטול) פארשטייט זיך אז איהר וואלט נישט פון זיין שחיטה, פון זיין ניקור אויך נישט געגעסן, ער וויל מיט איהם מפלפל זיין ניקור, זאל ער דערציילן אז ער וויל, איך קען נישט זאגן ווער, ווער עס וואר, דער שפיץ איז געווען, אז ער האט זיי געמוזט ארויסווארפן פון שטוב, זיי ווילן, זיי ווילן. און ווער דער מנקר איז ווייס איך פון ווי ער שטאמט און וואו ער איז יעצט אין דינסט, די אלע זאכן [48].

די שאלה איז, ס'איז ליידער געווארן, רבותי ס'איז נישט דאס דער ענין, דער ירושלמי זאגט, דער ברעז'אנ'ער רב ברענגט דאס, דער סוף וועט נישט זיין דו וועסט זאגן אויף אסור מותר, דו וועסט נאך זאגן אויף מותר אסור אויך — יא, דער סעמיהייער רב ז"ל דעם לעצטן יאהר בעפאר ער איז נפטר געווארן, האט ער זיך כל נדרי אויפגעשטעלט, ס'איז א פלא, זאגט ער רבותי, א מענטש — זאגט ער — איך גיי דאך שוין צו די זיבעציג, ממילא בין אדם למקום וויל איך תשובה טאהן, אבער בין אדם לחבירו, מוז מען דאך מפייס זיין, איך בין דא שוין — זאגט ער — 25 אדער

28 יאהר רב, אפשר האב איך אמאל א עוף וואס ס'איז עפ״י הלכה איז כשר, האב איך עס מטריף געווען, האב איך דאך פאר ענק שאדן געמאכט, בעט איך ענק אלע איהר זאלט מיר מוחל זיין... עס איז א מעשה, עס איז נישט דאס מען גייט עפעס, האט זיך דאך אויפגעהערט, מורא געהאט... עטץ גלויבט מיר, ס'גייט מיר נישט אין דעם, איך בין נישט אזוי א מקיל, דער סאטמערער רב ז״ל האט מורא געהאט מחמיר צו זיין ווייל דער חת״ס, די גמרא זאגט דאך אפילו, ער האט מקפיד געווען אויף חסא, כיון שיצא מפומי' דרב, חאטש חזרת איז אין די משנה דער ערשטער [49].

איז דאך דער פשט אזוי, דאס איז נאך די אלטע מעשה, איהר ווייסט דאך מיט'ן שטאפ מיט די גאנצע מעשה, עס פארדריסט מיך אז אונדז באפאסן מיר זיך גאר מיט'ן צלע י״ב מען וויל מתקן זיין, ווי דער מאנטעווידעא'ער רב, אז א מנקר זאל מוזן נעמען סמיכה ביי רבנים, אה תבוא עליו ברכה, לא ירים איש את ידו ואת רגלו. דאס איז דאס דארפן מיר טאן בכל תוקף ועוז. און מיר דארף מיר אין דעם ווי מ'זאגט — אלע שטיין, איינער ווער עס איז, עס איז נישט קיין חילוק מ'קוקט נישט, ווי עס איז א בוטשער־סטאר אן השגחה פון א רב, איז נישט דא וואס צו רעדן, איז דאס פלייש אסור, פארוואס ? ווי דער מאנטעווידעא'ער טאמער בלייבט א כשעורה אדער טאמער וועט ער נישט קענען, מען האט היינט געמאכט איך זאגן דעם אמת, איך האב היינט אליין געווען אונז מוז מיר דאך זאגן אונז האבן מיר געמאכט תקנות איך האב געזאגט פאר אהרן וויינשטאק'ן אז ער מוז 3־2 זאכן אזוי מנקר זיין, אז פון עם זאל קיין חלב נישט קענען ארויס, נו... אנדערע זאך — ער האט געזאגט אז ער איז מקבל [50].

נירבאטארער: אונז טוהען מיר דאך אזוי, מיר מאכן מיר עס.

יד״ר: פארוואס קען מען נישט איינפיהרן אז די האלסייל זאל מנקר זיין די גאנצע פלייש ?

תשובה! אה, ער זאגט, אז גידין און חוטין קען ער נישט ווייל ער טוט זיא... אבער חלב וועט ער אראפנעמען דעם שבת [51].

נירבאטארער: איך קען נאך־זאגן אין נאמען פון וויינשטאק ווייל ער האט געזאגט, ער וועט פועל'ן אין שלאכט־הויז, אז מען זאל פון דארט־אויס עס לאזן אראפנעמען, אז ס'זאל נישט קומען מער צום בוטשער, אין די הענט [52].

סיגעט מפסיקו: איין מינוט אנטשולדיגט... איך בין דאך געווען מיט'ן ווינער רב צוזאמען מיט נאך אפאר רבנים, זענען מיר דעמאלטץ געווען ביי וויינשטאק'ן — דערווייל האבן מיר געמאכט אזויפיל תיקון, וואס ער האט זיך אונטערגענומען אז 4 וואכן — (ווינא, קורא: זעקס זעקס) — — זעקס וואכן, איך געדענק שוין נישט, יא דער ווינער רב האט גע'פועל'ט דארט, סיי דארטן איז דא א מענעדזשער, און מנקר דער מענדל, הערטץ מיך אויס איך האב אזויפיהל אויפגעטאהן אז פון דארט, אזוי קומט דאך די בהמות קומען גראד פון שלאכט־הויז, עס גייט אוועק צו איהם עס וועט אריינגעלייגט ביי איהם אין פאלאטץ, פון דארט קומט יעדער בוטשער, וואס ער באשטעלט, ווער עס באשטעלט פלייש ממילא קען זיין [53].

ווינער: אום כשר געמאכט ? (הרב מסיגעט ממשיך): אוודאי אזוי ווי זיי גייען די גאנצע שטיקער, איז במילא דא א חשש טאמער דער [54].

פארוואס ? איך האב געפרעגט אהרנ'ען קען אזוינס זיין, זאגט ער עס קען זיין — אז דאס פלייש איז ווארעם און מען שניידט, מאכט זיך אמאל אז דער גוי, אזוי איז ער אנגעזאגט, דער גוי שניידט, פון די צלע פון די צלע י״ג אן, איז שוין א שווערע זאך, במילא קומט דער טבור, קומט דער גאנצער חלק אחוריים קען נישט אריינקומען, מאכט זיך אמאל אזאנס אז דער גוי שניידט נישט גוט, און ס'קומט אריין, און ס'קומט אריין ביי איהם... פארשטייט זיך דאך, איז דא דער משגיח, זעהט ער אז ס'איז פארשניטן נעמט ער עס אראפ, קומט אריין צום א בוטשער — אזוי ווי דער מאנטעווידעאער רב האט געזאגט און ווידער איז נישט קיין בקים, קען זיך מאכן עס קען זיך טאקע אזוינס שניידן, און דעס אז ס'זאל זיין..., דערווייל איז דארט ביי איהם א איד, און דאס איז א שווערע זאך, ווייל דאס קומט אריין פארטאגס, מ'מוז האבן ספעציעל מענטשן, דאס פלייש קומט נישט אריין אין מיטן טאג בשעת עבודה, דער גוי לייגט דאס אראפ דארטן מיטן טראק, און יעדער קומט אין דער פריה פארטאגס, נעמט דאס פלייש, בקיצור האט מען מיט איהם איין

גערדנט, ער זאגט אויף 6 וואכן, מיר דאכט זיך 4, אז ער נעמט זיך אונטער, צו האלטן א משגיח, ער זאל דורך קוקן אלע בהמות וואס זיי קומען אריין אויב ס'איז נישט צוגעלאזט דארט א חלק אחוריים [55].

אז טאמער איז דא וועט ער דאס אראפשניידן, אזוי אז ס'וועט נישט קענען זיין קיין מציאות אז ס'זאל קומען צו א קצב, סיי וועלכע קצב פון די גאנצע שטאט, וואס ער קויפט ביי איהם פלייש אז ס'זאל נישט זיין צוגעלאזט קיין חלק אחוריים — עס זאל זיין... מיט'ן טבור (טארטיקאווער קאווער שואל: אפשר קען מען פועל'ן וואס עפעס 6 וואכן).

תשובה: הערט מיך אויס — בקול גדול הרב דווין! — רבותי לאמיר קודם זאגן — איך זאג דאך אייך, וואס איז געווען (טארטיקאווער שואל? אפשר קענט איהר דאס טאן...) תשובה, גוט, גוט, דער ווינער רב, זעה איך האט שוין דא הערט זיך איין [56].

ווינער רב מתערב: איך האלט שוין ווייטער, מיר האבן מיט איהם היינט געשמועסט, איך האב אהין גערופן זאג איך, איך גיי היינט צו א אסיפה זאג איך, איך האב מיך דעמאלסט פון איהם, איהר ווייסט דאך, איך האב מיך געשטארקט, איך האב געזאגט ס'איז בין כסא לעשור, איך וועל נאך ווייס איך וואס טאהן: ס'איז שוועריקייטן איך וויל נישט זאגן, אז ס'איז נישט, איר פארשטייט וייל דאס פלייש וואס ער מאכט כשר, געט ער איבער פאר זיינע מנקרים און דער רב מענדל קוקט איבער דאס פלייש וואס מען געט ארויס פאר בוטשערס, גאנצע זייטן, דאס איז דאך, זאג איך פאר רב אהרן — האב איך היינט געזאגט דו זאלסט וויסן זוך דיך נישט קיין צרות פאר כל ישראל, איך זאג דיר צו, זאל דיך קאסטן אפילו נאר צוויי מענטשן, — וואס עס איז נישט אמת, וייל דארט, מיר זאלסטו אראפנעמען דעם שלייעם אויך, האב איך געזאגט ס'זאל קומען אהנע דעם שלייעם, און אהנע דעם חלב, קיין שום, נאר חוטין ברויכסטו נישט מנקר זיין וייל חוטין איז שוין... [57]

סיגעט: ניין ער קען נישט טאמער נעמט ער גאנצע, איז דא ביים טרפש הכבד [58].

ווין: חוטין קען ער נישט, דעם חלב הכליות וועט נישט זיין, דעם טענדער, וואס איהר ווילט, וואס — דער פשט — איז מיט חלב, דאס וועט נישט זיין, חוטין, איז אנאנדער זאך, איהר האט דאך געזעהן, מ'מוז אפשיילן אויף דריי פלעצער, דאס מוז טאן יעדער בוטשער, ער קען דאך צו אלעם נישט זאלצן דאס פלייש, מען וועט דאך פון איהם נישט נעמען מיט דעם, די בוטשערס, און דאס איז א געוואלדיגע [59].

שאלה: מען וועט אראפנעמען דעם קרום, מיט די גאנצע זאך?

תשובה: ער נעמט ארויס דעם קרום אויך, יא איך האב היינט גערעדט איך האב איהם גערופן, הערט אויס איהר זאלט אייגס וויסן וואס מ'קען ביי יענעם פועלן מיט גוטן, און מ'רעדט מיט איהם צווישן פיהר אויגן, איך האב עס מסביר געווען, הער אויס! עס וועט מארגן קומען, און איבער מארגן עס וועט אזוי קומען. אז איך ווייס עס איז נישטא קיין מציאות בעולם, אז איינער זאל קענען טרעפן (צעקות מכל הצדדים) [60]

נירבאטאר: איך וואלט געוואלט, איין מינוט! די גאנצע זאך איז דאך געפאלן אויף מיר, איך וועל מוזן שטעלן אכטגעבן און שטעלן א מענטש, וואס זאל אראפנעמען די אלע זאכן, די קרומים, איך האב מורא פאר דעם עולם, אויב די קרומים, וועט ווערן נישט אין גאנצן אראפ־גענומען [61].

ווינער: נישט די קרומים האב איך געזאגט, דעם שלעיים.

שאלה: וואס הייסט שלעיים? וואס הייסט דאס? וואס איז דער שלעיים? דער טבור?

ווינער: נישט נאר דער טבור, עס איז דא וואס זיי זאגן, אז דאס איז א חלק פון חלב הכסלים, איר האט געזעהן דעם שלעיים, דארט איז דא דאס, קומט אראפ אין אייגס — אחד אומר: יא דאס איז אזא הייטל, א דינע הייטל — תשובה! נישט א דינע, ס'איז נישט אזוי דין [62].

סיגעט (בקול מחאה): איך מיין, הערט אויס, ס'קען דאך אמאל ווערן א מכשול אויכעט, מען וועט נאך מיינען אז ס'קומען אריין.

הערטץ זיך אויס דעס, איך זאג אזוי ווי איך האב פארשטאנען. מען דארף דאס איבער רעדן מיט איהם [63].

(ווינער מפסיקו). סיגעט ממשיך — א מינוט איך האב פארשטאנען, א מינוט, א רגע, אז ער זאל זעהן ס׳זאל נישט צו דער חלק אחוריים, דאס זאל נישט קענען צוקומען, דעס איז איהם לייכט צו מאכן, ער קומט נאך און ער טוט עס אזוי און דער מענדל, דער משגיח [64].

הרב לייטנער שואל: טענדערליין?

תשובה: (סיגעט) א מינוט, הערט זיך איין די טענדערליין — — — (כולם מדברים) — — הערט זיך איין א רגע נאר, איר מיינט די קצבים קויפן פון דעם טענדערליין, ווער קויפט זי, ווער ברויך דאס, איין מינוט בלייבט שטיל הערט זיך איין ווייל פאר דעס מאל לאזט זיך הערן, ווינער רב ווינער רב, לאז מיך אייך עפעס זאגן, פון די אלע זאכן וואס זיי האבן, גלייב מיר, איך בין זיכער, אז דאס איז אונטערגעשטעלטע זאכן, ס׳איז זיכער שקרים, ווייל זיי פארקויפן נישט דאס טענדער־ליין, מען שמועסט אז זיי האבן א טענדערליין דאס איז א אונטערגעשטעלט [65]. איך וועל אייך עפעס זאגן, היינט קען איך שוין אזוי גוט די מסכת, וואס דא איז געווען דער אמת, איז אזוי ווי ס׳האט טאקע אנגעהויבן מען האט אנגעהויבן ווי דער מאנטעווידעאער רב האט פארציילט די גאנצע זאך פאר די רבנים, איז דעמאלט אריינגעקומען דער בריעף פון דער סקווערער רב, האט מען אנגעהויבן עוסק צו זיין דא אז מען דארף זעהן צו טאהן, דאס איז עס מ׳האט געזעהן, אוודאי ווי ער האט פריערט געזאגט, מען האט געזעהן אין גאנצע ניקור און יסודות איז געווען האט מען געטרייבערט אזוי, דער צלע י״ב האט מען אויסגעטרייבערט, דאס איז געווען אזוי איינגעפיהרט, און דאס איז געווען דער חת״ס, מען האט זיך אזוי געפיהרט אין רוב מקומות און שוין, און ווי דער חת״ס ז״ל זאגט אליין ס׳איז א לייכטער ניקור, מען דארף נישט האבן קיין אומנות דערצו — יא אזוי זאגט ער — אינו חמור כ״כ אויך ווייל ס׳איז דאך נישט בעצם קיין חלב, ער זאגט דאך ס׳איז נישט דא פון דארט קיין חלב, אין ש״ך שטייט דאך ארויס עס איז נישט אפילו אין די צלע י״ג אליין איז נישטא קיין חלב, אין די צלע אפילו נאך וועץ מ׳שניידט דאס אראפ כדי מ׳זאל קענען גוט אפשניידן, מען זאל זיך נישט טועה זיין. אבער אין די פלייש אליין, איז דא א חת״ס אין דעם איז נישטא קיין שום חולק דער בית שלמה זאגט אויך די זעלבע זאך, ער זאגט, בגלילותינו איז מען זיך נוהג עס נישט [66].

און נאך מער איז, און דער חשש, און דארטן ווי דער בית שלמה דארט קוקטץ אריין, האט דער קצב פארקויפט אום־געטרייבערטעס, דאס איז געווען די גרויסע דאס, ווייל אז ס׳איז נישט געוואוינט געווען צו טרייבערן האט ער דאך געטרייבערט, און ער האט עס פארקויפט, און ער זאגט דארט ווי די... און פאר דעם, ער קנס׳עט עם, אין דעת תורה ברענגט ער דאס טאקע אויכעט אזוי, וואס ווילסטו מער [67].

שוין א קיצור, איך זאג דאס איז נישטא וואס צו רעדן, וואס איז דא געשעהן אזא טומל, דאס איז אמת, דאך איך קען עס דא זאגן ווייל ס׳איז אמת, ס׳זיצן אזויפיהל מענטשן, איך האב עס שוין געזאגט פאר א גרעסערן עולם ווי דא.

ס׳איז געווען ממש במזיד, אזאנע אן צודרייען אויף אונדז א בלבול, אזוי ווי מען האט געמאכט אויף אידן אמאל אן עלילת דם, האט מען געמאכט אן עלילת חלב, פונקט די זעלבע זאך. אויסגערטאכט זיך בשאט נפש, היינט קען איך אייך זאגן, איך וואלט דאס נישט געווען געזאגט, קוקטץ וועט איר זעהן. איך האב דאך דא א בריעף, דער מאנטעווידייער רב האט מיר געזאגט ער פארט קיין א״י, געזאגט אז מען האט דאך שוין עוסק געווען אין דעם — איר געדענקט מיר האבן גערעדט? רעטץ טוט דיירעקט, ביזט אין ירושלים ביזט דארט גיי קוק דיך אום דארטן, לאמיר זעהן וואס טוהט זיך דא אזא טומעל [68].

איך האב נישט געוואוסט וואס טוט זיך מיט ירושלים אזא זאך, אין דער אמת האב איך נישט געוואוסט אז מען זאגט טאקע ממש חלבים, מיר האבן עפעס טאקע דער ענין ניקור וואס האט זיך ארויסגעשטעלט ביי דער אסיפה וואס איז דא געווען. און דער אמת איז עס געווען אן אסיפה

לשם שמים. מען האט צונויף גענומען אלע מנקרים. קיינער האט נישט געמיינט אויף צו פארטושן חלב, אז צו זאגן, אז מען האט צונויפגענומען מען האט געוואלט טאקע טוהן. אויסצופרובן מען זאל וויסן וואס טוהט זיך טאקע, עס איז טאקע צונויף געקומען דא מענטשן פון פארשידענע מקומות, איך בין אפילו נישט דא געווען. איך האב געוואוסט עס איז דא אויף וועמען צו זיך פארלאזן, יא דער פאפא׳ער רב איז דא איך בין אפילו נישט דא געווען — יא דער פאפא׳ער רב איז דא... יא... יא... שלום עליכם... יא, ניין. איך האלט אין מיטן, פונקט זאגן די מעשה, וויא אזוי ס׳איז געווען, דער עולם איז זיך צונויף געקומען, ס׳איז דא אסאך באמת שאלות. איך וועל זאגן פאפא׳ער רב, וואס ס׳איז דא להלכה, וואס מען זאל דא טוהן ווייל בכלל, ביי די צלע י״ב איז דאך געווען אין אונגארן מקומות וואס מען האט יא גענוצט, און מקומות וואס מען האט נישט גענוצט, ס׳דא א טייל וואס מ׳האט געמאכט דעם נקור דערויף, אזוי וויא דער חת״ס ז״ל זאגט מ׳נעמט אראפ דארטן דאס הייטל, טייל מקומות האט מען נישט גענוצט, איז א פראבלעם, ס׳איז א שאלה.

עס איז טאקע אפשר א שאלה אז עס איז בכמה מקומות דא און וואס ? [69]

פאפא׳ער רב: אזוי וויא מען נוצט נישט קיין סירכות כאטשיג ס׳איז כשר, סירכא פלייש...

ווינער רב: די סירכא פלייש, קען זיין א חשש, אין סירכא בלא נקב, איז שוין דא אפשר...

סיגעטער: הלוואי, הלוואי, וויפיל מען נוצט יא, מען האט אראפגענומען סירכות, דאס איז גלאט פון דעסטוועגן נוצט מען סירכות, מען קען דאך נישט זאגן מען נוצט נישט קיין סירכות.

פאר דעם עולם קען מען זאגן, מען נוצט נישט קיין סירכות — דעמאלטץ וואלט איהר נישט געקענט האבן קיין פלייש צו פארקויפן, ס׳איז דא ס׳מאכט זיך, ס׳גייט נישט לייכט אבער עס טרעפט זיך אמאל [70].

נירבאטארער מוחה: זאלטץ מיר מוחל זיין אויף דעם וועל איך ענטפערן, חלילה אז אזאנע סטעיטמענט צוגעבן, אז אונדז נעמען ח״ו סירכות, חס וחלילה, קיין מאל אויף דער וועלט, אז ס׳איז א ריר׳ל, ווער ס׳איז באקאנט וואס מיינט א ריר׳ל, דעייס נעמט מען אראפ, אבער וואס ס׳איז מיט׳ן באמען סירכא, וואס עס האט א הארטן שורש, מיט א הארטן מקור ח״ו נעמען אונז קיינמאל נישט [71].

סיגעטער רב: דאס זאגט דאך דער פאפא׳ער רב, זאגט ער פונקט אזוי וויא דו טוהסט דאס, קענסטו דאס אויך דאס זעלבע טאן ? [72]

פאפא׳ער רב: כאטש ע״פ הלכה, איז דאס כשר, ווייל מען עסט דאך נישט, וויל מען דאך יוצא זיין אלע שיטות.

סיגעטער רב: ניין, דארט, איז עס גישט, דארט איז אזוי, די סירכא וואס מען הייבט אן צונעמען [73].

פאפא׳ער רב: נו, אז ס׳איז א פלוגתא, צווישן די אחרונים, צווישן די פוסקים אחרונים, וויא אזוי די פלייש פון די צלע י״ב וי״ג, פאר וואס זאל מען דאס מאכן ?

סיגעטער רב: אבער ס׳איז נישט דא קיין פלוגתא, עס איז נישט דא אין דעם קיין פלוגתא, קיינער זאגט נישט, דער חת״ס זאגט אז מ׳קען עס אראפנעמען, און מען האט עס אין אסאך מקומות אראפ גענומען. איך וויים אין סיגוט, האט מען דאס אויך גנעוצט, אין סאטמאר האט מען אויך גענוצט, קען מען זאגן מען האט נישט געוואוסט די זעלבע, מען האט נישט גענומען קיין סירכות, מען האט נישט געברויכט, און ס׳אי׳ דא מקומות [74].

ווינער רב: ביים ערוגת הבושם האט מען דאס נישט גענוצט אין חוסט און אין קליינווארדיין, איך מיין אזוי, איך וויים נישט [75].

סיגעטער רב: בקיצור, די זאך איז אזוי, מען קען דאס נישט אזוי שטארק מדמה זיין צו דעם, אזאך וואס ס׳איז קיין שום שיטה נישטא, אז מען קען דאס נישט בוטצען, ס׳איז נאר א שאלה, אויב מ׳דארף דאס אראפנעמען, און דער גאנצער חשש, האט זיך געגומען מען האט דאס נישט גענוצט, האט מען מורא געהאט, וועגן דעם ווייל מען האט גענוצט אחוריים, אזוי וויא ס׳איז שוין מבואר אין **בית שלמה**, און עס שטייט אין **דעת תורה** [76].

פאפא׳ער רב: אזוי וויא דער קרום, אז ס׳קען זיין א קרום ציהט זיך פון דעם.

סיגעטער רב: ניין, ניין. דאס נישט. בא צלע י״ב דאס איז בעצם נישט קיין חלב, נאר ס׳ריהרט זיך אן צום חלב פון פנים, ווייל דער כרס איז דא דער חלב, זאגט דער חת״ס, מען קען אראפנעמען דעם קרום, און ס׳איז א לייכטע זאך, די קצבים זענען בקי, די גאנצע צרה — זאגט דער חת״ס אויכעט — אז דארט וויא מען האט גענוצט דעם חלק אחוריים האט מען געמוזט צולייגן צו אחוריים, און די קצבים האבן באקומען בעפאר, וועלן זיך טועה זיין. זיי וועלן דאס נוצן אום געטרייבערט, דאס איז די גאנצע ענין, פאר דעם האט מען דאס אין כמה מקומות גענוצט, און כמה נישט.

מאנטעווידייער רב מתערב: הערט מיך אויס. — עס איז נישט דא אין דעם קיין פשרנים ס׳איז דא ווער עס האט...

סיגעט: גוט גוט, שוין הערט מיך אויס איך בין נישט דא דן איך זאג אייך, איך זאג נישט איך מיין, אבער בעצם, מען איז דא דן אויף די גאנצע זאך וואס דאס איז געווארן, אזא שם אין די גאנצע וועלט פארשפרייט געווארן אז מ׳עסט דא ממש חלב, אחוריים[77], און דאס האט, און דער שם איז ארויסגעגאנגען וואס נישט סתם ס׳געשען עפעס ממש, מ׳האט געוואלט מבאיש ריח זיין, פאר דיע אלע אידן אז זיי עסן חלב. ברור לי, היינט איז מיר אזוי זיכער, אז גאר, פון וואנעט וויל איך דאס נעמען, איך האב דא איצט א בריעף באקומען פון א״י, וואס דעם קאשויער רב׳ס אידעם — דער וויא אזוי הייסט ער (יצחק גליק — משה פרידמאן) משה פרידמאן — שרייבט פאר דעם מלאכי, ער דער מלאכי איז דארט א מנקר, וואס ער איז דא געקומען, און דער איז דאס ער וויל איינפיהרן דעם ירושלים׳ער ניקור וואס ס׳איז דא, זיי האבן נאך אנדערע חומרות, וואס מען האט עס נישט געהערט ממש אין די גאנצע מדינות, נישט אין אונגארן נישט אין פוילן און נישט אין דייטשלאנד, בכלל ס׳איז געווען א פלוגתא ס׳איז געווען מנהגים צווישן די ספרדים און צווישן די אשכנזים, מיר זענען ב״ה * אלע אשכנזים, נישט קיין, מוזן מיר זיך האלטן מיט דעם מנהג וואס איז האט דאס גארנישט קיין שום מין זיהן ניט אמאל מען זאל דא איין פיהרן די מנהגים פון די ספרדישע מנהגים, אויף וואס ארויף, עס האט ניט־אמאל קיין טעם וועגן דעם, כאטש אין דעם בריעף שרייבט ער איהם, אזוי וויא ס׳קומען אן ארץ ישראל׳דיגע אידן אהער, און זיי זענען זיך יא נוהג זאל מיר אונדז משנה זיין, אונדז זאל מיר זיך איינפיהרן משנה זיין מנהג אשכנז, איבער דעם ווייל עס קומען אהער ארץ־ישראל׳דיגע אידן[78].

ס׳קען זיך אפשר מאכן, די ארץ־ישראל׳דיגע אידן, אן עקסטערע שחיטה, קיינער שטערט זיי נישט. עכ״פ, אבער איז געשריבן דער בריעף, דער קאשוי׳ער רב׳ס אידעם שרייבט א בריעף, פאר דעם מלאכי.

איז געשריבן עש״ק ויקהל, דאס איז 6 חדשים, שטארקע 6 חדשים, ווי ער שרייבט איהם, קודם שרייבט ער איהם מיט וואס א ערמומיות, וואס פאר א מין ערמות, מען האט געדארפט אויסנוצן מיר זאל מיר קענען באקומען די פליישן, זיי זאלן קענען זען וואס דארט איז דא. ענדלאך — שרייבט ער — מיר האבן שוין באקומען, און ס׳איז פעסטגעשטעלט געווארן אז ס׳איז דא חלק אחוריים, און חלב דאורייתא׳ס אלע חלבים איז דא, און עס ווערט דא פארקויפט איבעראל — אזוי שרייבט ער אים, הערט זשע כאטש וואס, שרייבט ער איהם, אזוי וויא מיר האבן דאס פעסטגעשטעלט, ובכנסתי לקודש פנימה, בין איך געגאנגען צום קאשויער, צו זיין שווער, און ער האט איהם געוויזן,[78-2] און ער איז געבליבן עמד מרעיד, אזא זאך ווי קען דאס זיין — שרייבט ער — מ׳האט שוין גערעדט מיט עטליכע רבנים, בקיצור מ׳וועט קענען דא מאכן, און ער שרייבט אזוי וועגן ירושלים׳ער חלב, מע וועט אלעס קענען מתקן זיין[79].

איז קען איך נישט פארשטיין, אזא זאך, וויא קען דאס זיין פארהאנען זיין א איד וואס ער מיינט אמת, זעקס חדשים, ווייסט ער שוין אז מ׳עסט דא חלב דאורייתא, זעקס חדשים?

יא קאז׳ש זעט איהר דא וויא, איך ווייס נישט וועלכע רבנים מען האט דעמאלס געזאגט, כמדומה לי, איך גלויב נישט ווען מען וואלט זאגען ווען פאר א פאר רבנים, וועט׳ן די רבנים געווען געזאגט און מען וואלט מען געהערט — הערט מיך אויס — שרייבט ער אזוי[78-3] שוין 6 חדשים

און אפגעווארט ביז ערב יו"כ, דעמאלטץ איז ארויס געקומען, ממש קוקט'ס וועט איר זען. יא וועט איהר זעהן וויא ער שרייבט [80].

ווינער: יעצט הערטס אויס רבותי, דאס מוז נישט זיין... זאל דאס זיין רבי שלמה קלוגער, עטץ ווייסט דאך די מעשה פון בארדיטשוב, אין דריי וואכן איז ער אהיים געגאנגען און ער האט געשוויגן, דערנאך האט ער געזאגט, לא ראיתי מאכיל טריפות כמוהו, איז געגאנגען רבי ענזיל האט איהם געזאגט, דו ביזט נישט באגלייבט ע"פ הלכה, ווייל אז דו האסט דאס געוואוסט און האסט געלאזט בארדיטשובער אידן דריי וואכן עסין טריפות במילא ביזטו נישט באגלייבט, ווייל אין אדם משים עצמו רשע, דאס טוהט נישט א מורה הוראה בישראל, נאר אפילו א פשוט'ער איד, אלא מאי גלויבט מען דיר דאס נישט אז דאס איז טריפה, איז ער געגאנגען און ער האט איין געשיקט רבי ענזיל דעם בריעף פון ר"ש קלוגער צום אמרי אש. שרייבט דער אמרי אש אין די תשובה (א) און ער זאגט אזוי, אין אמת'ן זאגט ער, א פלא איז אויף א מורה הוראה א גאון ער זאל לאזן עסן דריי וואכן טריפות, איז דא דער ענין טאקע, פון אין אדם משים עצמו... איי ער איז דאך יעצט מוציא לעז אויף א שוחט, און ער זאגט ער איז א מאכיל טריפות, זאגט ער השתא הוא דאיתרעי, דאמאלטץ אויף יענעם איז ער נישט באגלייבט, אז ער האט דאמאלס מאכיל טריפות, ווייל ווען נישט האט ער דאך געלאזט עסין אידן יעצט איז ער מוציא לעז. שרייבט ער דער אמרי אש, און ער רעדט זיך אפ רבי שלמה קלוגער צום אמרי אש, דער חת"ס האט מיט איהם געהאלטן ביי דעם גט, און אלע גדולים, און דו האלטסט נישט, בין איך געגאנגען פון אן אנדער טעם, מען קען נישט דעם בארדיטשובער שוחט מתיר זיין ווייל ברדיטשוב האט מקבל געווען אויף זיך, די הוראה פון בראדער מגיד, במילא איז וואס אימער עס איז אויב ער איז ע"פ הלכה יא באגלייבט אדער נישט באגלייבט, פאר זיי איז אמאל דער שוחט אסור, ווייל פאר זיי האט מען געגעבן יעצט דא איז אז סיי ווער אימער עס איז... (הרב מסיגעט מפסיקו) [81].

הרב מסיגעט: קוקט'ס אהער, לאמיך א סעקונד, ער שרייבט דא אזוי: דאס איז זיין בריעף וואס ער האט געשריבן עש"ק ויקהל-פקודי תשמ"ב דאס איז פונקט, תשא איז געווען פורים, נאך פורים און האלטן מיר שוין נאך די ימים טובים, און ער שרייבט דא אזוי, קוקט וועט איהר זעהן וואס זאל איך אייך זאגן — געטראפן פון חלב הכליות ג"כ האט מען געטראפן בלתי מנוקרים, און שוין וזה ממקום דבוק לחלק הכליות, גם אצל הדינען טענדערליין הנשאר על-ידי הצלעות, הצלע אינו מנוקר טוב, ומקצת מהם לא הסירו הגיד שעל החלב בין הצלעות, מקצת נשאר גם החתיכה כמו — דאס שרייבט דער אידעם פונ'ם קאשוי'ער רב, זעהט אזוי האט זיך אנגעהויבן [82].

קוקט'ס אן, בקיצור — די צלעות זענען נישט מנוקר, והנה כמה פעמים גם שאר המנקרים... מנהג אשכנז... עס איז גארנישט געווען מנוקר, ואין שום השגחה על ניקור, עס איז גארנישט דא... זאגט ער אזוי, לפני כשעה, דאס וויל איך אייך זאגן, נכנסתי אל הקודש פנימה אל כ"ק אדמו"ר הגה"ק מקאשוי שליט"א ומסרתי לו הפרטים שמצאתי, כמובן שנרעד ונפחד מאוד, וסיפר לי שהיום כבר דבר מזה עם כמה רבנים, ועכשיו מקוה אני שכבר נכנס בעובי הקורה ש... יהי' אור... האט ער דא [83].

איז א מעשה פון 6 חדשים, ער שרייבט דא אז מ'האט שוין גערעדט מיט אפאר, איך האב נישט קיין השגה, מען האט גערעדט וואלט איך געווען געהערט, ווען נישט האב איך געזאגט, נאך די רבנים העט ווען געזאגן מאכט גערודער, מ'זעט מ'עסט חלב דאורייתא. רבוש"ע 6 חדשים, און מען זיצט און מעשווייגט אפ (נירבאטאר צועק ומפסיקו) [84].

נירבאטער: איך האב איהם געפרעגט פארוואס האט איהר מיר נישט... איך האט געשפירט, ביינאכט, אז עס איז דא א מכשול ביי ווײנשטאק, בין איך דאך פאראנטווארטליך בין איך דאך חלילה מאכיל טריפות, ביי איהם וואס האט איהר דאס געלאזט וואס האט איהר געשוויגן, דער רבי זי"ע האט געזאגט אויף מיין השגחה, איך מיין איהר קענט דאס זאגן ברבים (אחד מפסיקו: — דאס איז נישט וויכטיג) [85].

היינט איז מען געגאנגען געגן רבי'ן און מ'פסקנ'ט אפ אז מיר האבן געגעסן טריפות (היו"ר שואל: וואס האט ער אייך געענטפערט?). ממשיך: ווייסט וואס ער האט מיר געזאגט, ער וועט

מיר ענטפערן אין דריי טעג, אבער רעדט מיט די קינדער האט ער מיר געענטפערט, איך האב גערעדט מיט די קינדער, איך האב זיי אנגעקאלט זאגן (הרבה מדברים, ומכולם נשמע קול הרב מסיגעט)

הרב מסיגעט: איין רגע כאפט נישט אין די מיט, הערט זיך איין, די מעשה וואס וויל איך דא זאגן, ווען רב אברהם איז דארט געוועזן [86] האב איך דא א בריוו וואס דער רב, דער ראב״ד האט מיר דא אריין געשיקט איך האב עס דא געוויזן, שרייבן זיי אזוי: אז אויך די זעלבע, זיי האבן אן גערופן, דעם קאשויער רב׳ס קינדער, דער זוהן מיט׳ן אידים, אז דער רב אברהם (ווינא: הרב לייטנער!), יא הרב לייטנער פארט קיין ארץ ישראל ער וויל ארויס קריגען — אזוי שרייבען זיי *[86-2] — א כתב אז ער קען אליין ניקור, קודם מוז ער אליין זיין, נאכדעם וועט ער קומען, די אלע מנקרים דא הי וואס זענען מאכיל חלב, די וועט ער אלע סומך זיין אזוי אז מ׳וועט דא קענען פארקויפן חלב און ס׳וועט גוט זיין אין האלסעיל, איהר הערט א מעשה, איך האב דעם בריעף, איך האב אן אריגינאלען בריעף, נישט קיין מעשיות.

איך האב אנגערופן דעם ראב״ד — וואס איז דאס וואס ער זאגט — האט ער מיר אריין געשיקט, היתכן אז דער רב אברהם גייט אהין (אין שומעים — ערבוב הקולות) [87].

קוקט׳ס: דאס איז א בריעף, דער ראש המנקרים שרייבט פאר׳ן ראב״ד וואס שרייבט ער — מיינט איהר — ער שרייבט אזוי פאר׳ן ראב״ד, אזוי וויא מ׳זעט ס׳טוהט זיך אין אמעריקא אזוינס וויל מען אלע פארקויפן חלב, ס׳גייט זיי אין לעבן, און דער רב אברהם איז אהער געקומען. איז דאך שוין א געפערליכע זאך? ער גייט זיך אויסלערנען ניקור, און ער די אלע איהר הערט דאך וואס, ע״כ שרייבט ער, און זיי האבן איהם טעלעפאנירט בסודי סודות, שטייט דארט, ער שרייבט איהם דארט מ׳זאל דאס נישט אויסזאגן פאר׳ן רב — זעסטו און עס מוז געוויזען א סוד. שוב מסר הרב מלאכי שקיבל טלפון מהרב בלום שאביו הרב מקאשוי, דבר זה צריך לשמור בסוד, שהרב לייטנער יופיע כאן ביום א׳ פ׳ ראה במטרה לקבל פה אישור, על סמכות ידי ניקור, שיסמוך שם את המנקרים באמעריקה, שהם יודעים את הניקור אע״פ שאינם יודעים. זיי קענען נישט. ויש שם באמריקה מי שאינם רוצים הניקורים, הרב לייטנער הבטיח, דארטן פאר די קצבים, ער וועט זיי ברענגען א היתר אויף די בשר מיט׳ן חלב אינם מנקרים, אלעס וועט ער ברענגען דער הרב לייטנער, ער האט זיך אונטערגענומען, אז נישט (— ווינא: איין ווארט...) [88].

הרב דסיגעט ממשיך: איך וויל איהר זאלט מיך אויסהערין... (כולם מדברים, ונשמע קול הרב דסיגעט וממשיך:) קוקט׳ס עכ״פ וואס פארלאנגען זיי די וואס שרייבט דער, שרייבט ער אזוי, אז ער האט איהם אנגעזאגט, יא נאך שטייט דארט, שוב ביקש ממני הרב מלאכי, השתדלו שאף אחד מהרבנים מהבי״ד לא יתקשר שום שיחה עם הרב ממאנטיווידעא — ער איז אין חרם חלילה געוועזן, מען טאר נישט מיט איהם רעדין — די אלע רבנים זאלן נישט רעדין צו איהם. דע ווילן דא מאכן אזוי ווי עס איז — וואס זשע וויל ער — לפענ״ד זאל ער צונויף רופן דאס בי״ד און דאס בי״ד זאל ארויס געבן אז די אלע זאכן וואס זיי זאגן אז דאס איז אמת, במילא וועט הרב לייטנער שוין זיין געפינישט... (אחד שואל...) תשובה: דער רב גד׳ל וויל דאך דא איינפיהרן דעם דעם דאס איז עס, און רב משה ארי׳ האט מיר געשיקט דעם בריעף, פארציילט א מעשה, ער האט איהם געשיקט דעם בריעף, ער לייקענט נישט,[89]. פארקערט איך האב שוין היינט געהערט, אז מען האט שוין געקאלט דעם, אז ער זאל זאגן, ס׳הייבט זיך נישט אן, די גאנצע מעשה, ער איז אן ערליכער איד, אן איבערקערעניש (זעקות מכל הצדדים, ונשמע קול, סיגעט ממשיך:) וואס וויל איך אייך זאגן בקיצור, דאס איז הונדערט פראצענט, שום ספק אז זיי האבן געפלאנט 6 חדשים ארויס קומען מיט אזוי מין זאך. אז מען עסט דא חלב, חלב דאורייתא און אחוריים, עס טוהט זיך דא. וואס דער תכלית איז וואס זיי האבן דערפון, האב איך נישט קיין השגה [90].

הרב מפאפא: מיין שמועה איז שוואך, און איך בין אהער געקומען, אל תזכור לנו עוונות ראשונים, מאי דהווה הווה, צו מען האט עבירות געטאן מיט׳ן מוציא ש״ר צו נישט, לאמיר איצט נישט טענה׳ן, לאמיר איצט דן זיין וואס ס׳זאל זיין מכאן ולהבא. אבער די אלטע עבירות לאמיר אוועק שטעלן אין דער זייט [91].

הרב מסיגעט ממשיך: איך בין מסכים, אבער כדי מען זאל וויסן, אז מען האט דא צוטאהן מיט מענטשן וואס ווילן, מוז מען דאך וויסן וויא אזוי צוטאהן, איך וועל אייך זאגן, איך וועל זאגן פאפא'ער רב, מען האט דאך ביז היינט אויך געטאן, מען האט דאך געזען, מען האט צונויף גערופן אלע מנקרים האבן זיי דען נישט אנגעהויבן צוטאן. ס'איז ממש דא טאקע פיהל מענטשן וואס זיי קומען פון פארשידענע מקומות, מען קומט דא פון גאליציע און פון ליטא און פון פוילן און פון אונגארן פון כמה מקומות, ס'געווזן, האט מען דאך אנגעהויבן עוסק צו זיין אין דעם ענין, האב איך א בריעף, וואס דער קאשוי'ער רב שרייבט מיר א בריעף, הערט איך וועל אייך זאגן, ער שרייבט מיר אליין, איך האב פון איהם א בריעף, ער שרייבט, אז די גאנצע אסיפה וואס דענטצמאל איז געווען, וואס מען האט זיך צונויף געקומען, איז נאר געווען כדי מחפה צו זיין אויף דעם גאנצן ענין, מ'זאל קענען ווייטער פארקויפן (...נכנסים בתוך דבריו...) אז ס'זיצן דא רבנים זענען זיך צונויף געקומען דענטצמאל אויכעט מען האט צונויף געזעצט מיט אלע מנקרים, מ'האט געזען עפעס צו טאן, איז די גאנצע אסיפה איז דאך נישט געווען, עס איז נישט שייך צוזאגן, אזוי מוז מען דאך דא וויסן — לאמיר אייך זאגן — איך האף אז די רבנים, אז ווי יענע אסיפה איז געווען געמאכט לש"ש, מען האט זיך צונויף גענומען דעמאלס אויך מען זאל זעהן מתקן זיין און דא דארף מען נאך קוקטן וואס ער שרייבט מיר דאס שרייבט ער מיר דער קאשויער רב אליין אין א בריעף — ס'איז אונטערגעשריבן דא זיין נאמען. האסטו, יותר ממה שכתוב כאן יש במציאות המכשולות ובנסיונות שניסו לתקנו במשך ג' שנים שעברו המצב נורא ואיום[92]. ער שרייבט דאס פאר מיר, והענין מבהיל הרעיון ואף כשלעצמי נראה לי כחולם חלום — זאגט ער שרייבט ער דאך צו מיר זאל זיך איהם חלומ'ען — אלפים ורבבות מבנ"י נכשלים באיסור חלב הנורא, ואין דורש ואין מבקש לתקן, וכשנעשה איזה רעש בעיר, ממהרים להתאסף, איך להשתיק ולהודיע, כי יאכלו ענוים וישבעו, והמון עם הולכים לדרכם בדברי לעג ובוז בטענות של הבל שאין קץ לדברי רוח[93].

ער שרייבט פשוט, אז די אסיפה וואס מען האט צונויף, אז מען הערט אז עס איז עפעס א גערודער, נעמט מען צונויף דארטן מענטשן און מען זאל ארויסגעבן, ער שרייבט דאס פאר מיר, הערטץ מיך אויס, איך וויל אייך זאגן ניין הערטץ מיך אויס קען מען דען... (נכנסים בתוך הדברים)[94].

פאפא'ער רב אומר: מען דארף דא נישט צו דן זיין צו קאשויער רב איז גערעכט צו נישט.

סיגעטער רב: (מתגבר קולו שוב!) איך בין נישט דן צו ער איז גערעכט איהר זעהט דאך אליין, איך וויל אייך נאר איינס זאגן, איהר ווייסט וואס איך וויל אייך זאגן, איך בין בטוח, אז דער קאשויער רב האט נישט געוואוסט פון דעם גאנצן בריעף, איך בין זיכער, ווייל דער בריעף איז אזוי געשריבן אזוי אין דער כאפעדיג ער שרייבט זיך טאקע אונטער הק' רפאל בלום, אבער ער ווייסט זיכער נישט וואס דא איז געשטאנען, זיכער אז ניין, וויא איז, וויא הייבט זיך אן דער בריעף, ער האט נישט באוויזן אפצושרייבן אזא בריעף אזוי צווישן יו"כ און סוכות, די הערסט, עס איז אנגעשריבן בין עשור לחמשה עשר. ער שרייבט עס פאר מיר דעם בריעף, עס אזי פאר מיר משה טייטלבוים לסדר שם יזבחו זבחי צדק, זיכער האט ער נישט אנגעהויבן צו וויסן. איך מיין זעהר אזוי ווי איך זאג, נישט קיין ספק, ער הייבט נישט אן צו וויסן, אבער די וואס האבן דאס אין געפיהרט, הערט זיך איין, רבותי, איצט איז אזוי צום ענין איז אזוי[94-2].

איך שלאג אייך פאר, וואס מען האט געדארפט דא קודם דעם זאל מען מ'האט עס פריהער פארגעשלאגן, אז ס'איז דא, דאהי בוטשער'ס וואס האבן נישט וואס זיי ווייסן נישט אויב שריפטלאך האבן זיי זיכער נישט אז זיי קענען, דארף מען אנהויבן אזוי, אז פון היינט מאל אן, מוז יעדער ווער ס'איז עוסק אין פארקויפן פלייש, ער האט א פלייש באנק, קודם האט מען געדארפט מאכן אז מ'מוז האבן א השגחה מוז זיין, דאס איז איין זאך. נאר דאס איז נאך נישט גענוג אז ער זאל האבן א השגחה, אויף אונדז ליגט אזוי פיהל אחריות. אז מיר זעהן, אז די פארקויפערס, די בוטשערס זאלן קענען * אויסער דעם וואס ער האט א השגחה, יעדער איינער וואס איז עוסק אין דער פלייש מוז * גיין[95].

מען האט געדארפט אויפשטעלן דא א פאר רבנים, וואס זאלן אליין קענען גוט ניקור, ביי דעם זאל זיך אנהויבן, מען זאל וויסן דע קענען ניקור, היימישע רבנים. און די האבן די סמכות פון די התאחדות הרבנים, צו געבן סמיכה, פאר די בוטשערס וואס דארפן פארקויפן פלייש, און ס׳זאל נישט קענען א איד פארקויפן קיין פלייש סיידן אויב ער איז א מנקר. מען מוז דאך מנקר זיין, אבער ער האט א מנקר, וואס ער איז דארט שטענדיג וואס ער איז דער קוקט איבער אלע, און דער מנקר יהי׳ מי שיהי׳, ס׳דא מנקרים, וואס האבן סמכות, דער קראסנער רב ז״ל איז געווען אין אייראפע, האט ער דארט איינגעפיהרט א שחיטה האט ער געמוזט האבן מנקרים, איז דא א פאר אידן, וואס ער האט זיי אויסגעלערנט וואס זיי האבן זיך אויסגעלערנט, און ער שרייבט אויף זיי איך בין אויף זיי מעיד, זיי קענען גוט די הלכה און זיי קענען גוט די מלאכה.

ס׳איז דא אזעלכע, עס איז דא, ער האט פון פעסט, ס׳דא פון סאטמאר בית דין, ס׳דא וואס זיי האבן אויסגעלערנט ראחוב׳ער רב איז דארט געווען [96].

פאפא׳ער רב מתערב: מען מוז אלץ מוסיף זיין אויף די... לדעתי, העט איך געמיינט, דער התאחדות הרבנים זאל ממנה זיין דריי רבנים זיי זאלן זיך אריין לעיגן אין דער הלכה, בכל פרטותי׳ ודקדוקי׳, ווייל איך מיין רוב רבנים זענען נישט דערינען, אין דעם, דאך גם אני בתוכם איך בין נישט בקי אין מציאות פון די ענינים. און ס׳מוז זיין די התאחדות הרבנים זאלן ממנה זיין דריי רבנים אדער אפשר מער נאך, און זאלן זיך אריין לעיגן, ראשם ורובם בכל פרטי׳ ודקדוקי׳ פון די הלכה, און זיי זאלן נאכדעם זיין דורך קוקען איבערקוקען די בוטשערס [97].

הרב מסיגעט מוסיף: און יעדער מנקר מוז באקומען פון די דריי רבנים אז ער האט זיי אויסגעלערנט אז זיי קענען דעם נסיון זיי קענען די הלכה און זיי קענען [98]

הרב מפאפא: און די דריי רבנים זאלן לפרקים גיין טאקע באקוקן ביי די מעשה, צו מען האלט איין די דאס צו נישט, און נאך דעם ווען די דריי רבנים וועלן שוין זיין ממש בקי בכל פרטי׳ ודקדוקי׳, און מיט אלע אופנים, נאך דעם למען השקט הרעש זאל מען זיך צוזאם קומען מיט די ארץ־ישראל׳דיגע די וואס האבן געמאכט דעם שם רע, און מען זאל זיי וויזן אז דער שם רע איז נישט דא [99].

הרב מסיגעט ממשיך: דער פאפא׳ער רב, איז נישט גוט אינפארמירט — זעה איך — איין מינוט הערט, נישט פון איצט, איין מינוט! הערט זיך איין א רגע. הערט מיך אויס לאט מיך אויסרעדן, נישט קיין ארץ ישראל׳דיגע האבן דא געמאכט דעם רעש, נישט קיין ארץ־ישראל׳דיגע, דאס האבן געמאכט היזיגע האבן דא געמאכט, זיי האבן נאר גענומען די ארץ ישראל׳דיגע, אז זיי זאלן זיי זעהן עפעס צוהעלפן, ווייל די אין א״י האבן זיי אזעלכע מנהגים וואס איך האלט, אז מ׳דארף דאס נישט איינפיהרן דא, ווייל אונדז האבן מיר גארנישט צו טהאן מיט די ספרדישע מנהגים, וואס זיי האבן דארטן געהאט [99-2] אין א״י בשעתם ווען מען האט דאס איינגעפיהרט, איז געווען, האבן אלע אשכנזים די גדולים האבן מוחה געווען **. זיי האבן נישט געהאט קיין ברירה מען האט אויף זיי ארויף געצוואונגען ווייל די ביי די רעגירונג, ביי די טערקישע רעגירונג, זענען דעמאלטסמאל די ספרדים געווען אין כח דער חכם באשי, האבן זיי נישט געהאט קיין ברירה זיי האבן נישט געקענט האבן קיין שחיטה האבן זיי געמוזט אונטער ווארפן זיך אונטערן ניקור. אונדז איז דאס גארנישט מחייב, מ׳האט זיי דעמאלטץ געווען בכפי׳ און יעצט א וודאי נישט.

וואס דארף מען אונדז העמיר עפעס אוועק גיין פון אלע מנהגים פון די אשכנזים אבות אבותינו, האבן געפיהרט וויא ס׳איז נישט געווען קיין.

פאפא׳ער רב ממשיך: הוא גופא זאל מען מסביר זיין פון דעם, א זאך וואס ס׳איז במנהגא

** כל המובא בפיסקא (99־2) שהסתמכותם היא על „התורת הניקור הירושלמי״ [שאודותיו ביארנו במק״א בספרנו זה] — הבט לעיל מס׳ 15 — לא נמצא, ולא כתוב כלל שם, אולם מה שאומר אודות „מחאת הרבנים״, — המקור היחיד לכעין זה הנו מ„דעת כהן״ מ„הרב הראשי קוק״ (המועתק שם) שכותב שאין דעת רבנים מידידיו נוחה מאיזה מנהג (לקולא).

תליא מילתא, איז נישט (**סיגעט**: נאר במנהגא תליא מילתא) **פאפא**: ברויך מען נישט קיין ראיות, נאר מיט דעם אליין וועט מען משקיט זיין דעם רעש [100].

הרב מסיגעט בקול: ניין! הערט זיך איך האלט, דעם רעש דעם רעש דעם רעש, איז שוין נשקט געווארן, ס'איז נישטא וואס צו רעדין. דאס ווייסט יעדער איינער, אז דאס איז געווען פשוט, א עלילה איך האב פריערט געזאגט, נישט קיין עלילת דם נאר איין עלילת חלב, אויסגעטראכט אויף די בוטשערס [101].

הרב מפאפא עונה: איך זעה דאך, דער קאשויער רב שרייט נאך, היינט געוואלד [102].

הרב מסיגעט עונה: נא, וואס זאל איך טאן ער וואלט ווען געוואוסט... קודם איך ווייס נישט צו ער שרייט נאך, איך ווייס נישט צו ער טוהט, מיר דאכט זיך ער ווייסט זיכער גוט ער ווייסט שוין היינט וואס איך האב איהם געזאגט ערב יו"כ, הערט אויס, ווען איך האב געהערט איך האב געזעהן דאס צעטיל וואס ער האט ארויסגעגעבן, איז געווען ערב יו"כ האב איך איהם אפגערופן אויף דער נאכט, ערב יו"כ איך האב איהם געבעטן ברחמים, קאשויער רב, איך האב געזעהן איהר האט ארויסגעגעבן א צעטל, אז סידא חלב דאורייתא, און איך גלויב אז מען האט אייך אן געפיהרט, איך גלויב נישט דערין, אבער לאמיר ווייזן לאמיך גיין, נישט איך וועל גיין אליין, איך האב איהם געזאגט דער מאנטעווידעאער רב [103].

ער שרייבט דאך מיר אין בריעף צו איך האב איהם דאס געבעטן, און דער אודווארער ווייס איך, אויך א בקי, ער האט זיך אפגעגעבן א ביסל מיט דעם, לאמיר זיי גיין ווייזן פאר די אידן, אז ס'איז עפעס דא, איך האב איהם געזאגט נישט קיין חלב דאורייתא א דרבנן העסטו מיר ווייזן, רוף איך אויס במעמד, אין ביהמ"ד איז געווען א גרויסער עולם, מען זאל וויסן מען טאר נישט עסין.

איך האב איהם אזוי, איך האב איהם פשוט איהר מעגט מיר גלויבן איך האב געוויינט פאר איהם, נישט פשוט זיך געבעטן איך האב איהם געזאגט, קוקט'ס, ער ווייזט דאך ער האט גערודערט. איך האב געזען איך קען נישט בא עם פועל'ן, איך האב איהם געזאגט עס איז ערב יו"כ אויף דערנאכט, איך האב איהם געזאגט, ביי מיר איז אזוי אויך ערב יו"כ, ווארטן מיך דא און א שיעור מענטשן, איך מוז זיי אבער קודם כל... זאפארט איך געה וואו דו ווילסט, און איך וועל מיטנעמען צוויי — איך האב געזאגט — רב יחזקאל'ן וועל איך מיטנעמען, דעם דיין, ער ווייסט דאך אויך שוין א ביסל פון דעם, לאמיר גיין ווייזן אונז אז ס'איז עפעס דא א איסור דרבנן, רוף איך אויס, דארפסט נישט מער... איך רוף איך אויס מען טאר נישט עסן, און איך האב נישט געקאנט ביי איהם פועל'ן [104].

אזוי ווייט, איך האב געזאגט, הערט מיך אויס קאשויער רב, איך האב געקענט אייער רבי, ווייל איך האב געהאט הורמנא פונעם קאשויער רב, און מאלט אייך אויס צו אייער רבי וואלט אזוי געטאן.

איך גיי צו אייך איך האב איהם געזאגט — סאטמאר רבי — אזא טיטל האב איך.

און איך בעט אייך, עס שטייט דא טויזענטער אידן, און איך וועל זיי זאגן זאלן פאלגן, שטעלן זיי איין וועלן זיי נישט עסין. טועם זיין, קום ווייז עפעס טוה עפעס, עפעס לאז מיך זעהן [105].

יו"ר שואל: וואס האט ער געגעבטפערט?

הרב מסיגעט: וואס? ער האט מיר געענטפערט: ער איז נישט קיין מלאך. ער קאן נישט ביי נאכט, פארישדנס, ער האט מיר געענטפערט. (אחד מעורר ומזכיר: באַרדיטשובער רב) — באַרדיטשובער רב.

יא, ער האט מיר געזאגט ער האט מיר געזאגט, ביז וויא לאנג ער האט מיר געזאגט, הערטץ איך האב אים, שוין לאנג איך האב אים שוין אזוי לאנג געמוטשעט, קען דאס זיין — זאגע ער — זיי האבן שוין ביז איצט געגעסן 30 יאר, עסין זיי שוין חלב, זאלן זיי ווייטער עסין, ער וועט דאס נישט אפלייקענען [105-2] *.

האב איך איהם געזאגט צו קאשויער רב, הערט מיך אויס קאשויער רב, איהר זאגט אזוי, דענטסמאל האב איך איהם שוין געזאגט איך האב מיך פשוט געבעטן צו עם, האב איך עם געזאגט, ווייסט איר וואס האב איך עם דעמאלס געזאגט, איך האב געקאנט אייער רבי'ן דעם קאשויער רב

ז״ל איך האב ביי איהם הורמנא, איך גלויב נישט אז ער וואלט זוינס געזאגט, איך בעט אייך קומט זאגט, בקיצור איז געבליבן מארגן [106].

האב איך געזאגט גוט, בעסער וואלט געווען אויף דער נאכט, מיר איז פשוט בעסער געווען אויף דערנאכט, ווייל ערב יום כפור איך בין ביזי און מארגן שלאגט מען שוין כפרות, האב איך איהם געזאגט איך גיי, זאל זיין, איז געבליבן מיט איהם ווילסט נישט אויף דערנאכט, איך געה מארגן איך האב נישט געוואוסט זיך קיין עצה צוגעבן [107].

נישט איך וועל גיין אליין *, איך וועל זען דארטן, מען זאל גיין מנקרים, און מ׳וועט זען וואס דו האסט געטראפן. און איך האב איהם נישט געווען געפאלגט ווייל מיר איז שווער געווען ערב יו״כ, איך האב געוואלט גיכער אויף דערנאכט, בין איך געגאנגען, איך האב אנגערופן דעם אדוואערער רב, איך האב געוואוסט דער אדווערער רב האט אויסגערופן, אז מען טאר נישט עסין פלייש, איז ער דאך כשר, וועט שוין גוט זיין, האב איך איהם געבעטן קום אריבער רוף אפ דעם קאשויער רב, זאג איהם פארוואס וויל ער נישט היינט, דו גייסט היינט נאכט, זאג שוין לאמיך אהער אהין, דערמאן מיך נישט, * מ׳וועט מיטגיין מען וועט גיין. דער אדווארער רב האט איהם אנגערופן, איך בין געווען פארנומען, איז ער געגאנגען אין די אנדערע שטוב, און צוריק געקומען, עס הולכט נישט, בשום אופן, דאס קען נישט זיין [108].

מיט׳ן אדווארער רב האט ער אפגערעדט שוין אויף דינסטאג, ס׳איז דאך געווען עריו״כ. איך האב געוואלט גיין * אין דערפריה, זונטאג, א כלל איז געקומען דער אדווארער רב. ס׳איז נישטא וואס צו רעדן, ס׳איז דינסטאג [109].

איך האב נישט געגלויבט, אז ער וועט פארט נישט קומען צו מיר ערב יום טוב, איך האב געווארט ערב יום טוב און איז נישט אנגעקומען, נא דעמאלטץ ערב יו״ט איז געווען יו״כ, האב איך שוין געזעהן, ווען דער קאשויער רב זאל מיינען טאקע ס׳איז פארוואס קען דאס פארהאנען זיין, איך בעט דיך אזוי שטארק און ער בעט איהם, ער איז דאך כשר וישר פארוואס איז ער נישט גוט, ער וויל נישט ס׳קען נישט זיין, האב איך דאך געזעהן, אז די מענטשן ארום קאשויער רב ווילן נישט, ווילן נישט ווייזן פשוט, ס׳איז גענוג געווען אז ז׳ האבן געזאגט [110].

האב איך יו״כ אויסגערופן אזוי ווי מען האט אויסגערופן אין פאפער ביהמ״ד, האב איך נישט געוואלט האב אויסגערופן, האב איך געמוזט אויסרופן, ווייל ס׳איז דאך געווען יום כיפור. מען האט דאך געפאסט יום כיפור, אויף דער נאכט דארף מען גיין עסין, איך דארף דאך עפעס זאגן פאר די מענטשן זאלן זיי עסין? זאלן זיי נישט עסין? האב איך געמוזט טאן, האב איך געהייסן אויסרופן אז ווער ס׳האט געקויפט פלייש, ביי אונדז אין בוטשער סטאר אין סאטמארער סטאר דארט איז דא מנקרים און עס איז פונקט, און קען מען עסין [111].

דאס האב איך געטאן, איך האב געזען, אז איך מוז דאס טאן, וואס זאל איך זאגן — אז איך וועל נישט אויסרופן, וואלט דאך געהייסן, וואלט שוין יעדער געוואוסט א גאנצע געשעפט, הייסט דאך, אז איך זאג אז מען טאר נישט עסין [112].

הערט׳זשע וואס, איז געגאנגען, הער אויס, אויף דעם ארויף, האב איך באקומען דעם בריעף פונעם קאשויער רב, ער שרייבט, ער שרייבט די גאנצע מעשה, אז איך האב איהם קודם געבעטן, און ס׳איז געבליבן אויף דינסטיג — זאגט ער — כאטש ער שרייבט אז מיר האט ער געזאגט, ער שרייבט מיר אזוי אין בריעף, מיר האט ער פארקערט, אבער אזוי וויא דער אדווערער רב איז דאך שפעטער געקומען, און ער האט איהם אפגערעדט אויף דינסטיג, און אזוי וויא מאנטאג איז דאך געווען יום כיפור האט מען אויסגערופן אין סאטמאר ביהמ״ד, און דער פאפא׳ער רב האט אויסגערופן און דער דיין רב יחזקאל האט אויסגערופן, און דער דעברעצינער האט אויסגערופן האבן אויסגערופן אז מען מעג אזוי האט ער זיך מיישב געווען, ווייזט ער נישט מער, פטור אן עסק [113].

איז דינסטיג און מיטוואך ס׳איז שוין דורך געגאנגען ביז סוכות, איך האב נישט געהערט גארנישט נאך רעדן, גארנישט געהערט, באמת איך קען דאס נישט פארשטיין וויא אזוי א זאך קען זיין, ער האט מיט מיר אפגערעדט דינסטיג, איבער־דעם, ווייל איך האב אויסגערופן אז ביי אונדז איז דאס כשר, עטץ האט געזען [114].

בקיצור, און אזוי איז דאס געווען ביז וויא לאנג ס׳איז געווארן סוכות, אין סוכות בין איך מיך נוהג צו רעדן יעדעס יאר פאר די אברכים, דענטצמאל האב איך פארציילט די גאנצע מעשה, און בעפאר איז שוין געקומען, אז זיי ווילן קומען, האב איך שוין נישט געוואלט טוהן [115].

בקיצור, וויל איך אייך זאגן בענין זה, ווייל דער פאפא׳ער רב, האט פריהרט געזאגט, איינשטעלן דעם רעש, איינשטעלן דעם רעש, איז אזוי, דער וואס ער וויל מאכן אזא רעש, קען מען זיך במילא נישט העלפן, און איך האלט ביי מיר גארנישט קיין התחייבות לגבי די מענטשן, וואס האבן ארויס געבערענגט אויף אזא מין אופן, פשוט, וואס זיי האבן געוואלט אונדז ממש, אין די גאנצע וועלט ארויסווייזן אז ס׳זיצן דארט אידן, ער שרייבט דא, אלפים ורבבות אידן עסין חלב, איז אהן א שום בארעכטיגונג (הרב מווינא מזכיר.. נאך איינס) [116].

— ממשיך: פאר דעם האב איך נישט געוויזן, חוץ דעם, ס׳איז גארנישט דא וואס צו זאגן וואס זיי שרייבן דא אין בריעף, ס׳האט געהייסן איהר באקומט אויך דאס בריעף, נאר זיי האבן שוין געזען, ביי מיר האט דאס נישט געמאכט גוט, האט איהר נישט באקומען.

דער בריעף איז פארגעברייט צו צושיקן, איך וועל אייך זאגן נאך א זאך, דער בריעף, וואס שרייבט דאס, איז פארגעברייט — איהר קענט זעהן — צו שיקן פאר אלע אידן אין דער גאנצע בכל תפוצות ישראל, און דארט אריין שרייבן, אז ווי מען איז, אזוי זעהן אויס דארטן די רבנים, זיי זענען אלע פארקויפט, ס׳איז גארנישט נאכצוזאגן וואס דאס איז [117].

יעצט הערט זיך איין וואס איך וויל זאגן, וואס מען דארף מיר צו טאהן, אזוי וויא מיר האבן פריהערט געשמועסט, מען דארף זעהן דעם ענין פון ניקור צו ברענגען. ס׳זאל זיין אן איינאיינציגע זאך, הן וואס ס׳האנדלט זיך אין די הלכה, צו זאל מען יא נוצן צלע י״ב צו נישט, וועט מען זיך געדארפט צונויף זעצן די רבנים. איך מיין נישט איצטערט, ס׳ברענט דאך נישט, אזוי שטארק, אז טאמער טוהט מען מנקר זיין די צלע י״ב, אזוי וויא דער חת״ס זצ״ל האט געזאגט, אין אוודאי אז מען קען נישט זאגן אז חלילה אז מען טאר דאס נישט טאן חלילה וחס, און מען האט דאס אין זייער אסאך מקומות געטאן.

אוודאי דארף מען דא עפעס טאן, מען דארף וועגן דעם דן זיין, מען דארף טאהן, אזוי וויא ער האט פריער געזאגט, רוב דעות, צו מען זאל אליין טראכטן, מען זאל דאס טאן שוין, און אזוי וועט מען קומען צו דעם [119].

און דערווייל האבן מיר אונדז דאך געמאכט א שטיקל תיקון, אז די קצבים באקומען גארנישט קיין פלייש וואו ס׳איז דא חלב, אונדז האבן יא גראדע עוסק געווען ביז יעצט אין דעם, טאקע מיט׳ן ווינער רב, און מאנטעווידעאער אויכעט, מען האט אזוי איין געמאכט, אז באקומען היינט גארנישט די קצבים קיין פלייש וואס מען דארף אפילו טרייבערן, אראפגעשניטן, ס׳איז גארנישט דא, אזוי היינט איז עס... אזוי בסדר אזוי וויא איך האב איצט געזאגט, נאר מען קען ביי דעם נישט בלייבן, ווייל דאס איז נאר אזוי געמאכט צייטווייליג מען זאל אפשניידן גאנצע שטיקער שניידט מען אפ וויא ס׳איז דא אוואו מען דארף טרייבערן. האט מען דאס גאנצע חלב אראפגעשניטן (... שואלים ובלתי מובן). תשובה: יא יא די שטיקל יא, נאר חלב, יא, פארשטייט זיך [120].

איצט איז אזוי וועט מען זען, דאס דארף מען זען דן צו זיין, אז ס׳זאל זיין אזוי, און במילא מיט דעם וועל מיר אפקומען.

פאפאער רב (בקול רם): מען טאר זיך נישט פארלאזן אויף די מנקרים אפילו זיי זענען מומחים, ס׳זאל זיין רבנים וואס זענען בקי בכל פרטי׳ ודקדוקי׳ [121].

— **ממשיך**: דאס וואס דער פאפאער רב האט געזאגט האב איך דאך פריהערט געזאגט, אז מען זאל דא אויסוויילן 3—4 רבנים צו 5 וואס זאלן זיך מעלדן, אז זיי ווילן זיך אויסלערנען ניקור, זיי וועלן טוהען א גרויסע טובה פאר אונדזער ציבור, און די זאלן זעהן און די אלע בוטשערס וועט עס פארקויפט פלייש, די מרזן האבן פון זיי א חתימה [122].

יו״ר טארטיקאווער: ...מען גייט אוועק פון א אסיפה (ווינא מפסיקו — ס׳מוז ארויס א דבר ברור [123], ביז מען ערלעדיגט נישט א זאך.

יו״ר המשך: מען טאר נישט אוועקגיין, זאג איך אז דערווייל כאטש די רבנים האבן נאך

זאלן די רבנים נעמען צו א מנקר וואס מען ווייסט ער קען, ...א רגע
גארנישט אויסגעלערנט
א רגע, דערווייל איז די, דאס זאל מען שוין ארויסגעבן א קול קורא אז מען בעט קיין שום איד
זאל נישט עסן קיין פלייש, דארטן וויא ס׳איז נישט דא קיין השגחה, ווייל דער חסרון איז נישט
צו פון האלטן א בוטשער סטאר, צו פון מיל־מארט, צו דאס, ס׳איז דא אהן א שיעור בוטשערס וואס
האבן נישט קיין שום השגחה און גארנישט (אחד שואל בקול: דער משגיח אליין קען דאך נישט ?).

יו״ר תשובה: נו, ווייטער (סיגעט: א מינוט א מינוט הערט זיך אויס[124]). המשך: דאס זאל
מען שוין טאן די צוויי זאכן, אז נישט קיין השגחה זאל מען נישט קויפן, און דאס איבעריגע זאל מען
שוין די 3 רבנים כאטש זיי קענען נאך נישט, זאלן זיי צונעמען א מנקר וואס מען ווייסט ער איז
גוט אדער מען זאל שיקן רופן, איהר לייגט דאס אפ איז גארנישט ווערן, דאס זאל מען שוין טאהן
און דערווייל זאל מען זיך אויסלערנען, מען זאל צונעמען א מנקר, און מען זאל שיקן רופן יעדן
בוטשער, און זעהן צו ער קען [125].

ווינא: מאנטעווידעאר רב קומט נאר אהער, איך וויל מיט אייך רעדן.

יו״ר המשך: א רגע איך וויל בעטן דעם עולם אזוי מען וויל דאך פיהרן א שטיקל אסיפה
„פארלאמענטאריש״... צו זאגן אזוי וויא ס׳איז דא רבנים וואס האבן זיך געמאלדן צום ווארט,
צו מען וועט זיי יא פאלגן צו נישט פאלגן [125*], ווייל איך זאל מען אויסהערן די פאר רבנים, דער
ערשטער האט זיך געמאלדן דער אודיווארער רב, דערנאך האט זיך געמאלדן דער טענקער רב,
דערנאך האט זיך געמאלדן דער ווינער רב, און דער וויזניצער רבי׳נס זוהן, זאל מען דערווייל
אויסהערן די פיהר און דערנאך וועט מען קומען צו א החלטה, לאנדסבערגער רב, אבער איך וויל
בעטן דעם עולם איך וויל געבן צו פארשטיין א זאך וואס איך ווייס שוין פון אסיפות, אז מען
ברויך עפעס זעהן, דעם תיקון וואס מ׳ברויך שוין דערווייל — יא יא — לאדאנער רב — דערווייל
איז דער ערשטער געוועזן נאך איידער ס׳האט זיך אנגעהויבן די אסיפה, אודווארער רב [126].

וויטצען שואל: אפשר שטעלט מען אריין דעם אראדער רב אין די רשימה א איד וואס
קען דעם פאך ?

יו״ר: נו, ער וועט אויך קענען זיך אנרופן, ער וויל זיך מעלדן צום ווארט, מען מוז דאך
גיין מיט א סדר, יא אראדער רב אויכעט [127].

הרב מפאפא: די רבנים זאלן זיך נישט באווייזן פאר די מנקרים, זיי זאלן נישט זיין תלמידים
פון די מנקרים, זיי זאלן זיין אייגענע מבררי הלכה, ווייל געווענליך ביי דער זאך זענען די רבנים
תלמידים פון די מנקרים, און דאס איז נישט דאס ריכטיגע [127-2].

(רעש, כולם מדברים, יצחק גליק מכריז: מ׳בעט יעדן מען זאל נישט אריין רעדן אין
דערמיט) [128].

המשך יו״ר: איך וויל פשוט זאגן איר ווייסט דאך, ס׳איז דא אהן א שיעור מחרחרי ריב,
אז מען וועט נישט צולאזן קיינעם צום ווארט וועט מען ארויסגיין אינדרויסן זאגן... מען מוז
צולאזן יעדן צום ווארט, דערנאך וועט מען מאכן א החלטה [129]...

אדווארער רב: מורי ורבותי, אזוי ווי היינט איז ב״ה דא א שיינע אסיפה פון די רבנים קען
מען נישט אוועקלאזן פאר נאך א אסיפה. זעלטן קומט צוזאם קיין עין הרע אזויפיהל רבנים, מ׳וועט
אוועקגיין מיט א גארנישט טויג דאך נישט, איך וויל נאר פרעגן א קשיא, איך וויל נישט מפקפק
זיין אויפ׳ן ווינער רב און אויף קיין שום רב נישט [130]. איך ווייס אז אונדז וואוינען מיר היינט אין
אמעריקע, נישט אין ראצפערט, און נישט אין אודווארי, און נישט מיט אמאל אין אנדערע שטעט
נישט, אין אמעריקע איז לכאורה א הפקר וועלט, און די דורות ווערן יעדן טאג שוואכער און
שוואכער, היינט איז דא א בוטשער־סטאר פאר אידן, שפעטער איז נאך שוואכער, אזוי גייען די
דורות מיר זעהן מיר דאך די דורות פאלן.

יו״ר: א רגע, נישט קיין רבנים, נישט קיין מורה הוראה׳ס.

יצחק גליק מכריז: מ׳בעט זייער די וואס באלאנגען נישט צו די אסיפה זענען נישט קיין
רבנים קיין חברים פון התאחדות הרבנים זאלן מוחל זיין נישט צו זיין דא אין זאל [131].

המשך: מען זעט אין אמעריקע, לאמיר זאגן, אויף א מצוות עשה, אויף א אתרוג, יונגעלייט

ספענדן גרויס געלט, און יעדע מצוה, תפילין קאסט קעלט, א מזוזה קאסט די טייערסטע אויף
יעדע מצוה ספענט מען גרויסע געלטער, צדקה ווארפט מען טויזנטערס, אין זעלבע אין עניני
גשמיות, טאמער איז דא א מנהג אין פאריז דעמאלטץ כאפט מען דעם מנהג אויף איבעראל, און
טאמער אונדז האמיר א דירה, מען דערמאנט זיך נישט, אין דערהיים איז דאך א מנהג געוועזן
אז מ׳האט געהאט נאר 2 שטובער אין דערהיים, מען זאגט דאס נישט, אבער דאס זעלבע אין
דערהיים האט מען געגוג געהאט אז מען האט געהאט נאר איין קלייד אויף אלע חתונות, זה לא,
מען לייגט אריין, מען ספענדט טויזנטערס און טויזנטערס, סיי אויף ענייני רוחניות אין הכי נמי,
סיי אויף גשמיות אויף איין מאל, דא האנדלט זיך אין א ענין פון א ספק דאורייתא, איז נישט די
אלע זאכן ליעגענט טאקע א בלבול אזוי ווי דער נשיא זאגט ס׳איז א בלבול אבער דער נשיא
שליט״א האט מיר געזאגט אז ער וויל איצט מתקן זיין אלע חומרות, וואס ס׳איז נאר מעגליך,
פארוואס, ווייל דאס איז געמאכט געווארן אויף לדורות, איז במילא אזוי, איצט האלט מען ביים
חלק החתם סופר [132]. איך געדענק נאך אין דערהיים אפיציל

אין דערהיים איז געווען א געוואלדיגע ארימקייט, במילא און נאך א זאך אינדערהיים, טאמער האט מען
פעטן, איז געווען א געוואלדיגע ענין, איז א געוואלדיגע זאך, איך געדענק
געמוזט פארקויפן פאר׳ן גוי נאך א שטיקל חלק אחוריים, יעדער שטיקל פלייש איז געווען טייער, במילא
דאך אין דערהיים פון גאנץ גוט וואס ס׳ איז געווען, פארוואס זאלן מיר אונדז זיין די מענטשן,
האט מען געמוזט זוכן אויף אן אופן מקיל צו זיין, אונדז ברויכן צו זוכן די גרעסטע חומרות
פארוואס זאלן מיר זיין די מיקל׳דיגע מענטשן, פארוואס ? איצט זאגט מיר דער סאטמארער דיין הרב אויש אז אין
וואס קען זיין, איך ווייס לאמיר זאגן, איך האב אנגערופן היינט, מאנ־
גאנץ זיבענבערגן האט מען נישט געגוצט נאר ביז צלע י״א, איך האב אנגערופן נעכטן נאכט, סקווער, צלע י״א, איך ווייס
טשעסטער, ענגלאנד, נאר צלע י״א. איך האב אנגערופן
אסאך און ער ברענגט דער שתי הלחם, אז מען רעדט פון צלע י״א קיין שום צלע י״ב [133].
אויף איינמאל, זאל מען זוכן ווייל מען האט געטארפן א קולא א חת״ס, וואס ער איז
משיב פאר פרעשבורג, זאל מען מקיל זיין לויט דער תשובה, זאל מען אלע קולות אננעמען
וויא אין דערהיים איז געוועזן, אנפירן די אלע זאכן, אין אלע עניינים, דערווייל אין אלע
עניינים געט מען אויס געלט, הונדערטערס און טויזנטערס, און פונקט א מצוה זאך זאל מען
קוקן — איך האב געטראפן א חת״ס [134].
איך האלט — ניין — איך האלט, מען איז מחוייב אן צו נעמען אז מען וויל מאכן א תיקון
לחומרא, אויף לדורות איז מען מחוייב אן צו נעמען אלע חומרות טאקע, טאקע אלע חומרות
פארוואס זאל יעדער איד וואס איז דא.
די אלע אינעגלייט, די כולל אינגעלייט, אלע אידן ווילן נישט עסן קיין פלייש, נאר ס׳איז
אויסגעהאלטן לויט אלע חומרות, העכסטנס אז איינער וויל נישט, וועט זיין א „כשר״ מיט „מהדרין
כשר״, מהדרין כשר, אז ס׳איז דא פוסקים וואס זיי אסר׳ן, פוסקים וואס איז חלב, טאר מען זיך
נישט אריין לאזן אין ספק דאורייתא (בטעיפ יש כאן ערבוביא גדולה של קולות התקפה— על
הרב הדובר — שא״א לפענחם, ירחם ה׳) [135].
ממשיך: איין רגע איין רגע, דער אגור זאגט ווען ס׳האנדלט זיך א ספק חלב — אגור —
הייסט דאס ספק איבוד הנפש, איז אזוי במילא א געוואלד אונגארישע קהילות האט מען נישט
געגוצט צלע י״ב אויך, נאר ביז צלע י״ב האט מען גענוצט — דאס איז איין זאך [136].
און צווייטנס ביים טרפש.
נאך א זאך, דער נשיא האט זייער א פיינע זאך געזאגט, אז מען שניידט איין ביים צלע
י״ב און נאר פריהערט, קען מען אפגעהיטן ווערן פון פארשידענע מכשולות.
דאהי אין אמעריקע, שניידט מען רוב מאל אין חלק אחוריים [137].
טאמער שניידט מען אבער צלע י״א אוודאי דעמאלטץ קומט אויס (אחד שואל: מען שניידט
רוב מאל אין חלק אחוריים ?) תשובה: יא, יא, יא — קומט פאר, יא, אזוי קומט נישט פאר, אזוי
וועט נישט פארקומען, און נאך פארשידענע זאכן וועט מען באהיטן [138].

דער טרפש קומט אין גאנצן אריין, דער צווייטער זייט פון טרפש איז דאך חלב דאורייתא, און דאס קען מען זייער שווער אפקליגען. למעשה זאגן מיר יא, למעשה יא, ביי די כסלים אונטן איז דא א קרום העב, א קרום הדק, טוהט זיך מיט די חלב אונטן אז רוב פוסקים וואס זיי אסר'ן, פארוואס זאלן מיר אונדז זיין די מענטשן (כאן יש קולות וזעקות מכל הצדדים באנדרלמוסיא גדולה) — ס'איז א כלל אין אלע ספרים, און א ר"ש איז דאס אין שבת, אז א איד דארף אוועק לויפן פון צ"ט שערי היתר, ער זאל נישט אנקומען צו איין פון שער איסור, עם כל זאת, לויטער אידאלע רבנים ווענן אוועק גיין אנגעמען אלע קולות, — יא, מיר האבן מיר א היתר — מיר האבן מיר א היתר [139].

וואס הייסט א היתר, אונדז, ברויכן מיר אנצונעמען אלע חומרות, ציזאם שטעלן אלע חומרות, ווען איינער וויל נישט האבן אלע חומרות, וועט עס זיין כשר נישט „כשר למהדרין", למהדרין כשר, ברויך אויסצוהאלטן לויט אלע שיטות אזוי האלט איך (כאן יש וויכוח חם מאוד בלתי ברור [140] (הסתכל בהוספה בסיום הטעיפים).

טענקער רב (יו"ר מכריז מען בעט דעם עולם זאלן נישט רעדן לאנג, ווייל מען מוז דאך נאך קומען עפעס צו החלטות).

מתחיל: איך וועל רעדן גאר קארץ, און איך וועל נישט שרייען אזוי וויא דער אדווארער רב, ווייל איך האב אויך אמאל געקענט בעסער שרייען, ווי דער אודווארער רב...

יצחק גליק מכריז: מען בעט זייער, מען זאל נישט רעדן דארטן אונטן, ווייל מען קען נישט הערן וואס מען רעדט דא אובין.

לאמיר רעדן צו די זאך דאס וואס אדווארער רב האט געזאגט, מען זאל אנגעמען אלע חומרות, מען דארף נישט אנגעמען אלע חומרות, מען דארף נאר אנגעמען די חומרות וואס עס איז... דער חת"ס איז מתיר, און איך בין מעיד אז דער עצי חיים זי"ע, מיין רבי זי"ע, דער עצי חיים האט ער געזאגט די לעצטע דיבורים, איז געווען פאר'ן גבעת פנחס, ער האט געזאגט, ער האט מיר דערציילט, אז מען האט מנקר געווען בין צלע י"ב בין צלע י"ג דאס איז איינס, סיגעט האט מען זיך אזוי געפיהרט, אין גרויסווארדיין האט מען זיך אזוי געפיהרט, איז במילא ווער זענען די רובי קהילות! ס'האט זיך א דערפל נישט אזוי געפירט? דאס האט מען זיך אזוי געפיהרט, און מיר דארפן נישט משנה זיין. מען וועט משנה זיין וועט מען זאגן, יא, מען האט שוין נאך געגעבן דאס אלטע (כאן יש זעקות גדולות בלתי ברורים).

ניין, הערט זיך איין, איך רעד יעצט, מען דארף נישט משנה זיין, מיר קענען זיין אזעלכע אידן וויא דער חת"ס איז געווען (הקולות נמשכות כל הזמן) [141].

די לעצטע דיבורים איז געווען דארטן, און איך וויל זאגן נאך אזאך רבותי, וואס הייסט מחמיר זיין, דער בעלזער רב זי"ע, הא אמאל אריין גערופן א אידן און ער האט געזאגט, ער זאל עסן שטאפ־לעבער, מען זאל עם מאכן א שטאפ־לעבער, מען האט געמאכט, אריין גערופן האט ער געזאגט, איך וואלט ווען געגרן געגסן שטאפ־לעבער, איך זאל כולל זיין זיך מיט אלע אידן, וואס עסן, מיינע אבות האבן נישט געגעסן, מאך איך דיך פאר א שליח, עס אשטאטץ מיר, וואס האט יא געגעסן.

וואס א רייד איז דאס? וואס א רייד איז דאס? (לאמיר רעדן), איך וויל אייך רעדן, וואס פאר א רייד איז דאס, אז אונדזערע אבות הק' אונזערע רבי"ס, און אונזערע אבות האבן אזוי געמאכט דעם ניקור, אזוי וויא דער ווינער רב האט דערציילט, ווינער רב זאל זיין געזונט האט אזוי דערציילט, אז דער קרן לדוד האט חוזר געווען, ווייל ער האט געזעהן דעם חת"ס (כאן שומעים זעקות מכל הצדדים בלתי ברורים). זאל איך זאגן חלילה אז ער האט פארציילט נישט אמת [142].

יו"ר: שרייב אויף, אז דער אדווארער זאגט אז יא, און דער טענקער אז ניין, ערליידיגט, ערליידיגט, פארטיג, ווייטער! ווער נאך האט צו רעדן [143].

יצחק גליק: דער וויזניצער רבי"נס זוהן, וויל זאגן אפאר ווערטער, נו, נו.

טענקע: אונז טוהען מיר מיט דעם מבזה זיין אונזערע אבות און אונזערע רבי"ס, פארוואס זאל מען טוהן אזא מין זאך.

הרב י' האגער: נו —

מתחיל: לא איש דברים אנכי, איך האב קיינמאל נישט גערעדט, איבערהויפט בא אזעלכע רבנים וואס דען, איך בין געקומען, דער טאטע האט מיך געהייסן איך זאל איבערגעבן, וואס לעולם איז דאס בערך אזוי וויא סאטמאר רב זאל זיין געזונט האט געזאגט, אזוי וויא דער פאפא'ער רב האט געזאגט, אז מען זאל אויסלערנען אפאר אינגעלייט, דער עיקר איז דאך מכאן ולהבא, וואס מען זאל טוהן. אז מען זאל אויסלערנען אפאר אינגעלייט קודם די הלכות זאלן גוט גוט קענען. און נאר וואס דען, ער האט געבעטן נאך א זאך, אז נאך דעם וואס מען קען שוין די הלכות, דאס הייסט ס'האט נישט צוטאן מיט'ן בקיאות בעצם, מיט'ן ניקור, אבער אין די הלכות אליין, אויב ס'איז דא ספסוכים זאל מען מאכן א רשימה, אלע עניינים וואס ס'איז שייך בא חלב, דאס איז א איסור דאורייתא, דאס איז א איסור דרבנן, דאס איז א מנהג, און מען זאל, איך מיין די רבנים וואס וועלן זיין ממונה אויף דעם זאלן מאכן די רשימה, מען זאל דאס אריבער שיקן פאר אלע חברים פון די התאחדות הרבנים, ממילא קען יעדער איינער וויסן וואס ס'האנדלט זיך, מען קען וויסן צו די עוררות האט א ממשות, צו עס האט נישט קיין ממשות, אזוי ווייסט דאך נישט איך מיין כמעט קיינער ווייסט דאך נישט וואס טוהט זיך.

און נאך דעם קען זיין, אז איינער אפי', לאמיר זאגן, מ'איז מחליט אויף א געוויסן אופן, אבער אמאל איז דא א איד, וואס ער וויל מחמיר זיין אויף א זאך, זאל מען וויסן, וואס ס'איז יא מותר, וואס ס'איז אסור [144].

און נאך דעם זאלן די אינגעלייט זיך אויסלערנען געהעריג דעם בקיאות, נאר וואס דען דאס הייסט דעם אומנות פון דעם ניקור.

און נאך א זאך וואס ער האלט, אז עס מוז זיין א משגיח תמידי, איבעראל אין אלע בוטשער־סטארס, ס'הייסט ס'זאל זיין א משגיח, נישט קיין משגיח תמידי אינ'ם סטאר, נאר אז עס מוז זיין אונטער רבנים, ס'הייסט לאמיר זאגן די 5 אינגעלייט, זאלן זיין די בעלי בתים אין די אלע בוטשער־סטארס, אז זיי זאלן קענען אריבער גיין סיי ווען אז יעדער איינער וואס ער ארבעט אין דעם ענין פון ניקור, צו איז עס דער באלעבאס דער מנקר, צו איז דאס סתם דער שמש'ל, דארט וואס ער ארבעט וואס ער טוהט די מלאכה, זאל ער וויסן אז ער אמאל פון צייט צו צייט קומט מען אריין, וואס די השגחה דער ניקור זאל אויך זיין אונטער השגחה פון רבנים, נישט נאר דוקא אונטער א השגחה פון א ראש המנקרים נאר פשוט ס'זאל זיין די רבנים, די רבנים וואס זענען בקי אין דעם, זאלן זיין אחראי אויף דער זאך, און אזאך וואס איז תלוי במנהג, ס'זענען דאך דא די גרעסערע רבנים פון התאחדות הרבנים, וואס זאלן מחליט זיין טאמער ווייטער איז דא שאלות, צו ס'איז א שאלה פון א דאורייתא, צו א שאלה פון א דרבנן, א מען האט בכתב אז מען ווייסט דא פון וואס ס'האנדלט זיך, קען מען די זאך מברר זיין. קלארערהייט צו ווער ס'זאל נישט זיין, זאל זיין דער ירושלים'ער רב וועט זיין, דער מחליט אויף אזאך צו ס'איז א דאורייתא צו א דרבנן צו וואס, אז ס'איז דא עוררות מוז מען זעהן וואס דאס איז [145].

אחד קורא: אייןווארט, איין ווארט.

אחד משיב: נאך דעם, באלד, מ'וועט גיין אין די ראייע, נאך דעם באלד, מען וועט גיין אין די ראייע.

לאנדסבערגער רב: ס'איז דא רבנים וואס האבן מיך שוים מקדים געווען, אבער אעפ"כ מוז איך זאגן מיין דעת וואס איך האב פריהערט אין זינען געהאט.

דא פון דעם מאנטעווידעאער רב'ס ווערטער בין איך נתעורר געווארן אז די פראגע, איז אויף געשטעלט געווארן אויף א פאר פונקטן.

קודם כל איז די שאלה, מיר רעדן נישט פון עבר — אזוי וויא דער פאפא'ער רב האט געזאגט — אל תזכור לי ראשונות, מיר האלטן יעצט נישט ביי ווער ס'האט דא געטאן א פעלער, ווער ס'האט יא געטוהן, ווער ס'האט נישט געטאן, מיר האלטן יעצט מתקן צו זיין וואס מען דארף מתקן צו זיין, ווען ס'זאל קיין מאהל נישט זיין קיין ערעור אין דעם און קיינער זאל נישט זיין גערעכט אין דעם ענין און דער ערעור איז נאר א בלבול בעלמא, דעמאלטץ דארף מען אויך זעהן

מתקן צו זיין. דא איז נישט די שאלה פון די בוטשערייען וואס זיי האבן ערליכע משגיחים, ס׳איז פאראן דא למשל, סאקמאר האט ר׳ יושע גאלדבערגער, און איך ווייס נאך ווער ר׳ יעקב וואלף ליכטנשטיין, און ווייס איך, די זענען די מנקרים די קענען זייער הלכה און זיי ווייסן וואס זיי דארפן צו טאהן. אבער איך רעד עס איז דא צום ביישפיהל, אזעלכע מנקרים וואס זיי האבן קיין אהנונג נישט, איך ווייס נישט וויא וויט זענען גאר פארלעסליך אויפ׳ן שמירת שבת, מען נעמט זיי אריין אלטע ארבעטער, מען נעמט זיי אריין זיי זענען גארנישט פארלעסליך און זיי ווייסן נישט בין ימינם לשמאלם, און זיי האבן נישט קיין געפיהל מיט אמאל פאר קיין כשרות, און נישט נאר זיי זענען נישט באגלייבט אויף כשרות ע״פ התורה, נאר זיי האבן גארנישט קיין אהנונג פון דעם ענין[146].

דארף מען זעהן אז איבעראל, ווער עס איז געשטעלט מנקרים, איז נישט טייטש אז עס איז דא דער מנקר, איך ווייס שוין טאקע דארט א געוויסע דארט אין א פלאטץ, וואו מען האט זיך פראצויגן, דער איז דער מנקר, און דער איז דער משגיח, האב איך יעניגן געפרעגט, דו ביזט טאקע דער משגיח דארט? איי — זאגט ער — דאס וואס ס׳קומט אן צו עם דאס איז ער מנקר אזוי וויא די הלכה איז, אבער אז ער זאל האבן השגחה אויף דעם וואס א צווייטער טוהט, דאס איז נישט אונטער זיין אחריות[147].

איצט קודם, דארף מען זעהן אז מען זאל איבעראל שטעלן מנקרים, וואס זיי קענען דעם פאך, און וואס זענען באגלייבט אויף דעם עפ״י התורה, אז זאלן מנקר זיין[148].

און אויסער דעם איז טאקע האלט איך צו, צו דעם וואס דער נשיא האט געזאגט, מען זאל שטעלן, מען זאל אויסלערנען אינגעלייט, וואס זיי זאלן טאקע אויף דעם געביט ארבעטן, זאלן קענען די הלכה טאקע על בורי׳, און זיי זאלן קענען נישט נאר על בורי׳ פון שו״ע, נאר זאלן וויסן פון פראקטיעס, זאלן וויסן פון די מנקרים וואס זיי האבן שוין געארבעט אין דעם און זענען פארלעסליכע און ערליכע, זאלן צו־ציי־גן א יעדע זאך וואס דאס איז, און וואס מען דארף צו טוהן, און וואס מען דארף מתקן צו זיין, און די זאלן האבן דערנאך די השגחה אויף די אלע בוטשעריען וואס עס גייט דורך אפילו ווען ס׳איז דא ערליכע מנקרים, און ערליכע זאלן זיי האבן די השגחה אויף דעם[149].

די צווייטע פונקט, וואס ער האט באריהרט דער מאנטעווידעא׳ער רב, איז מיר אויך געפאלן, אז עס איז דא מקומות — מ׳קען נישט זאגן אז אלע מקומות האבן אנגענומען די קולות פון חת״ס, אבער כדומה, למשל, ס׳דא מקומות וואס מ׳האט יא מחמיר געווען, יעצט דא איז דאך א שאלה אויב מיר קומען זיך צוזאם פון די גאנצע וועלט, איז אפשר טאקע די אידן פון די מקומות וואס האבן זיך יא נוהג געווען די חומרא אפשר איז ביי זיי שייך דאס נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם, נו, אפשר דארף מען טאקע טאן אזוי ווי דאר אדוארער רב האט געזאגט, מען זאל טאקע זוכן אלע חומרות, פארוואס דארף מען זוכן איצט קולות, פארוואס קען מען נישט יוצא זיין דעת כל הקהל, מען זוכט ביים אתרוג אדער ביי א אנדערע זאך זוכט מען יוצא צו זיין אלע שיטות, און אלע הידורים, א זאך וואס מען נעמט אריין אין זיך, און עס איז, מוז מען דען זוכן קולות?

איז אויב די מקומות האבן זיך נוהג געווען חומרות, זאלן מיר זיך אונז אויך נוהג זיין די חומרות, אפילו ווען נישט וועגן אונז אליין אבער וועגן אנדערע אידן. (אחד משמיע קולו — מוציא לעז!) [150].

— נישט דא קיין ענין פון מוציא לעז, (רבים מכריזים! ס׳איז יא דא, ס׳איז יא דא!)

— וואס הייסט א מוציא לעז? ווען איך וויל?

סיגעט: מתערב ומכריז, ... זיי זאגן בפירוש, אז מען טאר נישט מאכן קיין חומרות וואס מען האט נישט געמאכט ווייל מען איז מוציא לעז).

ממשיך — אויף דעם פלאטץ אליין, אויף דעם פלאטץ אליין, אבער דארטן, ווי ס׳איז דא דין קטיעא, ס׳איז דא מנהגי מקומות פון פארשידענע מקומות. (צועקים. והסיגעטער צועק הער דרייסיג יאר, דרייסיג יאר!)

ממשיך — ... וואס הייסט, וואס הייסט. איינער קומט פון דעם פלאטץ און אנייער קומט

פון א צווייטן פלאטץ פארוואס זאל מען נישט קענען זאגן אז איך טוה דאס נישט וועגן מיר, איך טוה דאס וועגן יענעם. (קול רעש גדול, וויכוח גדול). — קוקטס אין תשו׳ מהר״מ שי״ק אין לבושי מרדכי וועט איר זעהן אז ס׳גייט נישט אן קיין מוציא לעז, זיי האבן נישט געגעסן ווייל מען האט זיי נישט געגעבן צו עסן (רעש, רעש), אפשר טאקע, אפשר טאקע[151].

אחד צועק — ! ווער האט דעם נעקסטן ווארט, ווער האט דעם נקעסטן ווארט.

הרב מווינא שואל: — ווער איז נאך דא צו מעלדן ?

הרב מסיגעט עונה: סערדאהעלער רב: איהר ווילט זאגן (רעש מרוב מדברים)[152].

הרב מסערדאהעל: איך וועל אייך זאגן, איך האב נאר אזויפיהל געוואלט זאגן, ביי אונז אין סערדאהעל איז דאך נישט געווען אזא גרויסע קהילה, איז געווען א משגיח אויף ניקור, א משגיח וואס איז געווען מוסמך, א ת״ח דאס איז געווען זיין פרנסה, און דעם טאשנאדער רב׳ס ברודער, מען האט עם אהין געבערענגט אויף סערדאהעל אלץ א משגיח אויף מנקרים, שוין, וואס הייסט עפעס, ווי, וואס, ווען.

ס׳איז געווען א מעשה, א פאר יאר צוריק, מ׳האט מיך געפרעסט מיט א השגחה אויף א יאטקע אויף א שלאכט באנק, איך האב מיך נישט געקענט ארויס דרייען בשום אופן האב איך עם נאכדעם געזאגט, איך קען דאך נישט קיין נקור אפילו, זאגט ער, איך קען דאך אבער גוט, ער איז טאקע פון די גוטע מנקרים אין סאטמאר, זיין טאטע איז געווען, און אלעס, זאג איך, אבער איך קען דאך נישט, אז איך קען נישט ווי קען איך. למעשה מוז מען דאס האבן, און מען דארף וואס ווייניגער רעדן פון דעם, וואס איז געווען אין עבר. ווייל...[152-2] (הרב מסיגוט מפסיקו בהתעוררות: מען האט שוין אזויפיהל גערעדט, לאמיר זעהן צו איהר האט שוין געהאט די רבנים, וואס ווילן זיך אויסלערנען ניקור זאלן קענען.

וויטצען מכריז: איך וואלט געוואלט מאכן א שטיקל פשרה, איך וואלט געוואלט זאגן א פארשלאג — (סיגעט שואל: דו ווילסט זיין ? איין מינוט, ווער וויל זיך אנטראגן, ר׳ שמואל ער האט זיך אנגעטראגן אויף דעם, שמואל פארשטייסט איין עסק, אמת ? טאמער דארף מען זיך אויסלערנען ניקור מען זאל קענען עפעס טוהן. קודם לאמיר הערן ווער ? ווער זאל זיין חיים אלעזר, כולל אינגעלייט —) ממשיך: דער רבי זאל מוחל זיין — איך וויל נישט לאנג מאריך זיין (כולם מדברים) — אלע חומרות[152-3].

(הרב מאראד): ס׳איז א בפירוש׳ער ריב״ש, דער בית יוסף ברענגט עס אין הל׳ מגילה... דער ריב״ש ברענגט א תו׳ הר״ן כמעט די ווערטער (קולות בערבוביא...) (ער האט זיך שוין אויסגעמענטשלט)[153].

— ממשיך: אז וואס מען האט צו טוהן זאל מען טוהן אינאיינעם ווייל ווען א מענטש טוהט עפעס אין מילי דעלמא וויל ער אויך... (מאריך ובלתי מובן) א דבר המתקבל על הלב, אבער דא אז דער רבי זאל לעבן זאל מען אויפבערענגען, קודם מודיע זיין פאר׳ן עולם אז ס׳איז א גלייכע זאך, א וויכטיגע זאך אז מען זאל מוסיף זיין אלע חומרות, אבער עד כדי שרוב הציבור יכולין לעמוד בה, ביז דעמאלץ זאל מען נוהג זיין אלע חומרות ביז עס וועט זיין רוב הציבור יכולין לעמוד בה[154].

ווייטער, איך וואלט געוואלט משמיע זיין ! נישט נאר פון אייגענע... נישט פון נסתרים נאר מען לייגט דארט געוויסע מאס... וואס מען וועט איבערצייגט ווערן אלטץ מער מבין, וואס עס איז טוט פארבעסערן ריין די ציגנען דאס זאל מען... אויב מען זאל נישט מדקדק זיין אויף דעם, אז מען זאל נישט רייניגן קיין פלייש געפרווירעגערהייט.

ווייל איך זאג אייך בהחלט, מענטשן האבן אויף דעם מודה געווען, אז מען רייניגט פלייש ווען עס איז געפרוירן פארלירט די קענטעניש, כאטשיק אויף זיבעציג פראצענט (70%) ... איך וויל ס׳זאל דאס אימיצער נאך זעהן[155]. (מדברים.)

הרב מסיגעט: מפסיקו בהכרזה — הערט מיך אויס, דער פאפא׳ער רב אבער נישט קיין פרטים וועט ער רעדן מיט...

הרב מפאפא מתחיל לדבר ובלתי מובן, מהפרעת (מדברים רבים)[156].

הרב מסיגעט מכריז: לאטץ עם אויך זאגן, זלמן לייב, זלמן לייב, ווייטצענער רב[157].

מתחיל: איך וואט געוואלט זאגן א קורצע עדות.

פאר 6־7 חדשים צוריק, האט מיך אנגערופן, איינער אן אמעריקאנער, זייער א ערליכער, אבער ער איז איינער פון די הויפט אנפירערס פון די וואס זיי ווילן. די קול קורא׳ס מיט אלעס, כמעט דאכט זיך מיר ס׳קומט פון זיין קעשענע, ער טוהט דאס שטיצן. ער מיינט דאס לידער ערלאך. ער איז א ערלאכער ירא שמים, האט ער מיך גערופן, און האט מיר צוגעזאגט א הון רב, איך זאל צושטיין צו די קאמפיין, און ארויסקומען מיט אקציעס ארבעטן אסר׳ן דעם חלב, איך האב מיט עם איינגע׳טענה׳ט שעה׳ן, צום סוף איז ער געקומען — זאגט ער, — און אויב דער ... וועט דיר זאגן אליין, אז עס איז נישט כשר וועסטו מקבל זיין, זאג איך יא. שוין, דאס האט ער גע׳פועל׳ט ביי מיר, ס׳איז דארך געגאנגען אפאר טעג, רופט מיך אן ...** זוהן און זאגט איך בין דאס, מען האט נאך געזאגט אז איר האט געזאגט, אז דער ... האט געזאגט, אז די פלייש איז כשר דאס איז נישט אמת, — זאג איך, — איך האב דאס קיינמאל נישט געזאגט נאר איך וויל אייך פרעגן האט דער ... געזאגט, אז דער פלייש איז נישט כשר, זאגט ער חלילה, ער האט דאס קיינמאל נישט געזאגט, שוין — זאג איך — א גוטן טאג. מער האב איך נישט מיט דיר וואס צו רעדן.

צומארגן רופט מיך דער אמעריקאנער צוריק. זאגט ער, נו זעהסט, דער... האט מיך אנגערופן. ער האט מיר געזאגט, ער האט מיט דיר איינגע׳טענה׳ט 2 שעה, און האט דיר איבערצייגט, אז די פלייש איז נבילות וטריפות. זאג איך עם, הער אויס, אויב אזוי זענען אלע דיינע ידיעות אמת ווי די ידיעה, זאג איך, דעמאלטס זעה איך שוין וואס א דרך דו גייסט, ס׳איז נישט געווען קיין מער א ספק צווישן מיר און עם, איך האב נישט מיט עם צו רעדן, ער האט מיר געזאגט אז דער... האט נישט מתיר געווען, האב איך געפרעגט, האט ער דאס גע׳אסר׳ט האט ער געזאגט, ניין, און א גוטן טאג. און דאס טייטש 2 שעה מסביר געווען.

דער אמעריקאנער דער זאגט נישט קיין ליגנט, אויף דעם קען איך זאגן עדות, דאס איין זאך [158].

שנית, האב איך געוואלט זאגן, איך וויל זיך נישט מסמיך זיין חלילה, דעם חת״ס, נאר דא אין שיקאגו היינט וואוינט ער דא אין פלעטבוש, א יונגערמאן, הייסט ער ישעי׳ דיירעקטאר, ער איז געווען א תלמיד פון רב אהרן קאטלער ז״ל. האט ער נאך געזאגט אזאן עדות: רב אהרן קאטלער ז״ל האט געהאט א קאר עקסידענט, איז ער געווען דארט ער האט אים משמש געווען, האט ער געזאגט יפשפש במעשיו, פארוואס די עקסידענט איז געשען, האט ער געזאגט כל ימי האב איך גע׳פסק׳נט ווי דער חת״ס, און יעצט האב איך איינמאל גע׳פסק׳נט אנדערש, דערפאר האב איך געהאט דעם קאר עקסידענט, אזוי האט רב אהרן קאטלער געזאגט (הרב ממאנטעווידעא: איך האב געהערט טאקע פון די תלמידים אויך) — איר האט געהערט פון אנדערע תלמידים? [159]

על כן רבותי! איך האלט, אונז אונגארישע אידן וואס זיי האבן מקבל געווען פון חת״ס, אזוי ווי מען האט פארצייטן מקבל געווען דעם רמ״א, איז נישט דא קיין שום גרונד אז מען זאל חלילה וחס, אז א תשובת חת״ס זאגט קלאר ארויס, אז די וואס זענען מחמיר, זענען נאר וועגן דעם מחמיר, ווייל מען איז מנקר אחוריים, קומט אויס, אז דארט ווי מען נוצט נישט קיין אחוריים, איז מען בכלל נישט מחמיר, נאר וואס דען מיר דאכט זיך א פשרה וואס איך האב געוואלט פריהערט זאגן. אזוי ווי מ׳האט ערליידיגט ביי די ווייבשטאקן אז זיי וועלן אראפשניידן ביז דער חת״ס איז, און נאך דעם וועט מען צוטיילן אין בוטשער סטאר, דער בוטשער סטאר וואס וועט פיהלן ער האט קונים וואס זענען מחמיר, איז געזונטערהייט, שנייד אראפ דארט פאר דיר דאס שטיקל [160].

הרב מסיגוט מפסיקו ומכריז: מען קען דאס נישט איבערגעבן פאר די קצבים, איין מינוט, לאמיר צו, לאמיך צו (הרב מאראד: איר זאלט מיר מוחל זיין אלף פעמים, איך זעה אין דעם ענין פון ערלעכע אידן אזעלכע חסידים, ס׳זאל קענען יעדערער טאן, ווי מיין מחותן זאל לעבן, בין כך ובין כך, צו מען שליסט אפ, אז דער צלע י״ב זאל בלייבן). (יו״ר: א רגע א רגע).

הרב מסיגוט ממשיך: מען שליסט נישט אפ, נישט דעיס איז דער פעלער! [161]

** נאלצנו להשמיט שמות כי אין אנו יכולים לקבל עלינו אחריות ל„עדות" הזאת, מלבד שיש בידינו בירורים.

יו״ר: מען וועט מאכן א קאמיטע פון פינעף רבנים (הרב מאראד, יעדער איד קען זיך וועילן — מען גייט אריין אין בוטשער סטאר...) א רגע, אראדער רב, אראדער רב, א רגע, איך זעה ביי א גרויסן עולם, אזא זאך איז נישט קיין... — ניין... אודאי העמיר זעהן.

יו״ר: איך שלאג פאר 5 רבנים גדולים, דער נשיא מיט׳ן פאפער רב מיט׳ן ווינער רב מיט הרב לייטנער מיט אדווארער רב זיי פינעף זאלן באשטעטיגן[162].

נירבאטאר, בזעקה! איך בין הונדערט פראצענטיג געגן.

יו״ר: איך וויל איינער זאל זיין איינער זאל זיין א געגן, וועט ארויסקומען אן אמת[163].

נירבאטאר: דער בארא־פארקער דיין מיט׳ן היזיגן דיין.

יו״ר: אויכעט, אויכעט, א רגע, ניין אדווארער אויכעט, אזוי שלאג איך פאר, במילא זיי זאלן זיך אפ שמועסן דורך א מיטינג און זיי זאלן באשטעטיגן צו מען נעמט אראפ דעם צלע י״ב צו נישט, פארוואס, ווייל דא האנדלט זיך נאך נישט אין קיין חלב דאורייתא, דא האנדלט זיך אין אמנהג, העמירווארטן נאך 2 וואכן.

זאל זיין נאך אמאל שרייבט׳ס אויף, דער נשיא, מיט׳ן פאפער רב מיט׳ן ווינער רב מיט הרב לייטנער מיט׳ן מיט ביידע דיינים מיט׳ן אדווארער רב זיי זאלן האבן צווישן זיך א מיטינג, און זיי זאלן באשטעטיגן, צו מען נעמט יא אראפ דעם צלע יב צו נישט[164].

(**באטארער מכריז:** איין מינוט, צודעם ברויך מען אן אפשטימונג, דו ביזט נישט בכח אליין פארצושלאגן).

יו״ר ממשיך: איך זאג נישט, איך שלאג דאך נאר פאר, איך זאג מ׳זאל מאכן אן אפשטימונג, א נישט, א נישט איז גארנישט געשען (**הרב מטיגעט:** מ׳וועט אוועקגיין אן גארנישט) — מען זאל נישט אוועקגיין אן גארנישט, וועט מען דאך זאגן אז אונז וויל מיר אויך... נאכאמאל (מדברים... מדברים).

— א רגע, א רגע, איך וויל די אנדערע זאך, זאל מען היינט ערלעדיגן, וואס איז יא ריכטיג, מיט השגחה מיט דאס. (אחד מפסיקו, נאדפאלאער רב וויל זאגן)[165].

נאדפאלאער רב!

הרב לייטנער: די ערשטע זאך איז דאך אזוי, דאס וואס טארטאקעווער רב זאגט וועגן צלע י״ב דאס איז איין פרט, איין מינוט... לאז אפ מען דארף אפשטימען ווער עס זאל באשטימען, דאס קען באשטימען יעדער רב דא, רבנים גדולים, מען דארף אפשטימען יא יא, נישט נישט, איך מיין אזא זאך וואס ס׳נישט, צו זאל מען אננעמען די אלע חומרות צו נישט, מען דארף זעהן אונזער ציבור, וועלכע רבנים מען איז מקבל, און מען וועט דאס דארפן אפשטימען.

קיין פלאטץ, אננעמען רוב דעות, האט נישט קיין פשט — פארשטייט דאך יעדער — ווייל פונקט איין רב נישט געקומען, יא געקומען — אויף דעם קען מען שטימען (מפסיקים)... — לאזט מיך אויסרעדן, שוין, דאס יא, די גאנצע זאך איז דאך דעס איינע פרט וואס מען פארברייינגט אפ דאס רוב צייט, נישט דאס איז דער עיקר פרט, ווייל דאס איז דאך א זאך פון יא אננעמען די חומרא, נישט אננעמען די חומרא. דערווייל געשעט דאך גארנישט. יעצט איז דאך אזוי, איך וויל נאר באמערקן אין די ראייע, וואס אפאר רבנים האבן דא געזאגט, דער פאפער רב האט דא באמערקט, אז נאכדעם ווי מען וועט באשטימען די הלכה[166], דארף מען זיך צוזאם קומען מיט די מנקרים פון ארץ ישראל להשקיט הריב, מען וויל זיך מיט זיי צוזאם קומען, איך ווייס נישט צו יא, איך האב זיך דייקא יא שוין גערעדט מיט זיי, און איך זעה נישט או מ׳וועט זיך קענען מיט זיי פאראייניגן, מ׳וויל זיך מיט זיי פארשטענדיגן געוועטערהייט (מפסיקים בדבורים)[167].

הרב מטיגעט: איך וועל אייך זאגן ביי די אנדערע ענינים וואס ס׳האט צו טאן אין אונזערע מקומות. עס איז געווען א מנהג אין צוויי מקומות. האט א פשט מ׳זאל זיך צונויף זעצן, מ׳האט געשמועסט, ס׳דא חומרות, ווי ער האט געזאגט חומרי מקום שיצא משם, אין ארץ ישראל, אויף אונזערע אידן, אויף די אשכנזי׳ישע אידן האט מען כופה געווען הונדערט פראצענט דעם מנהג.

און דאס איז נישט היינט שייך צו זאגן אז די אידן האבן דאס מקבל געווען, ווארום ר׳

אברהם האט אנגעהויבן אז די רעגירונג האט אויף זיי ארויף געצוואונגען, איז דאס דער טייטש, אז מען האט אויף זיי ארויף געצוואונגען אויף די דאס זאל אונז מחייב זיין.

ווער ס'וויל זאל זיך מאכן א שחיטה.

לאזן זיי פרעגן דעם בית דין — איינער האט גוט געזאגט — לאזן זיי פרעגן א שאלה די ארץ ישראל'דיגע אידן אין בי"ד אין ירושלם, צו מעגן זיי עסן פלייש צו נישט, זאלן זיי זאגן אז נישט[168].

אונז זענען מיר מחויב מאכן א ספרדישן מנהג? טויזנטער יארן זענען מיר דאך אונז אשכנייזים אלע יארן געווען, וואס איז דאס פאר א מין, פארוואס זאלן מיר אונ זיך פאר דעם זיך אננעמען מנהגים וואס איז גארנישט געווען קיין שום מקום אין אונגארן, און נישט אין פוילין, נישט אין גאליציען, וואס איז בלויז דאס, ווייל זיי האבן דא געוואלט, די מחרחרי ריב'ניקעס?

איך האלט נישט אז מ'דארף זיך מיט דעם רעכענען, ס'איז גארנישט קיין דעה! איך האלט נישט אמאל, אז מ'דארף זיי רופן אמאל, אז מ'איז עוסק, מיר האבן גארנישט צו טאן מיט דע מענטשן (מדברים...) [169].

הרב לייטנער: דאס וואס דער קאשויער רב, האט יעצט מערער געווען דאס האט נישט צוטאן מיט מנהגים, ס'האט צוטאן מיט (מפסיקים) — ער זאגט, איך זאג דאך וואס ער זאגט, מען האט געטראפן אזעלכע זאכן, איך זאג דאך וואס ער זאגט, אויף דעם וועט דאך ווייטער נישט זיין קיין להשקיט הריב (מפריעים...).

איין מינוט, וואס איך וויל דא יא זאגן, א וויכטיגע זאך, איך ווייס נישט צו מען האט עס געטאן למעשה, צו נישט, דער ווינער רב זאגט, אז ער האט געבעטן ביי ווינשטאקן, אז מען זאל געוויסע חלקים אראפנעמען, איך ווייס נישט, די חלקים וואס אונז האבן מיר דעמאלטץ גערעדט דאס איז חלקים מסויימים, אויב ער וועט נאך עפעס אראפ, איך מיין, איך זאג נישט, איך בין נאר מציע אז מען דארף דאס גוט באטרכטן, צו ס'קען חלילה קומען צו קיין מכשול, ווייל ס'קומט אריין צום קצב, און ער איז געוואוינט, ער דארף טאן אזוי און אזוי, און ווי באלד דארט פעלט שוין עפעס פון דעם וואס ער דארף געווענליך אראפצונעמען, קען ער זיך פארלירן, ווייל א בעל מלאכה טראכט דאך נישט, אז דעס האט ער הערשט אראפגענעמען, ער קוקט אן דאס פלייש, עס קוקט אויס אנדערש ווי ער איז געוואוינט, איך האלט אז מען דארף...

(**הרב מסיגעט:** איך ווייס נישט פארוואס אונז זאל מיר...) [170].

ממשיך: דער ווינער רב זאגט, ער האט נאך עפעס מוסיף געווען (ווינא מפסיקו! איך האב נישט מוסיף געווען איך האב נאר מוסיף געווען פאר'ן...).

— **ממשיך:** ווייל פון די קרומים מען זאל אנפאנגען עפעס אראפצונעמען, האב איך מורא, קען קומען צו מכשולות (וואס?) אז מ'זאל עפעס אראפנעמען פון די קרומים, עפעס יא און עפעס נישט, קען קומען צו מכשולות... (מדברים) [171].

הרב מווינא: איך האב דעמאלטץ געזאגט, די שלייעמס [171-1] דעם שטיקל וואס ס'דא חלב... הערט אויס... אראפשניידן ביים טבור מיט טרפש ביים חלב הכליות [171-2], דערנאך וואס מ'האט דא גערעדט, דעם שלייעם אראפצור ווען ער טוהט טרייבערן (**הרב לייטנער:** ווי דעם שלייעם?... איך האב מורא אז דאס קען קומען צו מכשולות) (כולם מדברים...).

טאמער ער טוהט דאס איז גוט, אבער דעם שלעיים ווייס איך נישט, דאס וואלט איך געדארפט קוקן נאך, איך זאג איך בין נאר מעורר, ווייל אז מען מוז נאך עפעס יא טאן, דער קצב באקומט עס אריין, ער איז נישט גוואוינט, שוין.

וואס מ'רעדט וועגן — איין מינוט — וועגן הוצאת לעז וואס מ'רעדט, רבותי! א זאך וואס ס'איז אן הלכה, האב איך זייער נישט ליעב, מען קומט צו אן אסיפה 20 רבנים, יעדער אויף הוצאת לעז, איז דא געשריבן אן א שיעור ספרים, דייקא אין מהר"י בן לב איז דא א תשובה אין מהרלב"ח איז דא א תשובה, דייקא זאגט ער אויך אזוי, ס'געוון א שטאט ס'געווען עטליכע קהילות, געווען טאקע אשכנייזים מיט ספרדים, און פאר דעם ס'זאל נישט ווערן קיין א איבערקערעניש, זה בכה, האט מען געוואלט איינפיהרן ביי די מקילים אויך. די חומרות. פיהרט דער מהר"י בן לב אויס,

אז ס׳איז נישט שייך קיין הוצאת לעז, איך זאג נאר, ס׳איז נישט קיין זאך וואס מ׳קען דא מברר זיין, יעדער רב זאל געוויסנהאפטיג אוועק גיין אין דער היים, און אפשרייבן א תשובה, צו אויב א שטאט וואס ס׳איז דא פארשידענע מנהגים, און מ׳האט נוהג געווען קולות, און מ׳וויל נאכדעם איינפירן די חומרות, פון די אנדערע קהילות צו מען וויל דאס, האלט איך אויך נישט אז ס׳איז דאך נישט קיין זאך, וואס מ׳דארף דא ביי די זיצונג באשליסן, יעדער רב און יעדער מורה הוראה זאלן זיך מוחל זיין אראפזעצן אפשרייבן א תשובה[172].

הרב מסיגעט: איך וויל זאגן, געזאגט פריער... איך האב טאקע אריין געטראכט טאקע, ס׳איז ביי אונז איך ווייס זיכער אין סיגעט האט מען גענוצט די צלע י״ב, אין סאטמאר האט מען אויך גענוצט אין כמה מקומות, האב איך געזאגט פאר אדווארער רב, אז איך וואלט געמיינט, אז דאהי וואלט געווען א סברה, עס נישט צו קענען, נישט צונוצן, ער האט עס מיר אויך געזאגט, איך האב עם נישט אזוי גוט פארשטאנען — רעדנדיג מיט עם האב איך איהם געזאגט, פארוואס?

ווייל דא איז דא א גרויסער חשש, אז ס׳ווערט צוגעשניטן דער חלק אחוריים, און, און דעס, מאכן מען דאהי.

אין דערהיים, למשל, אין סיגעט, בין איך דאך נישט געווען קיין... איז געווען אידישע קצבים, זיי האבן גע׳שחט׳ן א בהמה, און ער האט אראפגעשניטן די חלק אחוריים, דאס האט ער אוועקגעגעבן פאר די גויים, און דע חלק — דע פאדערשטע — האט ער געהאלטן פאר זיך. האט ער במילא אפגעשניטן א איד, א איד מער ווייניגער, א איד א נאמן האט אפגעשניטן, איז כמעט נישט פארגעקומען אז מען זאל אריין שניידן אין חלק אחוריים, אריין שניידן, א איד האט עס געטאן, ס׳געווען משגיחים דארטן שטענדיג.

משא״כ דאהי טוהן דאס גויים, גויים מאכן דאס אין שלאכט־הויז, און קען זיך אמאל מאכן אז[173].

איך האב געפרעגט ווינשטאק׳ן — קען דאס זיין, ס׳איז ארויסגעגאנגען אזא געשיכטע מ׳האט אנגעהויבן צו רעדן, ס׳איז דא חלק אחוריים, האב איך עם אנגערופן האב איך עם געפרעגט — זאג מיר — קען דאס זיין אז מען זאל אריין שניידן אין חלק אחוריים צושניידן? — זאגט ער — ס׳קען זיין[174].

און אסאך אירע זאגן, אז אין יוראפ, איך האב שוין געהערט אנדערע זאגן מען האט דאס שוין אין יוראפ אויך געליטן, אנדערע, מ׳האט מען האט נאר געוואוסט יעדער איינער, מ׳שניידט דאס אראפ, אבער דא אז ס׳קומט אריין א גוי, און נאכדעם קומט דאס אריין אויף איין פלאץ, ווי ס׳קומט נאר אריין א הונדערט אקסן אויף אמאל, און דארט גייט דאס ארויס צו די, צו יעדענס פלייש באנק וואס ער קויפט[175].

פאר דעם בין איך געווען מיט׳ן ווינער רב, מ׳האט דארטן איין געארדנט, אז ס׳זאל איצט איין שטעלן אז דאס זאל נישט קענען זיין, איך ווייס נישט צו מען וועט דאס, ער זאל דאס וועלן שטענדיג טאן, וואלט אסאך אראפ געפאלן פון דעם חשש אז ס׳זאל אריין קומען דעי דאס, במילא טאמער ס׳דא אזא חשש קען זיין דאס איז נישט געווען בימי החת״ס, ער רעדט נישט פון דעם, אז ס׳זאל זיין א שאלה פאר דעם אז מען זאל אריין קומען חלק אחוריים אויכעט.

במילא דעמאלטץ אז מ׳וועט טאקע אזוי איינפיהרן, אז מ׳נוצט נישט די צלע י״ב, וואלט אסאך קלענער געווארן דער חשש אז ס׳וועט אריינקומען אמאל אז ער שניידט העכער, במילא קומט ער דאך שוין צו צום טבור, וואס דארטן ביז אהין גייט דער אחוריים[176].

וואלט געווען א סברה צו זאגן, אז ס׳וואלט געווען א סברה דאס איין צופיהרן כדי מונע צו זיין, אויף אזא מין אופן הייסט נישט קיין הוצאת לעז. אז ס׳איז נולד געווארן אזא חשש, וואס ס׳איז נישט געווען דארטן, גייט דאך שוין נישט אן ביי אונדז, דאס דארף מען דן זיין, די רבנים זאלן דאס זעהן.

הרב מאראד: דער רבי זאל מוחל זיין.

(יו״ר: א רגע, א רגע, לאמיר צו גיין מ׳וועט אפרעדן א גאנצן טאג)[177].

(הרב מווינא: נא, דער אראדער רב).

(יו״ר: איך וויל נאך אמאל מפרסם זיין די זעלבע און אויף דעם...).
(הרב מסיגעט: נא, לאמיר זעהן, לאמיר זעהן וועלכע רבנים... לאמיר צו רבותי...).
(יו״ר: צוויי קאמיטעס אין דא).

הרב מווייטצען: איך האב נאר געוואלט זאגן (הרב מסיגעט האסט שוין געמאכט איין קאמיטע? — תשובה...).

(יו״ר: קאמיטע, דער עיקר ברויך מען די קאמיטע זיי וועלן וועיילן די קצבים...) [178].

הרב יצחק גליק: רב יחזקאל הורביץ וויל זאגן.

הרב מייזליש ממשיך: איך האב נאר געוואלט זאגן איין ווארט, אז די מכשולים, וואס מען האט געכאפט און איך האב גערעדט מיט א פאר בוטשער־סטארס, וואס זיי זאגן אז ס׳קען זיין, ווי מ׳ווערט נכשל איז נישט דארט ביים צלע י״ב, צלע י״ב איז א מחלוקת, און מען גייט נישט אריין — ווי דער דינער טענדערליין, און בעסער, אז מען זאל איינפיהרן אז מ׳זאל טאקע אראפ נעמען די גאנצע טענדערליין (...דארט? וויא איז די מכשולות?) — דארטן דארטן אויף דעם דינען טענדערליין (ווי איז דא מכשולות ביים דינען אדער ביים דיקען?) — אויפ׳ן דיקען איז א שווערע זאך איינצופיהרן — דאס איז דער אמת, ווייל דער דיקער האט א חשיבות, דע בוטשער־סטארס וועלן דאס נישט אזוי שנעל מסכים זיין (...מדברים...) — אז מען זאל קענען איינפיהרן ... (מדברים...) ביים דיקען איז א וודאי און א וודאי גוט, אבער עכ״פ, דעם דינען טענדערליין זאל מען אראפ נעמען, מיט׳ן דיקען וועט זיין... (מדברים)... [179].

הרב מסיגוט מכריז: א מינוט, א מינוט, נישט געקומען צו קיין תכלית, רבותי!

זיצט נאך א מינוט, די יונגע רבנים, לאמיר האבן עפעס נוצן פון יונגע רבנים, איך מיין נישט קיין חכמות, די אלטע קענען שוין נישט טאהן, אבער די יונגע קענען דאך נאך. זעהט זיך צו מעלדן, רבנים יונגע, יונגע רבנים זאלן זיך מעלדן, אז זיי זאלן זיך אויסלערנען ניקור, מען זאל קענען מיט זיי עפעס האבן צו טאן, אזוי וועט מען האבן מיט וועמען צו טוהען (בלתי מובנים הדבורים... ווינער דיין...) [180].

דער ווינער דיין? נו גוט אדרבה, דער ווינער דיין.

הרב מאראד: ס׳וועט גלייך געווען, נעמט ענק אין די געדאנקען גוט אריין קלערן אין דעם, מאכן א פשרה צווישן בהמה גסה און צווישן בהמה דקה...

הרב מסיגעט: בהמה דקה איז שוין לאנג נישטא (גם הרב מווינא מוחה נמרצות נגדו...).
הרב מווינא: הערט אויס איך האב בודק געווען 31 בהמה דקה.

הרב מסיגעט: ס׳איז נישטא נאר ביז די עלפטע ריפ, ביי דקות ביי קעלבער איז נישט, נישטא, נישטא נאר די עלפטע ריפ. זאגטץ רבותי, א מינוט זיצט נאך א רגע (...מדברים...).
אלזא דער ווינער דיין האט איר נאך א רגע, נאר מען וויל דאך מען זאל קומען צו א... אבער דער ווינער דיין האט איר דא, אפשר זאגטץ דער ווינער דיין וועט איהר אפשר קענען בעטן ער זאל... (הרב מווינא: ער איז דאך דא).

ער איז דא, נא (ער איז ארויסגעגאנגען... ער איז דא) — לאמיר הערן, נו איהר, ווילט עפעס זאגן, נו זאגטץ (...מדברים...).

(ווינא: הערט מ׳הערט ווער עס וויל) מ׳וועט אזוי אויכעט הערן [181].

ר׳ יחזקאל הארוויץ: קודם וויל איך א ווארט זאגן וועגן דעם רב מלאכי. צוויי יאר צוריק איך האב באקומען א בריעף פון דעם רב מלאכי, וועגן דעם חלב, ס׳האט מיך געהארט איך האב עס געווארפן אין גארביטש, איך האב געטראכט איך באקום אסאך בריעוען דאס איז איינס פון די בריעוען *).

דאס האב איך געוואלט זאגן, אז ס׳איז נוגע. איך האב נאר געוואלט ענטפערן פאר׳ן פאפאער רב, אז עם, די וועט מען נישט צופרידן שטעלן, און מ׳דארף זיי נישט צופרידן שטעלן [182].

דער זומער, אזוי ווי ס׳איז געווארן, איך האב געהערט אין מאנסי, אז מ׳האט אויסגערופן

---

*) השמטנו סיפור בפרטי להה״ר, במה שאין אנו יכולים לקבל אחריות לקבען בדפוס.

אין וויזשניץ, אז מען טאר נישט עסן דאס פלייש, האב איך ביי מיר אין שטוב אויך אויפגעהערט צו עסן פלייש[183].

האט מיך געפרעגט מיין בני בית, וואס איז מיט יו"ט, זאג איך, מעגסט באשטעלן ווייל איך בין זיכער, אז ביז יו"ט, וועט התאחדות הרבנים ארויסקומען מיט א קול־קורא, אז ס'איז אלעס אין ארדענונג [184].

דערווייל, דער קו"ק איז נישט ארויס געקומען, האב איך נישט געגעסן. יעצט, א איך זאג אזוי, איך וועל נאר זאגן איין ווארט.

עס איז געווען אמאל א מעשה, די ירושלים ווייך האט געטראפן א חשש חמץ אין דעם ווייך, עס איז געווען א קול קורא אין די צייטונג, זענען געווען מענטשן זענען צוגקומען האבן געזאגט זעהסט, זאג איך זעהסט עס איז זעהר גוט יעצט דארף מען הערשט נוצן די ווייך וואס קומען אנדערע נישט ארויס יעדע זאך וואס א מענטש גיט א הכשר מאכט זיך אמאל, עס מוז אמאל קומען א שאלה, און זיי האבן געקענט אריינשטעלן אין די צייטונגען אז מען זאל וויסן מען טאר עס נישט עסן ס'איז דאך אדרבה.

ס'געווען אמאל א מעשה, מ'האט געטראפן א ווייטציל אין די מצות, און מ'האט געהאט אויסגערופן אין ביהמ"ד, זאג איך אדרבה דאס געט דאך דער הכשר, א הכשר מיינט אויך מען קען טרעפן, דארט ווי ס'איז אלע מאל כשר, איז נישט קיין הכשר, דארט ווי מען גיט א הכשר, מוז זיך אמאל מאכן א חשש, און מען מאכט א גרויסן טומל[185].

איך זעה דאך פון דעם ניקור, אז מ'קען נישט זאגן ידינו לא שפכו את הדם הזה[186].

ווייל ס'איז געווען א התרשלות, ווייל די רבנים קענען נישט גוט, און איינער האט זיך, איך האב אליין נישט, מיר איז נישט איינגעפאלן, איך האב געמיינט, אז מען קען אוויפיהל רעדן, אז מען קויפט פלייש און דע.

מען זעהט דאך אזוי, במילט האלט איך אזוי[187].

קודם זאל ארויסקומען א קול־קורא פון די התאחדות הרבנים, אז מ'האט אלעס מברר געווען — ווי מאנטעווידעאער רב האט געזאגט, אז ע"פ הלכה איז נישטא קיין שום חשש, נישט, און וואס מען זאל טאן ווייטער, לפענ"ד איז אזוי[188]:

דער ד"ח זאגט, אז אויף חומרות, איז נישטא קיין מוציא לעז, דאס זאגט ער אין די תשובות, ווייל מחמיר זיין מעג מען, מע זאגט דאך נישט ע"פ הלכה, פונקט פארקערט, אויב מע זאגט ס'איז הלכה[189].

היינט איז אזא וועלט, די וועלט איז — לאמיר אייך זאגן באטארער רב — איך קען אביסל די וועלט, די וועלט וויל חומרות, אזוי איז עס היינט, צו ס'איז יא גוט צו נישט גוט, סי ב"ה (הרב מווינא שואל טעלעוויזשין אויך?) איך רעד נישט פון די מענטשן. מיט 50 יאהר צוריק האט יעדער געוואלט קולות, היינט א יונגערמאן, יונגעלייט ווילן זיי ווילן ס'זאל זיין זיי ווילן ס'זאל אלטץ, מען זאל נישט קענען רעדן. און מכ"ש, מכ"ש די התאחדות הרבנים, וואס יעדער זוכט דאך גאר וואס מ'קען עפעס טרעפן, און פון א קלייניקייט מאכט מען דאך א גרויסע זאך. איז לפענ"ד, וואס מ'קען מחמיר זיין, ס'איז נישט די שאלה פון קיין גרויסע געלטער, נישט קיין שאלה פון גרויסע, שוין. אז מ'שרייבט ארויס קלאר, אז ס'איז נישט להלכה, נאר מ'שרייבט אז מ'וויל מחמיר זיין, כדי להפיס דעתו פון געוויסע יחידים, זאלן נישט קענען זאגן, און אז ס'וועט זיין א השגחה איז אוודאי האט מען אלעס מתקן געווען, נישט פאר זיי די רעדערס די רעדערס וועלן ווייטער רעדן — פאר אונז פאר אונז אליין. די אלע אידן, איך ווייס פון כמה וכמה אידן, וואס ס'איז לבם נוקפם, זייווארטן נאר צו זעהן אז זיי האבן צוטרוי צו התאחדות הרבנים, אזוי ווי אסאך הונדערטער יונגעלייט, מ'ווארט ס'זאל ארויסקומען א בירור. מיר דאכט זיך, אז ס'איז נתברר געווארן דא, אז, איך בין נישט מפקפק אז ס'איז אין הלכות איז יעדער מודה, אז וואס מ'דארף, און וואס מ'דארף נישט[190].

ס'געווען אביסל נאכגעלאזט אין דע השגחה, און דאס גייט מען מתקן זיין, מ'מעג דאס שרייבן, און דאס, און דאס איז א כבוד.

דאס איז א כבוד פאר די התאחדות הרבנים, אז מ'איז מודה אז ס'איז געווען אביסל התרשלות אין די השגחה, און מ'גייט דאס מתקן זיין (מפסיקים אותו). ניין איך בין פארטיג שוין. (כאן מדברים מכל הצדדים ובלתי מובן) נאך איין נקודה — איין מינוט, די רבנים (סיגעט, ווי נעמט איהר רבנים). איין מינוט די רבנים איז דאך אויך דא אין ענינים פון ניקור, האט מיר פארגעשלאגן דער סקווערער רב אויפ'ן טעלעפאן, איך זאג נאר איבער, וואס ער האט מיר געזאגט, אז דער גבעת פנחס זאל זיין דער דרך וואס די מנקרים זאלן דאס דארפן דורך לערנען און די רבנים, איך זאג דאס נאר איבער אלטץ שליח פון עם, ווייל אז נישט הייבט זיך דאך ווידער אן, יעדער רב קען דאך זאגן, איך פיהר זיך אנדערש. . . . מדברים [191].

סאטמאר דיין וומ״ב, א ווארט וויל איך זאגן, אזוי ווי דער יסוד היסודות פון דעם אלעמען, קומט דאך צו, אז מען דארף שטעלן השגחות, אויף די אלע בוטשערס און פארשטייט זיך, זענען מודיע אז מען טרייט אין דעם, אזוי ווי מען ווייס, מען האט דאך גערעדט מיט אלע רבנים אין ווילאנד, מען שטעלט השגחה מען איז מוסיף מען איז מוסיף. יעדער זאך. איז מען מוסיף.

און ביי דעם ניקור דארף מען דאך מוסיף זיין, מען מוז צוקומען [192]. און דער דרך איז דאך, אז מען וועט דאך דארפן מפרסם זיין די רשימה פון די „בוטשערס", פון די „סטארס" וואס געבן זיך אונטער, אונטער די השגחה [193].

דער עולם וועט דאך מיינען, אז ס'איז גענוג די השגחה פון ניקור, עס איז דאך דא נאך חששות, חלילה טאמער ברענגט אריין אנדערע זאכן — נבילות וטריפות — איך מיין די השגחה זאל זיין, א השגחה אויף אלעמען [194].

די משגיחים זאלן האבן א רעכט צו קוקן וואס מען ברענגט אריין אין „סטאר" און וואס מען טוהט, און וואס מען מאכט, דארף זיין א השגחה פון אלעמען [195].

הרב מסיגעט: און וואס טוהט זיך מיט דע...

הרב ישראל האגער: איך וויל אייך מעורר זיין, מ'האט פריהער דא געזאגט אז אין וויזשניץ האט מען אויסגערופן, אז מען זאל נישט עסן דאס פלייש, אז מען טאר נישט עסן דאס פלייש, יא וועגן דעם וויל איך נאר זאגן אז ס'איז א טעות. ווייל צופעליג איך בין געווען דער שליח, און עס זיינען געזעסן די כולל יונגעלייט האב איך געזאגט פאר די כולל יונגעלייט, אז, דער טאטע איז נישט געווען אין דערהיים — אז אזוי ווי ס'איז אריין געקומען שטארקע עוררות, ער איז בכלל נישט באקאנט אין דעם, ער ווייסט נישט וואס ס'טוהט זיך, במילא — זאגט ער — איינער וואס עס איז מדקדק אין יעדע זאך און האט מורא, זאגט ער— האלט ער, אז א מדקדק זאל דערווייל נישט עסן. אבער פון דעסטוועגן, צו איז דאס געווען קינדער האט ער, עסן, צו מ'האט עם אפילו געפרעגט צו טאמער מ'קומט צו א שווער און דער שווער עסט דאס פלייש, האט ער אויך געזאגט, אז טאמער מאכט דאס עפעס א אויסזען שלעכט זאל מען עסן, איך מיין ס'איז נישט געווען קיין שאלה, קיין איסור צו וואס, נאר א עוררות זאגט ער, וויל ער נישט דערווייל מ'זאל עסן [196].

יו״ר! (מדברים) ביי די וויכטיגע זאך איז מען געבליבן שטיין.

הרב מסיגעט: איך ווייס נישט, און איך האלט מיך אין איין בעטן צו זיי ווער וויהל זיין? אפשר ווילסטו זיין? דו קענסט דאך ניקור — א ער קאן ניקור (כולם מדברים) משה ברוך(?) [197].

אחד מדבר: איך ווייס נישט וואס די גאנצע שקלא וטריא איז דא. און באמת'ן... איך ווייס יא, נאר די זאך איז, איך האלט אז מען זאל נישט משנה זיין ווי אזוי מען האט ווי אזוי די „רעבישע".

דער רבי זצ״ל האט געלערנט אזוי, ווי מען האט געטאן בחייו, אזוי זאל מען טאן, אבער וואס, אזוי ווי עס איז טאקע נתרשל געווארן, אזוי ווי מיט צייט געווענלאך געשענט דאס, א זאך וואס ס'דויערט לאנגע צייטן, מען קוקט זיך נישט אום אזוי גוט דערויף, מאכט זיך אז מען ווערט נתרשל אין דעם ענין פון השגחה אויף די ענינים [198].

און אויכעט אפשר זענען עלטער געווארן די מנקרים. עס פעלט אויס יונגע מנקרים, עס איז נישט געווען ווי צו לערנען אין דער ענין אויסצולערנען וואס דער רבי האט געזאגט אויס צולערנען מנקרים און זאלן משגיח זיין אויף די „סטארס", דאס איז די „סאלושן" (SOLUTION) צו

שניידן אנדערש ווי מען האט געשניטן איז נאך אלץ נישט דער פראבלעם, איז נישט געלייזט, און עס איז דא אנדערע פראבלעמען אויך דערביי. דער אמת'ער פראבלעם וועט זיין געלייזט אויב די „בוטשער סאטערס" וועלן האבן השגחה, און מ'וועט זיך אויסלערנען ניקור. אסאך איהרע וועלן קענען ניקור, און ס'וועט זיין אונטער א „קאנטראל" מיט קבלה, אזוי ווי עס דארף צו זיין דאס איז די (כולם מדברים) [199].

הרב מסיגעט: אהרן וויינשטאק האט מיר געזאגט, אז עס איז יא א מציאות מען זאל קענען אפשניידן די צלע י"ב — ער האט מיר געזאגט אז יא [200].

אבער יעצט האט מיר געזאגט איינער פון די, ער האט מיר געזאגט, ווי הייסט ער דער מנהל, טאקע פון דא (יודיל ?) וויא איז ער נאר, ווי איז ער יודיל ?, יודיל ! וויא ער יודיל ! רוף אים אהער, יודיל האט מיר איבערגעגבן, פון די ברייער קהילה, זיי זאגן אז מען זאל ביי עם אפשניידן דא, וועט עס צוגרונד גיין די גאנצע שחיטה. ס'וועט זיך ... זייער שטארק אז דא, אז דע שלאכט דע הויפט, וויינשטאק איז דאך אויך נישט דער בע"ב, וויינשטאק קויפט דאך ביי איינעם, די שלאכט הייזער, האט עס געזאגט אז מען זאל דאס וועלן מאכן, מיט דעם, איך זאג נישט אז ס'איז תורת לאקשן, וואס מ'האט געזאגט, קען זיין מ'קען דאס אפפרעגן, הא ווייל וויינשטאק האט נישט אזוי געזאגט ... (מדברים כולם) וויינשטאק האט מיר געזאגט (מדברים כולם) לאמיר, לאמיר זעהן, איר האט דאך שוין געמאכט איינמאל ? [201].

יו"ר: יענע קאמיטע איז בכלליות, אבער ווער ס'זאל זיך אומקוקן אויף די קצבים וועט מען דערנאך זען (הרב סיגעט, פארוואס ?) — דאס קען דאך נישט ...

הרב מסיגעט: ער זאגט דאך זעהר גוט, קודם זאל מען מאכן די קאמיטע, און זיי זאלן דא עפעס וועלן טאהן, און ... מען זאל זאגן פאר די „בוטשערס", וואס זיי דארפן טאן, אף צבת בצבת עשוי' (מדברים, מדברים, מען זאל ממנה זיין, ממנה זיין ...).

ממשיך: מ'זאל ממנה זיין (רבים מדברים).

נא זאגט'זשע דעם רעזאלטאט ! [202].

יו"ר: ס'איז געבליבן אזוי, אזוי ווי בכלליות, בכלליות איז אוממעגליך אזא זאך וואס האט צו טאן מיט הלכה, זאל מען דאס גיין, דאס איז נישט צו שטעלן ביי אפשטימונג ביי א גרויסן עולם. האט מען דא אפגעשמועס אז מ'האט געמאכט א קאמיטע פון די רבנים גדולים, דער נשיא, און דער פאפאער רב און דער ווינער רב און די צווי דיינים, און הרב לייטנער מיט'ן אדווארער רב, זיי וועלן זיין די קאמיטי, און זיי וועלן האבן א מיטינג און זיי וועלן באשטעטיגן ווי אזוי מען זאל מאכן אין בכלליות [203].

און בפרטות האט מען מען דאך שוין געשמועסט, ערשטנס ברויך די התאחדות ארויסגעבן מיט א קול קורא, אז מען זאל וויסן אז אהן א השגחה ברויך מען נישט קויפן אין קיין שום פלאץ — און צווייטנס (וויכוח גדול בלתי מובן ...) [204].

„בוטשערס" זיי זאלן נעמען השגחה, מען קען דאך נישט ארויסגעבן צו צוואנציג „בוטשערס" פון היינט אויף מארגן ... (מדברים) מען קען דאך געבן א טערמין פון 6 חדשים.

יו"ר: נא, נא, דער עולם (**אחד מתערב** ... מען זאל זאגן ביז צוויי וואכן ...) וואס? ס'זאל בלייבן אזוי אזוי ווי עס איז ?

(מדברים ובלתי מובן ... אחוריים ...).

יו"ר: ביז צוויי וואכן ? (מדברים) און וואס וועט מיט דעם זיין מארגן, מארגן קען ... די קאמיטי ברויך זיך צונויף קומען ... (רבים מדברים [205] ...)

הרב מסיגעט: זיי נישט קיין נאר, דער רב, מוז קאנען (כאן וויכוח חם) [206].

יו"ר: נא, וואס זאל מען דערווייל טאהן — גארנישט טאן ? ! [207].

הרב מסיגעט: איך עט געבעטן נאך א זאך צו דע רבנים, שטעל צו נאך אפאר א צוויי יונגע.

יו"ר: נא, נא, זאגט וועמען מען זאל צושטעלן. (וויכוח ...).

נירבאטארער: איר האט נישט געזעהן קיין בי"ד השקול, א בי"ד השקול פון 6 מענטשן — זיבן אדער ניין (ויכוח גדול ...) חיים אלעזר פרידמאן [208].

יו״ר: פון די פריהערדיגע קאמיטי האט מען געשמועסט, אז מען זאל צושטעלן צוויי יונגע רבנים — יא, שטעלט מען צו הרב ר׳ יהושע ביק, מיט׳ן ווינער דיין, די צוויי וועלן צוקומען וועט זיין א קאמיטי פון ניין מענטשן, און זיי וועלן זיך אפגעבן מיט די ענינים פון ניקור.

יצחק גליק: איך זעה, איך זעה, הרב ביק איז נישט צופרידן.

— ניין?

יו״ר: ר׳ אהרן דעם באטארער רב׳ס זהן [209].

אחד אומר: כמעט אלע רבנים זיי האבן אליין השגחות אויף יאטקעס! אזעלכע וואס זענען אינדרויסן.

סיגעט: ועמען האט איר דא א השגחה?

יו״ר: ווער, ווער, ווער?

סיגעט: דער ווינער רב האט נישט קיין השגחה [210].

שואל: קהל יראים האט נישט קיין פלייש באנק? —

באטארער משיב: ניין, ניין, ניין. ער האט גארנישט.

שואל הנ״ל: דער פאפאער רב האט א „בוטשער סטאר״!... דער ווינער? ווינא איז די זעלבע זאך! דער קאשויער רב האט?! פארוואס מוז עס זיין אלע אזעלכע רבנים? זאלן זיי אלע שטיין פון אינדרויסן.

יו״ר: איר ווילט אויך זיין איינער — יא.

יצחק גליק: ר׳ הערשל כץ, קען זיין... (מדברים).

יו״ר: הרב אהרן טייטלבוים (מדברים), מען הייסט דאך צושטעלן נאך [211].

אחד אומר: מ׳רעדט מ׳האט דאך פריער מעורר געווען אן אנדער זאך, שטעל צו אנדערע וואס האבן נישט קיין שייכות.

יו״ר: נא וועמען, זאל מען צושטעלן (מדברים...) הורוויץ... (כולם מדברים).

יו״ר: יחזקאל הארוויץ, בנימין לאנדא... (מדברים...).

— דער חוסטער האט אויך א השגחה... (מדברים) [212].

אחד צועק: — מען נעמט נישט אריין נאר אזעלכע וואס האבן צוטאן מיט פלייש!

צועקים נגדו: — איר האט דאך נאר איין דעה [213].

יו״ר: איר האט דאך שוין צוועלף... (מדברים א א...) זאל מען מאכן צוויי קאמיטיס.. ווערן ניקור...

יצחק גליק: רופט אויס — קומט צו א החלטה.

יו״ר: א רגע, א רגע, יענע קאמיטי, בלייבט נאר א קאמיטי פון זיבן... א רגע לאמיר נאך אמאל מברר זיין... אין הכי נמי, דאס איז שוין אין די צווייטע קאמיטי, צולערנען זיך ניקור (...ר׳ שמואל ליכטנשטיין רב דקראסנא, אהרן טייטלבוים... (יצחק גליק — מדברים).

יו״ר: מיט בנימין לאנדא?

יצחק גליק: נא, רופט אויס, די קאמיטע פון זיבן בלייבט.

יו״ר: ר׳ שמואל דוד קרויז, די וועלן זיך לערנען ניקור... יא ווער צבי פאלאק... דאס איז... און אהרן טייטלבוים איז דא דא? — יא (מדברים) [214].

יצחק גליק: נא, רופט אויס, די קאמיעט פון זיבן בלייבט.

יו״ר: די החלטה, די החלטה... לאמיר זיך נישט אוועקגיין אן א החלטה, ס׳וועט זיין צוויי קאמיטעס, איין קאמיטי, וואס זיי זאלן באשטעטיגן, ווי אזוי ס׳זאל זיין די אלגעמיינע ניקור, ווי אזוי וועט זיין מיט די צלע י״ב און די איבעריגע זאכן, די קאמיטי באשטייט אזוי ווי פריהער געשמועסט פון 7 רבנים גדולים, פון דער נשיא מיט׳ן פאפער רב מיט׳ן ווינער רב מיט אדווארער רב מיט מאינטיווידעאר רב, מיט די צוויי דיינים, דאס בלייבט די קאמיטי [216].

א צווייטע קאמיטי, איז דא פון יונגע־לייט, וואס זיי גייען זיך אויסלערנען ניקור, און זיי וועלן ארבעטן, ארום גיין אין די „בוטשער סטארס״ און זיי וועלן זעהן אז פראקטיש זאל דער ניקור ווערן אויסגעפיהרט גוט, אויף די, וועט זיין הרב יחזקאל הארוויץ פון מאנסי.

— ער וועט קומען ?

— ער וועט קומען מסתם! הרב יחזקאל הארוויץ, בנימין לאנדא, הרב אהרן טייטלבוים, דעם נירבאטארער רב'ס זוהן, און הרב נחום אפרים, און הרב שמואל דוד קרויס אייער זוהן, און הרב צבי פאלאק, דאס איז יונגעלייט, וואס זיי וועלן זיך אויסלערנען ניקור.

יצחק גליק: הרב שמואל ליכטנשטיין.

יו"ר: און הרב שמואל ליכטנשטיין... (מדברים).

נירבאטארער: ס'זאל זיין צען יונגעלייט וואס קענען זיך לערנען ניקור...

יו"ר: נא, נא, פארוואס נישט...

— חוסטער רב, חוסטער רב.

יו"ר: און הרב פנחס הארוויץ, הרב פנחס הארוויץ [216-2].

הרב מסיגעט: איין רגע, און וויא אזוי וועט דא זיין, דע דע, דארטן. מען הייבט זיי דאך אן צו לערנען, גוט, געוועז מען זאל שטעלן א יושב־ראש א וואס ? (יא יא זייער גוט) — איך מיין (מדברים).

(**יו"ר:** וואס זאל איך טאהן מ'זאגט מיר אריין.) [217].

סיגעט ממשיך: שרייב שוין נאך איינעם ר'... גראס (מדברים).

איין מינוט, איין מינוט! קומט אהער... ווי איך פריעהר געזאגט, איך מיין אזוי, מ'זאל מאכן א יו"ר פון דע יונגעלייט, פון דע זאכן וואס דא איז געווען, און דע זאלן גיין זיך אויסלערנען, ווי אזוי לערנט מען זיך אויס ניקור ? קודם מוזן זיך לערנען די הלכה סימן ס"ד מיט די אחרונים, וואס איז דא תשובות, ס'איז דאך דא דרכי תשובה, מען וועט קענען די הלכה, און דאן נאכדעם, דארף מען פראקטיש אויסצולערנען עס גוט געווען, איך האף דער באטארער וועט אויך זעהן יונגעלייט זאלן קענען אריינקומען דארט, דארט וויינשטאק דארט איז דאס מערסטע פאלטץ, ווי מ'איז מנקר ווי מען קען זעהן דע [218].

נירבאטור: אונז האבן מיר שוין אויסער דע, דאס משגיח פון ניקור, האבן מיר שוין צוויי יונגעלייט [219].

הרב מסיגעט: דער ניקור פארשטייסטו וואס ס'הייסט, און מ'דארף האבן תיקונים וועלן מיר זעהן זיך אויסצולערנען זיי זאלן שוין [220].

אחד אומר: די רבנים זאלן צו שטעלן א וועג, צוזאם נעמען די יונגעלייט און זיי ארויס פיהרן.

הרב מסיגעט מכריז: דא אין שטאט איז עס, ווי דארפן זיי פאהרן, דא, דא, דא, נישט אין שלאכט־הויז — דא אין וויליאמסבורג (מדברים) [221].

הרב יצחק גליק: דער רבי מיינט יחזקאל הארוויץ זאל זיין דער יו"ר ?

— יא, יא!

יצחק גליק: אז דער רבי וועט עם הייסן.

— יא, יא — הרב הורוויץ — יא יא.

— דער רבי וועט עם הייסן ?

הרב מסיגעט: דארט ביי דעם וויינשטאק דארט קענען זיי אמבעסטן [222].

הרב לייטנער: באטארער רב איך וויל אריין גיין דארט צו אייך איין מינוט... איין מינוט, איך וויל נעמען צו אייך ערגעץ א מנקר... איך וויל נעמען דעם אראדער, איך וויל מיך נאך אויך מאכן קלאר פארשידענע פרטים.

הרב מסיגעט: איר קענט קומען ווען איר ווילט) [223].

— יא איך וועל נעמען פון די עלטערע מנקרים זען איך וויל מיך אויך אויסלערנען, קען מען אריין קומען צו אייך ווען אימער ? פשוט א אום־גע'ניקור'טן פלעיט, יא יא קיין ניקור'ט וויל איך נישט א אום גע'ניקור'ט פלעיט צו שטעלן צו פארפיגונג (מדברים)... צו ווייט אין בארא פארק [224].

הרב מנירבאטאר: ...פלעיט... טרייבערן מ'טרייבערט קיין מאל נישט קיין פלעיט'ס אונז נוטצן מיר נישט קיין פלעיט, אונז נוצטן, אונזערע פלעיט'ס וואס קומען אריין פון שלאכט־הויז

ווערן פארקויפט פאר „האלסעילערס", פאר גויים, אונז טרייבערן מיר זיי קיין מאל נישט, ווייל ער וויל נישט נוטצן אזא טייערן פעטין. צו די סאלאמי ווערט דאס אבסאלוט נישט געניצט. יחזקאל ווערצבערגער ער מאכט די סאלאמי, מענדל, מענדל הייסט דאס, דער שמש ברודער[225].

ער האט מיר געזאגט, שוין 13 יאר ארבעט ער ביים סאלאמי. 3 מאל האט ער אין גאנצן געטרייבערט פלעייט'ס (מדברים) וואס גענוצט פלעיטס, אויך נישט פאר אונזער עולם, מען האט דאס געברויכט ערגעץ אין א רעסטאראנט איסער נויארק, ווייטער קיין מאל ווערט נישט געטרייבערט און גענוצט קיין פלעייט פאר כשר, דאס וויל איך[226].

סיגעט: ווי קען מען זיך לערנען טרייבערן דארטן (מדברים) איין מינוט, וויא קען מען זיך לערנען דארטן טרייבערן (...אחד שואל: אין די אלע „בוטשער סטאר'ס?"...), איין מינוט, ווי קען מען זיך לערנען דארטן טרייבערן... מ'האלט דאך אין איין טרייבערן (חלקים יא...).

לייטנער: איין מינוט, באטארער רב! נישט דעייס וויל איך זאגן, רבי מענדל בערעגר, ווייס איך שוין וואס ער זאגט, יא, לאמיר זאגן, איך וויל זעהן ווי אזוי דער אראדער רב טוט, יא איך וויל דאך זעהן.

מ'האט דאך גערעדט דעמאלטץ, אז מ'העט נעמען עטליכע מנקרים, און מ'וועט זעהן יעדער ווי אזוי ער טוהט, צו ער טוהט יעדער אייניג, פארשטייט איר, פון מענדל בערגער וואס ער טוט ווייס איך שוין מער וויניגער, פארשטייט איהר איך וויל סתם, מ'זאל צו פארפיגן שטעלן 2-3 פלעייטס,איך וועל אריין רופן דעם אראדער רב וועל איך בעטן מיט קומען, ער האט מיר געזאגט ער קען ניקור פון דערהיים, און נאך די צוויי אידן וואס זיי ווילן זיך לערנען. מ'זאל אונז געבן א אום-גע'ניקור'טן פלעייט (לא שומעים רבים מדברים).

סיגעט מפסיקו: בקיצור, מען וויל דיך בעטן אין פארבינדונג מיט'ן מאנטעווידעאר רב... ער אליין וויל זיך אויך צולערנען, ער מעג אויך אמאל צוגיין זעהן ווי אזוי עס זעהט אויס נעמען א מנקר און ווייזן אומגע'ניקור'ט[228].

אחד אומר: איר קענט דאך זאגן מ'זאל קויפן... איר מוזט זיך נישט פארלאזן אויף דעם וואס אונז זאגן מיר און אונז לערנען... **שני אומר** ניין, איך וויל גיין ווען דער עולם וועט גיין, איך גיי נישט אליין (מדברים)[229].

יצחק גליק (בלחישה): דער רבי זאל דערמאנען רב יחזקאל הארוויץ, ער ווארט דער רבי זאל עם דערמאנען זאגן א ווארט.

סיגעט: נא, נא, רב יחזקאל! איר וועט אייך אין פארבינדונג זעצן מיט מאנטעווידעאער רב (מדברים ביחד... יא, יא...).

סיגעט: ער זאגט דאך זייער גוט איין מינוט.

— די אלע יונגעלייט, וואס האבן זיך אויפגעשריבן זאלן א וואך לערנען קודם די הלכה... און נאכדעם...[230].

לייטנער: ...נישט צוזאמען, מ'גייט צוועלף איהרע אויף א מאל, ווייסט קיינער וואס מ'טוהט, צוויי איהרע אויף אמאל נישט מער (מדברים)[231].

נירבאטאר: דאס איז אמאל זיכער, דאס וועל איך מסדר זיין דארט ביי ווייגשטאקן, מען זאל איינטיילן היינט צוויי, ביי אונז טרייבערט מען יעדן טאג, פון אכט פאר אכטע, ביז אום האלב נאך צען... ס'קאסט געלט... און מען זאל זעהן (...צעקות ומדברים...)[232].

יצחק גליק מצוה: רופט די החלטות, רופט די החלטות.

יו"ר: יא, יא, איך וויל נאך אמאל איבער חזר'ן, איך וויל נאך אמאל איבער חזר'ן וואס מ'האט היינט אויפגעטאן אז... (מדברים)[233].

אחד אומר למשנהו (בלחישה): אידן עסן אידן עסן, מ'ווייסט נישט ווי, מ'ווסט נישט וויפיל צו עסן און וואס צו עסן. ...מען ווייסט צו אידן עסן כשר'ס? מען זאל שטעלן פראוועזאריש אויף על אתר וויפיהל מ'קען לע"ע די אלע[234].

ווינער מכריז: רבותי ער איז דער יושב ראש, אבער יעצט קריגט ער אביסל זיין שבח... מען דארף מען געגוג זיין קליינליך און נישט זיך קווענקלען אז מען קען נישט ווייל דער

כלל איז אז אונז וועלן מיר זאגן מ׳קען, מ׳קען אלעס מתקן זיין אויף דעם נישט פיהר וואכן, און איין טאג, וויסן וויפיהל „בוטשערס״ עס איז דא, מ׳נעמט ביי וויינשטאק׳ די ליסטע, און מ׳גייט [235].

אין סאטמאר בוטשערי איז גאראנטירט ס׳דא דער ר׳ יושע ווייס, אדער גלאדבערגער הייסט זיי, און דאס ווייס איך ווי אין פאפא, אויך א פיינער ניקור, ממילא, אבער אעפ״כ קען מען עס איבערקוקן און דארט גיין [236].

עס איז שוין דא מ׳האט געוויילט די 5 רבנים און מ׳גייט שוין מיט 3־2 מנקרים יעדן בוטשער, קודם לאמיר זעהן ווער איז דיין מנקר? זאל ער פאר אונז מנקר זיין! לאמיר זעהן ווי אזוי ער האט מנקר געווען... זאגט נישט א ניין מ׳קען דערקענען, און מ׳טראגט מיט ר׳ מענדל בערגער, אדער מ׳זאגט מיט אמאל ר׳ יושע און מ׳גייט.

ס׳איז נישט דער פשט, אין בארא־פארק איז, אין גאנצן דא, ס׳איז נישט ווי איר זאגט, זאגט ס׳דא אכט, צען „בוטשערס״[237].

ר׳ יחזקאל ראטה, דער סאטמאר..., מיין דיין האט געזאגט רב אברהם חיים ער גייט מיט עם גערן מיט אזוי ווי א משמש בקודש. דער באטארער רב וועט נעמען זיין זוהן, און ער וועט אום גיין אויף צוויי פלעצער איז נישט וואס ער דארף דארטן זיין השגחה קודם מ׳זאל וויסן אז ס׳איז [238].

וויינשטאק האט מקבל געווען אויף זיך, אז ער האט היינט ביי מיר, ווען איך האב עם גערופן, איך האב איהם געזאגט, איך גיי נישט אנדערש.

ער האט געזאגט, וואס מ׳וועט מיר הייסן אראפנעמען, אזוי האט ער געזאגט... וואס מען וועט מיר הייסן אראפנעמען (כולם מדברים — ויכוחים)

און דאס איז באשלאסן געווארן [239].

מכאן ואילך איז אלעם אין ארדענונג! [240]. (ויכוחים מכל הצדדים).

יו״ר: — אלע שוין, נאך אמאל, נאך אמאל, א רגע נאך א מאל איבער חזר׳ן... ביי א שטר ברויך מען אויכעט נאך אמאל בשיטה אחרונה (...וויכוחים מדברים...).

...וויינשטאק איז דאך (בע״ב?)... אויף די שחיטה, איז אויפ׳ן ניקור איז עכ״פ מ׳זאל אמאל זאגן מ׳זאל בודק זיין, א השגחה.

יו״ר: די התאחדות געט נישט קיין השגחה... (זאלן יא אמאל יא האבן א השגחה) אויפ׳ן ניקור אליין יא האבן א השגחה [241].

הרב לייטנער: דאס קען מען יא בעטן ר׳ אהרן סוכ״ס איז דאך אזוי דער ר׳ מענדל בערגער, איז דארף זייער א פיינער איד, קיינער איז נישט מחולק אויף דעם, און ער קען ניקור, און ער איז מנקר, יא, שוחטים זענען דאך אויך וואוילע אידן, יא! וועגן דעם גייט מען דאך, מזמן לזמן, און מ׳באקוקט דאך די חלפים, אזוי ווי דער חת״ס זאגט אזוי... די זענען ערליכע אידן און אמאל אמאל באקוקט מען, סוכ״ס א בעל מלאכה מעג זיין דער גרעסטער ערליכער איד, ער שטייט טאג בא טאג שעה׳ן־וויִיז, און ער ארבעט, איז עלול אמאל, א מענטש איז דאך נישט אלע מאל אייניג [242].

וואלט דער באטארער רב געדארפט מזמן לזמן נעמען א צווייטן מנקר, אז דער איד נישט קיין חילוק צו ער הייסט ר׳ מענדל צו ער הייסט ר׳ יענקל צו ער הייסט ר׳ משה ס׳איז נישט קיין נפקא מינה (איך מיין דאס אויף א דז׳אויק). אז ער זאל וויסן אמאל אז מ׳קוקט אים נאך, דאס האלט איר וואלט געווען א גרויסער תיקון (מדברים)...[243].

אחד אומר: ר׳ מענדל זאל אליין זאגן... נאכקוקן.

נירבאטארער ממשיך: יא, יא, מיר האט געמאכט א צוואה(?) און מיר האט געזאגט יעקב וואלף...

יעקב וואלף זאגט אויסדריקלעך איך בין נישט קיין מנקר, ער קען גוט, בעסער ווי אלע מנקרים נאר ער וויל נישט נעמען קיין אחריות איבער ניקור ער קען ער קען... אונז האבן איין מנקר וואס ער איז משגיח, (מדברים) — ניין, א משגיח. מנקרים האמיר 12 — 10 יעדן טאג 12 — 10 ...נאר איין מנקר קוקט נאך אלעס אבער ער קוקט אלעס נאך...[244]. — (צעקות וויכוחים מכל הצדדים).

יו"ר: מען קען נישט, מען קען נישט אזוי פיהרן קיין אסיפה...

יצחק גליק מכריז: מ'בעט דעם עולם מ'זאל נאך ווארטן 3־2 מינוט, מ'וויל קומען צו החלטות. זייט אזוי גוט, ווארטס נאך 2 מינוט[245].

באטארער: ...איך וויל דא איבער געבן א ליסטע פאר די דריי, דריי משגיחים וועל איך אינען געבן וואס זיי קענען גיין עני טיים קוקן ווי אזוי עס זעהט אויס[246].

הרב יחזקאל הרוויץ: מאנטעווידעאר רב מאנטעווידעאר רב איך וויל אייך פרעגן א שאלה למעשה. מאנעווידעאער רב אנטשולדיגט איך וויל אייך פרעגן א שאלה למעשה. מיר דאכט זיך אז די רבנים ואני בתוכם אז מען וויל זיך אויסלערנען א זאך, לכה"פ ביז מען זאל האבן דארף דויערן 3 חדשים, בין איך גערעכט?

אין מיין אפילו מ'זאל זיך אפגעבן... ווי אזוי... איין מינוט אנטשולדיגט... איך מיין נישט די הלכות דוקא, ביז מ'קומט דאך נישט— מען קען דאך נישט יעדן טאג קומען און דאס... איז אזוי, איך וויל אייך שטעלן די שאלה[247].

נירבאטארער: איך זאג אייך אפן, אין שלאכט־הויז לאז איך קיינעם נישט אריין דאס איז שטרענגסטן פארבאטן!![248]

— נישט פאר מיר די שלאכט הייזער לאזן נישט אריין אין די פלאטץ וואס די בהמות לויפן און גייען דאס איז נישט פארהאנען.

שואל: אבער אין פריזידער קען מען אריין קוקן?

תשובה: עס איז נישט פארהאנען. עס עקזעסיטירט נישט.

אחר שואל: וואס דארף מען זעהן דעם חלק אחוריים? דעם חלק אחוריים איז נישט?[249]

הארוויץ ממשיך: וואס איך וויל פרעגן איז דאס, איך זאג נישט, אנטשולדיגט, איך האב נישט געענדיגט מיין שאלה (מדברים)... איך האב נישט געענדיגט מיין שאלה, איז גוט, איז דריי חדשים, איז 10 וואכן, עכ"פ ס'געדויערט צייט, מען מוז דאך מאכן א זאך בשלימות (סיגעט: יא), געדויערט דאך צייט איז ביז וואס ווען, קען מען זאגן אז מ'קען עסן. יאכלו ענוים וישבעו? אדער זאל מען זאגן, אז... א א[250].

סיגעט: איך וויל אייך זאגן, (יא דאס האב איך געפרעגט, יא) איך וועל אייך זאגן, איך, דאס בין איך נישט, אזוי איך האלט, אז דע „בוטשערס" וואס מען קען זיי... רעד דא גרינבוים (איך זאג נאר דא) צו ר' אברהם קאהן, אזוי, היימישע אידן, וואס איך ווייס זיי קענען ניקור ס'קומט אריין[251].

איבערהויפט היינט האט מען געמאכט, קיין אחוריים קומט נישט אריין[252].

און זיי האבן נישט אזויפיל בוטשערס, ס'גארנישט דא אזויפהל עס פונקט ווי היינט מסדר געווען. מ'שניידט אראפ דארטן, נאר וואס... ביז ווי לאנג מ'וועט קומען צו א פתרון... קענען מען זאגן אז די אלע בוטשערס (דיבורים ורעש)[253].

לייטנער: ר' יחזקאל, ר' יחזקאל מ'פרעגט מיך, זאג איך אזוי, אז קיין איסור איז נישט נתברר געווארן, און ווער אס האט געהייסן ביז היינט אז מען קען די רבנים המכשירים... אויף זיין אחריות, יעדער קען עסן אויף יענעמס אחריות, אויף מיין אחריות קען קיינער נישט עסן... גיין (ויכוחים גדולים)[245].

אחד צועק: מען גייט אוועק פון דא... מען וועט מאכן א תיקון... דריי חדשים! דריי חדשים, א תיקון? דער תיקון דארף זיין על אתר, א תיקון על אתר דארף מען זעהן[255] (וויכוחים גדולים).

סיגעט: ...איר הערט פראקטיש דארף זיין אזוי, איהר וועט זיך פארבונדן מיט דעם מאנטעווידעאר רב און אי מיט באטארער רב און אנהויבן צו גיין יעדער אנייער היינט די וועלן גיין דע צוויי יעדן טאג קען מען גיין צו וויינשטאקן[256].

נירבאטאר: צו וויינשטאקן קען מען גיין יעדן טאג, אבער נישט אלטץ די זעלבער איך וועל שוין זעהן צו ארדענען וועלכע טאג וועלכע...

אחד שואל: מארגן, קען מען שוין גיין? (וויכוחים...)[257].

סיגעט: דאס איז נישט קיין שלעכטע פלאן, ער זאגט אזוי. אז מ'זאל ארויסגעבן אז דערווייל, אז מ'האט פעסטגעשטעלט אז די ערעורים האבן נישט קיין ממשות און יעדער איינער איז בחזקתו. ווער ס'האט געקויפט ביי אברהם קאהן זאל נישט קויפן ?[258]. ווער ס'האט געהאט א הכשר ביז איצט, איז כמו שהיה.

אחד שואל: עם כל זה לאמאר זען כאטש די מנקרים...

סיגעט: אונז גיבן מיר נישט קיין הכשר פאר קיינעם נישט.

יצחק גליק: הכל בחזקתן וואס ? ווער ס'האט געקויפט זאל ווייטער קויפן [259].

יצחק גליק: זאגט איר די מסקנא, זאגט איר אזוי — דע וואס האבן געקויפט, ביז דערווייל אין די בוטשערס האט מען געטראפן אויף די אידן יראים ושלמים... סתם נאר א בלבול [260].

לייטנער: איך זאג עפעס אנדערש, די זעלבע רבנים, וואס זענען דן, זאלן אויסארבעטן א קול־קורא, ס'איז... א קול קורא א נוסח זאג א נוסח... זעלבע פאר טעג [261].

יצחק גליק: זאגט א החלטה, אז עס זיצן א מיטינג, מען קען שרייבן אן אנדערע זאך, אז עס זיצן א מיטינג, מען האט געזעהן עס איז דאך צוזאם געקומען אזויפיהל און אזויפהל רבנים און מ'האט געזעהן. אז דעם ענין פון ערעור האט מען נישט געטראפן קיין ממשות במילא איז נישט איתרע חזקתן, אין דעם מ'זאל האבן א חשש געטראפן חלילה מכשיל זיין אידן מיט חלב.

ווייטער וועגן דעם אויף להבא עט מען מאכן א סדר וועגן דעם אז ס'זאל זיין א משגיח (מדברים) געמאכט דעייס קען מען זיכער שרייבן, מ'האט נישט געטראפן...

שרייבן א בריעף... ויכוח ארוך מאוד ובלתי אפשרי להבין הערבוביא [262].

תם ולא נשלם, (בעוה"ר, ירחם ה')

הוספה: ממה שנמסר לנו מאחד הרבנים שנוכח במקום, מה שלא יכלנו לפענח היטב מרעש בטעיים.

הרב מטענקע: מען טאר נישט טאן. ס'וועט הייסן, קאשויער רב האט מנצח געווען.

והשיב לו הרב מאדווארי: שעמט זיך, יא נצחון נישט נצחון וכו'.

הרב מווינא: צעק על הנ"ל, קאשויער רב רעדט ארויס פון אייך.

● ● ●

תם הכינוס במסיבת, שלחנות ערוכים, אך הכאב לא נשלם בעוה"ר, ירחם ה' וירפא שבר עמו

המצפים לישועתו

ראינו לצורך להעיר — אחר העתקת הנשמע בטעיפ, „אסיפת התאחדות" — שזה מוכיח עד כמה הרום המצב בכל ארגאניזאציע, ועד כמה מסוכן „ארגון" רבני, וכמו שחשש וחרד רבינו ז"ל על זה, כידוע, וכמו שעורר בדרשתו בעת הייסוד (עיין בחלק הדאקאמענטין).

ומטיבן של קרובים אתה דן על הרחוקים. שבהם שולט הרקבון מהרבה שנים, ועאכו"כ שיסודי ההירום הנעשה שם, היא במדה כפולה ומכופלת, ושהכל בידי ה„מזכירים" והטלת חיתת הראשים אוחזי ה„הגה".

ואין לנו שיור רק התורה הזאת, שנתקיים בנו, וימים רבים לישראל וכו' (דה"י) ועלינו לתור אחרי ת"ח שאינם כפופים וקשורים לשום פארטיי כמובא בהרחבה בסוף ספה"ק ויואל משה מאמר א'.

ובוודאי יקויים בנו, ואתם חזקו ואל ירפו ידיכם כי יש שכר לפעולתכם בבי"א.

המסקנות

התוכן בכללות

ח"ג החלטות האסיפה — והמזכירות.
ח"א בירורים וסיכומים.
ח"ב הודאות בע"ד.
ח"ד סך־הכל.
ח"ה סוף דבר.

מסקנות

מהכינוס ב„התאחדות" (כ"ה תשרי תשמ"ג) *

1) איז דא אין אמעריקע, א סדר הניקור, אדער הפקרות הניקור ?
7, 8, 19, 24, 25, 50, 57/65, 146, 147, 170, 173, 174, 176, 198, 199 ! (ועוד)

2) אויב עס איז דא א סדר ניקור פארוואס איז איינער מציע אויף די אסיפה אז דעם דינעם און דיקען „טענדערליין" זאל מען אינגאנצן נישט נוצען ?
— 179 !

3) איז פאראן א חוסר ידיעה בכללות אין ניקור ?
— 3, 8, 18, 25, 43, 95 !

4) זענען געווען מנקרים וואס האבן אפי' נישט געוואוסט, פון פארשידענע „חלבים" דאורייתא ? כגון ביים טענדערליין ! —
— 24, 41, 43. וע"ע במכתב מרן מקאשוי שליט"א המכשולות, ד'.
און אזוי ביים לעבער !
— 25. ועיין במכתב הג"ל סיבת המכשולות, ח'.
און אזוי ביים טחול ! — החלטת התאחדות ב' תמוז תשמ"ב.

5) קומט אריין בשר אחוריים צו די בוטשערס ? און קען מען זאגן אז רוב מאל ?
— 7, 18, 21, 50, 52, 53, 55, 56, 138, 139, 172, 173, 174, 176.

6) האט מען פארקויפט חלק אחוריים, צו נישט ?
— 7, 18.

7) וויפיהל „אינטשעס" קען ווערן צו געלאזט מיט'ן חלב ?
— 8.

8) איז געווען אין אמעריקע ביי וועמען צו לערנען ניקור ?
— 10 (15). ועיין במכתב הרב „סיבת המכשולות ב', ג'.

9) ווערט גענוצט חלקים פלייש, וואס זענען אין אונגארן נישט גענוצט געווארן ?
— 17, 24, 137, 173, 174, 176.

10) זענען פארהאנען חלבים דאורייתא, וועלכע זענען נישט דערמאנט אין ספרי שימוש לניקור, כגון ספר גבעת פנחס ?
— 24 (15) 25.

11) מיט וויפיהל חלב דארף מען נכשל ווערן, מען זאל פארשטיין אז עס איז „עק־וועלט" רח"ל ?
— 30.

12) אויף וואס האט מען זיך נישט געכאפט, אז עס דארף ניקור ?
— 7, 8, 18.

13) הרב מאראד : מען זאל מדקדק זיין אויף דעם אז מען זאל נישט רייניגען קיין פלייש,

געפרוירענערהייט, ווייל איך זאג אייך בהחלט, מענטשן האבן אויף דעם מודה געווען, אז מען רייניגט פלייש געפרוירענערהייט, פארלירט די קענטעניש האטשיג אויף זיבעציג (70%) פראצענט, איך וויל ס'זאל דאס איימיצער נאכזען (והסתכל עוד בפנים מה נעשה בדבריו).
— 155 !

14) איז געשעין א פלאַ׳דיקער ענטדעקונג, פון „דורכלאזן" חלבים דאורייתא לכל הדיעות ? טענ־דערליין און כבד
— 24־25.

15) צו וויפיהל בוטשערם איז מען נעגאנגען בודק זיין, און ביי וויפיהל האט מען געטראפן ?
24, 25.

16) זאגט דען נישט די סברא פון „תירוץ", אז די זעלבע חלבים, קען זיך געפונען אין אנדערע בוטשערם אויך ? . . .

17) מיט וואס האט מען זיך בארוהיגט, נישט צו טאן דעם חוב, לאפרושי מאיסורא, דעם גרויסן רבים ?
— 24־25.

18) וואס איז די סיבה, און וואס זענען די שוועריקייטן, פון נישט מודיע זיין, יעדן וואס ברויך צו וויסען ? . . . אישורו והודעתו של הרב מפאפא 127/2 ועיין במכתב מרן שליט"א, סיבת המכשולות א'.

19) וואס באשטעטיגט די אסיפה בנוגע: טרפש הכבד, חלב הכליות, טענדערליין, שלעיים וקרומים און אחוריים ?
— 57, 65, 173/176 (ועוד).

20) פארוואס האט מען „אפגעמאכט" דעם 4־6 וואכנדיקן רעוואלוציאנערישן תיקון (וואס קען נישט בלייבן אויף שטענדיג ?
— 54, 55, 56, 176, וע"ע במכתב מרן שליט"א, המכשולות אות ב', ואופני התיקון.

21) ווענן די פראגע: רבנים משגיחים זאלן קענען ניקור והלכותי'.
— 17, 96, 97, וע"ע במכתב מרן סיבת המכשולות, ב'.

22) מען טאר זיך נישט פארלאזן אויף די מנקרים, אפי' זיי זענען מומחים, ס'זאל זיין רבנים, וואס זענען בקי בכל פרטי' ודקדוקי', זיי זאלן נישט זיין תלמידים פאר די מנקרים, דאס איז נישט דאס ריכטיגע! הרב מפאפא.
— 121, 128, וע"ע במכתב מרן שליט"א סיבת המכשולות.

23) וואס האבן רבנים באסיפת „התאחדות" באשטעטיגט ווענן ניקור פון צלע י"ב־י"ג ?
— החלטת אסיפת „התאחדות ב' תמוז אות ב'.

24) זענען די רבנים המכשירים מודה, אז אויב מען נוצט צלע י"ב־י"ג דארף דאס ניקור ?
— 45, 66, 69, 77, 118, 172.

25) האט מען דאס מנקר געווען ?
— החלטת „התאחדות" הנ"ל. וע"ע במכתב מרן המכשולות אות ה' (יא).

26) מעג מען משנה זיין דעם ניקור, וואס מען האט נוהג געווען אין דערהיים ?
— 45, 137, 173.

27) האט מען טאקע נישט משנה געווען ?
— 137, 173, וע"ע החלטת „התאחדות" ב' תמוז תשמ"ב.

28) האט מען אין די שטאט, סאטמאר, געשניטן נאכ'ן צלע י"ג (אזוי ווי אין אמעריקע) ?
— 137, 173. (ועיין במכתב הרב שליט"א „המכשלות" ה' (ב).

29) זענען הזנחות, מכשולים חוסר השגחה וכדומה, פונקט וויא אין די אלטע היים ?
— 173, 174, 176.

30) קען מען זאגן, אז מען פיהרט זיך וויא אין אונגארן ?

31) איז פאראן הזנחות ?

— 41, 43, 50, 52, 53, 66, 99, 137, 138, 147, 153, 155, 172/176, 187, 191, 198.

32) איז דען נישט דער „פראבלעם" פון די „מכשולים" און „שגיאות" און „נישט כאפן זיך" א פראבלעם פון ריכטיגע איסורים חמורים רח"ל ?

— 43, (26, 29), 57, 65, 176.

33) האט מען פארקויפט חלב, אדער ספק חלב, פאר „היימישע" אידן ?

— 7, 8, 18, 25, 41, 43, 50, 57/66, 135/139, 155, 173, 174, 176.

— 17, 19, 24, 155, 170, 198, 199. ועיין במכתב הרב שליט"א „סיבת המכשלות".

35) א פארשלאג, צו ראטעווען פון די הזנחה !

— 243.

36) וואס האט איינער פון די „אסיפה" פארגעלייגט וועגן די אמת'ע פראבלעמען און זייער תיקון ?

— 199.

37) קען מען טרעפן חלבים דאורייתא, כגון חלב הכליות ואצל הכבד, טענדערליין וכדו', אויב ס'איז נישט דא קיין השגחה ?

— 24, 25.

38) וואס האט געזאגט הר' זלמן בריזעל, פאר'ן „טעראר" ?

— 6, 7, 27.

39) האבן די דיינים אין ירושלים צו אלעם מסכים געווען ?

— 34 !

40) וואס האבן זיי געזאגט וועגן זייער ידיעה אין ניקור ?

— 33 !

41) פארוואס האט מען משמיט געווען פון כתב ב"ד (העדה) וואס איז געדרוקט אין „התאחדותנו" וועגן דעם נישט נוצען דעם צלע י"ב-י"ג ?

— 34 !

42) ווער האט באשטעטיגט דעם מעורר פון שנת תשל"ט, וועגן פרצת הניקור ?

— 9.

43) ווער האט קובע געווען דעם ניקור, וואס ירושלים'ער מנקרים (חרדים) ובראשם הר"ר גד טורעביץ שליט"א גיבן איבער ?

— 27 !

44) די „פשרה" צווישן בהמה גסה און דקה ?

— 181 !

45) עקזיסטירט עפעס א השגחה אויפ'ן ניקור ?

— 18, 19, 24, 25, 41, 34, 95, 146/149, 173, 174, 176, 199 !

46) למה רגשה, ארום ניקור פון „פלעיט" (פלעיט איז א חלק בהמה, וועלבע די קצבים בדרך בלל אין אמעריקע קענען דאס נישט מנקר זיין, דאס איז שטארק נוגע בפרט לגבי די כשרות פון סאלאמי).

— הסתבל במס' 226-225.

47) וואס איז דער גרויסער פראבלעם צו קענען באקומען חלקים פלייש, אויף צו לערנען ניקור ?

219, 232 !

48) וואס האט מען מורא אז מען זאל „מעגן" א בליק געבן אין „שלאבט-הויז", און ביי וויינשטאק (און אפילו נישט אין פריזידער) ?

— 218, 219, (221) (249).

49) „איך זאג אפען אין שלאכט-הויז לאז איך קיינעם נישט אריין" !!!

— 248.

50) פארקויפט מען פאר'ן עולם „סרכא פליישׂ" בלי ידיעתם ?

— הלואי וויא מ'נוצט יא, יא... פאר דעם עולם קען מען זאגן מען נוצט נישט קיין סירכות,

דעמאלטיג וואלט איר נישט געקענט האבן קיין פלייש צו פארקויפן... הרב מסיגעט, הלשון במלואו 70.

51) זענען די הארבע חלבים געפונען געווארן אין בוטשער׳ס וואס שטייען אונטער רבנים משגיחים? רבנים מכשירים? עיין עוד בהחלטת התאחדות א׳ תמוז.

— 35! ועיין היטב 57 ועיין במכתב הרב שליט״א

52) איז טאקע די גרויסע „השתדלות פון רבנים ביי וויינשטאק׳ן בין כסא לעשור תשמ״ג (כדברי הרב מווינא 57) — וועגן א „מילתא דלא שכיחא?

— 137, 173, 174, 176!

53) איז אהרן וויינשטאק דער הויפט־מנקר?

— 50 174, 176 (וויכטיג), 239!

54) פארוואס פארלאזט מען זיך נישט, אויף די מנקרים־בוטשערס, נאר מען מוז זיך „שטארקן" מיט שתדלנות ביי וויינשטאק — (אזוי ווי פאר א פרייז), אז ער זאל די אלע „פראבלעמען", איבערלאזן פאר זיך?

— 57/65, 176! ועיין במכתב מרן שליט״א, בסיבת המכשולות אות א׳.

55) וואס שטעקט אונטער דעם, וואס „וויינשטאק האט מקבל געווען אויף זיך" כדי הרב דווינא זאל גיין צו די מיטינג?

— 239!

56) און נאכדעם „וואס ס׳איז דא א מציאות" נישט אריין שיקן צלע י״ב צו די בוטשערס, (200) און נאכדעם וואס וויינשטאק האט אויף זיך „מקבל געווען" (239) איז וועמענס שולד איז, אז דאס איז נישט געטאן געווארן — טראץ די אלע מכשולים, וואס די „נוגעים" אליין זענען מודה אויף זיי? (אזוי וויא ס׳איז קלאר פון דעם מהלך האסיפה, און שפעטערע פרסומים זייערע!!!).

57) וועלכע גרויסע תיקונים וועט געשען, ווען אהרן וויינשטאק, וועט וועלן?

— עדות הרב מסיגעט 176, (וע״ע במכתב מוה״ר ר׳ משה דוב בעק עמוד ח׳).

58) הביטו וראו, פארוואס דארף יעדער טאנצן קדוש, און זיך לאזן כופה זיין אויף חלב וכו׳ צוליב נישט באוואוסטע סיבות, און צוליב א הלאסיילער׳ס געלט פראגע, מיט זיין שלאכט־הויז?

קוקט 201 (239).

59) נאך אלעם, ווייזט זיך ארויס אז: די וויכוחים אויף די אסיפה, זענען גארנישט תלוי אין קיין רבנים, נאר ס׳ווענדט זיך צו אהרן וויינשטאק, „וועט אזוינס שטענדיג וועלן טאן", כדברי הרב מסיגעט

176, 239, 241 והבט בדבריו 57!

60) אדווארער רב איז מודיע: אז ס׳קומט רוב מאל אריין — אין די בוטשער׳ס — חלק אחוריים, און חלב פון טרפש הכבד קומט אריין

— 137/139!

61) א „עדות" אז ס׳זענען פאראן „מנקרים" שאינם נאמנים ע״פ תורה, ואין להם שום מושג בענין ניקור, ולא שום הרגשה לכשרות בכלל, ואפי׳ לשמירת שבת אינם נאמנים (והסיבה לכך הרב מלאנדסבערג 146־147! (ועיין במכתב הרב שליט״א, בסיבת המכשולות אות ג׳.

הודאות בעלי־דין

62) ווינא: מיר זאלסטו אראפנעמען דעם שלעיים אויך, ס׳זאל קומען אן דעם שלעיים און אן דעם חלב — 57. 59.

63) הרב מווינא לוויינשטאק ביום האסיפה הידועה כ״ה תשרי תשמ״ג „זיך דיך נישט קיין צרות פאר כל ישראל"

הסתכל 57, 176, וגם במס׳ 239.

64) סיגעט: באשטעטיגט קלאר, אז ביז דעם התעוררות פון קאשויער רב, האבן „מכשירים״ פון פיהל יארן, נישט געוואוסט אז ס׳ווערט אריין געבראכט חלק אחוריים צו די בוטשערס 174 און אז נאר א דאנק קאשויער רב׳ס שליט״א התעוררות האט מען אנגעהויבן זיך נאכפרעגן וכו׳.

— 54, 55, 174 (גם בדברי הרב לייטנער 17).

65) סיגעט: אז די תשו׳ חתם־סופר (ס״ח) בנוגע צלע י״ב, איז נישט שייך צו אמעריקע!

— 176, 177.

66) סיגעט: אז מען שנײדט ביי וויינשטאק׳ן נאכ׳ן צלע י״ג און ווייטער אין חלק אחוריים!

— 55, 174 (ועיין מכתב הרב י״ב החלבים ב־ת־ט).

67) סיגעט: אז ס׳איז דא א מכשול פון חלב ביים טרפש הכבד!

— 58.

68) סיגעט: — „פארשטייסטו, דער ניקור דארף האבן תיקונים״!

(להנירבאטארער 220.)

69) וועגן „אריגינעלע בריעף?! (בחדר״ג)

— 78, 79.

70) סיגעט: באשטעטיגט, ס׳קומט אריין חלק אחוריים בקביעות, צו די בוטשערס!

— 53, 54, 55, 56, 58, 65, 173/177, 252, 253. יותר ממה שאומר הרב שליט״א במכתבו „סיבת המכשולות (ה). „המכשולות״ (י).

71) סיגעט: עס קומט אריין „מיט׳ן אחוריים״, ווייל מען קען נישט האבן א „משגיח״ פארטאגס!

— 55.

72) סיגעט: וועגן דעם מקור פון פרצת החלב!

55, 57, 62, 173/175, (ועיין 105!).

73) סיגעט: די אמת׳ע סיבות, און ביי וועמען דארף מען „פועל׳ן״ וועגן נישט נוצן צלע י״ב־י״ג און נישט גודר זיין די פרצה, פון דורכלאזן חלב אחוריים בקביעות, און נישט מנקר זיין?!

— 52, 55, 57.

74) אין וועמענס האנד איז געווען און ס׳איז צו פאררעכטן די פרצה?

— 105!

75) הסיבה האמיתית! וועמען דארף מען באזייטיגן — כלשונם — לויז ווערן פון עם?

— 169!

76) סיגעט: „היינט האט מען געמאכט, קיין אחוריים קומט נישט אריין... ביז וויא לאנג מ׳וועט קומען צו א פתרון״.

252־53.

סיגעט: „מען קען ביי דעם אזוי נישט בלייבן״!

—120, 176, 200, 201.

סיגעט: „איך ווייס נישט צו ער וועט אזוינס וועלן שטענדיג טאן״!

— 176.

קען מען זאגן, אז אין דעם ענין פון צלע י״ב־י״ג איז נישטא „קיין פלוגתא״ כדברי הרב מסיגעט 76־74.

77) סיגעט: „און דערהיים האט מען נישט גענומען קיין סירכות ווייל מען האט נישט געברויכט״

— 74.

78) האט מען מוציא לעז געווען און מוציא ש״ר געווען אויף ראשונים כמלאכים, און אויף זייער קבלת הניקור, און מערער געווען אויף גדולי עולם אין ארץ ישראל, און אין די אלטע היים.

הסתכל בדברי הנ״ל, 15, 16, 78, 100, 168, 175.

79) דברי הדיין (ווממ״ב): „דער עולם וועט דאך מיינען, אז בלויז די השגחה פון ניקור, עס איז

דאך דא, נאך חששות, חלילה טאמער מען ברענגט אריין אנדערע זאכן נבילות וטריפות, איך מיין די השגחה זאל זיין א השגחה אויף אללעמען".

— 194!

„די משגיחים זאלן האבן א רעכט צו קוקן וואס מ'ברענגט אריין אין סטאר, און וואס מען טוהט, און וואס מען מאכט, דארף זיין א השגחה פון אללעמען...

195! (ועיין מכתב הרב סיבת המכשולות אות ו').

עוד עדות בשם הקצבים על המכשולות הנמצאות.

— מייזליש 179.

80) וואס זאגט הרב דווינא וועגן דעם מקור החלב?

— 50, 57.

81) הרב לייטנער: „וואס דער קאשיער רב האט יעצט מערער געווען, האט גארנישט צו טאן מיט מנהגים, ס'האט צו טאן מיט...

— 170!

זענען די אלע — אויבענדערמאנטע — פרצות, תלוי אין מנהגים בכלל, אדער מנהגי הספרדים בפרט, און צו זענען טאקע געווען מקומות אין איראפע, וואס ס'איז געווען מותר (ח"ו) חלב הכליות, חלב שעל הקרב, טבור, אחוריים, שעל הטחול וכיוצא?! (המו"ל)

82) ווערן רבנים באשריגן, און זייער „רשות הדיבור" ווערט צוגענומען, פאר'ן חשש או זיי זאגן אמת?

— 22, 135, 150, 151, 153, 155, 156, (157), 170, 179 ועוד.

83) א דוגמא פון א רעדן, וואס איז כדאי יעדער זאל דאס גוט דורכלייענען,

— 183/192.

84) „מקומות", דערמאנט ביי די אסיפה, נישט געגוצט צלע י"ב אפי' מיט ניקור!

— באבוב, וואוידיסלאווער געגנט, צאנזער גליל (עדות רבנים), גראסווארדיין, ביים ערוגת הבשם, קליינווארדיין, חוסט זיבענבערגן, ועוד!

— 13, 14, 34, 75, 133, 136.

„ברורים" אודות ניקור „בין צלע י"ב בין צלע י"ג" ואופן „קביעת" רוב ועוד (טענקע).

— 141, 142.

יו"ר: „איך שלאג פאר (א קאמיטי) מיט'ן אדווארער רב"... — נירבאטאר: איך בין הונדערט פראצענט דערגעגן"

יו"ר: „איך וויל איינער זאל זיין דערגעגן וועט ארויסקומען א אמת..."

163!

החלטות האסיפה

85) הרב הארוויץ שואל? ביז מ'וועט זיך אויסלערנען צו קענען מאכן א השגחה, ד"ה 12-10 וואכן קען מען זאגן, מ'קען עסן, יאכלו ענוים וישבעו אדער נישט?

— 250!

הרב מסיגעט משיב!: „ס'איז דא א פאר היימישע בוטשערס, און ס'איז דא א „אפמאך, אחוריים קומט נישט אריין"!

— 251-252.

(הערה: נישט מובן. וואס איז מיט די איבעריגע בוטשערס, און די איבעריגע צייט נאך די 6-4 וואכן? און וואס איז וועגן די חלבים פון חלק הפנים און קרב?

הרב מסיגעט: „פראקטיש דארף זיין אזוי! איר וועט זיך פארבונדן מיט מאנטעווידעאער רב און מיט בארטער רב און אנהויבן צוגיין" (ד"ה, דער בעל מכשיר זאל אנהויבן קאנטראלירן די בוטשערס מיט נאך איינעם

— 256!

— ואחר כל ההודאות והבירורים דלעיל, נא לקרוא הלאה: ! —

86) „דאס איז נישט קיין שלעכטער פלאן, ער זאגט אזוי, אז מ'זאל ארויסגעבין... און יעדער איינער איז בחזקתו.

— 259 !

— „הכל בחזקתו" (הרב גליק)

— 259 !

„ווער ס'האט געקויפט זאל וויטער קויפן (סיגעט)

— 259 !

— „זאגט איר די מסקנות... דיא וואס האבן געקויפט, ביז דערוויל אין די בוטשערס האט מען געטראפן אויף די אידן יראים ושלמים... סתם נאר א בלבול (הממונה גליק) !

— 260 !

— הרב לייטנער: די רבנים זאלן נאך דן זיין וועגן דעם ענין פון קול קורא!

— 261 !

(הערה: גענצלעך איגנארירט.)

87) הרב מווינא, „בעמט איבער" דעם „יו"ר" אמט און אלע הצעות ווען איגנארירט, צוזאמען מיט די האלבע החלטות, און „קאמיטיס", און „אופני תיקון" — מיט'ן אויסרופן:

„דאס איז באשלאסן געווארן מכאן ואילך איז אלעס אין ארדענונג"!!

— 240-239 !

— הוספת יו"ר (הראשון): „בשיטה אחרונה, ... אויפ'ן ניקור עכ"פ זאל מען קענען בודק זיין"! „אויפ'ן ניקור אליין יא האבן א השגחה" — 241 !

הרב לייטנער: „דאס קען מען יא בעטן ר' אהרנ'ען!! — 242 !

שאלת המעתיקים: נו, קען מען שוין זאגן יאכלו ענוים וישבעו ? !

— 41, 95, 176, 240, 250 !

החלטת המזכיר

88) דער סעקרעטער פון אפים זאגט און ער איז דער מחליט פאר די אסיפה, און שרייבט אין זייער נאמען:

„זאגט א החלטה, מ'קען שרייבן א אנדער זאך, מ'איז זיך צוזאמען געקומען אוזיפיהל און אזויפיהל רבנים, און מען האט געזעהן, אז אין דעם ענין פון ערעור האט מען נישט געטראפן קיין ממשות, במילא איז נישט איתרע חזקתן, אין דעם מ'זאל האבן א חשש חלילה מכשיל זיין אידן מיט חלב, דאס קען מען זיכער שרייבן, מ'האט נישט געטראפן!!

(החלטת הרב גליק) 262 !

89) „ר' אהרן, — האב איך עהם געזאגט — זוך דיך נישט קיין צרות פאר כל ישראל, זאל דאס דיך קאסטן אפי' נאך צוויי מענטשן, מיר זאלסטו אראפנעמען דעם שלעיים אויך... און אהן דעם חלב... נישט נאר דער טבור, עס איז דא וואס זיי זאגן אז דאס איז א חלק פון חלב הכסלים... — הערט אויס, מ'רעדט מיט עהם צווישן פיהר אויגן...!

57/62 (דברי הרב מווינא) (ועיין "י"ב החלבים„ במכתב הרב שליט"א).

הרב מסיגעט מוחה כנגדו: „הערט זיך איין, איך מיין ס'קען דאך נאך ווערן א מכשול, מען קען דאך נאך מיינען אז ס'קומען אריין... גלויבט מיר איך בין זיכער, אז דאס איז „אונטער-געשטעלטע זאכן"!

— 63/65.

שאלת המעתיקים: אז ס'איז נישטא קיין ממשות אין דעם התעוררות, וועגן וואס האט מען זיך געדארפט ארומהאמפערן 3 שעה, און צו האט מען דען עפעס אויסגעפיהרט ? ירחם ה'.

90) מען קען נישט זאגן, ידינו לא שפכה את הדם הזה, ס'איז געווען א התרשלות, און אן א השגחה, אבער קודם כל זאל „ארויסקומען" א קול קורא פון התאחדות, אז מ'האט אלעס מברר

געוועז, אז ע״פ הלכה איז נישמא קיין חשש נישט.
183/191 (דברי הארוויץ).

91) עדות הרב לייטנער: „דאס ענין פון ניקור איז דאך אין די לעצטע דרייסיג (30) יאר... דאס מוז מען דאך אליין מודה זיין... בדרך כלל האט מען נישט געוואוסט דעם ענין פון ניקור וכו׳ (יש לראות בדיוק בפנים כל השייך, 17)!
— דברי הרב מסיגעט: „און יעדער מנקר מוז באקומען פון 3 רבנים אז זענען געשטאנען בנסיון, און זיי קענען די הלכה! 98, (ועיין גם בדברי הרב לייטנער 43).
והמשכיל לאמת יתבונן בדברי הרב שליט״א ב„סיבת המכשולות״ ג׳ (ד׳).
— ס׳איז נישט גענוג א „השגחה״ אויב די בוטשערס קענען נישט.
95 — הנ״ל.
— האט מען טאקע פארהערט די „קצבים״, ווער און ווען?
הבט 237!
— לייגט זיך אויפ׳ן שכל, אז די „שערורי״ וואס האט געבראכט צו די „פארוויטיגטע״ אסיפה איז וועגן עפעס „ווייטע״ בוטשערס?
— 1, 50 55, 122!
— איז באשטעטיגט געווארן ביי די זעלבע אסיפה אז די פרצות חלב, האנדלט זיך וועגן „היימישע״ בוטשערס, אונטער רבנים?
הבט החלטת אסיפת התאחדות תמוז תשמ״ב (נ.ב.) ועיין היטב 57!
— געוואלד, פארוואס קען מען נישט ממשיך זיין דעם 4־6 וואכנדיקן „תיקון״ ראטעוועז פון איסורי חלב?
כמוזכר במס׳ 53, 56, 57 (ועיין עוד במס׳ 20 לעיל)

92) וויא לאנג האט געדויערט ביז א „אסיפה״ וועגן דעם חורבן?
— 9.
— וואס נאך איז נתגלה און נתברר געווארן ביי די זעלבע אסיפה?
— 17 וע״ע בהחלטת הנ״ל.

93) האבן זיך „קצבים־מנקרים״ אין אמעריקע געלערנט ריכטיג, און גענומען ביי א רב א באשטעטיגונג, און צו איז געווען אויף דעם „השגחה״?
— 17 19, 43.
— איז עפעס א חסרון, אין דעם וואס מנקרים האבן נישט קיין קבלה?
— 17, 19, 30.
— האט די „הנהלה און נשיאות״ פון התאחדות״ געוואוסט — לכה״פ — א גאנצן זומער (תשמ״ב) אז ס׳איז זייער נישט אין ארדענונג בענין חלב רח״ל? (אויסער פון די באוואוסטע הכרזה אין מאנסי)
הביטו וראו — ממס׳ 7 עד 12, 17, 18, 19, 24, 25, 66, 93 (ועוד)!
— האט דער שליח (וואס איז נתמנה געווארן מטעם האפים) געזעהן קלאר דעם זומער וואס איז דער מדובר?
— 7, 11, (14).
— נו, וואס איז געטאן געווארן למעשה מונע צו זיין אידן פון מכשולים, און גודר צו זיין די פרצה זינט ד׳ אייר תשמ״ב (י״ט למב״י) ביז היינט?
— 9, 24, 25, 50!

94) וועלכע צוויי (2) „קאמיטיס״ זענען באשטעטיגט געווארן — ביי די מיטינג — און נישט געווארן?
— 162, 168! (237) ועיין בשאלה שאחרי זה.

— ס'איז נעלם געווארן, די גאנצע „קאמיטי" וואס האט זיך געדארפט לערנען ניקור, און בודק זיין תמיד דעם ניקור אין די בוטשערים?
— 237, 238!
זייער „ממלא מקום" ווערט די „נוגעים" — מכשירים.
— 237, 238!

95) קען מען מאכן א „קאמיטי" (גדולה) פון אפאר „נוגעים בדבר"?
— 57, 209/213, 236.
— קען א מנקר זיך אליין נאכקוקן?
— 236!
— קענען בעל מכשירים נוגעים — זיין די מבררי הערעור, „מחליטים" און „פוסקים"?
— 238־208/213.

96) פארוואס האט מען אפי' נישט אין זינען געהאט, ביי די גאנצע אסיפה צו טראכטן עפעס וועגן די מבשולי חלב, וואס „מילמארט" פארשפרייט איבער די וועלט — ביבשה ובאויר — (אויך אויסער די „היימישע" „20" בוטשערס) אויפן חשבון פון א „גלאט" מהודר'דיגע שחיטה (מענטשן מיינען נאך אז ס'האט א שייכות מיט סאטמאר)
— 205, 237 ועיין במכתב הרב (המכשולות אות י״ב)

97) „ס'איז א „כבוד" פאר התאחדות, אז מ'איז מודה אז ס'איז געווען א ביסל התרשלות אין די השגחה" (הרב הורוויץ).
— 191! (וכדאי לראות גם 184 מהנ״ל).
(זעהט אויס מען איז נישט מודה, ווייל מען איז בורח מן הכבוד, המעתיקים.)

אבן מקיר תזעק!!
איז דאס נישט קיין מספר אחרי מטתו של ת״ח, הוצאת לעז ושם רע רח״ל, צו מאכן ח״ו א כל דהו שייכות, די אלע אויבנדערמאנטע זאכן צום רבן של ישראל דער לעבעדיגער צדיק, דער סאטמאר רב זכותו יגן עלינו? אלטע אויף צו באפוצן א פרצה חמורה וואס דארף תיקון.

ע ד   מ ת י ?

ס ך - ה כ ל

98) שאלה (1): אחרי כל הנ״ל איז נאך „קיין איסור נישט נתברר געווארן"
הביטו וראו 254!
שאלה (2): איז שוין באשטעטיגט געווארן די ווערטער פון די מעוררים, אויף די פרצת החלב?
— 7, 14, 17, 41, 43, 55, 95, 137/38, 146/7, 155, 170/176, 198/99, 239!
שאלה (3): וואס איז מתוקן געווארן: דער ניקור השגחה באטליזים — תחת רבנים — און אנדערע מקומות, קבלה אויף ניקור, לימוד הניקור פאר רבנים, אויך דאס שניידן די בהמה אזוי וויא ס'איז געווען נהוג, לגבי צלעות (און דער ניקור בין צלע י״ב־י״ג) און כ״ש חלק אחוריים?

99) א קלארע באשטעטיגונג: אז ליידער קען מען דעם מצב נישט מתקן זיין מיט קיין „קול קורא'ס" און מיט „היינט אויף מארגן'דיגע השגחות! (יו״ר A)
— א געשפרעך — געגוג פארשטענדליך —: אז עס פעלט נעבעך דער גאנצער יסוד און בסיס, בענין ניקור והשגחה, אפילו אויף די 20 „היימישע" פלייש געשעפטן!
— 205, 206, 207, 250.

ס ו ף   ד ב ר

100) אין בארא פארק איז דא 10־8 בוטשערים, און בס״ה איז דא 20 בוטשערס („היימישע") 237, 205.

1) איז נישט ביטער וויא גאל, אז אין פופצן (15) פון זיי, האט מען געטראפן מכשולי חלב? (אין יעדן געשעפט עטליכע) — עיין במכתב מרן מקאשוי, סיבת המכשולות.
2) איז די תוכחה און אזהרה טאקע געווען אויסגעטראכטע זאכן, אן „עלילת חלב"? (כדברי הרב מסיגעט 68) — 7, 8, 11, 14, 24, 25 57/65 (וע"ע בכל הודאות סיגעט)
3) איז דאס געווען „אהן א שום בארעכטיגונג", כדברי הנ"ל — 116!
4) אחרי כל הנ"ל איז נאך וויכטיג „צו וויזן" די פליש (י"ב מיני חלב) פון די בערך 15 געשעפטן וואס אלעס טומעלט און שטורעמט וועגן דעם?
5) וועלכע רבנים וואס זינט זיי האבן געהערט א חשש וכו' האבן זיי זיך משתדל געווען, בהצנע לכת, ביי רבנים וכדו', כדי מתקן צו זיין, און וועלכע האבן געוואוסט דריי און פיר און זעקס חדשים, און גארנישט? (ליידער)
— 9, 50, 79! ועוד.

101) צו האט מען, בשעת מען האט באשריגן דעם קאשויער רב שליט"א, געוואוסט אז ער איז נעבעך כשר גערעכט?
7, 8, 24, 25, 41, 43, 53, 55, 56, 57/65, 95, 170, 173/4, 176, 220, 239!
וראה זה פלא — (116)

עד כאן (ומכאן ולהבא חושבנא)
ותנו כבוד לה' א' טרם יחשיך

סיומן של דברים

הנה הואלנו להעתיק ולהביא הדברים בשער בת רבים ולא סמכנו יתידות טענותינו בדברים שצריכים סהדותא ממקום אחר אלא הכל מתוך דבריהם הם, מיני' ובי' ובבחינת יבאו ויעידו על עצמם.

ובוודאי אילו הי' אפשרי, הי' הצורך לכסות קלון, ושלא לחקוק בספר.

אולם נאלצנו להכנס במאבק הכאוב והחמור הזה, ולהתעסק במה שבוודאי היינו בורחים ממנו כמטחוי קשת, שכבר זה זמנים טובא הי' צריך להעשות, אך מגודל האחריות השמטנו עצמינו, לשב וא"ת, עד עכשיו.

אמנם, לא אנו בחרנו להחלטה הנוכחית, אלא הגדשת הסאה המתבטאת בשערוריה האחרונה היא שאילצה לזה.

וכנראה הוחלט ממרום לצורך הבירור הנעשה בעקבתא דמשיחא,

נאזרנו ונתאמצנו בכל היגיעה הגדולה, ראשית: מפני שמשוכנעים אנו שהמכשלה עודנה, וביחוד אחרי הופעת כתב ה„גילוי פנים בתורה" בקובץ „פרי תמרים", ושרק ע"י גילוי הדברים לאמיתותן, יש לקוות לתיקון במדה.

שנית: לפי ראות והכרת המצב הכללי, ש„הלאומיות" וה„עצמאות" בולעת כל קיום עמינו ותכליתו, שמלבד שארץ הקודש כבוש תחת ידם ושלטונם, כחם ועניניהם מתפשטים על כל העולם היהודי, ומשפיעים להכניס את כלם לתוך מאבקיהם ומהלך ענייניהם, ותכלית מטרתם, היא לכבוש ח"ו גם את המעט מזעיר, השארית הנותרה, אשר צריכה להיות במאבק עם כל זאת.

ולפי המצב והסיבות בשנים האחרונות, נמצאת השארית תחת ידי בעלות שאינה ראוי' לזה, ואף מסוכנת למציאות מאבקה, אשר הידיעה הזאת בעלמה ובלתי ידועה, לרבת בני עמנו, ע"י הכיסויים השונים, וה„תעמולה" המרומה. (שבאור ופירוט הדברים אין כאן מקומו כעת).

— שרק ע"י צעדי גילוי כאלה, נצפה בעזרתו ית', שישים לנו שארית בארץ ע"י מגינים ומנהיגים אמיתיים בעלי אמונה טהורה ודעה נכונה, גודרי גדר ועומדים בפרץ, לנטירת כרם בית ישראל.

ושייפתח לפני הצבור קרני אורה לדעת האמת מחמת שהוא אמת, טרם יבולע להתהפכות לכת בין הכתות רח"ל.

אשר צבורים שלמים של שותומ״צ כבר עזבו אורח מישרים, ובעינים עצומות והרגשות בדויות נגררים אחרי ראשות והנהגות מקולקלות ,ה״י.

שלישית: למען, שלא שרירות הלב ונתינת חיתת יהי׳ השולטים הבלעדיים, אלא שתהא אפשרות לתוכחה לימצא בעולם, ולהסיר חרפת השתיקה מהכלל.

רביעית: להתריע על כבוד תלמידי־חכמים והוראתן.

ועל הכל: למען תהא לאמת, מקצת תקומה ומציאות בעולם, עד נזכה ומלאה הארץ דעה את ה׳, וחרפת עמו יסיר בגאולתן של ישראל הקרובה בבי״א.

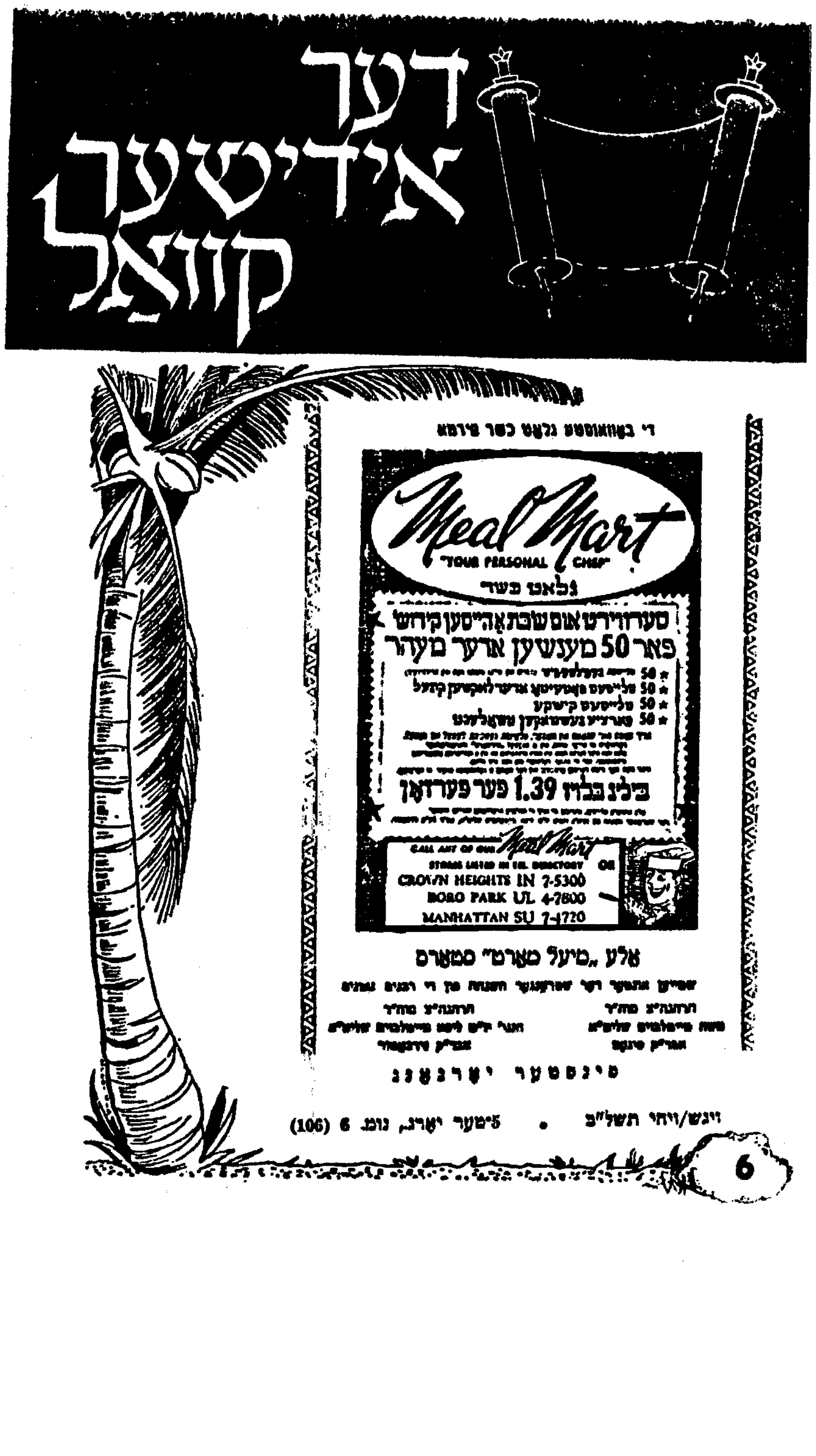
דער אידישער קוואל
די בעוואוסטע גלאט כשר פירמא
Meal Mart
"YOUR PERSONAL CHEF"
גלאט כשר
סערווירט אום שבת א הייסען קידוש
פאר 50 מענשען אדער מער
50 פלייטעס קישקע
כולל בלויז 1.39 פער פערזאן
CROWN HEIGHTS IN 7-5300
BORO PARK UL 4-7800
MANHATTAN SU 7-4720
אלע „מיעל מארט" סטארס
ויגש/ויחי תשל"ב
5טער יארג, נומ. 6 (106)
6

שיחת הרב דקהילת סיגעט־סאטמאר בקיבוץ אלפים נגד הרב מקאשוי שליט״א והוראתו

בזומ״ב בראקלין — חוהמ״ס תשמ״ג

איצט וויל איך זאגן א ענין איר ווייסט מסתמא אלע, וועגן וואס איך וויל רעדן, און איך האב מיך זייער גע׳יישוב׳ט צו איך זאל רעדן און איך בין געקומען צו די מסקנא אז איך מוז זאגן, איך וועל אייך זאגן וואס עס איז, עס איז דא אזוי געשעהן,

עס ווייסט יעדער איינער אינטערעסאנט איז דעס איך האב נישט געהאט קיין נקמה,[*0] איך האב נישט געטויגט צו רעדן אסאך מיט מענטשן. איך רעד מיט א מענטש וואס איז וויכטיג צו הערן סתם פלוישן פוסטע מעשיות הער איך נישט און ווייס איך נישט[1], און נישט אנגעהויבן צו וויסן, אז עס גייט שוין דא דורך חדשים לאנג פון פסח [2] און וואס איך האב אנגענומען מענטשן אז זיי זאלן אנהויבן צו קאנטראלירןביידע פלייש בענק וואס מען זאל ערלידיגן עפעס צו מאכן מיט די שחיטה[2-2] דאס [3] איז דער ענין וואס איז צוויי יאר צוריק געווען נא! דאס איז נישט קיין עולה[2-3], אידן קענען פרובירן אפשר קענען זיי עפעס מתקן זיין, עס ליגט אויף יעדן איד א חיוב מען זאל זעהן עפעס אויף צו טאהן[3-3] אבער דער כלל גדול איז ביי די ענינים אז טאמער מיינט מען אמת שטרויכלט מען נישט, אזא כלל איז, טאמער מיינט מען שקר מען מיינט פשוט לקנתר לימוד תורה וואס אויף דעם האט די תורה געזאגט אז נוח לו שלא נברא נות לו שנהפכה שליתו על פניו, איז טייטש לקנתר אויב מען גייט זוכן א סעיף אין שלחן ערוך לקנתר דאס איז עכטע תורה שלא לשמה, מען קען אזוי נישט האבן קיין הצלחה מען מוז אריין פאלן וואס וויא אזוי פאלט מען אריין, עס איז דא מענטשן האבן בטבע פארשידענע טבעיות, שנאה איז אויך איינע פון די טבעיות פון מענטשן, עס איז פארהאנען שנאה, טאמער איז דא שנאה צוגעבונדן דערצו מוז מען אריין פאלן, עס איז נישט קיין מציאות *.

כ״ש א זאך וואס איז כולו כולו שקר כולו נישטא [4] קיין פיצל אמת ווי קען דאס האבן א קיום, און איך בין [2-4] איבערצייגט אז דא איז קיין ווארט נישט, איך ווייס נישט וואס מען האט דא געטראפן [3-4] יא געטראפן, איך ווייס [4-4] זיכער אז דאס איז נאר פשוט געווען אונטערצוגראבן דא גייט ארום, איך בין [4-5*] איבערצייגט אז די אלע מענטשן זענען געווען [5] שונאים פאר׳ן פעטער זי״ע בחייו און זיי האבן[2 5] דעמאלסט געוואלט[3-5] אינטערברעגנגען, אזוי עס איז טאקע[4-5] דעמאלסט, ידוע אז דעמאלסט איז ארויס געקומען[6*] א ספר א ביכל וואס מען קען נישט אנרופן ספר, און דער פעטער האט עס אוועק געווארפן און ער האט גיזאגט אז דער וויל אונז פשוט אומברענגען [2-6] דער בעל מחבר, און דער זעלבער בעל מחבר איז איצט גיגאנגען גיארבעט די חדשים לאנג עס איז נישט קיין ספק אז ער האט געוואלט, און דער וואס האט דאס מחבר געווען איז באקאנט מיט דעם... שלום יודיל.

איז וועל איך אייך זאגן איך האב [7] נישט געוואוסט ביז שבת האב איך נישט געוואוסט גוט מען איז געזיסן די רבנים וועגן גאנצן ניקור אז עס איז דא פראבלעם, עס איז טאקע א ענין וואס מען דארף סאלידן[2-7], איך האף מיט׳ן ( ) הילף, פארוואס ווייל די מנהגים אין אונגארן אליין זענען נישט אייניג געווען, עס איז נישט אייניג געווען אין פוילן, פוילן איז אויך נישט אייניג געווען, נישט אזוי געמאכט אין אויסגריף אין וועסגריף נישט מיט׳ן רוסיש פוילן.

---

* איר ווייסט איך וועל אייך דערציילן איך האב געהערט פון פעטער ז״ל, אז ווען דער צאנזער זיידע איז נפטר געווארן, איז דער שינעווער רב כמעט א יאהר געווען רב אין צאנז, אין א שייגעם טאג האט שינעווער רב זיך מיישב ער גייט צוריק קיין שינעווע. האט ער געזאגט — ס׳איז געווארן אביסל מחלוקה. איז שוין אביסל נצחון, — איך זעה דא כאפט זיך אריין א מעשה וואס ווערט נישט הונדערט פראצענט אמת (השמטנו אריכות הסיפור שהוא למותר שהטעייפ מצוי לכל).

זענען דא צוגויף געקומען אידן פון איבעראל, וואלט דא געדארפט זיין א איינצליכע, מען זאל וויסן, און עס איז טאקע[8] אינדערהיים איז טאקע יא געווען מנקרים, מען האט געזעהן מנקרים זאלן האבן א קבלה פון א רב וואס האט זיי פארהערט און ער קען די הלכה און מען האט בודק געווען דורך א אנדערן, אז ער קען גוט די מלאכה, עס איז ( ) דא דא מנקרים וואס[8-2] זיי קענען פון דערהיים און זיי האבן סמיכה[9], אבער מענטשן לעבן דאך נישט אייביג, הלוואי זאל העלפן זאלן מיר שוין גיין דער גואל צדק זאל קומען, מיר זאלן שוין אוועק גיין, מען קען דאך נישט וויסן מיר מוזן דאך רעכענען ווי לאנג עס וועט אזוי זיין, עס זאל נישט דויערן לאנג מיר מוזן דאך דענקען פאר יא[9-2], ביי די שוחטים האב איך פארגעזעהן נאך פאר 10 15 יאהר אז עס וועט קומען מיר וועלן זיך זעהן אהן א שוחט האב איך גענומען יונגעלייט געזעהן זאלן זיך אויסלערנען שחיטה, מען האט געזעהן צו צוהעלפן עס איז שווער זיך אויסצולערנען עס דויערט לאנג ביז מען קען די בדיקת פנים מען זאל דאס קענען און מען האט אהער געשטעלט שוחטים ביז א שיינעם טאג האט דער פעטער אוועק געשטעלט די עלטערע שוחטים עס איז נישט געוון גארנישט קיין קריזיס, ווייל תיכף איז געווען יונגע זיי האבן איבער גענומען און מען שעכט, קיינער האט גארנישט געוואוסט אז עס פעלט עפעס, די זעלבע דארף מען לכאורה טוהן ביי ניקור עס איז דאך א גרויסער ענין[9-3] דאס ניקור, מען דארף אהער שטעלן מנקרים יונגעלייט וואס זיי קענען וואס מען זאל זיי באצאלן מקופת הקהל און זאלן זיך אויס לערנען דאס דארף נישט געדוירן לאנג דאס לערנען די מלאכה און אזוי וואס דארף צו זיין, מען האט שוין לאנג גערעדט אז מען דארף צו טאהן און מעט וועט ( ) טאהן.

איצטער איז אזוי, שבת שובה איז מען געקומען זאגן אז דער קאשויער רב גייט[9-4] געבן א איסור אויפן פלייש, איך האב געוואלט וויסן וואס גייט דא מיט איהם דא פאר, נא! האב איך מיך מיישב געווען איך האב מיך אזוי געוואונדערט אז מען גייט געבן א איסור אויף פלייש מוז מען דאך עפעס האבן[10] גערעדט, סוף כל סוף איז דאך דא רבנים אין וויליאמסבורג גאנץ פיינע רבנים פאר׳ן היינטיגן דור עס איז דור דור ודורשיו, עס איז דא רבנים ערליכע אידן עס איז דא אינגעלייט פיינע לומדים תלמידי חכמים און עס איז דא מיט וועמען דא צו רעדן[11], דער פעטער ז״ל האט דא געוואוינט דא דרייסיג יאהר, כאטשיג ער האט מיר געזאגט אז מען עסט שוין[12] דרייסיג יאהר טריפות, וואלט נישט מעגליך געווען אויפצושטעלן אזא דור*[13] ווען דאס זאל אמת זיין, איך האב פארדעם געזאגט[13-2] תיכף אז עס איז נישט אמת, עס קען נישט זיין ווי אזוי איז דאס מעגליך דער פעטער האט מסי״ב געהאט[14] פאר שחיטה אז עס זאל זיין ווייל דאס האט ער געהאלטן אז דאס איז דער יסוד פאר דער ת״ת מוז דאס זיין.

האב איך גענומען 2 שלוחים איך האב גענומען דעם דיין מיט ר׳ אברהם׳ן און אריבער געשיקט וואס גייט דא פאר, דער קאשויער האט געזאגט אז ער האט נאר געזאגט פאר זיינע תלמידים, ער האט געזאגט פאר׳ן דיין אליין פאר ר׳ מנשה אז ער זאגט נישט אין סאטמאר[15], סאטמאר איז בסדר. אבער דאך טוט ער א טובה ער האט ארויסגעגעבן פאר זיינע תלמידים נישט געמאכט גארנישט פון זיך*. נו! אז ער האט נישט בדעה צו זאגן לכאורה זאגן וואלט געווען לויט וואס שטעלט זיך ארויס וואלט דאס געווען איינע פון די ערשטע חיובים געווען פאר אים, סוף כל סוף זאגן איז דאך מער ווי, איר ווייסט מען שיקט ארויס, בע״פ קען מען דאך מדייק זיין א זאך, פארוואס האב איך דאס און דאס געטאן, ער האט געזאגט ער וויל נישט זאגן, אז נישט איז נישט.

מוצאי שבת שבת שובה בין איך אהיים געקומען פון שלש סעודות, עס איז געווען פאר 10 אזייגער, איך האב באקומען איך גדענק שוין נישט ווער, א צעטל אז ער האט געטראפן חלב דאורייתא[16], אחוריים, עס ווענדט זיך נישט אין די מנהגים פון צלע י״ב וואס עס הייבט זיך נישט אן, איך בין געווען זייער איבערראשט אז א איד שרייבט[16-2] בעיני ראיתי, איך האב אליין געזעהן, האב איך אריבער געשיקט צו איהם א שליח דעם יצחק גליק פונקט האט ער זיך ביי מיר געפונען גיי אין זאג אדרבה איך וויל זעהן, וואס איך האב אויך געוואלט וויסן, ער איז צוריק געקומען, אליין פערזענליך, ער רעדט נישט מיט קיין שליח, גוט בין איך צוגעגאנגען תיכף צום טלפון איך

רוף איך איהם און זאג איהם איך ליין פאר איהם פאהר א צעטל איהר האט אזוי געזאגט, איך האב איהם נישט געפרעגט לכאו' די ערשטע[17] קשיא וואלט געדארפט צו זיין סוף כל סוף * איך בין רב אין סאטמאר קהלה[17-2] עס איז... די גרעסטע קהלה דא יראים ושלמים עסן אלס כשר'ס זיי ווילן עסן כשר'ס אלע[17-3], עס גייט זיי אן, עס איז דא דער פאפאער רב האט א שיינע קהלה דער ווינער רב עס איז דא שיינע רבנים[17-4] יונגע זיך גארנישט צו שעמען פאר דיינים איך האב געקענט דיינים פריער אויך איך בין דאך איך האב שוין ( ) א ווייסע בארד איך האב געזעהן דיינים מיר האבן זיך גארנישט צו שעמען מיט אונזערע דיינים מיט ר' יחזקאל'ן מיט ר' מנשה מיט ר' געצל'ן, אזוי ווי[18] אלע דיינים בכל תפוצות ישראל וואס איז געווען פארצייטנס, און אזוי דא דער פאפאער רב עס איז דא איבעראל ( ) ס'איז דא היינט ( ), איז די קשיא האט איהם געפרעגט ר' מנשה[18-2] פארוואס האסטו נישט געזאגט, האט ער געזאגט א תירוץ ער איז ברוגז מען האט עס איז געווען[19] זאכן וואס ער האט געזאגט און מען האט איהם נישט געפאלגט האט ער זיך מיישב געווען איז נישט[20], גייט ער אליין, גוט איך זאג נישט אז דער תירוץ איז געווען מתקבל געווען על הלב איך האב אבער מיך נישט געוואלט גיין קריגן.

איך וועל אייך זאגן דעם אמת איך האב נישט געהאלטן אז עס איז דא דערינען אבער מ'זעהט א יוד זאגט[20-2] ער האט געזעהן, איך זאגן עד דכדוכו של נפש, איך רוף איהם אן איך זאג איהם הער מיך אויס האסט אזוי געשריבן איך העט געוואלט זעהן אז דו האסט[21] געזעהן, איך האב ( ) אויך[21-2] אויגן איך זאג נישט איך בין א מבין אויף ניקור, איצט בין איך שוין מער מבין לכבוד[22] די מעשה האב איך מיך אביסל צו געלערנט[23], עס איז נישט אזא גרויסע תורה אין פראקטיק, איך זאג נישט איך קען שוין מאכן איך זעה שוין, ווייל מען דארף צו זוכן האב איך האב איז דארף מען איך דאכט זיך מיר וועט איך געוואלט זען, און איך זאג איהם[23-2] טאמער וועט זיין איך וועל זעהן אז עס איז, איך וויל נאך זעהן פאר יו"כ איך וויל אויסרופן איבעראל עד שידי מגעת מ'זאל נישט עסן אפילו איך וועל זעהן אז עס איז דא א איסור דרבנן איך דארף נישט קיין חלב דאורייתא[23-3] איך דארף האבן א איסור דרבנן א איסור דרבנן קען מען אויך נישט עסן, איך וועל זעהן צו טוהן, הכלל האט ער געזאגט[24] מען קאן נישט, וואס הייסט מען קאן נישט איך גיי איבעראל קאנען זיי קומען צו מיר, האט ער געזאגט אז זיי קענען נישט קומען צו מיר זיי האבן מורא[25], בין איך שוין געבליבן וואס הייסט זיי האבן מורא[26] פאר וועמען האבן זיי מורא דא אין אמעריקע האט מען מורא ער קען נישט ארויס גיין תמיד איך לייגט דיר איין וואס איך האב דאס צירונג, און וואס דו ווילסט איך פארשאף דיר געלט א חוץ, איך וויל אויך קענען איך וואלט איך זאג, איינגעלייגט, אפילו א הונדערט טויזנט דאלער אז דעם מענטש וועט גארנישט פאסירן וואס ער וועט קומען צו מיר איך פארשטיי נישט, זאגט ער מיר א מעשה אז מרש"ק געווען אין בארדיטשוב האט ער באקוקט און מורא געהאט צו זאגן נישט כשר נישט טריפה.

איך בין מאמין באמונה * [26-2] שלימה * אז דער מרש"ק וואלט מען גע'הרג'עט געווען ווען ער וואלט געזאגט אז עס איז טריפה די קצבים אינדערהיים אין בארדיטשוב פאר 150 יאהר האט מען נישט געקענט מסר'ן[27] ביי די רעגירונג, עס איז פונקט אזוי געווען ווי עס איז היינט אין רוסלאנד, רוסלאנד זעהט שוין אזוי אויס הונדערטער יאהרן, דא האסטו מורא איך פארשטיי נישט פארוואס דו האסט מורא, נו זיי אידן האבן מורא איך גיי צו זיי, איך רוף אפ איך האב געזאגט דעם מאנטעווידעאר רב ר' אברהם ער ווייסט ער האט זיך גע'עסק'עט אין ניקור, געטוהן אין דעם און דעם דיין מעגסט גיין מיר וועלן קוקן דער אדווארער רב איז אויך אין דעם, איך האב איהם איבער געשמועסט, געזאגט אזוי דא איז נישט דא קיין חשש אויף ניקור, פוסטע מעשיות, וואס גייט דא ארום, עס איז דא מנקרים. קען זיין אז ער זאגט אחוריים אפשר האט מען עפעס צו געלאזט איך האב מיך טאקע דערשראקן[27-2] וואס קען מען וויסן אז מען שניידט אפ מען מאלט[28] אריין שניידט אריין איך האב שוין געהערט מעשים בכל יום, געווען אין[29] יוראפ אין דערהיים[30], אויך, מען שניידט צו דער וואס איז עוסק אין פלייש ווייסט דאס מען שניידט דאס אראפ מען זעהט דאס, טאמער האט זיך דאס געטראפן, האב איך געזאגט הער מיך אויס וועל איך דיר עפעס זאגן, איצט איז מוצ"ש מען האט גע'שחט'ן אויף יו"ט פרייטיג[30-2] א גרויסע שחיטה געווען, איז דא דארט

איצט קומט אריין אקסן אזויפיהל הונדערטער אקסן, וואס מען האט געשחט'ן, און קעלבער, קען מען גיין קוקן אויב עס טרעפט זיך אזא זאך חלק אחוריים ביי אזא גרויסע שחיטה מוז זיך דאך טרעפן נאך איינס, האט זיך געטראפן, טרעפט זיך ביזטו גערעכט,[31*] וועסטו זעהן אז דא איז נישטא, זעה איך דאך אז עס האט זיך געטראפן נו! א מילתא דלא שכיח קען מען דאך נישט ארויסגעבן און זאגן אז דו האסט געטראפן. ווייסטו וואס, זאג איך איהם, קום עס איז דא צו פאהרן ממש 5 מינוט, ביזט דא קען מען זעהן שיק אריבער די קינדער לאמיר קודם דארט גיין קוקן, אז דו האסט [31-2] מורא, אז נישט גיי איך צו דיר, און ער זאגט מיר אז ער קאן נישט ער איז נישט קיין מלאך, מען רעדט און מען רעדט ביז עס איז שוין געווארן 10:45 איך האב זיכער מיט איהם גערעדט א היבשע צייט, און איך זאג איהם קוק, איז דאס מוצ"ש 10:45 שפעט מוצאי, יוהכ"פ עס האנדלט זיך ביי אזא זאך דו זאגסט אז עס איז חלב אחוריים [32] ער זאגט ער איז נישט קיין מלאך, האב איך איהם געזאגט הער מיך אויס איך מוז דיר זאגן איך האב מורא מען האט דיך געפירט דא אין [33] באד אריין. דאס איז יוד'ל האט דא אונטער געשטעלט, זאגט ער ניין הייבט זיך נישט אן מיט יודלען, ער ווייסט נישט דערפון, עס איז זיכער נישט גארנישט, אזוי איז געוועזן, האב איך איהם געזאגט קוק אן איך גלייב נישט דערינען, און דו זאגסט האסט אליין מיט דיינע אויגן געזעהן, עס האבן געווארט ביי מיר פיל מיט מענטשן אין שטוב אין דרויסן ערב יוהכ"פ ס'איז דאך ערב יו"ט ביי מיר אויך ערב יו"ט איך בין ברייט מיט דיר אריבער צו פאהרן יעצט ביינאכט און וואס איך האלט אז עס איז [33-2] נישט, און די זאגסט אז עס איז יא אז ס'איז חלב דאורייתא, ווי קענסטו אזוי גיין שלאפן איך קען נישט גיין שלאפן [33-3], איך ווייס עס קומט דא אידן איך מוז זיי זאגן [33-4] איך האב איהם געזאגט אויב דו ווילסט אויפטוהן ווי האסטו אזא געלעגנהייט אויפצוטוהן ווי יעצט, איך זאג דיר איך וועל זאגן מארגן פונקט אזוי ווי דו זאגסט טאמער איך וועל זעהן אזוי ווי דו זאגסט[34], וועל איך זאגן אז ס'דא וואס זאגן [34-2] מען זאל נישט עסן. הכלל זאגט ער מיר [35] ערב יו"כ עסט מען ממילא נישט בשר בהמה, ה... איך האב דאך געזעהן אז עס איז ממש א ליצנות[36], וואס הייסט מען עסט נישט קיין בשר בהמה האב איך איהם געזאגט גוט מען עסט נישט, קודם, ביי שחרית עסט מען יא אין די לעצטע סעודה עסט מען בשר בהמה פונקט ווי מילכיגס, די גאנצע וועלט עסט אין דערפרי מילכיגס, און נאכדעם מוצאי יוכ"פ עסט מען דאך יעדער איינער וואס הייסט דאס עפעס נישט איצט, איז דאך מוצאי יוכ"פ וועט מען דאך זיכער עסן,[37*] זאגט ער מיר זיי האבן שוין 30 יאהר געגעסן * [37-2] קענען זיי ווייטער עסן, איך בין געבליבן נבהל ומשתומם איך זאל הערן פון איהם דאס זאגן, עס האט מיר געטאן א שטאך איך האב געוואוסט 30 יאהר און דאס איז 30 יאהר וואס דער [38] פעטער איז דא געוועזן פונקט * אזוי פיל, האב איך איהם געזאגט הער מיך אויס דו ביסט א תלמיד פון קאשויער רב ר' שאול בראך און איך בין געוועזן 24 שעה ביי איהם אין שטוב דו ביסט דאך א וודאי געוועזן אפאר יאהר, איך האב גענומען הורמנא ביי איהם בין איך געוועזן איך בין דארט געשלאפן איך בין דארט געוועזן איך האב מיט איהם גערעדט אין דברי תורה אין אלע ענינים וואס עס איז געוועזן, ער האט מיר פארציילט פון זיידן ז"ל, האב איך איהם געזאגט שטעלסטו דיר פאר * איך בין סאטמאר רב איך זאג דיר דא איז דא טויזנטער אידן [39] ווען איך וועל זיי זאגן זאלן נישט עסן וועלן זיי נישט עסן, און אז איך וועל זיי נישט זאגן וועלן זיי יא עסן * און דו נעמסט עס אזוי לייכט, דיין רבי וואלט ווען אזוי געטאן, נעם דיין רבי'ן דו האסט דאך א רבי'ן געהאט, יעדער מוז דאך עפעס טראכטן וואס וואלט מיין רבי געטאן,[39-2] איך טראכט אין דעם גאנג וואס האט דער רבי געטאן, הכלל ער קען נישט פון מיר [39-3] אויסהאלטן, האט ער געזאגט גוט, ער [40] וועט מיר צוריק רופן ער דארף זיך בעראטן, עס דאערט נישט לאנג און ער רופט מיך צוריק,[41] היינט ביינאכט איז נישט מעגליך, איך האב זייער געוואלט היינט נאכט קודם האב איך געוואלט היינט אויף דער נאכט ווייל איז אמת איך האב נאך דעמאלסט גערעדט אפשר איז עפעס דא [41-2] איז דאך א גרויסע מאמן היינט אויף דער נאכט, מארגן איז דאך שוין ערב יוכ"פ [42] מען קען דאך עסן ביז מארגן אויך, עס איז ערב יוכ"פ וועל איך שוין נישט וויסן צו זאגן,[42-2] און נאכדעם, האב איך פשוט געפילט אז איך בין אזוי צורודערט אז איך וועל די נאכט [43] נישט קענען שלאפן, אינדערפרי

איז דאך ערב יוכ״פ עס ווארט מיר אזא שווערע ארבעט, ווען מען גייט אויף דער נאכט סיי וואס עס פאסירט האב איך דאך בייטאג מנוחה, מער וויניגער וויפיל מען קען האבן, בקיצור וואס זאל איך טאן ער זאגט, נישט ביינאכט, גוט,[44] מארגן אינדערפרי, און איך האב געמיינט ליתר שאת איך האב געזעהן איך קען נישט ביי איהם פועל'ן.

האב איך מיך מיישב געווען אזוי, איך קען נישט ביי איהם פועל'ן, איך האב דאך געוואוסט דער ר' מנשה[45] האט דאך מיר געזאגט אז ער איז ברוגז אז[46] מען האט דאך איהם נישט געפאלגט בין איך א בעל חוטא און ער איז ברוגז, אבער דער אודווארער רב דער איז גוט געווען ווייל ער האט דאך אויסגערופן אין שבת שובה אז מען טאר נישט עסן די פלייש, אזוי ווי ער האט געוואלט, ווי קען נאך זיין עפעס א בעסערער מענטש, מען טאר נישט עסן טריפה אזוי ווי ער האט געוואלט,* ווי קען נאך זיין א בעסערער מענטש איך האב נישט געוואוסט, אין פאפא מען דאך אויסגערופן אז מען מעג יא עסן, האב איך אריבער גערופן דעם אודרווארער רב איך וועל שיקן איהם א שליח זאל ער[47] איהם ווייזן איך בין שוין מוחל פאר מיר, אפשר וועט ער קומען זאגן איך וועל נישט גלייבן הונדערט פראצענט ביז מיינע אויגן זעהען, אבער דער אודאוורער קומט אריבער זאגט ער[48] מען קען נישט ביי איהם, ער האט דאך פראבירט שוין ער איז דאך געווען אויפגעקאכט פון פריער נישט מעגליך מען וויל איהם נישט ווייזן, זאג איהם האב איך איהם געזאגט אין מיין נאמען איך[49] וויל האבן מען זאל דיר ווייזן דיר זאלן זיי גיין ווייזן, בשום אופן מיך, נעם מיט טאקע ר' אברהמ'ען איך האב געוואלט ער זאל אויך מיט דיר מיטגיין, טאמער וועט ער לאזן, רוף איהם אפ און בעט זיך צו איהם איך *[50] האב נישט אויסגעהערט וואס ער רעדט, ער רעדט ער רעדט. ביני לביני איז דאך געווען אידן וואס האבן געווארט, האב איך געזאגט גיי רעד אין די אנדערער[51] שטוב, איך וועל מיך מיט די אידן מתעסק * זיין, זייווארטן אויף די טיר,[52] קומט צוריק מיט גארנישט, נא! גארנישט גארנישט וואס קאן איך שוין טוהן דארף מען גיין שלאפן.

איך האב נישט געקענט שלאפן, איך זאג אייך עס איז שוין געווען 3 אזייגער צופרי, קלער איך מיך וואס וועט דא ווערן עס איז דאך ערב יו״כ האב איך געבעטן די רעבעצין זי האט מיר געגעבן א שלאף מיטל איך האב טאקע איינגעשלאפן 5 בין איך שוין געווען נאך פאר 5 ווייל 5 האט שוין דער שוחט געווען שחט'ען כפרות, נו איך בין אוועק מיט די האפנונג אז[53] דער ערב יו״כ ממילא מען וועט מוזן גיין דארט קוקן דיני ריאות (*) און איך האב מיך צוגעלייגט שלאפן, האב איך אנגעזאגט די רעבעצין איך בעט דיר ווייסט דאך אז איך בין נישט געשלאפן אבער איך מוז דא זיין טאמער קומט ער אהן איך מוז דא זיין,[54] נישט אנגעקומען, איך בין געגאנגען זייער צובראכן צום טיש קוקט וואס דא טוהט זיך דא איך האב שוין דעמאלט געזעהן אז איך האב שוין געזעהן, איך האב געהאט אזא געפיהל פון די גאנצע מעשה, אז מען האט גערעדט מען האט געגעסן טריפות האט מען דאך געזעהן, נא האט מיר ווי געטאן די גאנצע מעשה.

הכלל אזא[55] שנאה האב איך דערקענט אויפן קאשויער איך וואלט דאס נישט געווען געגלייבט, אז די[56] קינדער זענען שונאים האב איך שוין געהערט איך האב מיך נאכגעפרעגט איך האב שוין געהערט, אבער זאלן איהן קענען אזוי[57] באקומען, אלזא איז דאך נישט געווארן גארנישט, יו״כ האב איך שפעקאלירט, האב איך זיך מיישב געווען אזוי עס איז דא אידן אין ביהמ״ד קע״ה ביי אזא גרויסן עולם נא איך ווייס נישט וויפיל[58] זיי גלייבן יא אין דעם וויפיל נישט, עכ״פ איך האב געזעהן, און ער האט דאך אליין געזאגט אז ביי[59] אונז איז נישטא ער האט געזאגט פאר'ן דיין.

וואס גייט דיר אין לעבן סוף כל סוף, האב איך איהם געזאגט,[60] מיך גייט נישט, אייך גייט אן, אייערע תלמידים האט איר געשריבן.

איך קען נישט וויסן אפשר וועט טאקע זיין אידן וואס[61] ווילן נישט אין סאטמאר בוטשער סטאר טוהט זיך,[61-2] האב איך מיישב געוועזן מען מוז דאך זאגן טאמער וועט זיך טאקע טרעפן צווישן אזויפיהל אידן זיי וועלן נישט עסן[62] פארוואס זאלן טאקע נישט עסן קיין פלייש מוצאי

(*) הדברים קשה הבנה בשמיעת הטעיפ.

יו״כ האבן געפאסט א גאנצן טאג [63] אז עס איז נישטא דערין גארנישט, און דער פאפאער רב האט אויסגערופן שבת, האב איך* געזאגט דעם דיין [63-2] רוף אויס — איך האב נישט [64] געוואלט אויסרופן, ווי עס איז דא מען האט געקויפט ביי א ערליכן בוטשער וואס מען ווייסט אז ער איז מנקר קען מען עסן,[64-2] איך האב נישט געוואלט דאס טאן ווייל איך האב נישט געוואלט ער זאל קלערן אז איך בין איהם אריין געגאנגען [64-3] — ווי דו זאגסט מיר אליין ס'איז כשר, וואס קען שוין זיין מיר זאלן רעדן, האב איך דירעקט געזאגט פאר'ן דיין זאג אז ביי אונז אין בוטשער סטאר איז דא מנקרים אזוי ווי עס איז אמת, און עס איז אלעס כשר וישר, און ער האט אזוי אויסגערופן [64-4].

עס איז געווארן [65] דינסטיג און איך הער נישט גארנישט פון איהם, הכלל איז געגאנגען דער אודווארער רב,[66] עהם האט ער דאך געזאגט דינסטיג,[67] האט ער געזאגט ווייל מען האט אויסגערופן אין סאטמאר ווייסט ער נישט, דינסטיג איז נישטא גארנישט, הארעגט'ס סי גייט נישט, גייט אדורך דינסטיג מיטוואך דאנערשטיג גייט א וואך פאר סוכות, איך בין שוין נישט געוועזן אזוי דערשראקן, איך האב שוין געזעהן, עס קען דען נישט מעגליך זיין אז עס איז עפעס אמת,[67-2] דאס מכח ווייל איך האב אויסגערופן, איך האב עס נישט מקבל געוועזן דעם תירוץ [68] גארנישט, איך האב אנגעהויבן צו [69] טאן אזוי ווי איך האב מיך איבערגעקלערט וואס מען קען טאן, אז מען וויל איינצירן, דער... זאל העלפן, אז זאל זיין דער ענין פון ניקור זאל זיין פונקט אזוי ווי שחיטה [70] און זאל זיין לדורות מיד ולדורות,[71] מען קען דאך נישט וויסן מען מוז דאך אזוי ארבעטן, דער [71-2] פעטער ז״ל, אבער מען דארף זעהן זאל [71-3] נישט זיין אזוי מוז דאס זיין עס מוז טאקע זיין א ניקור זאל זיין אזוי ווי אינדערהיים [72] איז געוועזן, איך זעה דאך עס איז דא אידן זיי האבן פון [73] סאטמאר זיי האבן פון [74] פעסט, מען האט אזוי געטאהן, דארף מען זעהן אזוי צו טאהן, און מען וועט ( ) טאהן און עס וועט זיין.

ערב [75] יו״ט איצט פאר ערב יו״ט קומט מיר הלל וויינבערגער, זייער א פרומער איד דער סערדאהעלער רב, און ער ברענגט מיר א בריעף פון קאשויער רב א פארמאכטן בריעף, איך האב נישט בדעה געהאט איבער צו נעמען די בריעף,[76] איך בין שוין נישט נייגעריג, איך האב מיך אזוי געבעטן געוויינט צו איהם ממש בתחנונים [76-2] פאר איהם און עס איז זונטיג עס איז דינסטיג האסט געזאגט ועסט קומען, קומסט נישט פארוואס, איך [77] ווייס נישט פארוואס, דער אדווארער האט מיר געזאגט וועגן דעם ווייל מען האט אויסגערופן, בין איך שולדיג איך מיין, איך האב דאך אויסגערופן די [78] אליין האסט דאך געזאגט אס עס איז כשר,[77-2] און פארדעם גייסטו נישט וויזן אז עס איז דא רעכטע איסורי דאורייתא איסורי [78-3] כרת, איך האב נאכנישט [78-4] געהערט אזא צוגאנג איך האב אין מיין לעבן אזאנס נישט געהערט[79], זאגט ער מיר אז דער קאשויער רב האט חרטה אויף די גאנצע זאך ער זעהט אליין עס איז געוועזן מפריז מן מדה, זאג גוט זאג ער האט חרטה, וואס איז שייך צו זאגן ער זעהט מען האט איהם פארפירט, איך האב דאך איהם געזאגט, איך נעם איבער דעם בריעף [80] עס איז געוועזן סמוך ליו״ט האב איך אויפגעמאכט דעם בריעף איך זאל קענען יו״ט זעהן עס איז דא צייט עס איז דאך ממילא יו״ט, ווען איך האב געעפנט דעם בריעף קען איך אייך נישט זאגן עס איז דא אזויפיהל איך ווייס נישט דס פאפיר אין [80-2] סובל אסאך, אזויפיהל רשעות [81] איך קען אייך גארנישט זאגן למשל ער שרייבט, ווי האסט דאס! איך וויל נאר יעצט גיין 2 סעיפים, איך בין זיכער אז ער האט [82] אונטערגעשריבן דעם בריעף ער האט דעם מכתב נישט* [83] געקענט שרייבן, אזא מכתב ער שרייבן אפטייפן אויף די מאשין, און דאס איז געשעהן אזוי ס'איז פאר יו״ט, טאקע ממש עס האט דאך א דעיט,* די בריעף איז געשריבן צו מיר אדרעסירט פאר מיר, זעהט די בריעף איז געשריבן פאר מיר און עס איז געשריבן בין כסא לעשור יום ה' דאנערשטיג הייסט ממש א טאג פאר יו״ט. א גאנצן מכתב אפגעשריבן, הייבט ער אן צו דערציילן,[83-2] הייבט ער אן צו זאגן, איך וויל מיך נישט אויסן דאס עס [84] שטימט נישט די גאנצע מעשה, וואס ער האט מיט מיר אפגערעדט פרייטיג* [84-2] און

83-2 כדי לדעת את הדברים בדיוקן הנכון מן היושר לדייק בפנים המכתב.

ער איז נישט געקומען און ער שרייבט טאקע דעס אויך פארוואס ער איז נישט געקומען פארוואס ווייל מען האט אויסגערופן מקהל ייט"ל, שטייט אזוי, הגידו לי שביו"כ הכריז הדיין (פ"מ) דער דיין פרידמאן אין ביהמ"ד קהל ייט"ל במעמד אלפים שהבשר הנמכר במקולין של קהל ייט"ל בוויליאמסבורג איז כשר בלי פקפוק ונשתוממתי על שמועה זו כי באה מה פי' של הדברים אחר שהסכמנו וכו' עד חידה סתומה, ווי אזוי קענט איר מאכן א חידה סתומה,[85] איר זאגט אליין פאר'ן דיין אז עס איז כשר, זאגט מיר אליין, אז איך האב אויסגערופן איז א חידה סתומה, מען קען נישט פארשטיין, גם העידו לי כמה רבנים אחרים וואס האבן שוין אויסגערופן פרייטיג *[85-2] (?) אז הבשר כשר ובתוכם קהלת יעקב פאפאער רב הרה"ג יחזקאל ראטה והרה"ג מדעברעצין, ואף אחד מהם לא קראו אותי לשאול שאלה, קיינער האט איהם נישט געפרעגט הדבר מרפסין איגרא די זאכן, בקיצור ער האט זיך מיישב געווען ער איז פטור אזוי ער שרייבט דאס אויכעט אני את נפשי הצלתי השומע ישמע און פטור אן עסק *.

דעמלאס [86] האט נישט ארויסגעגעבן שרייבט ער דעם בריעף, דער בריעף איז געשריבן [87] פאר'ן גאנצן כלל ישראל יעדן איינעם כאטש ער הייבט זיך אן מיט מיר, אבער איך האב תיכף די ערשטע שורה פאנגט אן צו שרייבן הרה"ג מסטמאר ער שרייבט מיר פערזענליך, שפעטער איז שוין קלאר אז ער שרייבט אזוי אז עס גייט ארויס פאר די גאנצע וועלט, ע"כ אליכם אישים אקרא רבנים גאונים צדיקים וכו'. האט [87-2] רחמנות און זייט מודיע אז אלעס איז טריפה, איך מוז אזוי טוהן ווי ער זאגט, כאטש עס איז שווער אבער עסן חלב איז נאך אסאך שווערער, פשוט'ע זאך, ע"כ זאלט איהר זעהן מזרז צו זיין.

יעצט זעהט איהר אזוי, שטייט דא 2 זאכן צוויי זאכן, ממש, איך האב נישט, קוקט וועט איר זעהן, ער גיט ארויס דעם בריעף איז מוכן געווען ארויס צו גיין טאמער איז עס נישט ארויס מ'האט מיר באפוילן שוין אצינד איז דער בריעף כאטש איך האב געהערט [88] פאפאער רב געשיקט, נישט געשיקט, דער בריעף איז נישט ארויס געגאנגען, קען זיין, ער איז נישט ארויס געגאנגען, גרייט איז דער מכתב ארויס צו גיין,[82-2] קוקט אהער ער הייבט אן צו שרייבן די סיבות המכשולות קוקט אהער וואס איז די סיבות המכשולות, איך האלט קוקט וואס שטעקט אין דעם בריעף,[88-3] דאס איז ממש עוקר זיין אלעס וואס מען האט דא געטוהן, און נישט נאר דא נאר אין די [88-4] גאנצע ווי דער בריעף וועט גיין.

דא [88-5] שטייט אזוי ער האט א קשיא לכאו' כל העובר ישתומם איך ... יכשילו את הרבים, עס איז א גרויסע קשיא. למשל [89] אזא ר' אברהם ווי אזוי קען ער דאס טוהן ואיך אפשר ווי זוי איז מעגליך שרבנים גאונים וצדיקים, ער זאגט אליין, זאלן נישט וועלן מתקן זיין איז דער תירוץ אזוי אז דער מצב פון אידישקייט והסיבות אשר ... בעלי בתים. בקיצור ער מאכט אזא כל קהל ועדה אז די רבנים צדיקים, ער שרייבט גאונים צדיקים, (!?!) אבער זיי ליגן אונטער די בעלי בתים, און די האבן גארנישט קיין דעה, און זיי שטייען נעבאך אזוי ווי כעגי בפתח אונטערדריקט [90] און זיי קענען נישט זאגן וואס זיי ווילן זאגן, עס קען נישט מיינען א יוד אין באסטאן אדער אין לאס אנדזשעלעס ווי עס איז, פרעג איך אייך, איך האב נישט גערעדט צו אים, איך וואלט איהם געוואלט פרעגן, ער זאל מיר זאגן,[91] וואס בין איך אזוי אונטערדריקט, ער האט אויך בעלי בתים, היינט זענען ביי מיר געווען 2 בעלי בתים איך האב זיי געזעהן, הייסט איינער נתנאל קויפטייל און איינער הייסט אהרן פישער זייער פיינע בעלי בתים, איך ווייס נישט צו איך האב נישט אזוינע פיינע בעלי בתים, אמת'דיג וואוילע אידן די ביידע אידן, פארוואס דריקן אים נישט די באלע־באטים, און מיינע באלע־באטים דריקן מיר, קען איך זאגן, איך האב נישט קיין שום עול, איך דארף איהם נישט, ער ווייסט דאס אויך דער פאפאער רב ליגט עפעס אונטער א דרוק? פון וועמען? ווער דריקט דעם פאפער רב? אז ער קען נישט זאגן, וואס א שקר [91-2] איז דאס און וואס פאר א מין רכילות [91-3] ארנוטערצולייגן דעם גאנצן כבוד פון די רבנים וואס זענען דאס געבליבן, עס איז דא אפאר רבנים, וואס הייסט [92] ווער איז אונטערדריקט, איך ווייס נישט צו די רבנים זענען געווען אזוי פריי, סוף כל סוף [93] איינדערהיים האט דער רב געלעבט פון דעם געהאלט וואס מען האט איהם געגעבן, דער [93-2] ראש הקהל איז געווען א תקיף איך דארף אייך נישט זאגן, יעדער ווייסט ווי אזוי

עס איז געווען, דא [94] איך לעב עפעס,[95] ער גיט מיר געהאלט,[95-2] פרעגט ר׳ סענדר צו איך לעב פון זיין געהאלט, וואס בין איך [96] אונטערדריקט אין קען נישט זאגן וואס איך זאל טרעפן צו זאגן, איז פארהאנען, דער פאפאער רב ליגט אונטער א דרוק, דער ווינער רב ליגט אונטער א דרוק, מיר ווייסן אז די אלע קהלות האלטן די רבנים אויף די רבנים האלטן אויף, איך זאג נישט אז איך האב אזוינע ברייטע פלייצעס, פארשטייט זיך, אז לאמיך אוועק פארן וועט איהר זעהן וועט איהר זעהן איך מאך מיך נישט שטאלץ פאר אייך אבער איהר ווייסט אליין וויפיל איך טוה פאר קהל א גאנצן טאג און קהל טוט פאר מיר איך בין אונטער קהל איך ווייס נישט ווי ער קען אזאנס זאגן, און אזוי זעהט אויס דער פאפאער רב און ווינער רב ממש יעדער רב יעדער רב, אפילו קלענערער רב לעבט אויך נישט פונעם בעל בית, אפילו דער וואס לעבט פון די מלוה מלכה קומען צונויף אידן יעדער גיט א צענער א צוואנציגער, וואס האט ער צו וועלכן בעל בית פרעגט ער, עס איז קיינמאל נישט געווען רבנים אזוי פריי ווי זענען דא, א שקר מוחלט,[97] דער ציהל איז נאר מען זעהט דא א רשעות [98] ער וויל פשוט ארונטער רייסן דעם גאנצן אופן פון די רבנים מען זאל וויסן אז עס איז גארנישט דא, איך קען אייך גארנישט זאגן וואס איז דאס, עס איז ( ) דא א אמת די אלע קהלות [98-2] האבן אזוי סיי פאפא סיי וויען סיי למשל ר׳ הערשעלע ספינקער סיי וויזניץ, איך ווייס נישט ווער אלעס שטייט אין דעם זכות וואס דער פעטער ז״ל האט דא געמאכט יסודות אויפגעשטעלט און אלעס איז דא קהלות און ער האט געזעהן די קהלות ארגאניזירן א התאחדות הרבנים און עס איז דא פיינע רבנים מען האט שוין אויפגעשטעלט היינט יונגע רבנים לומדים, און שטייען קיינער נישט, לאמיר זעהן אפילו די יונגע רבנים איך קוק אן די יונגע וואס קומען צו מיר ער ליגט [99] עפעס אונטער א דרוק ווער דריקט איהם, אויסער ער שרייבט, דא ליגט דער פוינט, דער... אפהיטן וואס ער שרייבט דא ער שרייבט.

אז אין די בוטשער סטאר האבן געזאגט מילא מען האט דאך פארקויפט חלב עם איז נישט דא וואס צו רעדן ווי קומט דאס מען האט ארויסגעגעבן א באפעהל די ראשי הקהלה ער שרייבט נישט וועלכע קהלה איך פארשטיי [100] וועלכע קהלה ער האט געמיינט, נישט קיין חילוק האט ער דאס געמיינט סאטמאר קהלה צעהלים קהלה פאפא קהלה ווינער קהלה עס איז א רשעות גמור * [101] צו זאגן אז די ראשי הקהלה האבן געהייסן צושנידן די שטיקעלך מען זאל נישט פארקויפן קיין גרויס שטיקל למען השם [101-2] פאר קיינעם, ווייל טאמער וועט זיין א גרויס שטיקל וועט מען דערקענען אז עס איז דא חלב אבער אז מען וועט דאס צושנידן אויף פיצלעך וועט מען דאך נישט דערקענען דאס איז ארויסגעגאנגען באפהל פאר די בוטשער סטארס, וואס איז דאס וואס איז דאס די אידן די אלע ראשי הקהלה איך וועל רעדן פון אונזער קהלה ר׳ לייבוש לעפקאוויטש איז דאס אויסן, היעלה על הדעת צו ר׳ סענדער ר׳ שלמה זלמן, צו יונה וויטריאל און די אלע אידן.

איך האב געפרעגט די 2 קאשויער אידן וואס זענען געווען ביי מיר, געווען זיינע מענטשן, ווייסטו וואס דא איז, קוק, א מענטש שעמט זיך נישט צו שרייבן משל דאס אויס, אז עס איז דא איינע פון די קהילות דא, אז ראשי הקהלה דארט ווי אידן ארבעטן מיט מסי״ב און די זעלבע מענטשן, וואס איך [102] האב שוין געזאגט אמאל דעם קאשויער רב די [103] אלע ראשי הקהלה היינט זענען די ראשי הקהלה וואס דער פעטער האט מיט זיי מיטגעארבעט, זיי זענען געווען די ראשי הקהלה דער ר׳ לייבוש מיט ר׳ סענדער מיט די אלע אידן, איך קען נישט אויסרעכענען, וואס זענען דא, אלע האט דער פעטער ז״ל, איך האב נישט צוגעשטעלט איך [103-2] האב נישט מוסיף געווען איך האב נישט גורע געווען, און איך האב נישט מוסיף געווען און נישט גורע געווען ביי קיין שום מוסד נישט ביי די מיידלעך נישט ביי די יונגלעך, איך האב געוואוסט אז דער פעטער האט געהאט סייעתא דשמיא מיט די מענטשן האט ער געארבעט איך האב דאס אמאל געזאגט פאר׳ן קאשויער רב דעי מענטשן האט דער פעטער האט אויפגעטוהן דא גדולות ונצורות זאגסטו דאך אליין אויך, דו זעהסט דאך וואס ער האט דא געטוהן אליין, וועט ער דאס נישט געקענט עס איז נישט מעגליך אין מלך בלא עם ער האט געהאט די מענטשן מיט די מענטשן האט ער געארבעט ( ) זיי לעבן אלע

101-2 בכאן ביחוד נחזור להעיר: נא לעיין בהערה במס׳ 2-83.

זיי טוען ווייטער די ארבעט מיט שווער, און מען האט זיך נישט צו שעמען וואס מען האט געטוהן, גייען מיר איצטערט ( ) מחדש איך האלט יעצט באנייען דא א ת"ת וואס קאסט 3,000,000 דאלאר אידן האבן דאס צונויף געלייגט געלט און לאזט זיך זאגן, גוים פלאשן עמי הארץ קומען קוקן קרית יואל וואס מען האט אויף געטאן, אוודאי איז דער פעטער ז"ל געווען דער כח וואס האט דאס געמאכט, אבער סוף כל סוף ער האט דאך נישט אליין געמאכט, יונה האט געבויעט די מתיבתא מיט די ת"ת אידן האבן דאס צוגעלייגט די הענט, און יעדער האט געוואוסט אז דער כח גייט מיט'ן כח פון פעטער זי"ע וואס האט דאס געטאן, ווי קען מען ארויסגיין דער פעדער זאל דאס שרייבן, דא צווישן יוה"כ און סוכות אראפ שרייבן אז דא זיצן זיי ממש און זיי ווילן מאכיל זיין עס גייט זיי אין לעבן, די אידן האבן געזאגט זיי קענען עס נישט פארשטיין איך האב זיי געזאגט איך פארשטיי עס אבער יא.

איך האב אייך אנגעהויבן צו פארציילן די מעשה מיט'ן שיניאווער רב ז"ל אז דער שיניאווער רב האט מורא געהאט פאר איין פיצל, אבער דא איז לויטער שקר[105] און לויטער רשעות אזא רשעות וואס זיי ווילן[106] אונז עוקר מן השורש זיין איז נישט קיין וואונדער, דער קאשויער רב איז ארום גערינגלט[106-2] די קינדער זענען שונאים גמורים מען ווייסט דאס, אזוי ווי דער פעטער האט דאמאלסט געזאגט,[107] זיי האבן געמיינט עס וועט קומען די צייט, ער האט זיך ארויס געכאפט 30 יאהר איצטער האב איך שוין געהערט ער זאגט 3 יאהר פארשטייט זיך פארוואס עס איז געווען די 30 און פארוואס עס איז געווען די 3 עס איז די זעלבע זאך.

היינו טעמא דשופר היינו טעמא דמגילה.[108]

און דאס איז עס, זיי ווילן אונז עוקר זיין, זיי ווילן אונז פשוט אויסרייסן, דאס איז ענין וואס איך האב דאס געוואלט זאגן, איך מיין פארוואס האב איך דאס געהאלטן, ווען ער שרייבט נישט דעם בריעף ווען איך באקום נישט דעם בריעף, און ווען ער קומט נישט אפילו, אה קעי *, האב איך געקלערט עס וועט אנגיין,[109] איך וואלט נישט געהאט אויף איהם קיין שווער הארץ, אע, גיט, איך זעה ער איז געכאפט, אבער[109-2] אז ער קען זיך איבערגעבן און אונטערשרייבן זיין חתימה אויף אזא בריעף ווי איז אזויפיל רשעות דא דער[109-3] תכלית איז פשוט אונז עוקר מן השורש צו זיין, האב איך געהאלטן אז איך דארף יא מודיע זיין דעם עולם פארוואזשעט — ווייל דער כלל אין,[109-4] אונז האמיר זיך... וואס זאל מיר טאן דער פעטער האט אונז איבערגעלאזט, און ער האט געוואוסט בחייו די אלע מחריבי[110] הדת זענען געווען אים שונאים און עס איז געבליבן פונקט אזוי, און איך זעה ( ) אז אונז גייען מיר אויפ'ן גוטן וועג, אזוי ווי דער טשעטשינאווער ז"ל *[111] האט געזאגט אויב ער זעהט ווייסט ער, אויב די אלע שונאים זענען געווען שונאים פאר'ן פעטער,[112] האבן אונז פיינט, דעמאלסט איז אונז וואויל און לעכטיג, צרות וועט זיין אויב זיי וועלן אונז אנהויבן ליעב צו האבן, און איך בין מוחל זאלן די אלע שונאים וואס זענען געווען זאלן זיך האלטן דערביי.

און איך וויל נישט, איז אזוי איך האף עס וועט זיין בסדר[113] מיט אלע רבנים, וועט דער קאשויער וועלן,[114] היינט אזוי עס איז גולד געווארן, אז איך וויל רעדן דא פאר'ן עולם איך האב באקומען דעם בריעף, דאס האט מיר גורם געווען, איך האב געזעהן איך קען עס נישט, איך האב ארייין געטראכט איך בין זיכער אז דער פעטער ז"ל[115] ווען ער באקומט אזא בריעף וואלט ער נישט געשוויגן בשום אופן, זיכער נישט קיין ספק צו וואלט ער אליין געזאגט צו וואלט ער געהייסן קען זיין איך מיין, אזא זאך האט נישט פאסירט אין זיינע צייטן, אז איז ארויס אזא איד ווי דער קאשויער רב זאל שרייבן אזא א בריעף מיט אזא אזאנס איך בין זיכער ער וועט ער וועט נישט אז ער האט רעגירט אזוי שארף אויף דעם קליינעם ביכל, וואס דאס איז גארנישט וואס איז ממש א קיקיון דיונה, וואס דאס איז דאס געגען אזא דאס אראפ צו שרייבן, איך דענק ער וואלט נישט פארשוויגן, און וועגן דעם האלט איך אז איך טאר נישט פארשווייגן, אסאך אירע האבן מייעץ געווען, עס וועט גוט זיין אזוי עס איז גוט, אייביג איז גוט אז מען גייט מיט'ן אמת,[116] אז מען שטעלט פאר די זאך ווי עס איז.

מען דארף צו וויסן ביי די אומות העולם איז א כלל גדול איינס פון די, מיר[117] זענען אין

די מלחמה וואס זאל מיר טאן, און נישט אין לבנון זענען מיר אין מלחמה, אבער מיט די אלע... זענען מיר אין מלחמה א כלל איז ביי די מלחמה אז מען דארף קענען דעם שונא, איר ווייסט אזוי ווארט אזוי, איך בין נישט געגאנגען קיינמאל אין עקדעמישא [118] שול ווי מען שלאגט זיך, אבער דאס איז א כלל גדול איינס פון די טיכטיגסטע זאכן איז צו קענען שטיין בקשרי המלחמה מען מוז וויסן ווער איז דער [118-2] שונא, אז מען ווייסט, די צרה איז אז מען ווייסט נישט, איך זעה ווער דער שונא איז, און דאס דארף יעדער איינער וויסן ווער דעס שונא [119] איז דאס דארף מען אונז אלע צו וויסן דאס איז דער תכלית מיר זאלן חלילה נישט אריין פאלן [120] מיר זאלן קענען אנגיין מיט די ארבעט וואס דער פעטער ז״ל האט מייסד געווען וואס ער האט אונז געגעבן אונזער ת״ת אונזער מיידל שול מיר זאלן קענען מגדל זיין די קינדער און עס זאל זיין ווייטער איינגעלייט וואס פירן זיך אוודאי איז דא בעסער, איר וועט הערן שפעטער איך וויל אייך זאגן אז עס איז נישט אזוי שטארק גוט אלע יעדער איינער איך ווייס נישט ווער אבער מען דארף דאס צו זאגן.

יא... איך האב מיך דערמאנט א וויכטיגע זאך בקיצור, איינ׳ס פון די יסודות ווי מען זעהט ווי ווייט דאס רשעות [121] גייט איז קוקט אהער שוין אפאר וואכן, צו חדשים האבן זיך עוסק געווען מילא, ער שרייבט דא, דאס איז אויך אזא מין שקר [122] דער... זאל אפהיטן וואס ער שרייבט אז מען האט זיך צונויף גענומען אלע משגיחים [122-2] די התאחדות הרבנים האט צונויף גערופן, דער תכלית איז געווען מען זאל מעלים [123] זיין פון די גאנצע רחמנא יצילנו.

איך זאג אזויפיל לשון הרע און רכילות, און שקרים, אבער פונקט איז ביי מיר געווען אפאר רבנים וואס זענען דארט געווען וואס זענען דארט געווען, און זאגן אז מען האט געארבעט מיט׳ן גאנצן, דער תכלית איז געווען צונויף צורופן אלע מנקרים צו זעהן וואס זיי טוהען איך האב אייך פריער געזאגט אז דער פלאן איז אונז מוז מיר זיך דא שאפן איין איינצליכן פלאן,[124] קען נישט טוהן איינער וועט זאגן אין פרעשבורג האט מען אזוי געטאן אין מונקאטש האט מען אזוי געטאן, אין סאטמאר אין סיגוט אזוי אין קלויזענבורג אזוי צו אין ווארשא צו אין לעמבערג, אידן מוזן זיך דא אויסארבעטן איין איינצליכן מען זאל וויסן דאס מוז זיין דאס איז געווען דער תכלית מען האט צונויף גערופן אלע משגיחים מען האט געוואלט זעהן דער וואס קען,[125] ווער ס׳האט יא ווער ס׳האט סמיכה,[126] וואס האט געהאט, מען זאל וויסן, מוז מען דאך טאן, שרייבט ער דאס און זאגט דאס איצטער אז די גאנצע ארבעט איז נישט געווען מען האט זיך צונויף גענומען ווי אזוי קען מען מעלים זיין, ווי ס׳האט ממש ווי מען שטייט און מען קוקט ארויס [127] ווי קען עפעס געבן דעם עולם אביסל חלב עס איז עפעס עק וועלט, אלע רבנים, אלע ראשי הקהל עס איז א פחד נורא, אזאנס.

איז ר׳ אברהם לייטנער איז געפארן קיין ארץ ישראל [128] האב איך מיט איהם גערעדט, פאהרסט אין ארץ ישראל אזוי ווי ער האט שוין עוסק געווען, אזוי ווי ער וועט פאהרן אהין, און ער זאל דארטן זעהן וואס טוט זיך אין ארץ ישראל,[129] ער וועט קומען אהיים וועלן מיר וויסן, איז צוריק געקומען ר׳ אברהם זאגט ער מען האט איהם נישט אריין געלאזט [130] ביי די ב״ד דארט ווי מען איז מנקר ביי די עדה החרדית ער איז נישט געגאנגען צו די רבנות הראשית חלילה, פארשטייט זיך דאך איך ווייס אויך נישט איך ווייס אויך נישט וואס דאס איז איך האב גערעדט מיט ר׳ משה ארי׳ זאגט ר׳ משה ארי׳, איך זעה,[130-2] פונקטליך האט ער נישט געוואוסט, ער האט געזאגט אז עס איז געקומען א בריעף פונעם קאשויער רב [131] מען זאל נישט אריין לאזן ר׳ אברהמ׳ען פארוואס ווייל ר׳ אברהם פאהרט דא פון די מהרסים ער פאהרט דא צוווארפן די גאנצע מעשה וואס מען דארף דא מתקן זיין, איך האב געלאכט מען קען דאך נישט גלייבן, עס איז מיר א פלא והפלא אזוינס אז מען זאל דאס קענען טאהן גוט, איך האב נאכנישט געוואוסט געננוי, אבער איצט האב יך שוין מער א באריכט מער, איך האב גערעדט מיט ר׳ ליפא איך האב געזאגט גיי אוועק צו דעם ר׳ גד ס׳איז דא איינער [132] גד טוריץ דער איז דער ראש פון די מנקרים,און סוכות איז ער אוועק געפאהרן איך ווייס נישט ווי ערגעץ, פאהד צו איהם, האט ער מיר געזאגט ער האט פון דעם אברהמ׳ען א בריעף איך האב עס נאכנישט באקומען, דער זאגט אזוי, עס איז דא איינער מלאכי, דער שרייבט אז אויפ׳ן דיין אונזער דיין איז דער דיין פרידמאן,[133]

און דער מלאכי פון דעם בריעף איז הרה״ג איך ווייס ווי אזוי ער הייסט, מלאכי דער מלאכי זאגט מיר דער דיין דער בארא פארקער דיין האט געארבעט אלע זיינע יאהרן ביי רבנות הראשית *[134] ער איז געווען הויפט מנקר ביי רבנות הראשית, און ביי אונז איז נישט קיין חילוק *[135] איז ער געווען א שוחט איז ער געווען א רב איז ער געווען א מנקר, די אלע האט מען גע׳אסר׳ט, און איך וויל זאגן, איך זיץ מיט די רבנים איך וויל נישט בשום איך וויל נישט האבן קיינעם נישט, דער וואס איז דארט געווען, איך וויל נישט, דאס איז אונזער שיטה מען קען ביי דעם משנה זיין (*), דאס איז דער מלאכי דער הרה״ג ר׳ מלאכי און מען מוז מען מקבל זיין תורה מפיו, אנדערש איז דאס נישט גוט נאר דאס מוז זיין, און דער און דא האט דעם קאשויער רב׳ס אידעם טעלע־פאנירט[137] פאר דעם מלאכי, אז דער ר׳ אברהם אהין געפאהרן און ער וויל דא קוקן, אין דער מלאכי האט געזאגט פאר דעם טוריץ דער (רבי, המע׳) גד טוריץ אויף דעם ארויף האט ער עהם נישט אריין געלאזט איך קען נישט פארענטפערן די קשיא, פארוואס האט נישט געטארט דער (ר׳, המע׳) אברהם לשיטתם פארוואס טאר ער נישט פאהרן אז מען זאל איהם ווייזן, אין די איך קען די קשיא נישט פארענטפערן, איך קען מיך מוטשען מיט א הארבן רמב״ם איך קען דאס נישט וויסן.

אבער איך זעה אז עס איז איין רינגעלע איך ווייס נישט פארוואס,[138] עכ״פ מען זעהט ווי ווייט דער אמת גייט דא ווי מען האט דא געמיינט לשם שמים, זיי פארוואס האט נישט געטויגט צו זייער עסק אז (ר׳, המע׳) אברהם זאל גיין אהין קען איך נישט פארענטפערן אבער איך זעה וואס פאר א מין ארבעט דא ווערט אנגעפירט, איז בקיצור איך וויל שוין מסיים זיין די מסכתא,[139] וואס איך האב געוואלט זאגן דאס האב איך ארויס געברענגט אז מען זאל וויסן דאס איז שנאה און מען זעהט[140] ווער עס האט זיך צוגעשלאסן צו דעם גאנצן מסכתא ווער עס צופאקט דאס וועט איר[141] זעהן עס וועט שטיין אין המחנה החרדי, די אלע וועלן האבן צו דער אלגעמיינער וועלן האבן זיי וועלן האבן דערגרייכט דעם ציהל נישט קיין ספק מען זעהט שוין ווער עס זאגט און ווער עס זאגט, אז מיר האבן חמץ אין פסח,[142] אלעס, דער מענטש ווען עו קען אונז ווען אויס הארגענען בטוח אז ער וואלט זיך גארנישט צוריק געהאלטן דער האט זיך אנגעכאפט, אין די גאנצע געשיכטע מיט׳ן חלב און מיט אלע זאכן, עכ״פ צום ענין איז דעס אז איך האף דער... וועט העלפן אונז האמיר אזויפיל שונאים גלויים און נסתרים[143] עס וועט נאך נתגלה ווערן ווער עס איז נאך, מען דארף נישט זיין איבערראשט,[144] וואס וועט זיין.

איך האף דער... איז מיט אונז און דעם זכות פון פעטער ז״ל וואס ער האט דא מייסד געווען אלעס[145] וועט שטיין סיי איז עס אין מקוה איז עס אין אתרוגים סיי איז עס אין ישיבות סיי איז עס אין מיידל חדר סיי ת״ת אלעס וועט שטיין.

———————— איך[146] וועט אייך זייער געבעטן כאטש איך האב דא געזאגט די גאנצע זאך אבער דער תמצית וואס איך אייך דא געוואלט ארויס ברענגען דער קאשוי׳ער רב קען איך שוין אסאך יאהרן ער איז אן ערליכער איד[147] אבער איך האב פריער געזאגט אז די קינדער האבן אונז פיינט דאס איז פעסט צושטעלן פון די גאנצע ער איז געפאנגען[148] ביי זיי ער האט א גרויסע אמונה ער האט מיר [148-2] דעמאלטס אויף דער נאכט ערב יו״כ ווען איך האב איהם געפרעגט האב איך איהם געזאגט איהר האט אליין געזעהן[149] מיט אייערע אויגן איר קענט דאס זאגן האט ער תיכף געזאגט[150] איך האב מענטשן וואס איך האב זיי נאמנות איך האב צו זיי נאמנות זיי האבן ביי מיר נאמנות וואס זיי זאגן[151] ער האט מיר אזוי געזאגט אליין נא ער האט שטארק נאמנות[151-2] עס איז דא אזעלכע טאטעס, עס איז דא טאטעס וואס זיי קענען ווייזן פאר די קינדער אז זיי זענען אראפ געפארן און עס איז דא טאטעס אז זיי זעהן נישט קיין פעלער עס איז אזא נאטור, עפ״י הלכה קען א טאטע נישט מעיד זיין נאך אפילו א ווייטערער קרוב כלום יש מעיד על בנו,[152] איז זעהט ער דאס נישט[152-2] אז זיי פירן איהם דעס וואס איך האב איהם געזאגט אז מען פירט אייך אריין.

(*) בכאן יצאנו מגדרנו והשמטנו כמה שורות, שלא יכלנו לקבל עלינו האחריות להפיץ כזאת ברבים.

ער האט מיר [153] געזאגט למשל, אז זיי זענען נישט מיט...* ימח שמו וזכרו,[154] אין אין אין עס איז ברור איך האב מענטשן,[155] האב איך געהערט אז זיי זענען אומגעגאנגען און פאהרן מיט איהם אינאיינעם, און במילא זעה איך דאך ער ווייסט נישט ער ווייסט נישט, זיי אליין זאגן, ער האט זיך למעשה אפגעשאקלט שלו' יודל קען נישט זיין נא אבער עס איז א קשיא אבער דאס איז דער תירוץ שלו' יודל ער גייט די קינדער גייען מיט זיי אינאיינעם און ער איז א שונא פאר ער איז, נישט בחנם האט מען איהם ארויס געווארפן, וועגן דעם און ער האט דאס פארדינט,[152-2] איז במילא איז ער געפאנגען ביי זיי וועט איך אייך געבעטן רבותי דעס אלעס וואס איך האב גערעדט נישט חלילה [156] מען זאל דא גיין רעדן אויפן קאשויער רב איך בעט אייך נישט דאס איז דער תכלית נישט דאס האב איך געוואלט, איך האב געוואלט מען זאל וויסן אז די קינדער זענען שונאים [157] אפשר האט איר דאס נישט געוואוסט איך האב אויך * נישט * געוואוסט, זאל מען דאס וויסן, דאס איז גוט צו וויסן זיי זענען יונגעלייט [158] מען קען נאך פון זיי אסאך ליידן, און אז מען ווייסט אז איינער איז א שונא איז א העלפט אינשעדליך מיט דעם אליין, אז מען ווייסט נישט דאס איז די ערגסטע זאך,[159] איך האב געהאלטן אז דארף מען דאס צו וויסן און דאס דארף מען צו וויסן נישט גענוג אז איך ווייס דאס, ווייל די מענטשן דרייען זיך צווישן עולם און זיי האבן פיהר מיט'ן עולם [160] און אז איך וועל דאס האבן געוואוסט מיינט דאך נישט אז דער עולם ווייסט דאס, און איך זאג דעם עולם זאלן דאס וויסן, מען דארף צו וויסן מען זאל זיך היטן פאר זיי פונקט ווי מען דארף זיך היטן פאר אלע שונאים,[161] אלע ווי אזוי זיי זעהן אויס.

איך זאג אייך תמיד אז מען זאל זיך נישט מתווכח זיין מיט די * [161-2] ציונים, מען דארף זיך מיט זיי אויך נישט מתווכח זיין [162].

עס דארף קיינעם נישט וויטאן דאס הארץ,[163] מיר האט ווי געטוהן דאס הארץ,[164] אז איך האב געזעהן אז טאמער עסט מען חלילה וואס מען טאר נישט עסן, אבער נישט עסן,[165] פארגין פאר זיינע תלמידים די קאשויער זאל נישט עסן קיין פלייש, זאל זיי וואויל באקומען, עס איז נישט אונזער עסק,[166] נישט עסן קען דאך נישט שאטן מען דארף זיך נישט מיט דעם [167].

איך האלט אז צווישן זיינע תלמידים וועלן זעהן אז זיי זענען שונאים, און [168] זיי האלטן נישט א גרויסער רוב פון זיי מיט צוגיין מיט זיי, אבער דער וואס וויל מיט זיי מיטגיין איז פארפאלן פארפאלן שונאים האבן מיר וועלן מיר האבן די אויך איז גוט צו וויסן אז מען דארף זיך נישט, טאמער טרעפט מען איינעם וואס טוט איינערקענען,[169] מתווכח זיין עס איז נישט דא מיט וואס זיך מתווכח זיין [170].

זיי זאלן גיין זייער וועג און אונז וועלן גיין אונזער *600* וועג ווייטער, דעם וועג וואס מען האט אונז אנגעצייכנט מען וועט גיין, איך האב אייך געזאגט איך וועל בשום אופן נישט מסכים זיין איך מיין דעה מיר זיצן מיט די רבנים מיט'ן פאפא'ער רב מיט אנדערע רבנים מיט'ן ווינער רב מיט אונעזרע דיינים איך וועל וויל זאגן איך וויל נישט בשום אופן מיין מיינונג [171] איז דאס א רוב רבנים וועלן זאגן אנדערש ווי איך זאג וועל איך מבטל זיין דעתי [172] אפילו ביי דעם אויך איך האלט נישט איך טוה דאס נישט קיינמאל נישט, מען קען האבן אן אנדערע מיינונג אויך.

מיין מיינונג איז אז דע מענטשן פון די רבנות הראשית [173] אזא מלאכי איז פאר אונז פסול, ער זאגט דער דיין האט מיר געזאגט [174] ר' יחזקאל נישט אמאל מען קען ניטאמאל א בר אוריין איז ער נישט, נישט הרה"ג נישט קיין בר אוריין, נו וואס וואס קען מער אונז פון איהם לערנען ווען ער וואלט געווען א גוטער משגיח, אונז האב מיר דא משגיחים פון דערהיים [175] וואס זענען גאנץ פיין דעי וועלן אונז אויסלערנען אינגעלייט, און אזוי ווייטער גיין אף צבת בצבת עשויה, אבער איך בעט אייך איך וויל נישט האבן קיין מחלוקת [176] מיט'ן קאשויער רב, גוט אויב ער וועט קומען [177] די צייט און ער אליין וועט זעהן אז ער האט נישט גוט געטוהן איז דא אפן די טיהר, איך טוה באפוילן איך וויל רעדן האב איך איהם געזאגט [178] און איבערגעגעבן אז דער ענין מיט די גאנג וואס איז פארגעקומען ערב יו"כ ביז צו די סעודה האב איך געהאט האט דאס מיך געשאקלט

...* גם בכאן ראינו להשמיט את שם הנזכר.

האב מורא געהאט, אז ער האט מיך ארײַן געלאזט אין י״ט יו״כ אין סוכות און האט גארנישט געטוהן בין אזא צייט נישט מער,[179] אויב דער פאפאער רב שלאפט רוהיג קען איך אויך שלאפן,[180] און אויב ווינער רב, אויך עס בנוגע אלע רבנים דא און אין בארא פארק, און אויב דער קאשויער רב וויל מיט, האב איך איהם באפוילן, היינט מען זאל מאכן א מיטינג צווישן אלע רבנים און זאל קומען און זיך ווייזן,[181] עס האט גארנישט צו טוהן און דעס וואס איך האב יעצט געזאגט, דארף ער דאס אננעמען פאר א תירוץ אז ער קומט נישט,[182] פאר דעם, איז פונקט אזוי ווי ער האט אנגענומען א תירוץ ווייל איך האב אויסגערופן יו״כ איז ער פטור געווען צו קומען,[183] פונקט אזוי קען ער ווייטער, וועט ער מיינט ער אז מען דארף עפעס טוהן דארף ער ווייטער קומען מיט אונז [184] און ער זאל אויפווייזן מען זאל זעהן און מייסד וואס מען זאל קענען טוהן זיינע תיקונים [185] וואס ער — — — — — — — — — — — (כאן חסר מפני שהטעיפ אינו מובן).

וואס איך האב שוין געזאגט איינס פון די פיר וואס שרייבט אין בריעף דאס מוז זיין שוין בקיצור, אבער צום ענין איך וויל נישט אנמאכן קיין מחלוקת,[186] איך בעט דעם גאנצן עולם אלע אידן עלטערע אידן און אינגע אידן און אינגעלייט מאכט נישט דערפון,[187] איך וויל נישט האבן קיין מחלוקה דערפון,[188] איך האב נאר געוואלט מען זאל וויסן ווייל איך האלט עס איז וויכטיג,[189] פאר דעם האב איך מיך נישט צוריק געהאלטן זאגן, צו דאס וועט ערגער מאכן ווייס איך נישט,[190] וועט ער קומען איז גוט וועט ער נישט איז אויך גוט,[191] סיי ווי אזוי איז גוט,[192] ממילא האלט איך נישט אז דאס וועט עפעס אויסמאכן,[193] איי ער וועט נאך ווייטער זאגן, ער וועט אזוי אויך ווייטער זאגן,[194] איך, זיינע קינדער וועלן איהם נישט אפשטעלן,[195] איך קען אייך גארנישט זאגן וואס איך האב מיך שוין איינגעהערט וואס א תנאים זיי ווילן,[196] עס איז גאר ממש אז עס איז אזוי אז ס׳איז נישט דא מיט וועמען וואס צו רעדן,[197] זיי ווילן ווייזן אז עס איז געווען אלעס טריפה,[198] די גאנצע ציהל זייערע צייגט זיי ווילן * 2-198 מבזה זיין דעם פעטער ז״ע,[199] און דעם גאנצן עולם,[200] דאס איז דער גאנצער ציהל זייערע, און איך וועל דאס בשום אופן נישט מסכים זיין אויף אזעלכע תנאים דאס קענט איהר פארשטיין, לדינא איז דאך נישט קיין נפק״מ איך האף דער ( ) וועט מיר העלפן און געבן כח איך זאל איבערקומען דעם פעקל אויך,[201] אזוי ווי איך בין שוין איבערגעקומען פעקלעך וואס זענען געווען שווערער פון דעם [202].

• • •

בצער ועגמ״נ היתה החלטתינו לכלול בקונטרסנו זה, את שיחת ההתקפה בביהכנ״ס „התאחדות אברכים״ (סאטמאר).

לא נקל הי׳ לנו החלטה זו, כפי שיבין כל בעל לב ועדין נפש.

•

בהעתקת הטעיפס לא השמטנו כמה פרטי׳ להר״ שהובא בהם (שלא יאשימנו בהעתקה „חלקית״). בהסתמכנו, שאין לחשוש, שמי שהוא בר דעת ואחראי בשיקוליו, יתן אימון לגביית עדות כזו.

אמנם הי׳ זאת מן ההכרח, למטרה שלפנינו, שיוודע לכל את המציאות לצדדי׳, כדי שיוכל כ״א לבחון בעצמו.

אולם הי׳ מן הצורך שלא להניח חלק את הדברים המרעידים — שנתפרסם בכל העולם ע״י טעיפס ועתונותיהם. —

וביותר, בראותנו שפלות המצב, שבמקום שכל אחד הי׳ צריך להזדעזע ולבוא אל המסקנא הנכונה, עוד נחשבו הדברים לרבים לנופת צופים.

אבל כמובן, שאין ביכלתנו מסיבות מובנות, להביע תגובתנו, כפי שנאות, אבל פטור בלא כלום א״א, שאין הרשות נתונה לקבוע הדברים כמו שהן בספר, ללא שום הערה.

לכן הסתפקנו כעת בהכרחי, ב„מראי מקום למעיינים״, ובקצת הערות, שכל אחד יתבונן מדעתו, גם יראה הסתירות מהתקפה להתקפה, ויכיר הסתירות מיני׳ ובי׳.

מראי מקום למעיינים *

התוכן

א. וועגן ווייזין די פלייש — מיט׳ן אויסרופן.
ב. ובסופו של דבר.
ג. והסיבות להשתנות העמדה מן הקצה אל הקצה.
ד. והטעמים
ה. אודות: סאטמאר — איז בסדר
ו. מסביב לפרסום של שנת תשל״ט.
ז. עדות ב„לא יגיד״ — וצלע י״ב י״ג.
ח. ו„הוא עד או ידע״.
ט. אודות „שחיטה גדולה — וחלק אחוריים״.
י. עוד כמה סתירות — ובענין חלק אחוריים
יא. באנאכט — מארגען — דינסטיג.
יב. הבטחה וקיומה.
יג. המציאות המתגלה לפנינו בכלל, ובדבר הניקור לצלע י״ב י״ג בפרט.
יד. בענין מכתב פרטי.
טו. בענין מכתב סודי.
טז. כבוד ת״ח ומדות — (דעת רבני או דעת בע״ב).
יז. דיוקים.
יח. הערות קצרות.
יט. התאמה.
כ. סתירות.
כא. הערה — ללא הערות.
כב. ואם יזכה יבחין.
כג. שנאה ושונאים.
כד. סיום.
כה. המטרה והתכלית.

א

וועגן „ווייזן״ די פלייש — מיט׳ן אויסרופן:

הרב דק׳ סיגוט-סאטמאר אומר בחוהמ״ס בשעתו: דא״ק (1)

1) שבת שובה איז מען געקומען זאגן אז דער קאשויער רב גייט געבן א איסור אויפ׳ן פלייש... — 9/4 איך האב באקומען א צעטל אז ער האט געטראפן חלב דאורייתא... 16 איך בין געווען זייער איבערראשט אז א איד שרייבט בעיני ראיתי. איך האב אליין געזען, האב איך אריבער געשיקט צו עם א שליח... דעם יצחק גליק... 16/2. 20/2. איך רוף עם און איך זאג אים הער מיך אויס, האסט אזוי געשריבן, איך העט געוואלט זען, אז דו האסט געזען איך האב ב״ה אויך אויגן ... 21. טאמער וועט זיין איך וועל זען אז עס איז... איך וויל נאך זען פאר יו״כ. איך וויל אויסרופן איבעראל עד שידי מגעת מ׳זאל נישט עסן, אפי׳ איך וועל זען אז עס איז דא א איסור דרבנן... ובדא״ק (2) 23/2 און דו זאגסט אז עס איז יא, אז עס איז חלב דאורייתא וויא קענסטו אזוי גיין שלאפן. איך קען נישט גיין

---

* שיחת הרב דק׳ סיגעט מחוהמ״ס תשמ״ג יקרא דאק׳ (1).
* כינוס התאחה״ר כ״ה תשרי תשמ״ג יקרא דאק׳ (2).

שלאפן33/3. איך האב איהם געזאגט... וויא האסטו אזא געלעגנהייט אויצוטוהן וויא יעצט — 34. איך האב מיך אזוי געבעטן געוויינט צו עם ממש בתחנונים — 76/2... נישט ווייזן אז עס איז דא רעכטע איסורי דאורייתא איסורי כרת 78/3 איך האב נאך דעמאלטץ געדיינקט אפשר איז עפעס דא — 41/2.

ב

ובסופו של דבר

2) האב איך מיישב געווען. מ׳מוז דאך זאגן... האב איך געזאגט דעם דיין רוף אויס... אז ביי אונז אין בוטשער סטאר... איז אלעס כשר וישר. און ער האט אזוי אויסגערופן 61/2 — 64/2 ובדא״ק (2) 111 שנה את כל סיפור הדברים.

ג

והסיבות — להשתנות העמדה מן הקצה אל הקצה:

3) איך בין נישט געווען אזוי דערשראקן. איך האב שוין געזען עס קען דען נישט מעגליך זיין אז עס איז עפעס אמת״... — 67,2. „איך האב מיך טאקע דערשראקן וואס קען מען וויסן״ — 27/2.

ד

והטעמים:

1) „דער פאפאער רב האט אויסגערופן״ דא״ק (1) 63 וכן הוא בדא״ק (2) 111.

2) „וואלט נישט מעגליך געווען אויף צו שטעלן אזא דור ווען דאס זאל אמת זיין״. איך האב פאר דעם געזאגט תיכף אז דאס איז נישט אמת״ — דא״ק (1) 13/2־13.

3) „איך ווייס זיכער אז דאס איז גאר פשוט געווען אונטערצוגראבן״ (1) 44. ובדא״ק (2) 65. גלויבט מיר איך בין זיכער, אז דאס איז אונטערגעשטעלטע זאכן״.

4) „איך בין איבערצייגט אז די אלע מענטשן זענען געווען שונאים״ (1) 5־4.

5) „נישט אן געקומען... איך האב שוין דעמאלטץ געזען״ (1) 54. וכן בדא״ק (2) 110: „ער איז נישט אנגעקומען... האב איך שוין געזען, ווען דער קאשויער רב זאל מיינען טאקע ס׳איז, קען דאס אזאנס זיין״.

6) „אז איך וועל נישט אויסרופן... וואלט שוין יעדער געוואוסט... אז איך זאג אז מען טאר נישט עסן״ (2) 112.

7) „אזויפיהל אידן, זיי וועלן נישט עסן, פארוואס זאלן טאקע נישט עסן קיין פלייש מוצאי יום כפור, האבן געפאסט, אגאנצע טאג אז עס איז נישטא דערין גארנישט״ (1) 63־62, 31 ובדא״ק (2) 111 ג״כ בערך כמעט קצת דומה לזה, ודו״ק.

8) „איך דארף עפעס זאגן פאר די מענטשן״ (2) 111 ובדא״ק (1) 33/4, 58.

9) טעם כמוס. בדא״ק (1) 4/2, ועוד ועוד טעם כמוס (1) 32/2.

ועל הכל:

10) „ער האט געזאגט פאר׳ן דיין אליין פאר ר׳ מנשה, אז ער זאגט נישט אין סאטמאר, סאטמאר איז בסדר״ (1) 15.

ה

אודות: סאטמאר איז בסדר

„און ער האט דאך אליין געזאגט, אז ביי אונז איז נישטא, ער האט געזאגט פאר׳ן דיין (1) 59. —

ווי דו זאגסט מיר אליין ס׳איז כשר... האב איך דירעקט געזאגט פאר׳ן דיין זאג אז ביי אונז... איז אלעס כשר וישר״ (1) 64/3.

— „איך האב דאך אויסגערופן, דו אליין האסט דאך געזאגט אז עס איז כשר״ (1) 78.

— „ווי אזוי קענט איר מאכן א חידה סתומה. איר זאגט אליין פאר'ן דיין אז עס איז כשר, זאגט מיר אליין אז איך האב אויסעגרופן, אין א חידה סתומה, מען קען נישט פארשטיין" — (1) 85.

1) והנה בדא"ק (2) אינו מוזכר כלל הטעם ה„יסודי" הזה, רק חלק מטעמים אחרים שאינם מכריעים כ"כ (ועיין במספרים 113, 112, 111 ועוד).

2) ואיך יתכן שבכל מהלך הטענות ומענות בליל עיוכ"פ לא אמר זאת הרב שליט"א אליו בעצמו (ועיין 64/3).

3) אם באמת נאמר להדיין שסאטמאר הינה יוצא מהכלל, מדוע לא היתה עיקר התביעה על זאת. היתכן שנכללנו עם כל מי שאינו בסדר.

4) ומדוע לא דרש מהרב שליט"א שיודיע לכל שסאטמאר איז בסדר.

5) ולמען ה„אמת והשלום" מדוע לא הכריז באופן הפשוט וקל ביותר, שהרב שליט"א אומר, שלא כוון על סאטמאר, ועיין בדא"ק (1) 58, שהבעיא היא (ווייל) „איך ווייס נישט וויפיהל זיי גלויבן יא אין דעם".

6) מה היתה הדאגה פן יאכלו קהלו — או לא יאכלו בשר בערב ומוצאי יוכ"פ — 36, 37, 42 — 42/2.

7) ומה הדאגה מה לומר לקהל „סאטמאר" — יאמר שסאטמאר אינה בכלל הערעור, וחסל, 17/2/3 — 18/2, 52, 61.

8) „עס קומט דא אידן איך מוז זיי זאגן" — „טאמער איך וועל זעהן וועל איך זאגן, אז ס'דא וואס זאגן מען זאל נישט עסן" 34/2 — היינו: שאומר, שאמר להרב שליט"א, שאם בעיניו יראה יכריז בשמו של הרב שסאטמאר אינו בסדר.

9) לבד השאלה — שאם יראה בעצמו, מדוע לא יאמר בשם עצמו.

10) לכל התשעה טעמים שבאות ד' אין שום ענין, אחרי ידיעת הטעם העשירי שם — סאטמאר איז בסדר.

11) „איך בין שוין נישט נייגעריג" (1) 76 — מה כל חרי אף הגדול הזה לא לקבל מכתבו שליט"א, בזמן שלא הזהיר על סאטמאר.

12) (1) 79 — „דער קאשויער רב האט חרטה" — אינו מובן, ממה הי' צריך לחזור, הרי אין כל האזהרה נוגע לסאטמאר.

13) אם אמנם שמע הדיין (מוומ"ב) מהרב שליט"א כזאת, ומן הסתם מסר זאת לסביביו, ובפרט אחרי שהכריז ביום הכפורים, והוציא את סאטמאר מהכלל המדובר, והרב שליט"א לא הכחיש ברבים את זאת, א"כ איך ייתכן כל ה„שיחה", שכל תוכנה, מהתחלה בדבר ה„פלייש בענק" (1) 2 עד סופה, הינה התקפה על ההתייחסות לסאטמאר.

14) (1) 39: „איך בין סאטמאר רב, איך זאג דיר, דא איז דא טויזנטער אידן, ווען איך וועל זיי זאגן זאלן נישט עסן, וועלן זיי נישט עסן, און אז איך וועל זיי נישט זאגן וועלן זיי יא עסן, און דו נעמסט עס אזוי לייכט" ובדא"ק (2) 104. „איך האב עס געזאגט, נישט קיין חלב דאורייתא, דרבנן זאלסטו מיר ווייזן, רוף איך אוים במעמד אין בית המדרש... מען זאל וויסן מען טאר נישט עסן" — פאר וועלכן ציבור, און אין וועלכן ביהמ"ד"?

15) „איך גלויב נישט דעריין, אבער לאמיר ווייזן לאמיר גיין... איך האב געוויינט פאר עם, נישט פשוט זיך געבעטן" (2) 103 — 104. „מען קען דאך עסן ביז מארגן אויך" (1) 42. על מה הי' התחנונים והבכיות, ועל מי היה הדאגה, אם על בוטשער סטאר של יוט"ל, אין לזה מובן, ואם על בוטשערס של „רבנים מכשירים" — הלא הם בחזקתן (עיין (1) מסקנות, ואם על הבוטשערס שאין להם „מכשירים", הרי פסקו באסיפה, שמעיקרן אסורין בהחלט דא"ק (2) 50 ועוד.

16) ואם לחשך אדם לומר, שההכרזה תהא עבור כל הצבורים שבהתאחדות, מלבד סאטמאר, הרי תהא בזה אותה ה„עוולה" שאומר על הרב שליט"א, ואולי אפ"ל שההכרזה תהא ל"תלמידיו" הקונים במקומות אחרים, ויש לעיין.

17) אם אכן קבע הרב שליט״א שסאטמאר בסדר, לשם מה החשידו והטריחו להביא לירושלים את הקצב דק׳ ייט״ל — בוויליאמסבורג — ומה יש להוכיח ממנו על האיטליזים שעליהם „כן" מערערים (ראה ב„מתוך גביית עדות").

18) והעולה על כולנה, לפי זה איך ובכמה הוציאו לעז, על רבינו מסאטמאר זי״ע (1) 38, 199.

20) ואיך מתפרשת ההוכחה מ„אויף שטעלן אזא דור".

20) וגם ההקשה „שופר ומגילה" מתבטלת לגמרי, לפי הנ״ל (1) 108.

21) ואיה המבוא להתואנה שרוצים לעקור את סאטמאר מהשורש (200, 110, 109, 106 ועוד).

22) אחרי פרסומו הנ״ל — בשם הרב שליט״א — בחוהמ״ס, הלא הי׳ צריך להמשיך בפרסומו זה, ובמילא הי׳ מוצא מכל הנכשלים, ולא הי׳ להציונים ועתונותיהם, להתלות בסאטמאר, וה„מלחמה" נגד הציונות, שה„איד" הציוני מנהלה, לא היתה מתקלקלת.

23) וא״כ, איפה, היתכן שעתוני סאטמאר „איד־עדה־פרי מרים" נותנים יד לפושעים, וממשיכים להשמיץ ולקלקל על יסוד זה.

24) בדא״ק (1) ממס׳ 100 והלאה אומר: „ער שרייבט" (הרב מקאשוי, המעתיק) מען האט ארויס געגעבן א באפעל, די ראשי הקהלה, ער שרייבט נישט וועלכע קהלה, איך פארשטיי וועלכע קהילה ער האט געמיינט, נישט קיין חילוק האט ער דאס געמיינט סאטמאר קהילה... עס איז א רשעות גמור צו זאגן אז די ראשי הקהל האבן געהייסן צו שנידן... איך וועל רעדן פון אונזער קהילה ר׳ לייבוש לעפקאוויטש איז דאס אויסן, העולה על הדעת צו ר׳ סענדער... איך האב געפרעגט די צוויי קאשויער אידן... קוק א מענטש שעמט זיך נישט צו שרייבן"... (הבט בכל ההמשך) איך וואלט אים געוואלט פרעגן ער זאל מיר זאגן וואס בין איך אזוי אונטערדריקט... פרעג ר׳ סענדער איך לעב פון זיין געהאלט... 91 95/2.

ואיך אפשר להבין כל הדבורים הנ״ל, אחרי — שכפי דבריו — אמר הרב בפירוש, סאטמאר איז בסדר. ועכשיו נא לקראות במכתב הרב מקאשוי שליט״א וז״ל:

הביאו לפני בשר מחנויות המוחזקים ליותר טובים...

בש״ק אחה״צ בא אלי הג׳ הדיין דסאטמאר שליט״א (ואגב עיין דאק׳ (1) 133 בענין ה„תוארים") לשאול אודות המכתב הנ״ל, והגדתי לו האמת כאשר הוא כי נוכחתי לדעת כי הקצבים מכשילים את הרבים וכו׳. למוצאי יוהכ״פ באו והגידו לי שביוהכ״פ הכריז הדיין (פ״מ) בביהמ״ד קהל ייט״ל במעמד אלפים שהבשר הנמכר במקולין של קהל ייט״ל בוויליאמסבורג הוא כשר בלי פקפוק. ונשתוממתי על שמועה זו כי באה וכו׳ עיי״ש).

בדא״ק (1) 4/2—4: „כ״ש אזאך וואס ס׳איז כולו שקר, כולו כולו נישטא קיין פיצעל אמת"... און איך בין איבערציינגט אז דא איז קיין איין ווארט נישט".

— לאחר כל הנשאל והנאמר לעיל, ואחרי „איבערצייגונג" כזו, — אם לא נימא שתכלית ראיית הבשר, היתה למען דחיית טענת הערעור — א״כ נשאלת השאלה איך לא חששו להכריז ביום הכפורים (יום ב׳) „יאכלו ענוים וישבעו", בעת שביום מחרת (יום ג׳) הוא יום שהוסכם לבירור, ויתכן שיתבאר המצב כמו שהוא בעוה״ר.

ומחומר התמי׳ שרבים שואלים ודורשים — איך באמת הוכרז במעמד אלפים מישראל כ״י, ביום הק׳ בפני הס״ת, את הקריאה האומרת „יאכלו ענוים וישבעו" על מה שגאון וצדיק הרב מקאשוי שליט״א, מזהיר ומעורר על חשש לאו שיש בו כרת רח״ל.

— אולי אפשר לתלות שהי׳ על סמך „הוראת היתר" שיעשה „הסכם החיתוך" של 4-6 שבועות שמכאן ולהבא.

— וכדי להקל מהקושי בכל הסיבוך הנ״ל, יתכן כי מחמת שבשבת ומוצש״ק שובה הבליט הרב שליט״א כוונתו, שהפרצה הינה כללית — ולא מיוחסת לסאטמאר או איזה קהילה אחרת ביחוד, ולפ״ז הי׳ אפשר החשבון, שכשיכריזו על כשרות האטליז באופן מפורש, לא ימחה הרב שליט״א על כך, כי לא לזאת פניו מועדות — כפי שמכירים ויודעים כולם, וגם הם.

— נוסף שהמושג נקבע בדעתם, שאי אפשר להאמין, שגם בסאטמאר תהא המכשלה הזאת

תחת ידם, וכ״ז הי׳ בנותן טעם, שיהי׳ ניקל יותר לבא לאסיפה המדוברת לבירור — למחרת יוהכ״פ, ודו״ק.

ו

לפרסום של שנת תשל״ט

ע״ד הפרסום בעתונים „כתב״ משנת תשל״ט, ומביאים שם גם חתימה בשם אדמו״ר מסאטמאר,

1) איך הביאו את שמו ז״ל על נוסח, כאילו שהוא זי״ע השתתף באותה האסיפה ושמיעת עדות וכו׳ ולא כנוסח הנהוג בישראל, כשהגדול חותם על ענין שלא השתתף בבירור.

2) איך לא הוזכר ע״י שום אחד בכינוס התאחדות את החלטה זאת בשם רבינו כדי להסתמך על זה, גם איך יתכן שבדאקומענט (1) לא הזכיר דבר כזה בכלל, כשמאשים שפוגעים בכבוד רבינו החי בגנזי מרומים (דאקומענט (1) 37, 38).

3) בשביל מה הי׳ צריכים את הסיפור „עדות״ ב„אם לא יגיד״ מלפני 25-30 שנים, אם יש עמהם חתימה מתשל״ט, שמסלק כל ערעור (עיין דאקומענט (2) מס׳ 45).

4) מדוע הי׳ צריכים להביא „תוספת ראיה״ ולהביא ממרחק לחמם „מתוך גביית עדות״ בארץ ישראל, והי׳ יכולים לכתוב נוסח „גביית עדות מאותן המנקרים של נוסח תשל״ט״ (ראה בנוסח זה — והתבונן במכתב הרב שליט״א סדר השתלשלות הערעורים אות ה׳.

5) ואם לחשך אדם לומר שעל „המכתב גלוי״ (מבעל המכשיר הראשי, עקב תשמ״ב) שנתפרסם בעתונים הנ״ל ששם כותב משם רבינו ז״ל — אי אפשר לסמוך מחמת שהוא „נוגע בדבר״. אבל על נוסח תשל״ט הנ״ל, איך לא יראו לפקפק, בדו״ח הניקור, ולשנות הסדר ל„מיד ולדורות״ ואיך החליפו לקבוע את „פיינשטיין״ לסמכות וקובע במה שכבר „קבע״ רבינו ז״ל, (ומה עם שאר המכשירים).

6) שם בנוסח תשל״ט: באנו לידי החלטה גמורה, שהניקור בכאן נעשה בדיוק כמו שנהגו בקהילות הקדושות בתפוצות ישראל באירופה ואין לפקפק עליו... ואיך מודיעים המה בהחלטת א׳ תמוז תשמ״ב שהגה״צ מפאפא שליט״א החליט לתקן כל האמור לעיל בהאטליז שלהם״ — והמדובר שם בחלקים שאיסורן בכרת רח״ל. וגם באסיפת ההתאחדות מאשר הוא שצריכים לתקן מכאן ולהבא (דאק׳ (2) מס׳ 91 ועוד).

7) גם מביאים משם הרב מדעברעצין, ועתה נתפרסם דעתו בכל החומר, ומאשר האזהרה ואומר: ומי הוא זה שלא תרגז בטנו.

8) גם חתם שם הרב מפאפא, ועכשיו אומר שצריכים לתקן בענין הניקור (דאק׳ (2) מס׳ 241.

9) הדיין (פ״מ) גם חתום (וראה דאק׳ (2) מס׳ 195, 192.

10) גם שם הרב דק׳ ווינא נמצא שם (וראה דעתו בדאק׳ (2) ממס׳ 57 ולהלן, ומס׳ 50).

11) הרב מסיגעט חתם שם — והנה כבר הובאו פרטי הודאותיו לעיל במסקנות בציון מספרים — וצע״ג בספקותיו בזה, כבמס׳ 41/2-27/2 (1) ועוד.

12) ובאופן כללי, איך ישבו ל„דין״ בא׳ בתמוז והעלו על הכתב החלטה חריפה כזאת, ונשלח והופץ — אחרי נוסח תשל״ט הנ״ל.

13) ועל הכל עומדת לפנינו פליאה גדולה:
איך נזדקקו לקול ערעור הבא מחוגי ה„רבנות הראשית״. אחרי ש„רוכבים״ על טענה זו כידוע, והסתכל בדאק׳ (1) 133-136 ותבין יותר.

ז

עדות ב„לא יגיד״ וצלע י״ב, י״ג

1) תגובת ראש „המכשירים״ בכינוס הנז׳ מס׳ (45) בשם רבינו ז״ל, הוא רק בענין צלע י״ב י״ג וכו׳ „און די איבעריגע זאכן קען מען שמועסן״. ובמכתב גלוי (עקב מ״ב) הנ״ל „שאלתי והתייעצתי בכל דבר גדול וקטון... וניקור „ועשיתי הכל ע״פ הוראתו״.

2) וכי לא תספיק נוסח תשל״ט לעשות לאל לאפס ואין את כל אסיפת התאחדות והויכוחים הנ״ל..

3) ובנוגע ל„תורת עדות באל״י״ זהו לשונו במכתבו הגלוי הנ״ל:
— ובענין הניקור של בשר שבין הצלעות והכסלים, השיב לי בזה וז״ל: „שאין לשנות ממה שקבלנו ממנהגי מדינות שלנו״, שמיוסד ע״פ הוראות החת״ם וכן הוא בס׳ טוב טעם ודעת תורה ועוד ע״כ.

4) וברור מתוך הצעת דבריו (וציוני הקוים) שלא הי׳ בידו תשובת שאלה בענין ההשתמשות בבשר שבין צלע י״ב לי״ג.

5) פה נאמר „אין לשנות מנהגי מדינות שלנו״ — ובדא״ק (2) 45, „האט דער רבי מיר געהייסן טוהן אזוי וויא אונזערע גדולים האבן געטאהן אין גאנץ עסטרייך אונגארן״.
והשאלה נשאלת איפה, האם באמת הי׳ מנהג אחד לכל המדינות הנזכרות, והכי גם בארשעווע וקראלי השתמשו בבשר שבין צלע י״ב וי״ג, ואיך הועד כזאת בשם רבינו ז״ל.

6) ואיך לא יוכיחו ממה שרבינו ז״ל לא אמר לו לנהוג כבעיר סאטמאר, רק מכלליות הנהגות ערי המדינות, דלא „כמתוך גביית העדות״ (כי היא לאו כולי עלמא) — אגב גם שם הועד נגד הנהגתם ונגד „תורתם״ רח״ל.
— גדולים צדיקים הקרויים חיים, ודבריהם האמיתיים חיים אתנו וקוב״ה תבע ביקרייהו. —

ח

והוא עד או ידע

דאק׳ (1) 2 אומר: „איך נישט אן געהויבן צו וויסן אז עס גייט שוין דא דורך חדשים לאנג פון פסח״ — ובמס׳ 10 — 18/2, „פארוואס האסטו נישט געזאגט״.
ועיין במכתב התאחדות א׳ תמוז שנשלח מהם לכמה רבנים מכשירים.
„איך האב נישט געוואוסט ביז שבת האב איך נישט געוואוסט, מען איז געזעצן די רבנים וועגן גאנצן ניקור (1) 7.
והנה עדות הרב לייטנער (2) „צום סוף איז אמאל צוגעטשעפעט א שטיקל חלב, דאס איז טאקע יא חלב דאורייתא.
... און נאך דעם ביים כבד... האט זיך אויך געטראפן אזעלכע וואס האבן זיך דעם נישט געכאפט.
... איך בין אהיים געקומען פון ארץ ישראל, און איך האב געוואוסט אז די פאר פראבלעמען איז דא... און דעיים האט מען אויך געזעהן אז מחמת דעם וואס ס׳איז נישט דא קיין קבלה פאר די מנקרים קען זיין געוויסע מנקרים, וואס געוויסע זאכן, אפשר וויסן זיי נישט.
מען האט גערעדט מיט׳ן נשיא כמה פעמים, 31־24 ותנסה גם להבין אם אפשר (2) 69.

2) דאק׳ (2) 66 אומר הרב מסיגעט: „איז דעמאלט אריין געקומען דער בריעף פון דעם סקווערער רב א טאג נאך פסח, האט מען אנגעהויבן״... ובמס׳ 68 אומר „דער מאנטעווידעאר רב האט מיר געזאגט ער פארט קיין א״י, ער האט זיך שואל עצה געווען... זאג איך גוט, ביזט אין ירושלים קוק דיך אום דארטן. מיר וועלן זעהן וואס טוהט זיך דא אזא טומל״ (ועיין במס׳ 25 — 11 — 7).

3) — ובמס׳ 84 אומר: „ער שרייבט דא, מ׳האט שוין גערעדט מיט א פאר רבנים, איך האב נישט קיין השגה, איך וואלט דאך געווען געהערט״. — „שרייבט ער (הרב מקאשוי, המע׳) מ׳האט שוין גערעדט מיט עטליכע רבנים... מ׳וועט קענען אלעם מתקן זיין״ (1) 79.
—איך ווייס נישט וועלכע רבנים, מען האט דעמאלץ געזאגט, כמדומה לי, איך גלויב נישט, ווען מען וואלט זאגן ווען פאר א פאר רבנים, וועט׳ן די רבנים געווען געזאגט און מען וואלט ווען געהערט (הרב מסיגעט (1) 80).
עוד מדבריו שם: „קען איך נישט פארשטיין אזא זאך, וויא קען דאס זיין א איד וואס ער מיינט אמת זעקס חדשים, ווייסט ער שוין אז מ׳עסט דא חלב דאורייתא, זעקס חדשים חדשים מ׳זעהט מ׳עסט חלב דאורייתא... און איצט מ׳שווייגט אפ״ (מהנ״ל 84).

ט

אודות „שחיטה גדולה", וחלק אחוריים

בדאק' (1) 30 „האב איך געזאגט הער מיר אוים וועל איך דיר עפעם זאגן, איצט איז מוצאי שבת, מען האט גע'שחט'ן אויף יו"ט פרייטאג א „גרויסע שחיטה" געווען „הונדערטער אקסען און קעלבער קען מען גיין קוקן, אויב עס טרעפט זיך, אזא זאך חלק אחוריים... טרעפט זיך ביזטו גערעכט, ועסטו זעהן, אז דא איז נישטא, זעה איך דאך אז עס האט זיך געטראפן, נו א מילתא דלא שכיחא קען מען דאך נישט ארוים געבן"...

— ובהודאת בעל דין (בחלק ה„מסקנות"), קובע הנ"ל שנכנס חלק אחוריים במקולין בקביעות, ומכשול קבוע באופן החיתוך אחרי צלע י"ג.

אגב, יש לתמוה „קצת" מה הבטיחות שלא ימצא שום אחוריים, אחרי ה„שחיטה הגדולה", הלא גם שם הי' אפשר לקרות מילתא דלא שכיחא. ומדוע לא הלך בכבודו ובעצמו להווכח ב„השחיטה הגדולה", ומה תלוי ה„ראי־ה" הזאת שתהא דווקא עם הרב מקאשוי שליט"א.

ובדאק' (2) 77 „איך זאג אייך... ס'איז געווארן... אזא שם אין די שטאט, אין די גאנצע וועלט געווארן אז מ'עסט דא חלב חלק אחוריים". האבן נתברר „הספק" בענין ההשתמשות בחלק אחוריים, בכינוס „התאחדות" (כ"ה תשרי תשמ"ג) ?!

הסתכלו בדאק' (2) 55 „דער גוי שניידט... פון צלע י"ג אן... במילא קומט דער טבור, קומט דער גאנצער חלק אחוריים"... —

יש לראות בפנים את כל מהלך הדבורים בזה, ותבינו אם תוכלו להבין.

ועתה הביטו וראו שכל הסיפור על ה„שחיטה גדולה" של יום עש"ק שובה וה„הצעה שהציע", לא נזכר ולא נפקד במהלך סיפורו בדאק' (2) 103/110 ולמען דעת דיוקן של דברים עיין בסדר ההשתלשלות (הקצר) (אות ב').

י

כמה סתירות ובענין חלק אחוריים

דאק' (2) 173 „אין דער היים... — איז כמעט נישט פארגעקומען אז מען זאל אריין שניידן אין חלק אחוריים... (הרב דק' סיגוט־סאטמאר).

דאק' (1) 282: „קען זיין אז ער זאגט אחוריים אפשר האט מען עפעס צוגעלאזט. איך האב מיך טאקע דערשראקן, וואס קען מען וויסן אז מען שניידט אפ, מען מאלט אריין, שניידט אריין" (הנ"ל).

„איך האב שוין געהערט פון אנדערע, מעשים בכל יום געווען אין יוראפ אין דער היים (הנ"ל).

דאק' (2) 173 „ס'איז געווען משגיחים דארטן שטענדיג, משא"כ דאהי טועהן דאס גויים, גויים מאכן דאס אין שלאכט הויז" (הנ"ל).

דאק' (2) 18: „האב איך אליין געטראפן עטליכע מנקרים איך מיין עטליכע פון די קצבים, וואס האבן זיך נישט געכאפט אויף דעם אז מ'לאזט א ביסל דארטן נאכ'ן טבור"... (הרב לייטנער).

דאק' (2) 20: הרב דק' ווינא: „איך זאג אייך איין זאך איך האב גערופן מיט צוויי פון מנקרים... זיי האבן אלע פון דעם געוואוסט.

דאק' (2) 15: „איך האב גערעדט מיט א צען־פופצען מנקרים, האט קיינער פון דעם קיינמאל נישט געהערט (הניקור המקובל אצל החרדים בירושלים — הרב לייטנער).

דאק' (2) 25/24: אומר הנ"ל שגם לא ידעו מכמה חלבים דאורייתא.

דאק' (2) 10 אומר: „איך האב נישט געטראפן ווער ס'זאל מיר קענען וויזן".

יא

באנאכט מארגן דינסטיג — און „פרייטיג"

דאק' (1) 44: „ער זאגט נישט באנאכט, גוט, מארגן אין דערפרי" (זונטיג, המע').

דאק' (1) 54: „טאמער קומט ער אן, איך מוז דא זיין, נישט אן געקומען" (זונטיג, המע').

דאק׳ (2) 106: „איז געבליבן אויף מארגן״ (זונטיג, המע׳).

דאק׳ (2) 108: „האב איך געקאלט דעם אדווארער... אים געבעטן רוף און דעם קאשויער זאג עם פארוואס וויל ער נישט (מוצש״ק, המע׳).

דאק׳ (2) 109: „דער אדווארער האט אפגערעדט שוין אויף דינסטיג״.

דאק׳ (2) 110: „איך האב נישט געגלויבט אז ער וועט נישט קומען עיו״כ (זונטיג, המע׳) איך האב געווארט און ער איז נישט אנגעקומען... האב איך שוין געזעהן... (ולתוספת הבנה יש לראות גם במס׳ 108).

אינו מובן — גם קשה לייחס זאת, שהשתדלן שנשלח להקדים הזמן ממחר להערב, שהוא עוד יאחר הזמן ע״ד עצמו, למחרת יוהכ״פ יום ג׳ ודו״ק, וצריכים לדעת בדיוק גופא דעובדא היכי הוי, ועיין עוד (2) 113.

ער האט מיט מיר אפגערעדט דינסטאג (2) 114.

והפליאה נשגבה איך אומר... מיט מיר אפגערעדט פרייטיג און ער איז נישט געקומען דאק׳ (1) *84/2 (*85/2), איזה פרייטיג?

יב
הבטחה וקיומה

דאק׳ (2) 239: „וויינשטאק האט מקבל געווען... וואס מ׳וועט מיר הייסן״ (רב דק׳ ווינא).

דאק׳ (2) 241: „אויפ׳ן ניקור אליין יא האבן א השגחה, דאס קען מען יא בעטן ר׳ אהרנ׳ען (יו״ר והרב ממאנטעווידעא).

דאק׳ (2) 200: „אהרן וויינשטאק האט מיר געזאגט, אז ס׳איז יא דא א מציאות מ׳זאל קענען אפשניידן די צלע י״ב״ (רב מק׳ סיגוט).

דאק׳ (2) 120: „מען קען ביי דעם אזוי נישט בלייבן״. „איך וויים נישט צו ער וועט אזוינס וועלן שטענדיג טאן״ 176 (הנ״ל).

וכעת השאלה:

1) האם כבר פקדו וצוו לוויינשטאק מה שיעשה.

2) והאם הוא מקיים הבטחתו וקבלתו.

3) והאם כבר התחיל „יהודי״ לחתוך בצלע י״ג כדי שלא ייכנס האחוריים (דאק (2) 55 — 173 ועוד).

יג
המציאות המתגלה לפנינו בכלל, ובדבר הניקור צלע י״ב-י״ג בפרט

בהחלטת אסיפת א׳ תמוז (התאחדות): שם מתגלה 1) על חסרון ידיעה, והזנחה רבה בניקור, אפי׳ בחלבים דאורייתא באיטליזים שתחת השגחת „רבנים מכשירים״. 2) כי ברוב קהילות אפי׳ במדינת אונגארן לא נטלו צלע י״ב. 3) שמשתמשים בבשר שבין צלע י״ב לי״ג בלא ניקור המוזכר בחת״ם יו״ד סי׳ פ״ח.

ולעומת זה מכל הסיכום של כינוסם שאח״ז (כ״ה תשרי תשמ״ג) רואים בעליל שמדברים אודות, ללמד איך לנקר, ולעשות השגחה וסדר קבלה.

2. בדאק׳ (2) 25/24: מוסר הרב לייטנער, שהקצבים לא ידעו מכמה חלבים דאורייתא, ושלא למדו את נקורם, ושעדיין לא תוקן הדבר באופן כללי. „מען האט אפגעשמועסט אז וואס וויא פריהערט מעגליך וועט מען זעהן עפעס צו טאן (עיין בפנים, ועוד).

3. בדאק׳ (2) 66 (דברי ה׳ מסיגעט): 69, 118/120, שתמיד ניקרו את הצלע י״ב, וזה נסתר מהחלטתם באסיפת תמוז (אות ב׳).

4. וע״ד הסכמם ל„חיתוך״ 4 — 6 וואכן, נשאר מבוכה גדולה על מה עשו ההסכם.

ונפרש דברינו: אם על בשר שבין צלע י״ב לי״ג — כמו שרוצים הם לייחס את הכינוס, הינה הדאגה (כדברי הרב דק׳ סיגוט-סאטמאר (2) 69), איך מוזכר בכו״כ „מספרים״ שהסכם

ה„חיתוך" הי' משום הלבים (200 ועוד) הלא בשר שבין צלע י"ב לי"ג ניקרו תמיד — לפי דבריהם ?

5. בדאק' (2) 7 „האט זיך באזעצט א מנקר פון א"י און ער האט געטראפן דארטן ביי די קצבים געוויסע זאכן וואס מען האט זיך נישט געכאפט"

ועוד פלא בכו"כ מספרים מבואר שהמדובר הוא אודות החלבים ואחוריים, דהיינו, שגם אחרי צלע י"ג לא הורידו, ואם ה„הסכם" הוא לחתוך אחר צלע י"ג בשוה, א"כ נמצא שוב שינוי מנהגים בענין צלע י"ב. וכשתראה במס' 200 הנ"ל תמצא שמתחיל בתיקון בענין צלע י"ב, ומסיים בכל בשר שיש שם חלב. וצע"ג.

דאק' (2) הרב סיגעט: „אזוי ווי מ'האט ערליידיגט ביי די וויינשטאק'ן אז זיי ווען אראפ־שניידן ביז דער חת"ם איז".

בדאק' (2) 250, השאלה שם, אם מותר לאכול בשר „קודם" שלמדו את הניקור, עיי"ש. ותשובתה בצדה 251, שאפשר לסמוך על ה„היימישע בוטשערס" ועל אחריות „רבנים המכשירים" 251/52. ומה נעשה בהנאמר במס' 17 ? עיי"ש ודו"ק.

ואחרי כל הנ"ל וכיוצא בהם התבונן על התקפת השוא שנעשה נגד ת"ח מופלג גודר גדר ועומד בפרץ חתן הרב מקאשוי שליט"א במס' 83 ועוד.

יד

בענין מכתב פרטי

דאק' (1) 87/88 : „דער בריעף איז געשריבן פאר'ן גאנצן כלל ישראל יעדן איינעם כאטש ער הייבט אן מיט מיר . . . געהערט פאפאער רב געשיקט".

ובדאק' (2) 117 : „ס'האט געהייסן אז איר באקומט אויך דאס בריעף, נאר זיי האבן שוין געזעהן אז ביי מיר האט דאס נישט געמאכט גוט, האט איר נישט באקומען".

מדוע אכן לא קיבלו כל הרבנים ובתוכם הרב מפאפא את המכתב (שנכתב להרב מסיגעט — בכל לשון של בקשה שלא לפרסם מכתב זה כלל וכלל לשום בן אדם") אפי' עד תוך חוה"מ.

טו

בענין מכתב סודי

דאק' (1) 130/2 והלאה „עס איז געקומען א בריעף פון דעם קאשויער רב מען זאל נישט אריין לאזן ר' אברהמ'ען". . .

ובמס' 137 : „האט דער קאשויער רב'ס איידעם טעלעפאנירט פאר דעם מלאכי. ובדאק' (2) 87 והלאה : „דער ראש מנקרים, שרייבט צו ראב"ד, „אז דער קאשויער רב'ס זוהן האט טעלע־פאנירט".

טז

כבוד ת"ח — ומדות (דעת רבני או דעת בעל־בית)

דאק' (2) 117 : „דער בריעף . . . אז אזוי, זעהן אוים דארטן רבנים, זיי זענען אלע פארקויפט".

דאק' (1) ממס' 88/5 ולהלן : „דא שטייט אזוי . . . אז די רבנים צדיקים ער שרייבט . . . אבער זיי ליגן אונטער די בע"ב : און זיי האבן גארנישט קיין דעה".

„און זיי שטייען נעביך אזוי וויא כעני בפתח, א שקר מוהלט. דער צידל איז נאר מען זעהט דא א רשעות ער וויל פשוט ארונטעררייסן דעם גאנצען אופן פון די רבנים" — עיין בדברי הרב שליט"א במכתבו סיבת המכשולות א) הלשון בדיוק.

וראה בדאק' (1) ממס' 89 עד 102 בנושא : קנאה ותחרות והרחור ריב.

דאק' (2) 103 : „איך גלויב מ'האט אייך אן געפיהרט.

דאק' (1) 148 — 147, 152/2 : די קינדער האבן אונז פיינט . . . ער איז געפאנגען ביי זיי . . . זיי פיהרן עם.

דאק' (1) 106 : „קאשויער רב איז ארומגערינגלט".
דאק' (1) 33 : „מען האט דיר געפירט אין באר אריין".
והסתכל בדאק (1) 81 : ...דעם בריעף... דאס פאפיר איז סובל אסאך אזויפהל רשעות.
ובדאק' (1) 91/2 91/3 : וואס א שקר איז דאס, און וואס פאר א מין רכילות... ובמס'
97-98-101 : א שקר מוחלט... א רשעות... א רשעות גמור... לויטער שקר לויטער רשעות.
כל קורא מתבקש לבחון בתשובת לב, גם מנקודת מדות וד"א וכבוד התורה ודבור אמת,
ועיין גם בדאק' (2) 116-169, וכבר העירו בזה בהקדמת קונטרס שי"ל ע"י „וועד להצלת שארית הפליטה".

יז

דיוקים

דאק' (2) 35 — 254 : שכל איפה שיש „רבנים מכשירים" קען מען זיך פארלאזן.
ובדאק' (2) 236/7 : נוקבים בשם שלשה אטליזים בלבד, שהם „גאראנטירט" (ועיין שם עוד כמה קושיות בזה).

דברי הרב מפאפא (2) 99, (ובתחילת הענין מס' 98-95) ... וואח"כ — ... און די 3 רבנים זאלן לפרקים גיין טאקע באקוקן ביי די מעשה צו מען האלט אין די דאס צו נישט... נאך דעם למען השקט הרעש זאל מען זיך צוזאמקומען מיט די ארץ ישראל'דיקע... און מ'זאל זיי ווייזן אז דער שם רע איז נישט דא (אחרי התיקון אלהבא כמובן, ובלא"ה אין פירוש לדבריו, המע').

דאק' (2) 66 : „אין צלע י"ב האט מען אויך געטרייבערט, דאס איז געווען אזוי איין געפירט... וויא דער חת"ם ז"ל זאגט אליין" וכו'.
דאק' (2) 66 : „אבער צלעות אליין אין דעם איז נישטא קיין שום חלב.

דאק' (2) 24 — 41 : הועד : שמצאו טענדערליין בלתי מנוקר באטליזים.
דאק' (2) 65 : איר מיינט די קצבים קויפן דעם טענדערליין ווער ברויך דאס, די מענטשן
די קצבים קויפן קיין טענדערליין ווער דארף דאס האבן.
גלייבט מיר איך בין זיכער, אז דאס איז אונטערגעשטעלטע זאכן, ווייל דא קויפט מען נישט
קיין טענדערליין, ס'איז אונטערגעשטעלטע זאכן (רב דק' סיגוט-סאטמאר).
וזה לשון החלטת אסיפת התאחדות א' תמוז תשמ"ב אות א':
„וכמו כן יש חסרון ידיעה בניקור היותרת הנקרא „דיקע טענדערליין" שיש חתיכת חלב סרוך בו וקרומים מב' הצדדים וגם החלב שתחת הקרום.

דאק' (2) מה שמנסים להסביר שהמדובר אודות „מנהגים" נא לעיין בהחלטת „התאחדות" א' תמוז תשמ"ב, לבד מה שסתור מיני' ובי' על-ידי עצמם שמספרים על פרצות בענין חלב, עיי"ש.
דאק' (2) 6 „איך האב אים דייקא נאך געזאגט, הערט מיך אוים נעמטץ א מנקר פון א"י די שפעזין וועט מען צוזאם שטעלן — ער איז נישט געקומען וואס זאל איך טאן" — ועיין במכתב הרב מקאשוי, סדר השתלשלות הערעורים והנסיונות לתקן ד).
דאק' (2) 46 — „סיפור" כפי הנוסחא שמוסר הרב דווינא (וומ"ב), ובמס' 142 כמין דוגמא של „סיוע" לזה.
דאק' (1) „ביי רבנות הראשית, און ביי אונז איז נישט קיין חילוק — — די אלע האט מען

גע'אסר'ט — — דאס איז אונזער שיטה מ'קען ביי דעם משנה זיין 135.
— ובמס' 172 א רוב רבנים וועלן זאגן אנדערש וויא איך זאג וועל איך מבטל זיין דעתי.

יח

הערות קצרות

אין דאק' (1) וועגן רבנים אמאל (אין דערהיים) 92-93.
אין דאק' (1) וועגן ראשי הקהל אמאל (אין דערהיים) 93/2.
אין דאק' (1) וועגן כשרות אמאל (אין דערהיים) 29.
אין דאק' (1) ווי גרוים זענען געווען די רבנים „פארצייטנס 17/4 — 18.
אין דאק' (1) וועגן מסר'ן אמאל 27.
אין דאק' (1) און עס איז טאקע אין דערהיים, איז טאקע יא געווען מנקרים, מען האט געזעהן מנקרים זאלן האבן א קבלה פון א רב, וואס האט זיי פארהערט, און ער קען די הלכה, און מען האט בודק געווען דורך א אנדערן, אז ער קען גוט די מלאכה — 8.
אין דאק' (1) 97: עס איז קיינמאל נישט געווען רבנים אזוי פריי וויא זענען דא, א שקר מוחלט.

אין דאק' (1) 109/2: „דאס דארף נישט געדויערן לאנג דאס לערנען די מלאכה".
אין דאק' (1) 23, 22, 21: „איך האב אויך אויגן, איך זאג נישט איך בין א מבין אויף ניקור, איצט בין איך שוין מער מבין לכבי די מעשה האב איך מיך א ביסל צו געלערנט, עס איז נישט אזא גרויסע תורה אין פראקטיק. איך זאג נישט איך קען שוין מאכן.

מה היא השאלה בדאק' (2) 250, אם „כבר" יכולים לומר יאכלו ענוים וישבעו או לא, הרי כבר יצאה הוראה מראש הרבנים המפקחים.
והרי כבר יצאה הוראה מראש הרבנים המפקחים.
כבר יצאה ההוראה ב„התאחדותנו" לפני ר"ה תשמ"ב שיש לסמוך על הרבנים המפקחים, „שיאכלו ענוים וישבעו"
לבד שנדפס בעתונים נוסח יאכלו ענוים וישבעו משנת תשל"ט (עיין במכתב הרב שליט"א סדר ההשתלשלות והערעורים (א) (1).

בכל האסיפה הזאת, לא נמצא לנחוץ „לדון" אודות הבשר הנמכר משחיטות „גלאט" בברוקלין, שנשלח לכל קצווי עולם ולא עולה על הדעת שיש חששות חלב ושצריך ניקור, (בקיאות ונאמנות על הבשר והסאלאמי וכל שמות הנרדפים לאכילה (ועיין במכתב הרב שליט"א המכשולות י"ב).

דאק' (2) 74 — 76: שאין שום פלוגתא ושום שיטה שלא להשתמש בין י"ב לי"ג (מדברי הרב דק' סיגוט-סאטי), וג"ז מראה מקום למעיינים שידונו בעצמם (ועיין במס' 69).
דאק' (2) 50: „איך האב געזאגט אהרן וויינשטאק, אז ער מוז 2-3 זאכן אזוי מנקר זיין אז פון עם זאל קיין חלב נישט קענען ארוים.
מה הן ה-3-2 מקומות שיש בהן חלב?

דאק׳ (1) 21/2 — 23: איך האב ב״ה אויך אויגן איך זאג נישט אז איך בין א מבין אויף ניקור איצט בין איך שוין מער מבין... (ועיין כל ההמשך). איך וועל עם שיקן א שליח זאל ער עם ווייזן... איך וועל נישט גלויבן הונדערט פראצענט ביז מיינע אויגן זעהן — 47.
ובדאק׳ (2) 103 אומר: לאמיר גיין, נישט איך וועל גיין אליין.
ובמס׳ 108 אומר: נישט איך וועל גיין אליין איך וועל זעהן דארטן מען זאל גיין מנקרים.

דאק׳ (1) ממס׳ 122/2 עד 124: די התאחדות הרבנים האט צונויף גערופן... דער תכלית איז געווען צונויף צורופן אלע מנקרים צו זעהן וואס זיי טוהן. איך האב אייך פריער געזאגט אז דער פלאן איז... שאפן א אנייצילכן פלאן.
ומס׳ 126 — 125 אומר: דער תכלית מען האט צונויף גערופן אלע משגיחים, מען האט געוואלט זעהן דער וואס קען, ווער ס׳האט יא ווער ס׳האט סמיכה... מוז מען דאך טאהן.
ובמס׳ 8 אומר: וואלט דא געדארפט זיין א איינצליכע זאל וויסן, און עס איז טאקע אין דערהיים, איז טאקע יא געווען מנקרים, מען האט געזעהן מנקרים זאלן האבן א קבלה פון א רב וואס האט זיי פארהערט און ער קען די הלכה, און מען האט בודק געווען דורך א אנדערן אז ער קען גוט די מלאכה.

דאק׳ (2) 63 אומר: הערט זיך איין, איך מיין ס׳קען דאך גאך ווערן א מכשול (היחידי ? !, המע׳) אויכעט מען קען דאך נאך מיינען אז ס׳קומען אריין (הבט בענין המדובר).
ובמס׳ 68: „האט מען געמאכט אויף אידן א עלילת דם — האט מען געמאכט א עלילת חלב פונקט די זעלבע זאך״.
ובמס׳ 65: „איך בין זיכער, אז דאס איז אונטערגעשטעלטע זאכן, ס׳איז זיכער שקרים״ — ויש לראות במסקנות מדור הודאות בעלי דין — הודאות הרב מסיגעט, עיי״ש.
„פשרה״ שלא ניתן להשמיע (152/3) — ללא „הקדמה״ 157.

יט

התאמה

דאק׳ (1) 2/2: „איך האב אנגענומען מענטשן, אז זיי זאלן אנהויבן צו קאנטראלירןביידע פלייש־בענק וואס מ׳זאל ערלעדיגן עפעס מאכן מיט די שחיטה״.
דאק׳ (2) 85: שלא ניתן ב„אסיפתם״ לראש המכשירים למסור מה שרצה לומר בשם רבינו מסאטמאר ז״ל, אודות „השחיטה״.

כ

סתירות

דאק׳ (2) 204/5, שאין יכולים לתקן על אתר וצריך לקחת 6 חדשים וכו׳.
דאק׳ (2) 235/36. שיכולים לתקן הכל ביום אחד.
דאק׳ (2) 25. עוד סתירה.

דאק׳ (2) 66: „אריין געקומען דער בריעף פון סקווערער... מען דארף זעהן אנצוהויבן צוטאן... דער ווינער רב האט פריהערט געזאגט... האט מען געטרייבערט אזוי״... (רב דק׳ סיגוט־סאט׳ בשם רב דק׳ ווינא).
דאק׳ (2) דברי הרב מסיגעט: ס׳איז דא אסאך באמת שאלות, איך וועל זאגן פאפא׳ער רב וואס ס׳איז דא להלכה וואס מען זאל דא טאן ווייל בכלל ביי די צלע י״ב איז דא געווען אין אונגארן

מקומות וואס מען האט יא גענוצט און מקומות וואס מען האט נישט גענוצט, ס'דא א טייל וואס מ'האט געמאכט דעם ניקור דערויף — — איז א פראבלעם ס'איז א שאלה".

— ובמס' 161 אומר על דבר זה גופא „נישט דעים איז דער פעלער".

דאק' (2) 57/62 קובע הרב דק' ווינא שענין ניקור החלבים אינו בסדר.

דאק' (2) 210, שלהרב דק' ווינא אין השגחה על איטליז.

דאק' (2) 236, 57, ותראה, שהוא ממונה על איטליז.

דאק' (2) 15 מביא הרב לייטנער ראי' נגד הניקור המקובל אצל החרדים בירושלים, מטעם שאינו מוזכר בג' ספרי ניקור.

בדאק' (2) 24 — 25 מביא הרב הנ"ל, שישנם חלבים דאורייתא, שאינם מוזכרים בג' הספרים האלו.

דאק' (2) מס' 34: אומר הרב לייטנער... דער שטראסבורגער רב האט זיך גע'עקש'נט אז דאס זאל מען יא אריינשטעלן, אז ער האלט אז אין גרויסווארדיין האט מען נישט גענוצט דאס פלייש נאכ'ן צלע י"ב.

ובמס' 141: טוען הרב מטענקע, שבגרויסווארדיין השתמשו בבשר שבין צלע י"ב-י"ג.

דאק' (2) — נדחה במס' 153, ומפני „מעשה" ונראה ונקרא במס' 157, ונסתר מעיקרו בדברי עצמו במס' 179.

דאק' (2) — בכל האסיפה רוצים להטיל הכל על הבוטשערס ללא השגחה, ואומרים שהם אסורים בהחלט, וראה במס' 2/3. ובמס' 204: ערשטינס, ברויך די התאחדות ארויסגעבן מיט א קול קורא, אז אהן א השגחה ברויך מען נישט קויפן אין קיין שום פלאץ.

ובמס' 205: מ'מוז דאך קודם אויפפאדערן די בוטשערס זיי זאלן נעמען השגחה מ'קען נישט גלייך ארויסגעבן פון היינט אויף מארגן... מ'קען דאך געבן א טערמין פון זעקס חדשים.

כא
הערה ללא הערות

אודות הצעת הדברים הארוכה — בתחילת ה„אסיפה" — שמסר הרב העסקן והשליח מטעם ה„התאחדות".

מכמה סיבות, ובעיקר מפני הטורח הגדול הנצרך לניתוח הדברים (וגם השוואתן לדברי עצמו בדרשת ה„מלוה מלכה" מוש"ק תרומה מ"ג) נמנענו להעיר כפי הראוי, ועל המעיין הישר לשפוט בעצמו.

כב
ואם יזכה יבחין

דאק (2) בכל מקום מוזכר ומאושר ונקבע: שנכנס חלק אחוריים לאטליזים עם החלב שעליהן, ואין מי שינקרם ומחכים ל„חיתוך" ע"י השלאכט-הויז —

ובדאק' (1) 16: „ער האט געטראפן (הרב מקאשוי, המע') חלב דאורייתא אחוריים... איך בין געווען זייער איבערראשט א איך שרייבט בעיני ראיתי... (רב דק' סיגוט-סאט).

דאק' (2) 22 — 20: „ס'איז נאך קיין מאל נישט אריין געקומען פון ווינשטאקן פון גרויס עקזיסטירט נישט ס'זאל אריין קומען. דאס איז אחוריים. ביי זיי קומט דאס נישט אריין (הרב דק' ווינא).

דאק' (2) 50: „אבער איך האב געזאגט פאר אהרן ווינשטאק אז ער מוז 3 — 2 זאכן אזוי מנקר זיין אז פון עם זאל קיין חלב נישט קענען ארויס (הנ"ל).

דאק׳ (2) 51: ... „זאגט, אז גידין און חוטין, אבער חלב וועט ער אראפנעמען" (הנ"ל). (— מחלק אחורים ? — המע׳.)

ובדאק׳ (2) 52, מעיד ראש המכשירים: „איך קען נאך־זאגן אין נאמען פון ווינ־שטאק, ווייל ער האט געזאגט אז ער וועט פועל'ן אין שלאכט־הויז אז מען זאל פון דארט אראפ־נעמען. אז ס'זאל נישט קומען צום בוטשער אין די הענט.

דאק׳ (2) 55: „האט מען מיט עם איינגעארדנט... אויף 6 וואכן ... אויף 4 אז ער נעמט זיך אונטער צו האלטן א משגיח זאל דורך קוקן אלע בהמות וואס קומען אריין אויב ס'איז נישט צוגעלאזט דארט א חלק אחוריים" (רב דק׳ סיגוט־סאט) — וכל מעיין יתבונן במס׳ 55 כולו, וידייק ויקשה ויסתור ויתרץ ואם יזכה יבחין.

כג
שנאה ושונאים

דאק׳ (1) 107 — 106: „די קינדער זענען שונאים גמורים, מען ווייסט דאס, אזוי וויא דער פעטער האט דעמאלטץ געזאגט".

דאק׳ (1) 110: די אלע מחריבי הדת זענען געווען אידם שונאים און איז געבליבן פונקט אזוי".

דאק׳ (1) 112: „אויב די אלע שונאים זענען געווען שונאים פאר'ן פעטער, האבן אונז פיינט, דעמאלטץ איז אונז וואויל און ליכטיג".

דאק׳ (1) 118/2: „צו קענען שטיין בקשרי המלחמה, מען מוז וויסן ווער איז דער שונא".

דאק׳ (1) 119: „איך זעה ווער דער שונא איז און דאס דארף יעדער איינער וויסן ווער דער שונא איז".

דאק׳ (1) 120: דאס איז דער תכלית מיר זאלן חלילה נישט אריין פאלן".

דאק׳ (1) 148: די קינדער האבן אונז פיינט ... ער איז געפאנגען ביי זיי".

דאק׳ (1) 161: „מען דארף זיך היטן פאר זיי פונקט וויא מען דארף זיך היטן פאר אלע שונאים".

דאק׳ (1) 5/6: „איך בין איבערצייגט אז די אלע מענטשן זענען געווען שונאים פאר'ן פעטער בחייו, און זיי האבן דעמאלטץ געוואלט אונטערברייינגען" (כדברי עצמו, כידוע בענין „אינשי דלא מעלי" — המע׳).

וראוי להשוות הנשמע במס׳ (2) 78: „מ'האט געוואלט מבאיש ריח זיין פאר די אלע אידן אז זיי עסן חלב" — להנשמע במס׳ 90 „וואס דער תכלית איז וואס זיי האבן דערפון, האב איך נישט קיין השגה".

— „מעגן אידן טאקע זיך פארלאזן אויף די וואס דער סיגוטער רב האט זיי טיטאלירט מיט'ן נאמען „אינשי דלא מעלי", נאך זאגן וואס זיי זאגן רח"ל אין נאמען פון אונזער לעבעדיג רבי'ן דער סאטמארער רב זי"ע. אויב אזוי, איז דאך דא א גאנצע רשימה פון אידן און רבנים, וואס ס'איז „געבאקן" אויף זיי שיינע מעשה'לאך, „שונאים און שנואים און נרדפים". (און אויך אמת'ע), ומה יתרון לבעל הלשון

— „קען מען די „טענות" הנ"ל מיט די „הוכחות" ברענגען צו א בי"ד, צו נישט — ועיין בדאק׳ (1) 55, 56, 57.

כד
סיום

דאק׳ (2) 162 הרב יצחק גליק: שהכל בחזקתו, ולא מצאו שום ערעור.
והרב הזה בעצמו אומר בתוב"ד שמכאן ולהבא צריך לעשות השגחה.
ובאופן כללי יש עוד הרבה הרבה להדגיש, ותן לחכם ויחכם עוד ...

כה
המטרה והתכלית

דאק׳ (1) 163: „עס דארף קיינעם נישט וויי טאן דאס הארטץ...״
דאק׳ (1) 191/2: „ווען ער קומען איז גוט וועט ער נישט איז אויך גוט. סיי ווי אזוי איז גוט״.

קצת הערות קצרות

להתקפת חוהמ״ס תשמ״ג (דאק׳ 1)

ולמסיבת ה„התאחדות״ תשרי תשמ״ג (דאק׳ 2)

התוכן

א. בענין ספר החשוב „מדור־דור״.
ב. ה„פירות״ מוכיחות.
ג. קריאת „שם״ לזה — נניח לקוראים.
ד. ציון מספר — הדגשה.
ה. דברים בגו — השחיטה וה„אפמאך״.
ו. לימוד זכות — ...ולא ישמעו.
ז. בטול נאמנות חכמי התורה וכתבם, ודוגמא מהעבר.
ח. האשמה ב„רשעות״ — והודאת בע״ד.
ט. בענין „אינשי דלא מעלי״.
י. ההסתמכות על מקורות ה„רבנות הראשית״ ו„קוק״.
יא. השוואה למופת.
יב. הגדרה — וחינוך למופת.
יג. דער „וועג״ פון סאטמארער רבי׳ן.
יד. אישור על קביעת הרב שליט״א מקאשוי.
טו. מיהו הבעלים על הכשרות?!
טז. קנאה לכבוד חכמי ישראל מדורות הקודמים.
יז. השמצה ובירורה.

כמה הערות לדאק׳ (1)

(שיחת חוהמ״ס תשמ״ג)

א. דאק׳ (1) 5/3, 5/2, 5* — היינו רוצים לדעת על מה מבוסס ה„איבערצייגונג״ ובמה ובאיזה פרטים השתדלו „אונטערברענגען״ — ואולי ע״י הפעולות למנוע הבנות והנשים מעבודה באפיס׳עס וכדו׳. שיצא ע״ז כרוז מכו״כ רבנים (גם ה„דובר״) כדי להציל חינוך הבנות מטמיון, ושע״ז יצא הקצף מה„אינשי דלא מעלי״,כידוע, ואכ״מ.

*6 — אומרים שכוונתו בהשמצה זו היא על ספר „מדור דור״ שמעוטר בהסכמת הרבנים: פאפא, דעברעצין, וואידיסלאוו (ועוד רבנים שלא באו בדפוס, כהרה״צ משארמאש, והרב ממאנטיווידעא ועוד). אשר מפליא לעורר על התרחקות והתבדלות מן העכו״ם ומעשיהם, ואיך לתקן פרצות הדור המתרבות והולכות בעוה״ר.

וכדאי להביא בכאן, שכשיצא לאור הספר היקר הזה, נכנס אל הקדש פנימה אל כ"ק מרן בעל ויואל משה זי"ע, הר' ש"ם נ"י, ומסר את הספר ליד רבינו ז"ל, וקרא בו הרבה, ואמר: דער מחבר זעט אויס צו זיין א איד פון פריערדיגן דור, און ער וויל מתקן זיין, ולאות חיזוק נתן לו תמיכתו — להוצאת הדפוס — זיע"א.

ב. 13* „וואלט נישט מעגלעד געווען אויפצושטעלן אזא דור", מלבד פירות בעלי הקובץ „פרי תמרים" הצעירים שיצאו נצבים וכיו"ב. גם לא זכינו להבין את הספק במס' 41/2 וכו', אז מען מאלט ארויין מען שניידט אריין וכו'". איך יכולים ליכנס לבית הספק וח"ו מהוי אמינא כזאת, אחרי ראות הדור הזה, צע"ג.

ג. 20/2* — 21/2. וכן להלן 148/2, 149, 150, — לעומת הנאמר לעיל 16/2, והבט באזהרת הרב שליט"א מיום י"ג מדות ובמכתבו חלק המכשולות אות א'.

ד. 26/2*.

ה. 31*. באיזה „שחיטה" המדובר, והאם היתה לפני ה„אפמאך" של 4 — 6 וואכן או לאחריה? והבט בהעתקת טעיף (2) 55 — 54. ודי בהערה זו למבין, שמבין דבר מתוך דבר. ועיין „סדר ההשתלשלות" בראש הקונטרס בזה (אות ג').

37/2* — 37 — „קענען זיי וויטער עסין" (וכן שונה בזה בדאק' (2) (106) — לא ראינו היתר לחשות בכאן, וידין כל קורא בעצמו, ועיין בסדר ההשתלשלות בענין זה, ותבחון בענין חילוף הדברים בענין ה„שחיטה הגדולה", ותבין הדבר לאשורו. שוב שבנו ועיינו בהעתקת ה„טעייפ" של אספת ה„התאחדות" ומצאנו מפורש יוצא מפי אחד מה„רבנים" מראשי השתדלנים אצל ה„פריץ" של הכשר" בדבר ה„אפמאך" של 6 - 4 וואכן, שה„אפמאך" הסודי נעשה בין כסה לעשור (דאק' (2) 57) ותן לחכם ויחכם.

ו. 50*: „איך האב נישט אויסגעהערט"... אולי יש מקום בזה, לכעין לימוד זכות להרבה מהנאמר, ב„מראי מקום למעיינים" — ודו"ק.

ז. 83* — ובדאק' (2) 94: „איך בין בטוח אז קאשוער רב האט נישט געוואוסט פון דעם גאנצן בריעף איך בין זיכער... ער שרייבט זיך אונטער... אבער ער ווייסט זיכער נישט וואס דא איז געשטאנען זיכער אז ניין... זיכער, האט ער נישט אנגעהויבן צו וויסן, ס'איז נישט קיין ספק, ער הויבט נישט אן צו וויסן".

גם על זה לא ראינו לעבור בשתיקה בכאן, ויש בזה הטלת ספק ופגם בתשובות רבני וחכמי הדורות ובחתימת ידם.

וראוי להעתיק בכאן ממכתב ה' פראנק (מחבר הר צבי, הובא בקובץ „פרי תמרים" עמוד ר')... הישיש הרב ר' יצחק ירוחם דיסקין נ"י כי על הזקן הזה רובצת השפעת נערים סופרים שהם עם... יטוהו לכל אשר יחפוצו ומקבלים ממנו חתימות על כל תעלוליהם... ולפי השערתי אין הוא אשם כלל... והסופרים עשו לו חתימת ידו בדפוס... והם כותבים וחותמים כל מה שירצו... דברתי עם הרב ר' חיים זאנענפעלד... השיב לי כי בעצמו באמת אינו חותם כך ורק הם עשו לו חותם וכתבו עליו כן... שנתלבשו במסוה הצביעות ומכריזים כי מקנאים המה קנאת ה' ומשתמשים רק בשמות הזקנים לסמות העינים... (נדפס ב„החומה" שבט תשמ"ג).

ח. 101*: בכאן נחרוג מדרכינו בקונטרס זה, ונזכיר, שבכתב ה„גילוי פנים בתורה וזיופה" הוא הקובץ „פרי מרים" 11 בעמוד ל"ה, ד"ה ועוד עולה, מודים המה נכונות ה„רשעות" הזאת, ודב"ז.

ט. במס' 103: די אלע ראשי הקהלה היינט זענען... בכאן ראוי להזכיר, מ"ש בענין ה„אינשי דלא מעלי" וכו'.

י. 134* — 135: בדאק' (2) 100 168: מביא וקובע דברים כמתלהמים אודות הנהגת הניקור שבירושלים מימות קדושי ירושלים וחכמיה, והסמך לזה הוא רק מה שהם מיחסים שכתוב בספר „תורת הניקור הירושלמי" (כמבואר דאק (2) 16 — 15) שמחברו היה מנקר ניכר וידוע אצל הרבנות הרשעית (הראשית) ורוב הסכמותיו שמעוטר בהם הינם מכל רשע', ראשי הרבנות הראשית, וגם מסתמך על דברי ה' קוק וספרו „דעת כהן".

וכן המובא (1) 100: „אין א״י בשעתם ווען מען האט דאס איינגעפירט, איז האבן אלע אשכנזים די גדולים מוחה געווען", אומרים המה שמקומו ספר הנ״ל שהעתיק מ„דעת כהן" הנזכר.

ולעצם האמיתיות בעניין, הרבנות הראשית, ואמיתיות שבהסתמכות הנ״ל צריך ביאור מפורט, שנקוה בעה״י לשוב לזה — אבל אחת עלינו לקבוע שלא המה הראויים לדון ולבאר בזה, ואכמ״ל.

יא. *111 — 100: וע״ז מהחובה למחות, להשתמש בהשוואה ולדמות את כבוד הרב הצדיק מקאשוי שליט״א ובניו הי״ו — להציונים שלחמו נגד הגה״ק מצעשינאוו זי״ע.

יב. *161/2 — 161: גם בכאן לא נוכל עצור במילין, ורק נסב תשומת לב הקורא שיתבונן.

יג. *600. יעדער געדענקט דעם „וועג" פון סאטמארער רבי'ן. עס איז כדאי אראפצוברענגען א הגדרה וואס ער האט אמאל געזאגט: וואס איז דער חילוק פון מיינע חסידים צו (...) חסידים ביי (...) חסידים אויב דער רבי וואלט געשחטן א דבר אחר, וואלטן די חסידים געזאגט אז, דער רבי איז אברהם אבינו, דער מעססער, דער מאכלת, און דער דבר אחר, דער איל, מיינע חסידים לערן איך צו וויסן זיי זאלן זאגן, אז ס'איז א דבר אחר וכו', ודפח״ח.

ב) בהיות רבינו ז״ל בירושלים, קרא פעם לשני בחורים ושאל אותם: וואס וואלט איר געטאן, אויב איך וואלט געהייסן גיין צו בחירות (רח״ל) ושתקו כמובן. ואמר להם: זאלט איר ארויס גיין אין די גאסן און זאגן אונזער רבי איז נחמץ געווארן, און צו בחירות טאר מען נישט גיין (נתפרסם ב„החומה").

איזה הערות לדאק' (2)
(מסיבת ה„התאחדות" כ״ה תשרי תשמ״ג)

יד. רב דק' סיגוט־סאט' קובע: שהקצבים (מנקרים) אינם בקים (בקיאים — המע') (2) 55 ובמס' 95: „ס'דא דאהי בוטשערס וואס האבן נישט, וואס וויסן נישט, שריפטליך האבן זיי זיכער נישט אז זיי קענען".

„מען האט געדארפט אויפשטעלן דא אפאר רבנים וואס זאלן אליין קענען ניקור... מען זאל וויסן אז דאהי קענען ניקור היימישע רבנים... צו געבן סמיכה פאר די בוטשערס" (הנ״ל, 96).

ועיין שם בהמשך הדברים, מפירוטו על מנקר לשעבר מעיר „סאטמאר", ומנקר של אחרי המלחמה ב„פעסט" ומאייראפע (דייטשלאנד) אחרי המלחמה, מאושר בזה שלמעשה אין באטליזים מנקרים מוסמכים.

ועיין בדברי הרב שליט״א סיבת המכשולות ב' ג' ד', ועיין עוד מעשה נורא, ב„סדר ההשתלשלות" (אות ח')

טו. *174: „איך האב געפרעגט וויינשטאקן"... 255: „איך האב געפרעגט אהרנ'ען... 22: „ער האט געזאגט אז בא זיי קומט דאס נישט אריין — הרי מי הוא האחראי?!

טז. 80—81 יש למחות על „ר״א וכבוד התורה" בחכמי ישראל מדורות הקודמים, וגם נא לעיין בדיוקן של דברים בשו״ת אמרי אש יור״ד תשו' א'.

יז. 78/2—78/3 „און ער האט עם געוויזן"... שוין 6 חדשים און אפגעווארט ביז ערב יו״כ".

והרי מהמכתב שחלקו מסר במס' 80 „ומסרתי לו הפרטים שמצאתי". ובמס' 79: „שרייבט ער, מ'האט שוין גערעדט מיט עטליכע רבנים. בקיצור מ'וועט קענען דא מאכן" — „ער שרייבט אזוי מ'וועט אלעס קענען מתקן זיין". (עיין בפנים).

ובמס' 82: „עש״ק ויקהל תשמ״ב... נאך פורים און ער שרייבט דא אזוי... לפני כשעה נכנסתי אל הקודש פנימה אל כ״ק אדמו״ר הגה״ק מקאשוי ומסרתי לו הפרטים שמצאתי. וסיפר לי שהיום כבר דבר מזה עם כמה רבנים ועכשיו מקוה אני שכבר נכנס (הלשון הנכון מהמכתב ה„אוריגינאלי" הזה שהגיע לידינו: „מקוה אי״ה ליכנס" בעובי הקורה) ע״כ.

והרב שליט״א כותב בלשונו הזהב המדוקדק בפלס החכמה ובמאזני האמת:

„הנה כל השנים שעברו לטובה מעת שאני דר באמעריקע מנעתי עצמי כמעט כגדר שלא להתערב בפרטי ענייני כשרות והכשרים מכמה טעמים. ואף בג׳ שנים ומחצה שעל״ע באו לאזני שמועות מחרידות ומכאיבות במצב הניקור כל יום מוסיף על חבירו עד שהגיע לכך ע״י סיבות מן השמים שבעש״ת העל״ע, הביאו לפני בשר וכו׳ והראו בעליל לכל רואה וכו׳, כמובן שלא יכלתי להתאפק עוד, כי יראתי מגודל האחריות...

יש במליאות המכשולות, ובנסיונות שניסו לתקנו במשך ג׳ שנים וחצי שעברו עלינו לטובה, והמצב נורא ואיום רח״ל וכו׳, ואין דורש ואין מבקש לתקן וכשנעשה איזה רעש בעיר ממהרים להתאסף איך להשתיק כו׳, עיי״ש.״

ומאחר שלפי האמת וכפי המוכח כבר (ונדפס בקונטרס זה, ועוד יתבאר בעה״י) נעשו (בצנעא) מאמצים רבים עם רבנים הנוגעים ושבידם לתקן, במשך כל הזמן של ששה חדשים ויותר, מצד הת״ח העסקנים אשר עם הרב שליט״א (שכל מה שנתעורר ונעשה בזה, הן ע״י הרב מסקווערע, והן התעוררות לאסיפת הקצבים והרבנים בחודש סיון ותמוז תשמ״ב, והן ההשתדלות אצל הרב דק׳ סיגוט-סאטו׳ ודייני הקהילה ועוד רבנים וראה (2) 69, אישור הרב סיגעט שהרבנים ידעו ואספו אסיפות במשך 6 חדשים וד״ל וראה גם במס׳ 66. והכל נעשה ע״י השתדלותם והתאמצותם) ואף אחד זולתם לא חשו ליכנס בעובי הקורה, ורק הרב מקאשוי שליט״א, כשראה בעליל שכל המאמצים והעצות עולים בתהו, וכשבעשי״ת ראה בעיניו לראשונה הבשר הבלתי מנוקר שנקנה לאחר מליחה והדחה ונתברר לו בבירור גמור חומר המצב, אז יצא בפרסומו לאפרושי מאיסורא. ומזה ישפוט כל ישר לב מבין את כל ונוכחת.

* * *

חלק שלישי

ניקור ה„כ״ח״

בו יבואר ויפורט רשימת

— עשרים ושמונה —

החלבים, הקרומים, השמנונויות, גידי דם וסחוסים

ציון מקורות — המציאות שנתבררה — האישורים וההודאות

ונקרא גם בשם

• אכן נודע הדבר •

דברים אחדים

המקוורות, למציאות שנתבררה, ולהודאות ואישורים, הינם כדלהלן:

1. רשימת ה„התאחדות" מא׳ תמוז — על המכשולות שנמצאו ונתוודעו באסיפת רבנים ומנקרים שהתקיימה ח׳ סיון תשמ״ב.

2. מאות חלקי בשר שנקנו מכל החנויות במשך קיץ תשמ״ב ושנבדקו ע״י מנקרים מומחים ואיסורי חלב שמצאו — נדפס בחלקו בקונטרס שי״ל בקיץ תשמ״ב.

3. בדיקת חלק רב מחלקי הבשר שנקנו, לפני הרב מקאשוי שליט״א, בעשי״ת תשמ״ג לפ״ק, בנוכחות הרבה מנקרים ובהם זקנים באים בימים, מכמה מדינות וגם מאונגארן, ובנוכחות רבנים ומורי הוראה ת״ח וראשי ישיבות, בקיבוץ של כמאה איש, ושמעו אף את העדים קוני הבשר.
ובחלק שבדקו אז, נמצאו י״ב החלבים המפורסמים.
— וז״ל הרב מקאשוי שליט״א במכתבו המפורט: החתיכות שהראו לי לא היו כל מה שקנו שלא היה פנאי לראות הכל, עכ״ל.
וגם במשך הזמן, נתקלקל הרבה מהבשר, ע״י הבדיקות והקרור חליפות.

4. הטעיפ מאסיפת כ״ה תשרי תשמ״ג [ובצירוף ה„שיחה" הידועה מחוהמ״ס תשמ״ג].

5. כתב הצעה לתיקון מצב הניקור, שנערך ע״י הרב מאודווארי, כדי להסיר המכשולות [ושלא נתקבל].

6. כתב הצעה לתיקון הניקור, שערך הרב לייטנער [ושלא נתקבל].

7. מה שהדפיסו בקובץ המכונה פרי תמרים — בשם „מתוך גב״ע".

8. הודאותיהם בקובצם הנ״ל. — [בצירוף כתב ממנקר א׳ מפעסט, וניקור של המנקר ווייס בכולל שלהם, שנדפס שם].

9. מכתב כת״י שבידינו מר׳ יוסף ליב ווייס, בענין הניקור שהיה מנקר.